

730941

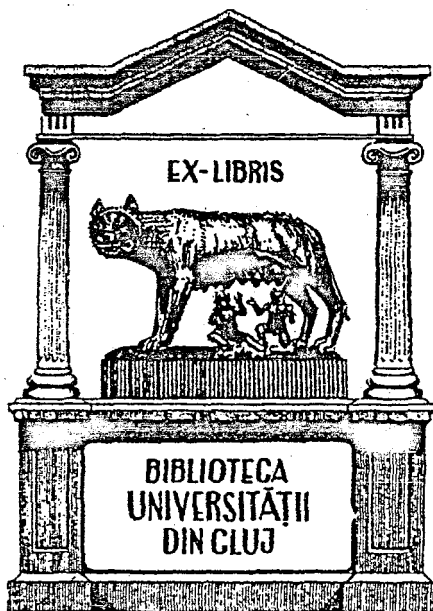
Octavia-Luciana Porumbeanu
Oana Topor-Dosoftei

**SURSE
DE INFORMARE
PENTRU
SERVICIILE
DE REFERINȚE**

editura universității din bucurești®

730941

330.124
528/2

OCTAVIA-LUCIANA PORUMBEANU
OANA TOPOR-DOSOFTEI

SURSE DE INFORMARE
PENTRU
SERVICIILE DE REFERINȚE

BCU Cluj-Napoca

BIBCN 2010 06577

editura universității din bucureștiⁿ

2008

Referenți științifici: Prof. univ. dr. **MIRCEA REGNEALĂ**
Conf. univ. dr. **IONEL ENACHE**

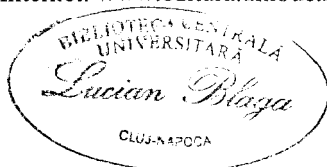
730941

© editura universității din bucurești

Șos. Panduri, 90–92, București – 050663; Telefon/Fax: 410.23.84

E-mail: editura@unibuc.ro

Internet: www.editura.unibuc.ro

Tehnoredactare computerizată: *Victoria Iacob*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PORUMBEANU, OCTAVIA-LUCIANA

Surse de informare pentru serviciile de referințe /

Octavia-Luciana Porumbeanu, Oana Topor-Dosoftei

– București: Editura Universității din București, 2008

Bibliogr.

ISBN 978-973-737-577-3

I. Topor-Dosoftei, Oana

004:02(498)

Cuprins

Introducere	9
Capitolul I. Serviciile de referințe	11
1.1 Aspecte generale. Evoluții recente.....	11
1.1.1 Aspecte generale privind serviciile de referințe.....	11
1.1.2 Cercetări privind serviciile de referințe.....	15
1.1.3 Servicii de referințe digitale.....	18
1.1.4 Proiecte în colaborare la nivelul serviciilor de referințe	24
1.1.5 Standarde în domeniul serviciilor de referințe.....	28
Capitolul II. Criterii de evaluare a surselor de informare	31
Capitolul III. Surse de informare	35
3.1 Bibliografiile.....	37
3.1.1 Bibliografia – definiție și evoluție	37
3.1.2 Bibliografii românești	40
3.1.3 Tipuri de bibliografii.....	40
3.1.4 Cum se folosesc bibliografiile	42
3.1.5 Criterii de evaluare a bibliografiilor.....	43
3.2 Indexurile	45
3.2.1 Indexul – definiție și evoluție	45
3.2.2 Tipuri de indexuri	47
3.2.3 Cum se folosesc indexurile	49
3.2.4 Criterii de evaluare a indexurilor	50
3.3 Cataloagele.....	43
3.3.1 Catalogul – definiție.....	53
3.3.2 Tipuri de cataloage.....	54
3.3.3 Cum se folosesc cataloagele	56
3.3.4 Criterii de evaluare a cataloagelor	56
3.4 Enciclopediile	59

3.4.1 Enciclopedia – definiție și evoluție	59
3.4.2 Enciclopedii românești.....	70
3.4.3 Tipuri de enciclopedii	70
3.4.4 Cum se folosesc enciclopediile.....	72
3.4.5 Criterii de evaluare a enciclopediilor	72
3.5 Dicționarele.....	75
3.5.1 Dicționarul – definiție și evoluție.....	75
3.5.2 Dicționare românești.....	81
3.5.3 Criterii de clasificare a dicționarelor.....	82
3.5.4 Tipuri de dicționare.....	83
3.5.5 Cum se folosesc dicționarele	87
3.5.6 Criterii de evaluare a dicționarelor.....	87
3.6 Sursele factice	89
3.6.1 Almanahul – definiție și evoluție	89
3.6.2 Anuarul – definiție și evoluție.....	91
3.6.3 Manualul – definiție și evoluție	93
3.6.4 Tipuri de surse factice.....	93
3.6.5 Cum se folosesc sursele factice.....	94
3.6.6 Criterii de evaluare a surselor factice.....	94
3.7 Sursele biografice.....	97
3.7.1 Biografia – definiție și evoluție.....	97
3.7.2 Tipuri de surse biografice	101
3.7.3 Cum se folosesc sursele biografice	107
3.7.4 Criterii de evaluare a surselor biografice	109
3.8 Sursele geografice	111
3.8.1 Atlasul – definiție și evoluție	111
3.8.2 Harta – definiție și evoluție.....	113
3.8.3 Ghidul turistic – definiție și evoluție.....	114
3.8.4 Dicționarele geografice – definiție și evoluție	115
3.8.5 Tipuri de surse geografice.....	117
3.8.6 Cum se folosesc sursele geografice	117
3.8.7 Criterii de evaluare a surselor geografice.....	118
3.9 Documentele guvernamentale.....	121
3.9.1 Documentul guvernamental – definiție.....	121
3.9.2 Tipuri de documente guvernamentale.....	122
3.9.3 Cum se folosesc documentele guvernamentale.....	122
3.9.4 Criterii de evaluare a documentelor guvernamentale	123
Concluzii	125
Bibliografie	127

1. Monografii	127
2. Articole din publicații periodice.....	128
3. Resurse web	128
4. Documente în format electronic [CD-ROM]	129
Anexe	131
Fig. 1	133
Fig. 2	135
Fig. 3	137
Fig. 4	139
Fig. 5	141
Fig. 6	143
Fig. 7	145
Fig. 8	147
Fig. 9	149
Fig. 10	151
Fig. 11	153
Fig. 12	155
Fig. 13	157
Fig. 14	159
Fig. 15	161
Fig. 16	163
Fig. 17	165
Fig. 18	167
Fig. 19	169
Fig. 20	171
Fig. 21	173
Fig. 22	175
Fig. 23	177
Fig. 24	179
Fig. 25	181
Fig. 26	183

Introducere

În prezent este extrem de important să știm unde să căutăm informații, cum să le selectăm și să le folosim. În procesul de căutare și regăsire a informațiilor, utilizatorii pot oricând solicita asistență din partea serviciilor de referințe și a bibliotecarilor care își desfășoară activitatea în această sferă foarte dinamică a domeniului infodocumentar. Ultimele decenii au însemnat o continuă transformare pentru aceste servicii de informare, ajungându-se în momentul actual la referințe prin e-mail, prin chat sau chiar la servicii de referințe furnizate în medii/lumi virtuale precum Second Life. Chiar și în aceste condiții, colecția de referințe pe care se bazează bibliotecarii în activitatea lor a rămas esențială.

Lucrarea *Surse de informare pentru serviciile de referințe* prezintă pe larg sursele de informare pe care specialiștii din cadrul serviciilor de referințe le pot consulta pentru a oferi răspunsuri la cererile de informare ale utilizatorilor. Sunt analizate, în special, sursele în format tradițional, dar există numeroase trimiteri și la surse în format electronic.

Primul capitol prezintă pe scurt aspecte din evoluția serviciilor de referințe oferite de biblioteci. Sunt evidențiate schimbări prin care au trecut aceste servicii, în special în ultimele trei decenii, proiecte demarate de mari structuri documentare, care au la bază parteneriate gândite tocmai pentru

a satisface cât mai rapid și eficient cererile de informare pe care utilizatorii le adresează, și, de asemenea, este abordată tema serviciilor de referințe digitale și competențele pe care trebuie să le aibă un bibliotecar de referințe pentru a oferi în prezent servicii de calitate utilizatorilor.

Al doilea capitol este dedicat criteriilor cu ajutorul cărora sursele de informare pot fi evaluate. Specialistul trebuie să țină cont de acestea atunci când ia decizia achiziționării unei astfel de surse pentru serviciul de referințe.

Cel mai întins capitol al lucrării, al treilea, se ocupă de sursele propriu-zise de informare utilizate în cadrul unui serviciu de referințe tradițional. Astfel sunt analizate pe rând bibliografiile, indexurile, cataloagele, enciclopediile, dicționarele, sursele factice, sursele biografice, sursele geografice și documentele guvernamentale, cu exemple și definiții pentru fiecare tip de sursă, dar și cu informații despre evoluția acestora în timp, despre modul în care pot fi utilizate și cum pot fi evaluate.

Abordând sursele de informare din perspectiva utilizării în cadrul serviciilor de referințe, lucrarea este destinată în special celor care își desfășoară activitatea în această zonă, dar și altor profesioniști din biblioteconomie și știința informării, putând însă fi utilă și specialiștilor din alte domenii care au preocupări legate de practicile căutării și regăsirii unor informații fiabile, pertinente și direct exploatabile.

Capitolul I

Serviciile de referințe

1.1 Aspecte generale. Evoluții recente

1.1.1 Aspecte generale privind serviciile de referințe

Bibliotecile se confruntă în prezent cu o serie de provocări. Ele trebuie să-și reformuleze misiunea și obiectivele și să-și reexamineze serviciile și produsele, adaptându-le cerințelor actuale ale utilizatorilor. Lista resurselor de informare pe care aceste structuri le achiziționează, le prelucrează și le difuzează trebuie revizuită, utilizatorii, comportamentul și nevoile lor de informare trebuie toate reanalizate, iar educația profesioniștilor din domeniul biblioteconomiei și informării trebuie în mod continuu regândită și reorganizată.

La baza tuturor acestor revizuiți pe care bibliotecile trebuie să le întreprindă stau elemente precum explozia informațională, dezvoltarea fără precedent a tehnologiilor informării și comunicării, nevoile de informare tot mai specializate și mai complexe ale utilizatorilor etc. Volumul tot mai mare de informații disponibil acum a determinat cereri și așteptări noi din partea utilizatorilor. Dezvoltarea tehnologică a încurajat crearea unor servicii de bibliotecă moderne, ca și modificarea celor tradiționale. De câțiva ani, se vorbește de necesitatea unei revitalizări a domeniului în ansamblul său.

Unul dintre sectoarele de bibliotecă care a trebuit să se adapteze în mod continuu schimbărilor determinate de progresul tehnologiilor informării și comunicării a fost sectorul serviciilor de referințe. Pentru a răspunde cât mai bine nevoilor

și cererilor de informare ale utilizatorilor, serviciile de referințe tradiționale au trebuit să treacă prin transformări radicale. Din ce în ce mai des, aceste servicii necesită revizuiți, mai ales în contextul actual, când tot mai mulți utilizatori se găsesc la distanță și vor să primească informații acolo unde se află, sunt tot mai diverși în privința abilităților de regăsire a informațiilor și a nevoilor de informare, au așteptări tot mai mari legate de serviciile de referințe și doresc acces la informație 24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână.

Serviciile de referințe au apărut spre finalul secolului al XIX-lea și pentru mai bine de 100 de ani au rămas neschimbate. Evoluția tehnologică și explozia informațională au impus însă modificări la nivelul acestor servicii în vederea unei activități mai eficiente și oferirii unor răspunsuri mai rapide la cererile utilizatorilor. Structurile infodocumentare trebuie să găsească mereu soluțiile cele mai potrivite pentru a satisface nevoile utilizatorilor. Datorită faptului că serviciile de referințe răspund în mod direct cererilor de informare ale utilizatorilor, acestea trebuie să fie unul dintre cele mai eficiente servicii oferite de biblioteci.¹

Samuel Green este cel care a adus în discuție pentru prima dată necesitatea organizării serviciilor de referințe. Ideile sale au fost exprimate în lucrarea *Personal Relations Between Librarians and Readers* din anul 1876. Mai târziu, lucrarea a fost publicată în *American Library Journal* (titlul actual *Library Journal*). Până la acea dată, datoria bibliotecarilor era să achiziționeze și să aranjeze cărțile din colecția bibliotecii, iar utilizatorii găseau informațiile de care aveau nevoie, în mod independent. Lucrarea lui Green a fost considerată surprinzător de modernă și ciudată în același timp; autorul tratează în detaliu pentru acea vreme informația,

¹ Pali U. Kuruppu. Evaluation of Reference Services-A Review. În: *The Journal of Academic Librarianship*, mai 2007, nr. 3, p. 368.

asistența și instruirea. Green subliniază faptul că nu toți utilizatorii au capacitatea să găsească informațiile necesare pe cont propriu și în același timp nu dispun de timpul necesar unei căutări amănunțite. În ceea ce privește tinerii, sfatul autorului este următorul: aceștia trebuie învățați cum să folosească enciclopediile și indexurile; o altă datorie a bibliotecarilor, propusă de Green, este aceea de a convinge tinerii să ceară ajutor în regăsirea informațiilor, atunci când au nevoie de acesta.²

La început, serviciile de referințe s-au numit „asistență pentru cititori”, iar în anul 1883 bibliotecile publice au început să ofere cursuri ce pregăteau „asistenți pentru referințe”.³

Secolul XX s-a caracterizat prin schimbări mari la nivelul serviciilor de referințe: din ce în ce mai multe biblioteci au început să răspundă la cereri adresate prin telefon sau prin poștă.

La ora actuală, specialiștii folosesc atât documente în format tradițional, cât și în format electronic pentru a oferi răspunsuri utilizatorilor. Rămâne la aprecierea bibliotecarului ce sursă trebuie să folosească pentru ca răspunsul să vină cât mai rapid și să fie cât mai corect.

Pat Coshow observa că: „(...) ambele formate, electronic și tipărit, sunt aici pentru a rămâne. Cele două se completează, nu se dublează unul pe altul. Este responsabilitatea noastră, a bibliotecarilor, să ghidăm utilizatorii către cele mai bune surse.”⁴

S-a putut constata în ultimul timp o utilizare tot mai intensă a motoarelor de căutare, apariția în număr din ce în ce mai mare a tehnologiilor chat (Apple VideoPhoneKit,

² Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Reference and Information Services. An Introduction*. Ed. a III-a. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited, Inc., 2001, p. 4.

³ *Ibidem*, p. 4.

⁴ Pat Coshow. Electronic vs. Print: Computer vs. Book. În: *Nebraska Library Association*, iarna 2007, nr. 4.

CU-SeeMee, LivePerson, E-gain, Moo), declinul serviciilor de referințe tradiționale, dezvoltarea serviciilor de referințe digitale în colaborare etc. De asemenea, trebuie menționate activitățile de proiectare a unor interfețe optime între oameni și calculatoare pentru serviciile de referințe, activități care au sporit preocupările în vederea utilizării unui limbaj unic de către furnizorul de referințe și de către utilizator în diferitele etape ale negocierii cererii și răspunsului, ca și încercările de delimitare între sarcinile legate de activitatea de referințe care vor fi îndeplinite de personal instruit și cu experiență și sarcinile care vor fi îndeplinite de calculator.⁵

În calea accesului global la informație stau încă numeroase obstacole și, tocmai în această situație și din acest motiv, bibliotecarii pot și trebuie să joace un rol semnificativ în facilitarea accesului la cunoaștere și la informație.

Bibliotecile pot face față în diverse modalități transformărilor determinate de progresul tehnologiei. Trebuie remarcat aici interesul manifestat de instituțiile bibliotecare pentru colaborare, pentru partajarea resurselor și pentru crearea de servicii mai bune pentru utilizatori. În condițiile în care World Wide Web-ul a contribuit în mod esențial la schimbarea modului în care informația este colecționată, prelucrată și diseminată și tot mai mulți utilizatori apelează mai întâi la Web înainte de a se adresa unei biblioteci pentru obținerea de informații – considerând că nu au nevoie de sprijinul unui expert pentru accesarea, interpretarea și evaluarea resurselor disponibile online, specialiștii din biblioteci trebuie să se adapteze ritmului rapid al schimbării și să-l utilizeze în avantajul lor prin crearea de programe și

⁵ Zorana Ercegovac. Collaborative E-Reference: A Research Agenda. În: *67th IFLA Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]

servicii noi care să răspundă mai bine cererilor de informare ale utilizatorilor.

1.1.2 Cercetări privind serviciile de referințe

Calitatea răspunsurilor pe care serviciile de referințe le furnizează utilizatorilor a constituit întotdeauna un aspect deosebit de important în evaluarea acestor servicii. În acest sens, au fost realizate o serie de studii care au constatat că, în țări precum Norvegia, Danemarca, Suedia, 27% din întrebările adresate serviciilor de referințe din bibliotecile publice primesc răspunsuri corecte. Pentru țările anglo-saxone s-a constatat un procent de răspunsuri corecte de 50%.

În Suedia, de exemplu, două studii diferite privind performanța în serviciile de referințe din bibliotecile publice, pe lângă constatarea unui număr mic de răspunsuri corecte furnizate utilizatorilor, au atras atenția asupra colecțiilor foarte mari de materiale de referințe care sunt nerelevante, asupra atitudinilor necorespunzătoare din partea bibliotecarilor de referințe și asupra lipsei educației continue la nivelul personalului din aceste servicii de informare. Întrebările folosite în cadrul studiilor au fost considerate de bibliotecari prea complicate, aceștia nefiind însă interesați să colaboreze cu alți colegi. Alte constatări ale studiilor s-au referit la lipsa unei practici pentru eliminarea literaturii nerelevante, ca și la lipsa unui plan de achiziții.

Pentru îmbunătățirea calității în serviciile de referințe, specialiștii au indicat ca fiind necesare spre a fi puse în practică elemente precum: schimbarea la nivelul structurii organizaționale, educația continuă și instruirea bibliotecarilor de referințe, îmbunătățirea comunicării la diferite niveluri, încurajarea cooperării cu alți bibliotecari și cu alte biblioteci. Dezbaterile pe care aceste studii le-au generat în lumea bibliotecară au fost foarte

constructive și au dus la inițierea unor proiecte destinate îmbunătățirii activității în serviciile de referințe.⁶

În prezent, se înregistrează o schimbare a profilului categoriilor de utilizatori ai bibliotecilor, în sensul unei diversități tot mai mari a utilizatorilor, a mediilor culturale din care aceștia provin.

Tema serviciilor de referințe într-un mediu din ce în ce mai divers din punct de vedere cultural este abordată de Carolyn McSwiney care observă că bibliotecarul de referințe este mai dornic să dezvolte abilități legate de resursele de informare pe care le accesează decât să-și revizuiască rolul pe care îl are în relație cu schimbările sociologice de la nivelul comunității utilizatorilor. Implicațiile culturale ale contextului global duc la nevoia ca bibliotecarul de referințe să se întrebe din nou „Cine este utilizatorul meu?” și aceasta pentru ca serviciul oferit să fie mai eficient și mai orientat spre utilizator.⁷

Comunicarea are o dinamică duală, atât bibliotecarul, cât și utilizatorul având rolul lor în succesul sau eșecul înregistrat pe parcursul derulării tranzacției de referințe. Diferențele dintre modelele de comunicare ale grupurilor de utilizatori, dar și ale bibliotecarilor sunt tot mai evidente în acest context de diversitate culturală. Tranzacțiile de referințe, indiferent că au loc într-un context local multicultural sau ca parte a unei tranzacții internaționale, sunt influențate de elemente de comunicare interculturală.

McSwiney arată că „pentru a răspunde diferitelor cereri de informare ale utilizatorilor de bibliotecă într-un

⁶ Annsofie Oscarsson. The art of delivering the correct answer. În: *63th IFLA General Conference*. Copenhagen, 1997, Booklet 6, pp. 10–11.

⁷ Carolyn McSwiney. Cultural implications of a global context: the need for the reference librarian to ask again “Who is my client?”. În: *68th IFLA Council and General Conference Papers*. Glasgow, 2002, <http://www.ifla.org>

climat de schimbare globală și diversitate culturală, este nevoie de noi abilități și de o sensibilitate mai mare din partea bibliotecarului de referințe și este nevoie, de asemenea, ca managerul de bibliotecă să conceapă noi strategii pentru dezvoltarea acestor abilități în rândul personalului de bibliotecă”.⁸

În legătură cu pregătirea specialiștilor se vorbește de necesitatea formării în cadrul școlilor de biblioteconomie și știința informării a unor bibliotecari de referințe de tip nou a căror principală caracteristică să fie o mare deschidere spre lume. La tot mai frecvent menționata mondializare a formării viitorilor bibliotecari de referințe contribuie elemente precum:

- Utilizarea listelor de discuție.
- Rapiditatea comunicării, grație poștei electronice.
- Accesul online la cataloagele marilor biblioteci, cu posibilitatea de a consulta anumite documente primare în varianta full-text.
- Utilizarea FAQ (frequently answered questions – întrebări la care s-a răspuns frecvent sau frequently asked questions – întrebări adresate frecvent).
- Accesul online la publicații electronice.
- Accesul online la dosare documentare.
- Utilizarea motoarelor și a metamotoarelor pentru cercetări pe Internet.⁹

Serviciile de referințe în mod clar necesită numeroase abilități din partea bibliotecarului. Acesta trebuie să fie bine

⁸ *Ibidem*.

⁹ Mody Sow. La formation des bibliothécaires de référence à l'École des Bibliothécaires, Archivistes et Documentalistes de l'Université Cheikh Anta Diop de Dakar. În: *68th IFLA Council and General Conference Papers*. Glasgow, 2002, <http://www.ifla.org>

pregătit, motivat și răbdător pentru a afla care sunt cu adevărat nevoile de informare ale utilizatorilor. Problema cu care se confruntă de obicei specialiștii este aceea că utilizatorii nu dispun de timp și doresc răspunsul la întrebare cât mai repede și acesta să fie corect. De aceea, bibliotecarul trebuie să le explice utilizatorilor că pentru a găsi un răspuns corect este nevoie de timp în care să fie consultate mai multe surse.¹⁰

Katz spunea că referințele nu sunt „doar răspunsul la întrebări”, iar în timp s-a dovedit că rolul specialiștilor în servicii de referințe este mult mai complex: interpretarea nevoilor utilizatorilor și ghidarea lor în găsirea informațiilor dorite, instruirea utilizatorilor pentru a folosi anumite surse, difuzarea informațiilor.¹¹

Este evident că apariția Internetului a avut un impact major asupra serviciilor de referințe care, odată cu evoluția tehnologiilor, se dezvoltă din ce în ce mai mult, căpătând alte forme, dar, cu toate că serviciile de referințe se schimbă rapid, esența lor rămâne aceeași: sprijinirea utilizatorilor în căutarea informațiilor.

1.1.3 Servicii de referințe digitale

Serviciile de referințe au cunoscut în ultimii 10-15 ani o transformare rapidă, ele explorând în mod continuu noi modalități de a-și servi utilizatorii. Alături de serviciile de referințe tradiționale și-au făcut apariția și au început să funcționeze serviciile de referințe digitale.

¹⁰ David Isaacson. *Serve Their Needs, Not Their Wants*. În: *Library Journal*, dec. 2006, nr. 20, p. 82.

¹¹ Di Su. *Evolution in Reference and Information Services: The impact of the Internet*. California: The Haworth Information Press, 2001, p. 39.

Astfel, pe la jumătatea anilor 1980, au apărut referințele prin e-mail. Bibliotecile ofereau o adresă de e-mail la care utilizatorii își trimiteau întrebările. Acum, multe biblioteci cer utilizatorilor să completeze un formular Web în care să ofere informații suplimentare despre cererea lor. Unele servicii de referințe prin e-mail utilizează un program special pentru administrarea fluxului de mesaje între utilizator și bibliotecarul care răspunde. La mijlocul anilor 1990, a apărut la nivelul serviciilor de referințe utilizarea mediilor interactive prin care utilizatorii puteau schimba informații. Tot atunci a crescut interesul pentru utilizarea în domeniul referințelor a conferințelor video, dar succesul acestora a fost limitat. Au urmat tehnologiile chat pentru serviciile de referințe, în momentul actual tot mai multe biblioteci fiind interesate de acestea. Primele servicii chat permiteau doar un schimb instantaneu de mesaje scurte între utilizator și bibliotecar, dar acum, grație dezvoltării unor programe foarte sofisticate, interacțiunea între utilizator și bibliotecarul de referințe s-a extins. S-a dezvoltat, de asemenea, navigarea în colaborare sau navigarea escortată. Aceste programe permit bibliotecarului „să împingă” pagini web spre utilizator și oferă sumare complete ale tranzacțiilor. Cele mai populare forme de referințe digitale sunt în prezent serviciile prin e-mail și serviciile chat.¹²

Multe biblioteci își revizuiesc acum serviciile de referințe lansate în anii 1990. Un exemplu în acest sens este serviciul de referințe prin e-mail lansat în 1996 de Biblioteca Gelman de la Universitatea George Washington. Numărul întrebărilor primite prin e-mail fiind redus, în anul 2000 a fost inițiată o evaluare a

¹² Lisa Ellis; Stephen Francoeur. Applying Information Competency to Digital Reference. În: *67th IFLA Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]; Diane Nester Kresh. Library quality reference meets the World Wide Web. În: *67th IFLA Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]

acestui serviciu. Motivele pentru care serviciul a eșuat în atragerea interesului utilizatorilor nu au putut fi detectate toate, dar, pe o perioadă de șase luni, au fost colectate o serie de date precum: subiectul întrebării, numărul de mesaje trimise înainte ca cererea să fie rezolvată, timpul aproximativ consumat de bibliotecar pentru a răspunde la întrebare, tipul de întrebări adresate în funcție de categoriile frecvent întâlnite în cadrul serviciilor de referințe (referințe direcționale, referințe rapide etc.)

În trecut, serviciile de referințe prin e-mail puteau fi identificate destul de greu pe site-urile web ale bibliotecilor și multe se limitau să răspundă la întrebări factuale și întrebări privind serviciile bibliotecii. În cazul Bibliotecii Gelman, pornind de la faptul că utilizatorii nu știau de existența serviciului de referințe prin e-mail sau că cei care știau de existența acestuia erau descurajați de restricțiile privind tipul de întrebări care puteau fi trimise, s-a decis revizuirea serviciului, care a constatat în câteva operațiuni printre care s-au numărat următoarele:

- Legătura „Ask Us” („Întrebați-ne”) de pe pagina Web a bibliotecii a fost schimbată în „Ask a Librarian” („Întrebați un bibliotecar”), în speranța că utilizatorii o vor asocia cu serviciul de referințe prin e-mail. Prin această modificare s-a dorit, deci, ca serviciul să devină mai vizibil pe pagina Web a bibliotecii.
- Legătura „Ask a Librarian” conduce acum direct la formularul de referințe prin e-mail.
- Restricțiile privind tipul de întrebări care pot fi adresate au fost înlăturate.

În primele trei luni după revizuirea serviciului, numărul întrebărilor trimise prin e-mail aproape s-a dublat, iar odată cu eliminarea restricțiilor privind tipul de întrebări, distincția care se făcea anterior între utilizatorii interni care beneficiau de un

tratament preferențial din partea bibliotecarilor și utilizatorii externi a devenit mai puțin importantă.¹³

Revizuirea serviciilor de referințe actuale, precum referințele prin e-mail, este un pas important în direcția schimbărilor majore prin care acest tip de servicii trebuie să treacă în viitor pentru a răspunde mai bine cererilor de informare ale utilizatorilor.

Apariția serviciilor de referințe digitale a transformat bibliotecarul într-un adevărat broker de informații. Acum, bibliotecarii de referințe își pot exercita activitățile în mod independent față de colegii lor care se ocupă de colecțiile fizice ale bibliotecilor.¹⁴

Serviciile de referințe digitale se confruntă cu faptul că nu au de-a face doar cu o „întrebare” la care trebuie să ofere un „răspuns”. Activitatea este mult mai complexă: bibliotecarii specializați trebuie să asiste utilizatorii care întâlnesc anumite obstacole în drumul către informație, utilizatori care nu au aptitudini și cunoștințe pentru regăsirea informațiilor. În același timp, multe cereri de informare nu pot fi exprimate doar printr-o întrebare la care să se ofere răspuns, ci este nevoie de o serie de întrebări și răspunsuri pentru a rezolva cererea. Bibliotecarul de referințe trebuie să țină cont și de faptul că *de ce* întreabă utilizatorul este aproape la fel de important cu *ce* întreabă acesta. Diferența dintre serviciile de referințe tradiționale și cele electronice este aceea că specialistul poate obține informații despre cererea utilizatorilor prin interviu, în cazul serviciilor

¹³ Vera Fullerton. E-mail Reference: Refocus and Revise. Experiences from Gelman Library. În: *67th IFLA Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]

¹⁴ R. David Lankes, John W. Collins III, Abby S. Kasowitz. *Digital Reference Service in the New Millennium*. London: Neal-Schuman Publishers, Inc., 2000, p. 4.

tradiționale, iar în cazul celor digitale trebuie folosite alte metode pentru ca specialistul să adune toate informațiile de care are nevoie pentru a furniza răspunsul dorit de utilizator.¹⁵

Deoarece sunt multe persoane care întâlnesc dificultăți atunci când au de-a face cu noile tehnologii, specialiștii în informare au datoria de a-i învăța, asista și ghida pe utilizatori. Bibliotecarul trebuie să folosească un limbaj adecvat pentru ca utilizatorul să îl înțeleagă ușor și să se concentreze pe modul de utilizare a documentelor electronice. Un sfat oferit specialiștilor este următorul: folosiți comparația între formatul tradițional și formatul electronic pentru a ajuta utilizatorul să priceapă mai ușor cum pot fi folosite aceste documente într-un mod mai rapid și mai eficient.¹⁶

Natura surselor de informare s-a schimbat în timp și va continua să se modifice odată cu evoluția tehnologiilor. În același timp și oamenii se schimbă, economia se dezvoltă, societatea se modifică etc. Acest fenomen nu este complet nou, deoarece documentele s-au tot schimbat de-a lungul vremii, dar acum se poate observa o accelerare a acestui proces.¹⁷

Nu cu foarte mult timp în urmă, pentru a răspunde cererilor de informare ale utilizatorilor, specialiștii în informare foloseau doar surse în format tradițional. Acestea erau selectate cu foarte mare strictețe, conform unor anumite criterii de evaluare, dar la ora actuală bibliotecarii de referințe folosesc din ce în ce mai mult și surse în format electronic. Volumul imens de informații este o adevărată provocare pentru specialiștii care trebuie să identifice sursele care conțin informații de bună calitate. În același timp, datoria

¹⁵ *Ibidem*, p. 2.

¹⁶ Di Su. *Op. cit.*, pp. 44–45.

¹⁷ R. David Lankes, John W. Collins III, Abby S. Kasowitz. *Op. cit.*, p. 15.

specialistului este aceea de a educa utilizatorii pentru ca aceștia să evalueze critic informațiile găsite pe web.¹⁸

În ultima perioadă se observă că sursele în format electronic devin din ce în ce mai ușor de folosit, iar utilizatorii le folosesc din ce în ce mai mult, considerând că astfel economisesc timp. Este bine de știut că majoritatea documentelor care sunt acum în format electronic sunt rezultatul transformării documentelor din format tradițional în format electronic. În viitor, documentele electronice vor continua să se modifice, să se îmbunătățească până la stadiul în care vor apărea direct în format electronic, fără a mai fi necesară transformarea din document tradițional în document electronic. Formatul documentelor este în schimbare, dar va mai dura o perioadă destul de lungă până când utilizatorii se vor simți pregătiți să abandoneze complet documentele în format tradițional în favoarea celor în format electronic.¹⁹

În anul 1998, doi cercetători, Zumalt și Pasicznyuk, au făcut un studiu pentru a observa ce procent din întrebările utilizatorilor primește răspuns doar prin folosirea Internetului. Studiul a fost făcut într-o bibliotecă publică din S.U.A. S-au ales 209 de întrebări de referințe, iar pentru 61,7% dintre acestea s-au găsit răspunsurile pe Internet. Apoi, cei doi cercetători au ales 30 de întrebări din cele 209 și au comparat răspunsul găsit pe Internet cu cel găsit în cărți; rezultatul a fost că doar pentru 15 întrebări a fost găsit același răspuns atât pe Internet, cât și în cărți, o întrebare avea răspuns diferit în cărți față de sursele electronice, la două întrebări s-a găsit răspunsul doar pe Internet, iar la șase doar în cărți. La cinci întrebări nu a fost găsit răspuns nici în documentele în format electronic, nici în documentele în

¹⁸ *Ibidem*, p. 28.

¹⁹ Amy S. Van Epps. The evolution of electronic reference sources. În: *Library Hi Tech*, 2005, nr. 2, pp. 287-295.

format tradițional. Concluzia a fost că un specialist bine pregătit va ști unde să caute răspunsul și nu va înlătura posibilitatea utilizării documentelor pe suport hârtie.²⁰

Internetul și noile tehnologii vor determina bibliotecarul de referințe să-și dezvolte noi abilități și să învețe permanent lucruri noi. În același timp, specialiștii se vor vedea puși în situația de a trebui să răspundă mult mai repede cererilor de informare. Trebuie avut în vedere și faptul că utilizatorii sunt diferiți: unii vor dori asistența directă a unui bibliotecar, în timp ce alții vor prefera să găsească sprijin online sau poate chiar să folosească singuri documentele disponibile fără a solicita ajutor.²¹

1.1.4 Proiecte în colaborare la nivelul serviciilor de referințe

În ultimii ani, au fost lansate în diverse țări o serie de proiecte inovatoare în domeniul serviciilor de referințe digitale, cu scopul de a face informația disponibilă mai rapid și mai eficient, dar și cu scopul de a răspunde unor cereri de informare mai specializate. Un astfel de proiect este The Collaborative Digital Reference Service – CDSR (Serviciul de Referințe Digitale în Colaborare), cunoscut și sub denumirea Question Point.

CDSR a fost lansat la începutul anului 2000 de către Biblioteca Congresului pentru a oferi cercetătorilor un serviciu de referințe oricând, oriunde, printr-o rețea digitală internațională de biblioteci și instituții înrudite. „Cu peste 100 de membri (biblioteci de toate tipurile – specializate, universitare,

²⁰ Ann Ritchie, Paul Genoni. Print v. electronic reference sources: implications of an Australian study. În: *The Electronic Library*, 2007, nr. 4, p. 442.

²¹ R. David Lankes, John W. Collins III, Abby S. Kasowitz. *Op. cit.*, pp. 33–35.

publice și naționale), acest serviciu combină puterea colecțiilor locale și cunoștințele personalului cu diversitatea și disponibilitatea bibliotecilor și bibliotecarilor din întreaga lume, 24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână, permițând bibliotecilor să se ajute reciproc pentru a-și servi toți utilizatorii, indiferent unde se află aceștia.”²² Prezentând modul în care funcționează serviciul, Diane Kresh arată că acesta include două componente: prezentarea întrebării și a răspunsului și arhivarea răspunsului pentru o utilizare viitoare.

După ce utilizatorul final adresează o cerere de informare unei instituții membre a CDSR, aceasta este trimisă Programului de Administrare a Cererilor pentru procesare și alocare. Programul caută în baza de date cu profilurile instituțiilor membre ale CDRS biblioteca cea mai potrivită pentru a răspunde cererii. Alocarea se face în milisecunde pe baza unor date precum orele de funcționare ale bibliotecilor, întinderea colecțiilor, tipul utilizatorilor serviți. Cererea este trimisă instituției alese, iar după ce se răspunde, cererea este retrimisă bibliotecii care a primit-o inițial. Profilul unei biblioteci conține informații precum: orele de funcționare, punctele forte ale colecțiilor și ale personalului, limbile acoperite, localizarea geografică a utilizatorilor serviți. Răspunsurile furnizate utilizatorilor finali sunt păstrate într-o bază de date care poate fi accesată separat. Când apare o cerere de informații, se verifică întâi în această bază de date dacă există deja răspunsul, iar dacă acesta nu este încă formulat, întrebarea este direcționată prin Programul de Administrare a Cererilor și este alocată unei biblioteci. Profilurile bibliotecilor sunt actualizate în mod regulat, deoarece diverse schimbări de personal sau anumite circumstanțe speciale ar putea afecta direcționarea cererilor de către Programul de Administrare.

O anchetă informală a confirmat faptul că instituțiile membre consideră că beneficiază în urma participării la CDRS,

²² Diane Nester Kresh. *Op. cit.*

atât în privința bibliotecarilor care au astfel șansa de a regândi modul de furnizare a serviciilor de referințe, cât și a utilizatorilor care obțin informații de înaltă calitate.

La începutul anului 2001, OCLC și Biblioteca Congresului, ultima în numele bibliotecilor membre, au semnat un acord de cooperare în vederea derulării unei alte faze de dezvoltare a CDRS, cu o serie de inovații.²³

Un alt exemplu de serviciu automatizat de referințe la distanță care utilizează aportul tehnologic al WWW și care reunește o vastă rețea de biblioteci, de data aceasta canadiene, este Référence Virtuelle Canada – RVC.

Inițiat de Biblioteca Națională a Canadei la începutul anului 2001, RVC a început să funcționeze în 2002 și s-a bazat mult pe activitatea de pionierat desfășurată de Biblioteca Congresului și de echipa de la CDRS.

F. Gaudet și N. Savard arată că participarea la serviciul RVC este deschisă tuturor instituțiilor canadiene care oferă un serviciu de referințe, iar subiectele acoperite în prezent de membri ating toate temele societății canadiene: științe umane, științe sociale, literatură, științe exacte și aplicate, sănătate, agricultură, informații guvernamentale, drept etc. Considerând că forța serviciului constă în colaborarea dintre instituțiile participante la sistem, echipa de conducere a RVC este în mod constant în căutare de noi membri.²⁴

RVC este constituit din trei elemente: un calculator care găzduiește cererile de referințe; profilul membrilor în care instituțiile participante își înscriu caracteristici precum subiectele acoperite de colecții, profunzimea acestei acoperiri,

²³ *Ibidem.*

²⁴ Franceen Gaudet; Nicholas Savard. Référence Virtuelle Canada (RVC): un service canadien dans un environnement multiculturel. În: *68th IFLA Council and General Conference Papers*. Glasgow, 2002, <http://www.ifla.org>

orele de funcționare, capacitățile lingvistice etc. și cererile de referințe care sunt codificate pentru a fi trimise automat la instituția membră cea mai în măsură să răspundă cererii. În viitor, va fi creată și o bază de date cu întrebări la care s-a răspuns și cu răspunsuri oferite anterior de RVC.

Acest serviciu care dorește să furnizeze informații tuturor canadienilor ține cont de mai multe aspecte precum: dualitatea lingvistică, diversitatea culturală, cadrul juridic federal, provincial și teritorial. Astfel, interfața serviciului RVC este disponibilă atât în franceză, cât și în engleză. Se dorește, de asemenea, ca serviciul să răspundă și la întrebări redactate în alte limbi, deoarece instituțiile participante înscriu în profilul de membru caracteristicile lor lingvistice, adică limbile vorbite de angajați și limbile colecțiilor. Atunci când este tratată o cerere de referințe sunt luate în considerare drepturile de autor, instituțiile implicate făcând tot posibilul pentru a proteja proprietatea intelectuală. Serviciul RVC nu cere elemente de identificare personală, asigurând protecția identității persoanei care adresează o cerere.

Având asociate numeroase biblioteci precum Toronto Public Library, Vancouver Public Library, Bibliothèque de Montréal care servesc utilizatori ce provin din diverse comunități culturale, RVC își propune să ofere servicii pertinente care să țină cont de particularitățile și de așteptările utilizatorilor. Serviciul încearcă să atingă totalitatea populațiilor Canadei.

Considerat și ca una dintre soluțiile găsite de biblioteci la scăderea constantă a bugetului, serviciul RVC permite stabilirea de legături între colecțiile de documente ale instituțiilor membre, favorizează partajarea resurselor și facilitează difuzarea unei cunoașteri specific canadiene.

Serviciul RVC este perceput ca o nouă modalitate de a intra și de a rămâne în contact cu numeroși colegi din alte

instituții; de asemenea, permite participarea bibliotecilor la o rețea pan-canadiană și oferă posibilitatea unor colaborări internaționale.²⁵

Un alt exemplu recent care trebuie amintit este Proiectul OPAL de la Open University din Regatul Unit. Acest proiect a pornit de la ideea dezvoltării unui serviciu de referințe online pentru studenți, complet automatizat, cu funcționare 24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână. OPAL încearcă să utilizeze o arhitectură pe baza agenților pentru a crea un „bibliotecar artificial” generic, capabil să răspundă la întrebări complexe despre resursele de bibliotecă.²⁶

1.1.5 Standarde în domeniul serviciilor de referințe

În ultima vreme, specialiștii atrag atenția asupra importanței pe care o are aplicarea standardelor de competență informațională în serviciile de referințe digitale din bibliotecile universitare.

În cadrul ALA (American Library Association/Asociația Bibliotecarilor Americani), diverse comitete au stabilit de-a lungul anilor standarde referitoare la asistența de referințe. Dar în legătură cu furnizarea referințelor digitale nu există recomandări din partea organizațiilor bibliotecare.

O modalitate prin care bibliotecarii de referințe, al căror rol este într-o continuă schimbare, ar putea să facă față noului peisaj informațional este dezvoltarea de recomandări și standarde pentru serviciile de referințe digitale. S-ar putea astfel defini ceea ce fac aceste servicii, cum vor funcționa, care cereri ale utilizatorilor vor fi satisfăcute. Recomandările pentru referințele digitale ar ajuta și

²⁵ *Ibidem.*

²⁶ Diane Nester Kresh. *Op. cit.*

la obținerea unei asistențe de referințe de calitate, sprijinind și instruirea și evaluarea personalului. Ar fi utile și în cazul bibliotecilor care formează consorții, deoarece s-ar putea oferi asistență de referințe tuturor utilizatorilor.

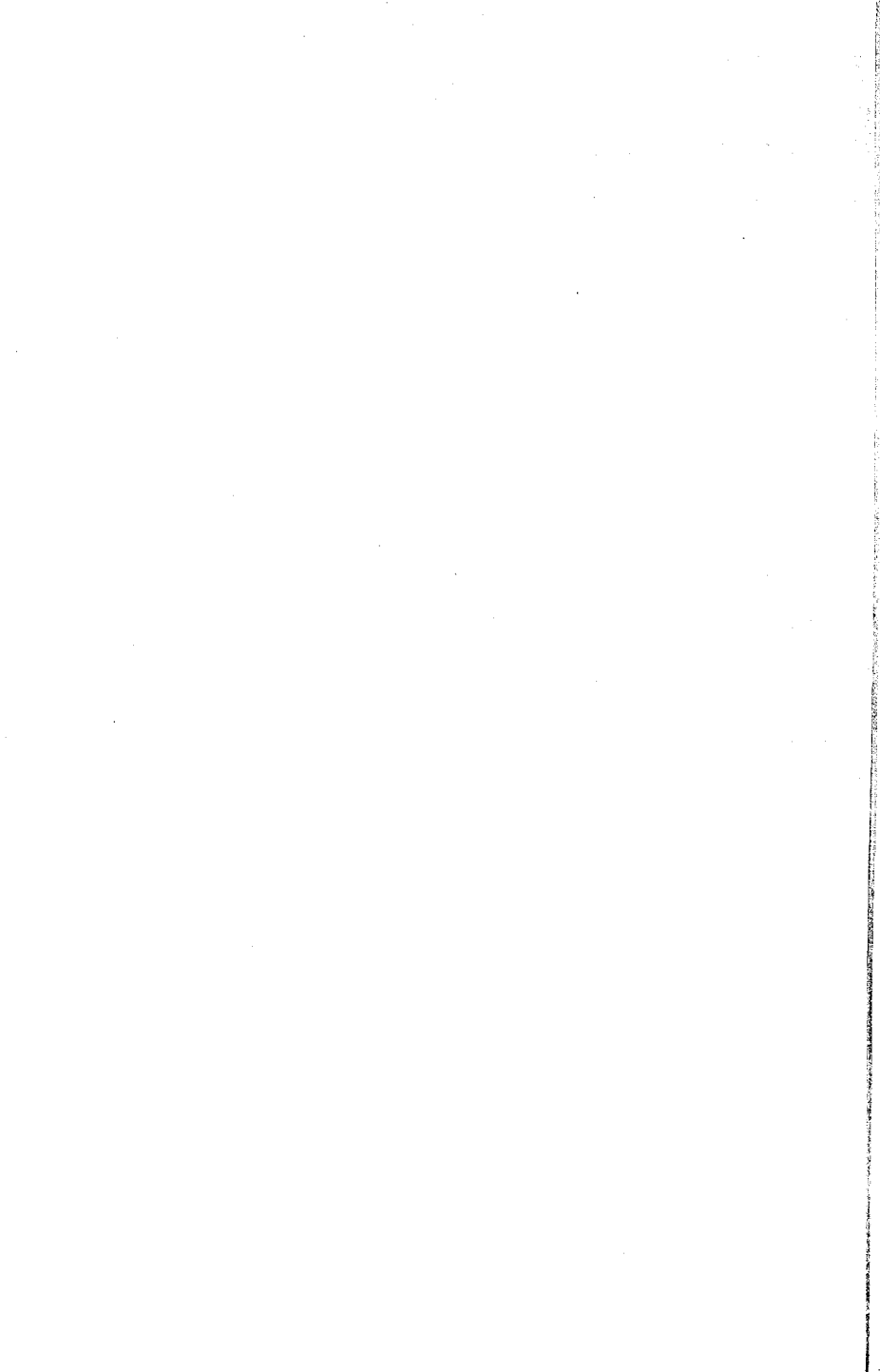
În anul 2000, au fost formulate Standardele ACRL (The Association of College and Research Libraries – Asociația Bibliotecilor Universitare și de Cercetare) de Competență privind Cultura Informației (5 standarde și 22 de indicatori de performanță). Standardele de competență informațională au început să influențeze în multe biblioteci modul în care personalul oferă asistență de referințe și, astfel, s-a ajuns la concluzia că aceste standarde care reproiectau instruirea în bibliotecă ar putea, de asemenea, să ajute la reconturarea serviciilor de referințe.²⁷

În perioada actuală, când schimbările se succed cu o viteză foarte mare, important este ca bibliotecile și bibliotecarii să continue să ofere produse și servicii de calitate, rapide și eficiente.

La nivelul bibliotecilor sunt necesare instrumente și strategii multiple, standarde, dar și adaptarea celor mai bune practici. Experții consideră că acesta este un moment bun pentru o reinventare a profesiei, pentru o adaptare a abilităților bibliotecarilor la noile tipuri de cereri de informare venite din partea utilizatorilor.

Faptul că bibliotecile nu se tem de schimbări, ci încearcă să se adapteze cât mai bine noului context informațional, transformându-și modul de funcționare, nu poate să fie decât în avantajul lor și al utilizatorilor pe care îi servesc.

²⁷ Lisa Ellis; Stephen Francoeur. *Op. cit.*

Capitolul II

Criterii de evaluare a surselor de informare

Bibliotecarul trebuie să evalueze atât sursele de informare tradiționale, cât și sursele electronice pe care urmează să le achiziționeze și să le utilizeze atunci când va căuta răspunsuri la întrebările utilizatorilor. Există o serie de criterii de evaluare de care specialistul trebuie să țină cont în cadrul acestui proces. Acestea sunt:

a) **scopul**: în primul rând specialistul trebuie să afle scopul pentru care a fost alcătuită lucrarea: pentru a informa, pentru a vinde sau pentru a recrea;

b) **autoritatea**: se referă la autorul publicației, dacă este cunoscut sau nu, care este ocupația acestuia, poziția lui în societate, titlul, educația, experiența în domeniu etc. Alte întrebări la care specialistul trebuie să răspundă când evaluează o sursă sunt: Este autorul autorizat să scrie cu privire la domeniul respectiv? Care sunt sursele din care autorul s-a inspirat? A citat sursele în bibliografie? A utilizat surse curente și le-a ales bine, astfel încât să îndeplinească scopul lucrării? Autoritatea se referă și la editor: dacă acesta este cunoscut și dacă are experiență în publicarea lucrărilor de referințe;

c) **exactitatea**: este un criteriu foarte important, deoarece informația cuprinsă în sursă trebuie să fie veridică, specialistul trebuie să știe dacă informația este unică, dacă a fost preluată din alte surse; lucrarea trebuie să conțină trimiteri la alte publicații care pot ajuta bibliotecarul să verifice informațiile; în lucrare

trebuie să fie menționat cine este responsabil pentru acuratețea informațiilor;

d) **obiectivitatea**: informațiile trebuie furnizate în mod obiectiv; trebuie să fie prezentate mai multe puncte de vedere în mod imparțial; specialistul trebuie să se întrebe dacă informația oferită este un fapt, o opinie sau propagandă și să verifice dacă informația este aceeași cu cea din sursa originală sau a fost revizuită;

e) **actualitatea**: informațiile conținute trebuie să fie curente, dacă acesta este scopul lucrării;

f) **acoperirea**: domeniul la care sursa face referire, perioada de timp abordată trebuie să fie conforme scopului pentru care a fost alcătuită lucrarea;¹

g) **modul de tratare a subiectelor**: este important ca lucrarea să fie obiectivă, să nu conțină greșeli și să fie specificat cărei categorii de utilizatori i se adresează (adulți, copii, specialiști, nespecialiști, elevi); limbajul acesteia trebuie să fie adecvat categoriei de utilizatori pentru care a fost alcătuită; pentru a se informa cât mai bine asupra acestor aspecte, se pot consulta recenzii despre documentul în cauză;

h) **relația cu alte lucrări**: specialistul trebuie să verifice dacă în colecția bibliotecii există alte documente cu titlu similar sau care tratează același subiect sau care au același scop etc.; bibliotecarul trebuie să evite duplicarea publicațiilor;

i) **formatul**: acest criteriu face referire la caracteristicile fizice ale sursei; în cazul în care documentul conține ilustrații, specialistul trebuie să observe calitatea lor în relație cu textul;

¹ S. P. Singh. Evaluation of Electronic Reference Sources. În: *DESIDOC Bulletin of Information Technology*, martie 2003, nr. 2, pp. 44-45.

j) *prețul*: specialistul trebuie să determine relația dintre prețul documentului și anticiparea frecvenței cu care documentul va fi folosit și pentru cât timp;²

k) *alte criterii*: prezența graficelor, hărților, tabelelor sau a altor caracteristici similare care pot fi folositoare utilizatorilor; un alt avantaj este prezența notelor de subsol care oferă informații despre autor și lucrare.³

² Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Reference and Information Services. An Introduction*. Ed. a III-a. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited, Inc., 2001, pp. 313–315.

³ S. P. Singh. *Op. cit.*, p. 46.

Capitolul III

Surse de informare

În general, la nivelul structurilor infodocumentare, sunt utilizate în cadrul serviciilor de referințe următoarele surse de informare:

A. surse de orientare, acces și control

1. bibliografii,
2. indexuri,
3. cataloage,
4. reviste de referate.

B. surse sinoptice

1. enciclopedii,
2. dicționare,
3. surse factice,
4. surse biografice,
5. surse geografice,
6. documente guvernamentale.

3.1 Bibliografiile

3.1.1 Bibliografia – definiție și evoluție

Termenul „bibliografie” este definit în *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* astfel: „1. domeniu care are ca obiect de studiu principiile și tehnicile de identificare și de descriere a documentelor, precum și de clasificare a descrierilor obținute; 2. document secundar sub forma unei liste de date prezentate într-o anumită ordine conținând elementele descrierii bibliografice a documentelor indispensabile identificării lor”.¹

Wikipedia ne oferă următoarea definiție pentru bibliografie: „Bibliografia, ca produs al practicii bibliografice, este o listă sistematică de cărți sau alte lucrări, ca de exemplu articole din periodice”.²

Virgil Olteanu definește bibliografia ca fiind: „1. Ramură a bibliologiei care are ca obiect evidența, descrierea, clasificarea și aprecierea documentelor tipărite și mss., în vederea unei mai bune valorificări a conținutului lor de informații de către beneficiar. 2. Repertoriu cronologic, alfabetic sau pe materii al scrierilor referitoare la o anumită problemă sau disciplină, la operele unui autor sau ale unei grupări literare etc. 3. Lista lucrărilor de care s-a folosit un autor pentru a elabora o lucrare: se găsește fie

¹ Mircea Regneală. *Dicționar explicativ de biblioteconomie știința informării*. București: FABR, 2001, vol. 1, p. 65.

² Wikipedia. *The Free Encyclopedia*, <http://www.wikipedia.org>, (accesat pe 19 martie 2008)

concentrată la sfârșitul cărții, fie după fiecare capitol, pentru materialul din capitolul respectiv, fie repartizată în cuprins, în note inframarginale sau chiar în text între paranteze. 4. Titlu dat uneori acelei rubrici dintr-un periodic care cuprinde o listă sumară de lucrări recent apărute sau recenzii ale acestora”.³

Cuvântul „bibliografie” provine din limba greacă — „bibliographia” care însemna „scrierea cărților”, inițial fiind vorba de activitatea de copiere a cărților, ca apoi de la jumătatea secolului al XVIII-lea să fie vorba de o listă cu titluri de cărți sau alte forme de scriere care făceau referire la un anumit subiect. În bibliografii sunt incluse informații ca: autor, titlu, editor, data și locul publicării, mărimea cărții. De obicei, bibliografiile sunt adnotate, cuprind intrări care indică subiectele dezbătute. Bibliografiile sunt foarte utile atât celor care desfășoară o activitate profesională ce implică lucrul cu cărțile: colecționari, bibliotecari, dealeri, cât și cititorilor interesați.⁴

Istoria bibliografiilor poate fi trasată încă de la tăblițele de lut din Ninive care făceau referire la Asia sau de la listele cărților existente în Biblioteca din Alexandria, care deținea copii pentru majoritatea scrierilor din lumea antică. O încercare de bibliografie este *Bibliotheca Universalis* (fig. 1) alcătuită de elvețianul Conrad von Gesner; această lucrare avea 4 volume și a fost tipărită între 1545–1549. Autorul a înregistrat toate cărțile despre care a găsit informații; cărțile erau scrise în ebraică, greacă și latină. O altă bibliografie de mare valoare este cea a francezului Jacques Charles Brunet: *Manuel du libraire et de l'amateur de livres* (3 vol., 1810 ; ediția a V-a, 9 vol., 1860–1890) (fig. 2).

Un exemplu de bibliografie universală este *General Catalogue of Printed Books* (108 vol., 1881–1905; revizuită și reeditată în 263 de volume, 1959–1966). Această bibliografie

³ Virgil Olteanu. *Din istoria și arta cărții: Lexicon*. București: Editura Enciclopedică, 1992, p. 44.

⁴ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

este alcătuită de British Library și face referire la cărțile cuprinse în colecțiile sale. Alte bibliografii universale importante sunt cele alcătuite de Biblioteca Națională a Franței și de Biblioteca Congresului.⁵

Multe bibliografii importante fac referire doar la lucrări tipărite într-o anumită țară. Exemple de astfel de bibliografii sunt cele de tipul *Short-Title Catalogue ... 1475–1640* (1926) sau varianta mai nouă *Short-Title Catalogue of Books Printed in England, Scotland, Ireland, Wales and British America ..., 1641–1700* (3 vol., 1945–1951). O completare americană a acestor lucrări este *Bibliotheca Americana: A Dictionary of Books Relating to America, from its Discovery to the Present Time* (29 vol., 1868–1892; 1928–1936).

Bibliografiile comerciale sunt cele care oferă informații la zi cu privire la cărțile tipărite într-o anumită țară dar și la cărțile care urmează a fi tipărite. Acest tip de bibliografii apare la intervale regulate de timp. Câteva exemple de bibliografii comerciale pentru S.U.A. sunt: *Publishers Weekly* care a apărut pentru prima dată în 1872; *Cumulative Book Index*; *Publishers' Trade List Annual*, *Books in Print* și *Subject Guide to Books in Print*. În ceea ce privește Franța, o bibliografie importantă este *Biblio* apărută pentru prima dată în 1935 și care din 1972 apare sub denumirea *Bibliographie de la France-Biblio*. Pentru Germania, reprezentativă este *Deutsche Nationalbibliographie* publicată la Leipzig încă din 1931. Bibliografii comerciale reprezentative pentru Anglia sunt: *British Books in Print* (din 1874) și *British National Bibliography* (1950).

Bibliografiile moderne sunt alcătuite pentru a face cunoscute utilizatorilor toate cărțile tipărite cu referire la toate domeniile. Un alt exemplu de bibliografie, un document terțiar – o bibliografie de bibliografii, este *A World Bibliography of*

⁵ *Ibidem*.

Bibliographies (1939–1940; ed. a IV-a, 15 vol. 1965–1966) alcătuită de către Theodore Beterman. Această bibliografie are și un supliment *Bibliography Index* (din 1938).

3.1.2 Bibliografii românești

Prima bibliografie românească este *Disertația despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări* (Sibiu, 1838). Alte bibliografii importante pentru țara noastră sunt:

– Dimitrie Iarcu, *Bibliografia chronologicală română*, Ed. 2, București, 1873;

– Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești* (1820–1906), T1, București, 1913;

– Ioan Bianu, Nerva Hodoș, Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche*, T1-4, București, 1903–1944 (fig. 3);

– Al.-Sadi Ionescu, *Bibliografia călătorilor străini în ținuturile românești*, București, 1916;

– Gheorghe Adamescu, *Contribuție la bibliografia românească* (Fasc. 1–3), București, 1921–1928;

– Ioachim Crăciun, *Bibliografia la români. O încercare de bibliografie a bibliografiilor românești*, București, 1928;

– D. Velciu, *Bibliografia lui Ion Neculce*, București, 1961;

– *Contribuții bibliografice privind Unirea Transilvaniei cu România*, 1969.⁶

3.1.3 Tipuri de bibliografii

Bibliografiile pot fi grupate în diferite categorii în funcție de o serie de criterii. Prezentăm în continuare, pe scurt, câteva tipuri de bibliografii:

⁶ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, pp. 44–46.

1. **Bibliografii naționale** – includ publicațiile dintr-o anumită țară, dar și publicații care fac referire la țara respectivă sau care sunt scrise în limba țării indiferent de locul publicării. Deoarece se dorește ca aceste lucrări să fie foarte cuprinzătoare, ele pot conține și publicații scrise de către cetățenii țării, indiferent unde au publicat aceștia documentele respective. De obicei, aceste bibliografii sunt publicate sub auspiciile bibliotecii naționale sau ale unei agenții guvernamentale însărcinată cu întocmirea bibliografiei naționale. Bibliografiile sunt întocmite pe baza lucrărilor primite pe baza legii depozitului legal. În cele mai multe țări depozitul legal este în strânsă legătură cu dreptul de autor, dar în unele țări acestea sunt separate, de exemplu: Canada. Există și țări în care nu există o lege a depozitului legal: S.U.A.

Ex.: *British National Bibliography, Bibliographie Nationale Française, Canadiana, Bibliografia națională română*

2. **Bibliografii curente** și 3. **bibliografii retrospective** – fac referire la perioada în care au fost tipărite publicațiile care se pot regăsi în cadrul lor; bibliografiile curente enumeră publicațiile tipărite în ultima perioadă, de curând, iar bibliografiile retrospective fac referire la publicațiile tipărite cu mult timp în urmă. Odată cu trecerea timpului bibliografiile curente se transformă în bibliografii retrospective.

4. **Bibliografii comerciale** – sunt alcătuite de către edituri și oferă informații cu privire la publicațiile apărute recent. În acest tip de bibliografii se găsesc publicații comerciale destinate publicului larg. În cuprinsul lor nu se găsesc publicații de genul documente guvernamentale, enciclopedii, disertații. Acest tip de bibliografie poate fi obținut direct de la editură sau de la dealeri specializați. Totuși, publicațiile conținute în acest tip de bibliografie pot fi regăsite și în conținutul bibliografiilor naționale.

Ex.: R. R. Bowker's *Books in Print (BIP)*; *American Book Publishing Record*

5. **Bibliografii de bibliografii** – conțin informații cu privire la bibliografiile care s-au publicat. De obicei sunt generale și oferă un punct bun de plecare pentru regăsirea unor publicații referitoare la un anumit subiect.

Ex.: *International Bibliography of Bibliographies 1959–1988*.

6. **Bibliografii specializate** – cuprind informații cu privire la documentele publicate pe o anumită temă. Sunt specialiști care consideră că bibliografiile naționale ce includ publicații care fac referire la țara respectivă sunt bibliografii specializate, nu bibliografii naționale în adevăratul sens al cuvântului.⁷

3.1.4 Cum se folosesc bibliografiile

Modul de utilizare al bibliografiilor ține de organizarea acestora, care pot fi în cinci secțiuni:

1. Titluri și descrieri

- titlurile sunt aranjate în ordine alfabetică
- descrierea cuprinde informații bibliografice, adnotări și informații referitoare la domeniile cu care respectiva carte este în relație

2. Secțiuni și index

- în cadrul fiecărei secțiuni titlurile sunt aranjate alfabetic

⁷ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Reference and Information Services. An Introduction*. Ed. a III-a. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited, Inc., 2001, p. 482, 490–501.

3. Index media

– titlurile sunt ordonate alfabetic în funcție de suportul pe care sunt disponibile

4. Materiale gratuite sau ieftine

5. Editura/producătorul

– în această secțiune găsim numele întreg al editurii/producătorului și adresa acestuia.⁸

3.1.5 Criterii de evaluare a bibliografiilor

1. **Scopul:** este important ca bibliografia să nu repete informațiile din altă lucrare; domeniul la care face referire trebuie să fie evident din titlu și detaliat în prefață;

2. **Domeniul:** bibliografia trebuie să fie cât mai cuprinzătoare;

3. **Metodologia:** trebuie să fie evident faptul că cel care a alcătuit bibliografia a consultat toate documentele pe care le-a enumerat;

4. **Organizarea:** bibliografia trebuie să poată fi folosită cu ușurință, trebuie să conțină și index; autorul trebuie să explice cum se va folosi lucrarea și să ofere definiții, o listă de abrevieri; în ceea ce privește bibliografiile online, trebuie să se ofere puncte de legătură acolo unde este necesar;

5. **Adnotări și rezumate:** dacă se întâlnesc note, acestea trebuie să fie clare, succinte și informative;

6. **Forma bibliografică:** oferă informații care ajută utilizatorii să identifice și să localizeze lucrarea;

⁸ http://www.sasked.gov.sk.ca/curr_inst/iru/bibs/elemsci/how.html, (accesat pe 11 aprilie 2008).

7. **Actualitatea:** lucrarea trebuie să fie curentă dacă scopul său este de a fi o bibliografie curentă. În ceea ce privește acest criteriu, un avantaj mare îl au bibliografiile online care pot fi actualizate mult mai repede și mai ușor;

8. **Exactitatea:** este de la sine înțeles că bibliografiile trebuie să fie exacte; de preferat este să poată fi făcute modificări și după publicare, în cazul în care acest lucru este necesar.⁹

⁹ William A. Katz. *Introduction to reference work: Basic information services*. Ed. a VIII-a. New York: McGraw-Hill, 2002, vol. 1, pp. 80-81.

3.2 Indexurile

3.2.1 Indexul – definiție și evoluție

În lucrarea *Din istoria și arta cărții*, Virgil Olteanu definește indexul ca fiind o „enumerare de subiecte, autori, etc. tipărită sau înregistrată pe un purtător de informații, organizată după un anumit criteriu (alfabetic, sistematic, pe subiecte etc.), care semnalează informațiile conținute într-un document sau într-o grupă de documente”.¹⁰ Indexul este definit în *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* ca „ansamblu de intrări care permit utilizatorului să localizeze informația într-un document sau în anumite documente în cadrul unei colecții”.¹¹

Indexul poate fi definit și ca „o listă de cuvinte și indicatori asociați care arată unde pot fi găsite cuvintele în document. În indexul tradițional ce se găsește la sfârșitul cărții, cuvintele (sau expresiile) sunt concepute selectate de către o persoană, iar indicatorii sunt numerele paginilor. În cataloagele bibliotecilor cuvintele sunt autor, titlu, subiect etc., iar indicatorii sunt cotele. Motoarele de căutare, ca de exemplu Google, sunt și ele indexuri. Cuvintele sunt termenii găsiți în HTML (sau alte documente) și indicatorii sunt URL-urile.”¹²

¹⁰ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 198.

¹¹ Mircea Regneală. *Op. cit.*, p. 298.

¹² <http://en.wikipedia.org/wiki/Index>, (accesat pe 11 aprilie 2008).

Cuvântul „index” provine din latină de la verbul „indicare” care înseamnă „a indica”.¹³

Scopul pentru care au fost create indexurile este acela de a ajuta cititorul să găsească informații mai repede și mai ușor. Un index complet nu este doar o listă de cuvinte incluse în document, ci o hartă a conținutului, cuprinzând termeni în relație și alte date ce îi pot fi de folos utilizatorului. De obicei, indexurile se găsesc la sfârșitul cărții și completează cuprinsul acesteia.¹⁴

Termenul „index” a fost folosit încă din secolul al XVI-lea de către Cicero și alți scriitori clasici. Sensul cu care era folosit termenul este același cu cel utilizat în zilele noastre. Un index al unei cărți publicate în secolul al XVI-lea este acela al cărții *Anglica Historia* (1556) scrisă de Polydore Virgil. Indexurile din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea încercau să ademenească cititorul într-un mod ciudat spre a pătrunde mai adânc în conținutul lucrării, nefiind o analiză serioasă a subiectului dezbătut. Un astfel de exemplu de index este cel al lucrării *Spectator, Tatler and Guardian* apărută în 1757. În secolul al XIX-lea, când numărul periodicelor a crescut, indexurile au devenit indispensabile cititorilor. Un exemplu timpuriu de index apărut în secolul al XIX-lea este cel alcătuit de W. F. Poole și intitulat *Index to Periodical Literature* (fig. 4). Acest index a fost publicat la New York, în anul 1853, și enumera titlurile articolelor apărute. Mai târziu, s-a simțit nevoia unui index pe subiecte și astfel a apărut *Index to the Times* elaborat de Palmer, dar un index pe subiecte în adevăratul sens al cuvântului este cel alcătuit de H. W. Wilson și intitulat *Reader's guide to periodical literature*. Wilson a creat o companie ce îi poartă numele și care publică indexuri pe mai multe domenii cum ar fi: biologie, agricultură, științe aplicate, tehnologie, educație. Indexurile publicate de

¹³ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0 [CD-ROM].

¹⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Index>, (accesat pe 11 aprilie 2008).

compania Wilson sunt aranjate în ordine alfabetică în funcție de autor, titlu și subiect. În Marea Britanie sunt publicate indexuri ce urmează modelul lui Wilson, cel mai timpuriu exemplu fiind *Subject index to periodicals* (1915) care și-a păstrat numele până în 1962 când a fost divizat în *British Humanities Index* și *British Technology Index*. Acestea două sunt publicate de Library Association, la fel ca și *British Education Index*.¹⁵

Există două metode de realizare a indexurilor: una tradițională și alta modernă. În ceea ce privește metoda tradițională, indexatorul citește textul și evidențiază termenii care vor fi incluși în index. Apoi, acesta crează intrări pentru fiecare termen și sugerează cuvinte în relație cu acesta. Urmează aranjarea în ordine alfabetică a termenilor. Scopul indexului este să ajute cititorul, specialistul în informare sau cercetătorul să găsească informația, indexatorul fiind un intermediar între text și utilizatorul final. Elaborarea indexurilor cu ajutorul metodei moderne se bazează pe anumite programe speciale cum ar fi: Cindex, Macrex și SkyIndex. Metoda modernă este mai rapidă, dar nu înlocuiește aptitudinile unui bun indexator.¹⁶

3.2.2 Tipuri de indexuri

1. **Index alfabetic** – termenii sunt aranjați în ordine alfabetică;

2. **Index analitic** – conținutul lucrării este divizat în vedete de subiecte, iar aceste vedete sunt aranjate alfabetic;

3. **Index bibliografic** – alcătuit dintr-o listă de lucrări care fac referire la un anumit subiect; uneori această listă este completată de o descriere bibliografică;

¹⁵ *Everyman's Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1976, vol. 6, pp. 627–628.

¹⁶ <http://en.wikipedia.org/wiki/Index>, (accesat pe 11 aprilie 2008).

4. *Index cumulativ* – cuprinde materialele incluse în mai multe indexuri care tratează aceeași problemă; scopul său este de a uni datele din aceste indexuri și de a le aduce într-o formă omogenă;

5. *Index de autori* – vedetele sunt reprezentate de autorii menționați în una sau mai multe lucrări, de regulă autorii sunt aranjați în ordine alfabetică;

6. *Index de cuvinte-cheie din titlu* – cunoscut și sub denumirea de index KWIC;

7. *Index de cuvinte-cheie în afara titlului* – cunoscut și sub denumirea de index KWOC;

8. *Index de cuvinte-cheie și de autori* – cunoscut și sub denumirea de index WADEX;

9. *Index de cuvinte-cheie și de titluri* – numit și index KWAC;

10. *Index de nume* – conține nume proprii sau denumiri geografice și indică pagina la care pot fi găsite în lucrare;

11. *Index de subiecte* – conține termenii ce caracterizează conținutul lucrării, aceștia fiind ordonați alfabetic;

12. *Index de titluri* – alcătuit din titlurile menționate într-o publicație;

13. *Index de titluri prin permutare* – numit și index KWIC;

14. *Index general* – face referire la întregul document;

15. *Index geografic* – alcătuit din denumiri geografice care sunt ordonate alfabetic;

16. *Index încrucișat* – este cunoscut și cu numele de index dicționar;

17. *Index sistematic (de materii)* – este aranjat în funcție de materii și stabilește relațiile dintre subiecte;

18. *Index SLIC* – se realizează prin formarea tuturor combinațiilor posibile de termeni din cei întâlniți în document;

se selectează și se ordonează alfabetic doar combinațiile care nu sunt lungi;

19. *Index topografic* – acest tip de index indică locul în care publicația se găsește la raft;

20. *Index toponimic* – cuprinde nume de locuri care se găsesc în lucrarea respectivă;

21. *Index glosar* – în acest tip de index termenii indexați sunt însoțiți de definiții sau descrieri și de numărul paginii la care pot fi regăsiți în lucrare.¹⁷

3.2.3 Cum se folosesc indexurile

Când utilizatorul dorește să consulte un index, bibliotecarul trebuie să îi prezinte și alte indexuri alcătuite pentru subiectul de care utilizatorul este interesat. Majoritatea utilizatorilor știu un titlu de index și îl cer pe acela de fiecare dată, dar dacă în colecția bibliotecii există și alte surse, acestea trebuie exploatare.

În cazul în care utilizatorul caută un articol despre care știe doar că a apărut într-o anumită perioadă, specialistul poate consulta un index cumulativ pentru o publicație serială specifică sau unul care face referire la periodice. Specialistul poate consulta și baze de date precum: *Periodical Titles in OCLC FirstSearch* (<http://www2.oclc.org/oclc/fs/fstitle/index.asp>) sau *Jointly Administered Knowledge Environment* (<http://jake.med.yale.edu>). Deoarece indexurile fac referire, de obicei, selectiv la titlurile din periodice, specialistul trebuie să consulte mai multe indexuri pentru a găsi articolul căutat.

¹⁷ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, pp. 198–199.

Atunci când utilizatorul folosește pentru prima dată un index, bibliotecarul trebuie să îi explice cum se folosește, care este scopul și cum sunt aranjate intrările și să îi arate modul de căutare; este indicat ca utilizatorul și specialistul să fie față în față atunci când cel din urmă îi prezintă utilizatorului modul în care se folosesc indexurile. Specialistul trebuie să explice și scopul cuvintelor în relație, cum se poate regăsi apoi publicația în colecția bibliotecii cu ajutorul informațiilor din index sau unde se poate găsi o listă de abrevieri care să îl ajute să înțeleagă abrevierile din index.

O sarcină a specialistului este și aceea de a instrui utilizatorii pentru a putea exploata la maximum și resursele electronice, știut fiind că resursele electronice oferite de diverși vendori au interfețe diferite.

Dacă bibliotecarul trebuie să regăsească în index informații despre un subiect care nu îi este familiar, acesta trebuie să consulte întâi un dicționar sau o enciclopedie pentru a ști exact ce are de căutat.

Specialiștii dețin un rol foarte important în procesul de regăsire a informațiilor. Utilizatorii trebuie asistați pentru a folosi baza de date cea mai potrivită, iar bibliotecarii trebuie să construiască strategii de căutare adecvate.¹⁸

3.2.4 Criterii de evaluare a indexurilor

1. *Numărul de periodice indexate*: este important să știm câte dintre periodicele indexate sunt disponibile în variantă completă (full-text). Indexurile electronice cuprind cam între 1200 și 2000 de titluri dintre care jumătate sau două treimi sunt

¹⁸ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Op. cit.*, pp. 528–529.

disponibile online în variantă full-text. Indexurile tipărite cuprind în jur de 180–600 de titluri. Din păcate, micile biblioteci nu își pot permite decât să cumpere indexuri tipărite. Aceste biblioteci se pot considera norocoase dacă dețin mai mult de un index în variantă electronică. Având acces numai la indexuri tradiționale sau doar la foarte puține în format electronic, orizonturile utilizatorului sunt limitate;

2. Numărul de publicații indexate prezente în bibliotecă: dacă un anumit număr de publicații sunt menționate în index, este important de știut câte dintre acestea se pot regăsi în bibliotecă sau câte se pot obține de la serviciul de indexare la un preț acceptabil sau dacă biblioteca poate împrumuta publicațiile de la o altă structură documentară;

3. Cât la sută dintr-o publicație este indexată: în unele cazuri se indexează numai o parte din publicație, în timp ce în altele se indexează întreaga publicație;

4. Tipurile de documente indexate: care tipuri de documente sunt incluse și care sunt excluse din index;

5. Perioada de acoperire: de obicei, indexurile în format electronic cuprind publicații începând cu anii '80, doar puține fac referire și la anii '70 și foarte puține cuprind publicații și din anii '60. Indexurile în variantă electronică se bazează în special pe publicațiile recente: apărute în urmă cu 1–4 ani; în schimb, în indexurile tipărite putem găsi informații despre publicații care au apărut cu 10, 20 de ani în urmă și uneori poate cu 100 de ani în urmă;

6. Actualizarea: specialistul trebuie să știe cât de des este actualizată baza de date: zilnic, săptămânal, trimestrial etc.;

7. Domeniile acoperite: la ce domenii face indexul referire și ce domenii înrudite sunt în atenția celor care au creat indexul;

8. *Durata*: perioada de timp dintre data publicării indexului și data publicării documentelor indexate; aceasta poate fi de câteva zile, câteva săptămâni, câteva luni etc.;

9. *Vechimea articolelor indexate*: cât de departe în timp a mers indexatorul în alcătuirea indexului;

10. *Prețul*: depinde de numărul publicațiilor indexate, de numărul de texte disponibile, de bugetul bibliotecii etc.¹⁹

¹⁹ William A. Katz. *Op. cit.*, pp. 141–142.

3.3 Cataloagele

3.3.1 Catalogul – definiție

Catalogul poate fi definit ca: „o listă organizată sistematic care conține nume de persoane, organizații sau asociații și care oferă adrese, afilieri, numere de telefon și informații similare.”²⁰ O altă definiție a catalogului este următoarea: „o listă de nume, adrese, numere de telefon/fax și afilieri privind un grup specific de oameni, companii, organizații, publicații etc. Cataloagele pot include și informații adiționale. În majoritatea bibliotecilor, cataloagele curente sunt păstrate în cadrul colecției de referințe.”²¹

La ora actuală, multe companii care publicau cataloage în format tradițional au hotărât să le publice doar online. Acțiunea lor este motivată prin faptul că bazele de date pot fi actualizate în fiecare zi, ceea ce face ca informația cuprinsă să fie curentă în timp ce variantele tipărite cuprindeau, chiar și la publicare, informații care erau deja depășite.”²²

²⁰ <http://www3.uakron.edu/library/instruction/glossary.htm>, (accesat pe 10 mai 2008).

²¹ <http://valenciacc.edu/lrcwest/lis2004/glossary.htm>, (accesat pe 10 mai 2008).

²² Marydee Ojala. The Future of Directory Information. În: *Online*. sept./oct. 2005, nr. 5, pp. 38–39.

3.3.2 Tipuri de cataloage

1. *Cataloage de cataloage* – descriu diferite tipuri de cataloage; sunt foarte folositoare în cazul în care specialistul are nevoie de un anumit tip de catalog, dar nu îi știe exact titlul sau dorește să știe dacă există cataloage care fac referire la un anumit domeniu;

Ex.: *Directories in Print* (fig. 5)

2. *Cataloage privind biblioteci* – fac referire la biblioteci;

Ex.: *American Library Directory, Directory of Special Libraries and Information Centers*

3. *Cataloage comerciale* – oferă adresele și numerele de telefon ale editurilor, atât la nivel național, cât și internațional;

Ex.: *Literary Market Place, Publishers Directory, American Book Trade Directory*

4. *Cataloage privind învățământul/cercetarea* – cuprind adresele și numerele de telefon ale instituțiilor de învățământ și ale centrelor de cercetare, uneori conțin și informații cu referire la istoricul instituției;

a. *Cataloage privind instituții de învățământ:*

Ex.: *The World of Learning, International Handbook of Universities* (fig. 6), *National Faculty Directory, The HEP Higher Education Directory, American School Directory*;

b. *Cataloage privind centre de cercetare:*

Ex.: *Research Centers Directory* (fig. 7), *International Research Centers Directory*;

5. *Cataloage de sponsorizări și donații* – conțin informații despre organizații care au sponsorizat anumite activități, incluzând și suma oferită;

Ex.: *The Foundation Directory, Directory of Research Grants*

6. **Cataloage privind domeniul afacerilor** – conțin informații cu privire la adresa anumitor companii, persoane de contact sau detalii referitoare la produsele pe care le comercializează;

Ex.: *Standard&Poor's Register of Corporations, Directors and Executives, Million Dollar Directory, Directory of Corporate Affiliations*

7. **Cataloage de asociații** – oferă informații referitoare la diferite asociații: adresă, număr de telefon, publicații ale asociației, datele conferințelor anuale;

Ex.: *Encyclopaedia of Associations: National Organizations of the U.S., Association Canada: The Directory of Associations in Canada*

8. **Cataloage guvernamentale** – aceste cataloage sunt publicate de către autoritățile centrale, regionale și furnizează informații economice, juridice, financiare etc. cu referire la țara sau regiunea descrisă;

Ex.: *World Wide Government Directory* (fig. 8)

9. **Cataloage/cărți de telefon** – sunt surse ce oferă informații locale cu privire la numele, adresa și numărul de telefon ale unei persoane sau ale unei organizații; în aceste cataloage pot fi incluse hărți, calendare, istoricul orașului, coduri poștale, obiective turistice;

Ex.: *Phonefiche, Business Phone Book USA, National E-Mail and Fax Directory*

10. **Cataloage specializate** – acest tip de cataloage oferă informații pentru un anumit segment de populație.

Ex.: *Asian Americans Information Directory, Women's Information Directory*.²³

3.3.3 Cum se folosesc cataloagele

Pentru început, bibliotecarul trebuie să identifice cu precizie nevoia de informare a utilizatorului. Apoi, trebuie să țină cont de faptul că poate găsi informații și în afara pereților fizici ai bibliotecii și să hotărască dacă se va limita la colecția bibliotecii sau nu.

Majoritatea cataloagelor sunt aranjate în ordine alfabetică, oferind, de asemenea, și indexuri ce vor ajuta specialistul să ajungă mai repede la informația dorită.

Modul de folosire a cataloagelor diferă și datorită formatului: tradițional sau electronic. De obicei, cataloagele în format tradițional conțin în prefață informații legate de conținut, scop și utilizarea sursei. În ceea ce privește cataloagele electronice, folosirea lor cât mai eficientă depinde cel mai mult de abilitățile bibliotecarului și de cunoștințele sale în ceea ce privește acest tip de cataloage.²⁴

3.3.4 Criterii de evaluare a cataloagelor

1. *Scopul*: de obicei este relevat în titlu și în prefață; lucrarea poate face referire la o anumită organizație, arie geografică etc.;

²³ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Op. cit.*, pp. 334–349.

²⁴ *Ibidem*, p. 350.

2. **Actualitatea:** informația conținută în catalog trebuie să fie curentă;

3. **Precizia:** informația trebuie să fie cât mai precisă, specialistul putând verifica exactitatea informațiilor prin compararea lor cu informațiile conținute în alte surse;

4. **Formatul:** este necesar de știut cum sunt aranjate informațiile; de asemenea, este foarte important ca aceste surse să conțină și indexuri, ca de ex.: de nume, de arie geografică, de subiect.²⁵

²⁵ *Ibidem*, pp. 331–332.

3.4 Enciclopediile

3.4.1 Enciclopedia – definiție și evoluție

Enciclopedia reprezintă, conform *Dicționarului Webster*, „o lucrare sau un set de lucrări care conține articole pe diferite domenii, de obicei în ordine alfabetică, acoperind toate ramurile cunoașterii sau doar aspecte ale unui subiect.”²⁶ În *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării*, găsim următoarea definiție pentru enciclopedie: „document care sintetizează și actualizează cunoștințele din unul sau mai multe domenii, prezentate pe articole, în ordine alfabetică sau sistematică”.²⁷

Virgil Olteanu definește enciclopedia ca fiind o „lucrare de referință cu caracter lexicografic care prezintă ansamblul de cunoștințe din unul sau mai multe domenii. Spre deosebire de dicționar, enciclopedia nu explică legătura dintre semnificant și conținutul acestuia, ci cunoștințele umane grupate de obicei alfabetic în articole prin intermediul semnificanților care figurează ca elemente lexicale. Materia într-o enciclopedie poate fi organizată și după conținut, nu numai alfabetic”.²⁸

Cuvântul „enciclopedie” provine din latina medievală „encyclopaedia” – curs de educație generală, și din greacă

²⁶ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0 [CD-ROM].

²⁷ Mircea Regneală. *Op. cit.*, p. 224.

²⁸ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 134.

„enkylios” (cultură) + „paideia” (educație, învățare de la paid-, pais – copil).²⁹

De mai bine de 2000 de ani, enciclopediile au o strânsă legătură cu educația, rolul lor fiind să sprijine procesul de informare și învățare. Când Rabelais a folosit pentru prima dată termenul în limba franceză, în cartea *Pantagruel*, capitolul 20, l-a folosit tot pentru a se referi la procesul educațional.

Scriitorul german Paul Scalich a fost primul care a folosit termenul „enciclopedie” în titlul unei cărți: *Encyclopaedia; seu, orbis disciplinarum, tam sacrarum quam prophanum epistemon...*, alcătuită în 1559 la Basel. Multe dintre enciclopediile publicate înainte de această perioadă aveau titluri fanteziste (de ex. *Hortus deliciarum*) sau au fost numite, pur și simplu, dicționare. Termenul de enciclopedie nu a fost acceptat în întregime până când Denis Diderot nu a elaborat celebra sa enciclopedie. Un termen alternativ pentru enciclopedie era ciclopedia, termen care a devenit foarte popular în timp. Se poate remarca faptul că enciclopedii moderne pot fi numite dicționar, dar nici un dicționar nu poate fi numit enciclopedie.

De-a lungul evoluției sale, termenul enciclopedie și-a schimbat sensul considerabil. În zilele noastre, utilizatorii consideră că enciclopedia trebuie să conțină mai multe volume și să facă referire la toate domeniile cunoașterii. Pe lângă aceasta, enciclopedia ar trebui să aibă hărți, index detaliat, bibliografie, ilustrații, listă de abrevieri și expresii străine etc. Ei se așteaptă ca în enciclopedii să găsească și biografiile celor care au influențat evoluția omenirii. Există enciclopedii de mai multe dimensiuni: de la cele într-un singur volum de 200 de pagini până la acele ediții de enciclopedii-gigant care conțin 100 de volume sau chiar mai multe. Domeniile la care enciclopediile fac referire depind de tipul acestor lucrări, dar și

²⁹ Merriam-Webster Dictionary & Thesaurus [CD-ROM].

de țara în care acestea sunt publicate sau de perioada acoperită de lucrare. Multe enciclopedii nu au inclus ilustrații sau bibliografii și, pentru o perioadă destul de lungă, biografiile nu au apărut în cuprinsul enciclopediilor. Indexurile au fost incluse destul de târziu în conținutul enciclopediilor, iar primele dintre ele nici nu puteau fi folosite.

Este evident faptul că enciclopediile joacă un rol important în procesul de învățare. În trecut, multe familii nu aveau nicio enciclopedie, dar cu timpul enciclopediile au început să apară în bibliotecile personale. Până în prezent au fost alcătuite mai mult de 2000 de enciclopedii în toate colțurile lumii, dar nu există nicio bibliotecă deținătoare a întregii colecții, deoarece costul ar fi prea mare și spațiul de depozitare necesar ar fi imens.³⁰

Vechii învățați egipteni întocmeau liste lungi cu enumerări de elemente ale cerului, pământului și apelor, ale categoriilor sociale, ale orașelor etc., adevărate onomasticoane care prefigurează enciclopediile de mai târziu³¹: enciclopediile moderne care încearcă să acopere toate domeniile de cunoaștere, în general în mai multe volume sau recent pe suport electronic. Majoritatea enciclopediilor sunt realizate pentru adulți, dar există și enciclopedii special elaborate pentru copii.

Primele enciclopedii erau alcătuite de un singur autor și reprezentau cunoștințele sale acumulate de-a lungul timpului. Acestea erau prezentate sub forma unei cărți obișnuite spre deosebire de enciclopediile moderne care servesc ca lucrări de referințe și sunt elaborate de o echipă de autori.

Cu toate că Aristotel este numit „tatăl enciclopediilor”, prima enciclopedie a fost alcătuită în secolul IV î. Hr. de către filosoful grec Speusippus, un elev al lui Platon, dar din păcate nu a mai rămas nimic din aceasta.

³⁰ *Encyclopædia Britannica*, 2008, <http://search.eb.com/eb/article-9106030>, (accesat pe 1 feb. 2008).

³¹ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 134.

Primul din lumea romanilor care a alcătuit o enciclopedie a fost Marcus Terentius Varro. El a alcătuit în secolul I enciclopedia numită *Rerum Humanarum et Divinarum Antiquitates*. Aceasta cuprindea elemente de gramatică, dialectologie, retorică, geometrie, aritmetică, astrologie, muzică, medicină și arhitectură, dar lucrarea nu a rezistat timpului.³²

Cea mai veche enciclopedie completă este *Historia Naturalis* (fig. 9) a lui Pliniu cel Bătrân (secolul I î. Hr.)³³. Acesta a compilat extrase din 500 de autori pentru a prezenta cunoștințele epocii sale asupra naturii.³⁴ Enciclopedia cuprinde 37 de cărți, adică 2493 de capitole ce includ descrieri matematice și fizice ale lumii; antropologie și psihologie umană; botanică incluzând agricultură, silvicultură și horticultură; zoologie; mineralogie, împreună cu folosirea metalelor și a pietrelor prețioase în artă. Lucrarea a fost populară timp de 1 500 de ani.

În jurul secolului al V-lea, Martianus Minneus Felix Capella, care se pare că a practicat dreptul în Cartagina, a alcătuit o enciclopedie foarte apreciată și folosită în Evul Mediu timpuriu, dar această lucrare nu are decât puțin sau chiar deloc legătură cu concepția modernă legată de enciclopedie. Lucrarea este o alegorie în proză și în versuri care descrie căsătoria dintre Mercur și Philologia; forme variate de învățare sunt personificate și introduse ca domnișoare de onoare; cel mai notabil aspect al lucrării este faptul că planetele Mercur și Venus se învârt în jurul Soarelui, nu al Pământului.

O altă enciclopedie celebră timp de mai multe secole este cea alcătuită în anul 623 de către Isidor din Seville, un preot spaniol. Lucrarea se intitulează *Etymologiarum, seu Originum Libri XX* și cuprinde informații despre medicină, animale,

³² *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

³³ *Ibidem*.

³⁴ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 134.

pământ, figurile Vechiului Testament, gramatică, război, jocuri, nave și clădiri; cea de-a zecea carte este aranjată alfabetic și are un conținut etimologic. În secolul al IX-lea, cărțile de la 7 la 20 ale enciclopediei lui Isidor au fost rearanjate în 22 de cărți, adică 325 de capitole, și au fost editate astfel de Rabanus Maurus. Metoda lui de aranjare, începând cu Dumnezeu și îngerii a fost folosită mult timp în realizarea enciclopediilor. Rabanus a prezentat lucrarea sa lui Louis al II-lea Germanul, regele Germaniei, în anul 847, iar în anul 1473 a fost tipărită pentru prima dată cu titlul *De Universo*.³⁵

Una dintre primele și cele mai importante enciclopedii este aceea a francezului Vincent Beauvais, intitulată *Speculum Majus* și terminată în 1244. Autorul susținea că lucrarea sa trebuie citită cu atenție și sfaturile trebuie urmate ca atare. „Speculum” înseamnă „oglină”, iar autorul a prezentat lumea cum era și cum ar fi trebuit să devină.³⁶ Această lucrare, care cuprinde învățăturile din acele timpuri, este alcătuită din trei părți și conține 80 de capitole și reprezintă scrierile a 450 de școli: grecești, evreiești și romane. În 1481 a fost tradusă și tipărită în engleză de către William Caxton cu titlul *Oglinda lumii*. Mai mult decât orice altă lucrare timpurie, *Speculum Majus* a trezit interesul; după apariția enciclopediei lui Vincent Beauvais au apărut mai multe enciclopedii, dar doar câteva au avut o contribuție la creșterea cunoașterii.³⁷

În alcătuirea enciclopediilor, autorii se bazau pe vechiul concept grecesc derivat de la Platon: și anume că pentru a gândi mai bine trebuie să le știi pe toate, dar și pe principiile romanilor care considerau că pentru o viață competentă, plină de cunoștințe

³⁵ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

³⁶ *Encyclopædia Britannica*, 2008, <http://search.eb.com/eb/article-9106030>, (accesat pe 1 feb. 2008).

³⁷ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

trebuie să înveți cât mai mult posibil. În zilele noastre, enciclopedia este considerată ca un punct esențial de pornire pentru cine vrea să afle mai mult despre un anumit subiect.

Enciclopediile sunt organizate alfabetic de mai puțin de 1000 de ani. Înainte de a se folosi acest mod de aranjare, intrările erau ordonate în funcție de domeniul la care făceau referire. Totuși, și în zilele noastre mai întâlnim enciclopedii care sunt organizate în funcție de domeniu.³⁸ Multe dintre lucrările alcătuite în trecut nu erau sistematizate, uneori erau chiar haotice. Problema ordonării și sistematizării domeniilor cunoașterii a rămas însă o provocare până în epoca modernă.³⁹

Brunetto Latini, prietenul lui Dante a scris *Li Livres dou tresor* (1260–1267) (fig. 10) în timpul exilului său în Franța; această lucrare este scrisă în franceză. A fost prima îndepărtare de limba latină și era un enorm compendiu ce trata istoria politică a Republicii Italia din secolul al XIII-lea.

Însă, prima enciclopedie care s-a păstrat integral este cea a germanului Paul Scarlich, publicată în 1559, dar în esență această lucrare nu are un conținut prea bogat.

Filosoful englez Francis Bacon a vrut să alcătuiască o enciclopedie a tuturor cunoștințelor care să se intituleze *Instauratio Magna*, dar nu a reușit. Este prima încercare de enciclopedie bazată pe metode adecvate și schematizări.

La sfârșitul secolului al XVII-lea a început să se renunțe la limba latină și apare tipul modern de enciclopedie. Principalele enciclopedii în limba franceză sunt *Grand Dictionnaire Historique* (1674) a lui Louis Moreri și *Dictionnaire des Arts et des Sciences* (1694) a lui Thomas Corneille.⁴⁰

³⁸ *Encyclopædia Britannica*, 2008, <http://search.eb.com/eb/article-9106030>, (accesat pe 1 feb. 2008).

³⁹ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

⁴⁰ *Ibidem*.

Trivium (gramatică, logică, retorică) și quadrivium (geometrie, aritmetică, astronomie, muzică) erau foarte importante în alcătuirea unei enciclopedii. Aceste șapte arte se găsesc și în clasificarea lui Coleridge care considera că gramatica și logica oferă regulile vorbirii și gândirii, în timp ce matematica demonstrează adevăruri care se pot aplica în viața/existența exterioară.

În anul 1962, sociologul austriac Otto Neurath a sugerat că, pentru o armonie a științelor, enciclopedia trebuie să fie construită ca o ceapă, iar fiecare strat să îmbrace „inima”, dar cei implicați în elaborarea enciclopediilor au fost de păreri diferite: unii au ales varianta ordonării alfabetice, iar alții a ordonării în funcție de subiect.

Dintre toate lucrările de referințe (who's who-uri, dicționare, atlase, buletine oficiale ș.a.m.d.) enciclopedia este singura care poate fi considerată de sine stătătoare, deoarece încearcă să atingă toate ramurile cunoașterii și oferă un rezumat plin de înțeles pentru fiecare termen inclus. O altă calitate a enciclopediilor este aceea că ele includ imagini, hărți, diagrame, legende și tabele statistice care ajută la înțelegerea textului. Unele enciclopedii moderne includ atlase ale lumii sau dicționare geografice și dicționare lingvistice.⁴¹

Enciclopedia a devenit o lucrare de referințe în sensul cel mai strict al cuvântului: o lucrare care poate fi consultată atunci când avem nevoie de informații și care este organizată alfabetic. Multe enciclopedii sunt asemănătoare dicționarului și sunt destinate atât specialiștilor, dar și nespecialiștilor. O altă caracteristică importantă a enciclopediilor este aceea că la alcătuirea lor participă numeroși specialiști din diferite

⁴¹ Encyclopædia Britannica, 2008, <http://search.eb.com/eb/article-9106030>, (accesat pe 1 feb. 2008).

domenii. Obiectivul acestora este să adune cunoștințele timpului și să le prezinte într-un mod în care publicul să le înțeleagă și în același timp specialiștii să le poată accepta.⁴² Totuși, un dezavantaj al enciclopediilor este acela că articolele nu sunt de obicei semnate sau sunt scrise doar inițialele autorului.⁴³

Autorii enciclopediilor moderne încearcă să ofere cât mai multe informații folosind cât mai puține cuvinte. În conținutul enciclopediilor moderne găsim și bibliografii, indexuri etc. care ajută la regăsirea informației într-un timp cât mai scurt. De mai bine de 200 de ani, enciclopediile sunt reactualizate cu ajutorul suplimentelor și anuarelor.⁴⁴

Efectele iluminismului

Tipul modern de enciclopedie a fost un rezultat al mișcării culturale. Se dorea ca aceste lucrări să fie universal accesibile. Unele au continuat să folosească aranjarea logică a materialelor după subiect, iar câteva dintre enciclopediile germane din secolele al XVIII-lea – al XIX-lea erau produsul școlilor bazate pe ideile filosofilor germani G. W. Hegel, Immanuel Kant și Christian Wolff. Acestea includ *Cartea studiilor științifice*, 1772, a lui Johann Joachim Eschenburg, *Încercare de enciclopedie sistematică a științei* (1796–1798) a lui Wilhelm Traugott Krug, *Enciclopedia științelor filosofice*, 1817, a lui Hegel și enciclopedia lui Ephraim Chambers, *Dicționar universal de artă și știință* pe care s-a bazat marea enciclopedie alcătuită între 1751–1776 de către d'Alembert și Diderot în 35 de volume.⁴⁵

⁴² *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

⁴³ *Encyclopædia Britannica*, 2008, <http://search.eb.com/eb/article-9106030>, (accesat pe 1 feb. 2008).

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

Enciclopedii de tip dicționar

Prima enciclopedie de tipul dicționarului este aceea a preotului Louis Moreri, apărută în 1674. Aceasta se intitulează *Marele dicționar de istorie* și cuprinde date despre istorie, mitologie, genealogie și biografie. A fost revizuită de mai multe ori și a fost tradusă în engleză, germană, spaniolă și italiană. Printre cei care au corectat și revizuit opera originală a lui Moreri a fost criticul și filosoful francez Pierre Bayle care a alcătuit *Dicționar istoric și critic* în două volume (1694–1697). Această enciclopedie a câștigat un loc permanent în istoria literaturii și a lexicografiei datorită simplității și clarității stilului.

John Harris a alcătuit la începutul secolului al XVIII-lea un *Dicționar Englez al Artelor și Științelor* care explică nu numai termenii, ci și artele în sine.

În Germania, un excelent *Lexicon Universal* în 4 volume a fost alcătuit de Johann Jacob Hoffman în perioada 1677–1683. Notabile sunt și lexicoanele editate de Johann Hubner în 1704 și 1712. La acestea au lucrat mai mulți specialiști.⁴⁶

Enciclopedia lui Diderot

La baza acestei faimoase enciclopedii a stat o traducere franceză a lucrării *Cyclopaedia* a lui Chambers. Denis Diderot a fost însărcinat cu traducerea operei lui Chambers și a transformat această operă într-o valoroasă lucrare. Un distins grup de învățați i s-a alăturat lui Diderot pentru a revizui această operă. Din acest grup făcea parte matematicianul și filosoful Jean le Rond d'Alembert care s-a ocupat de editarea articolelor legate de matematică și de scrierea faimoasei prefețe. Deoarece ideile enciclopediei contraveneau creștinismului, editorul a fost condamnat la persecuție. Totuși, lucrarea a rămas de o deosebită valoare și a apărut în multe ediții.

⁴⁶ *Ibidem.*

Enciclopedii moderne

De-a lungul timpului, enciclopediile au crescut în importanță și au ajuns să însumeze toate cunoștințele umane. Un astfel de exemplu este *Enciclopedia Britannica* publicată prima dată la Edinburgh în anii 1768–1711. La alcătuirea sa au participat trei scoțieni: editorul William Smellie, care a scris principalele articole, tipograful Colin Macfarquhar și gravorul Andrew Bell. Această lucrare conține articole și definiții aranjate în ordine alfabetică. În Germania, cea mai importantă enciclopedie a fost *Dicționar de conversație* a lui Friedrich Arnold Brockhaus.⁴⁷

Enciclopedii din estul lumii

De-a lungul timpului, în China au fost realizate multe enciclopedii. Prima enciclopedie cunoscută, dar care nu a rezistat timpului, a fost *Oglinda Imperiului*. Cea dintâi enciclopedie în mai multe volume a fost *Marea enciclopedie a Chinei*. Publicarea acesteia a început în 1980 cu un volum de astronomie. Lucrarea în ansamblul său cuprinde informații despre filosofie, științe umaniste, științe sociale și naturale, tehnică.

În Japonia, *Marea enciclopedie a Japoniei* cuprinde 10 volume și este o antologie de texte științifice.

În spațiul arab, enciclopediile erau alcătuite pentru a ajuta oficialii în rezolvarea problemelor administrative. Cea mai veche enciclopedie, intitulată *Cele mai bune tradiții*, a apărut în secolul al IX-lea, era aranjată în ordine alfabetică și era o colecție de poezii și proză.

Enciclopedii americane

Enciclopediile apărute în S.U.A. în secolul al XIX-lea și în secolul XX acoperă multe domenii ale cunoașterii și au apărut în diverse formate. Există enciclopedii

⁴⁷ *Ibidem*.

elaborate pentru publicul adult, dar și altele realizate special pentru copii. Lucrări celebre sunt: *Encyclopedia Americana*, *Columbia Encyclopedia*, *Encyclopedia* lui Collier și *Encyclopedia International*.

A 14-a ediție a *Enciclopediei Britannica*, complet revizuită și publicată în 1974 în spațiul american, este intitulată *New Encyclopaedia Britannica* și este cunoscută sub numele de *Britannica 3*. Aceasta avea 24 de volume. În prezent, are mai mult de 30 de volume

Enciclopedii pentru copii

Enciclopedii notabile din rândul celor destinate copiilor sunt *Encyclopedia lumii* tipărită în 22 de volume în 1917 și *Encyclopedia ilustrată a lui Compton* în 15 volume publicată în 1922 și care mai târziu a devenit *Encyclopedia lui Compton*. O altă enciclopedie importantă este *Encyclopedia Oxford pentru copii* apărută în 1981. Aceasta a fost tradusă și în braille, pentru nevăzători.

Enciclopedii în format electronic

În anii 1980 enciclopediile au început să apară și în format electronic, și apoi chiar online. Un astfel de exemplu este *Encyclopedia academica americana* a lui Grolier. Avantajul acestui tip de enciclopedie este acela că poate fi accesată de utilizatori din toate colțurile lumii.

O altă enciclopedie în format electronic este *Encarta*, realizată de Microsoft Corporation și accesibilă pentru prima dată în 1993. O ediție separată a *Encartei*, adaptată și revizuită, a apărut în 1995.⁴⁸

⁴⁸ *Ibidem*.

3.4.2 Enciclopedii românești

Primul proiect de enciclopedie românească poate fi considerat *Leksiconul de conversație* elaborat de Gh. Asachi, concretizat doar printr-o primă fasciculă, tipărită la Iași, în 1842. I. H. Rădulescu a publicat în *Curierul Românesc* (nr. 3 din 1842) câteva articole dintr-un *Dicționar de cunoștințe universale*. În 1847, Alexandru Gavra a tipărit la Buda primul volum (A–B) din *Lexicon de conversație storicesc religionariu*, una dintre cele dintâi încercări de dicționar enciclopedic de la noi.

Prima enciclopedie românească, *Enciclopedia românească*, a fost realizată de un colectiv condus de Corneliu Diaconovich, sub auspiciile Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA). Din seria enciclopediilor și dicționarelor enciclopedice românești mai pot fi amintite: *Enciclopedia română* (fig. 11), *Dicționar enciclopedic ilustrat*, *Cugetarea*, *Mic dicționar enciclopedic* ș.a.⁴⁹

3.4.3 Tipuri de enciclopedii

• În funcție de domeniile la care fac referire, enciclopediile pot fi de două tipuri:

1. *Enciclopedii generale* – cuprind articole referitoare la toate domeniile cunoașterii;

Ex: *World Book*; *Encyclopaedia Britannica*

⁴⁹ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 134.

2. **Enciclopedii specializate** – se referă la un singur subiect sau disciplină.⁵⁰ Există enciclopedii specializate pentru toate domeniile cunoașterii;

- Ex: – artă: *The Dictionary of Art*,
– folclor: *An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*,
– istorie: *Chronicles of World History; Civilization of the Ancient Mediterranean: Greece and Rome; Dictionary of Middle Ages*,
– biblioteconomie: *Encyclopedia of Library and Information Science*,
– literatură: *Benet's Readers' Encyclopedia*,
– muzică: *The New Grove Dictionary of American Music*,
– filosofie: *The Encyclopedia of Applied Ethics*,
– psihologie: *Encyclopaedia of Psychology*,
– religie: *The Encyclopaedia of Religion; The Encyclopedia of Christianity*.⁵¹

• În funcție de categoriile de vârstă cărora li se adresează enciclopediile pot fi:

1. **Enciclopedii pentru adulți:**

Ex.: Tipărite: *Britannica, The Americana*,
Pe CD-ROM: *Americana*,
Online: *Britannica Online, Encyclopedia Americana Online*.

2. **Enciclopedii pentru liceeni:**

Ex: Tipărite: *Academic American; Funk & Wagnalls; Collier's*,

⁵⁰ <http://www.peralta.cc.ca.us/laney/laney-opacs/lis85dreamweaver/lesson3.html>, (accesat pe 3 martie 2008).

⁵¹ William A. Katz. *Op. cit.*, pp. 262–271.

Pe CD-ROM: *Collier's Encyclopedia, Encarta*,
Online: *Grolier Multimedia Encyclopedia Online*;
Encarta Online Deluxe; *Funk & Wagnalls Encyclopedia*.

3. Enciclopedii pentru copii:

Ex.: Tipărite: *World Book*; *Compton's*,

Pe CD-ROM: *World Book*; *Compton's*.⁵²

3.4.4 Cum se folosesc enciclopediile

– de obicei fiecare volum al enciclopediei acoperă una sau mai multe litere ale alfabetului,

– consultarea indexului oferă informații cu privire la ilustrații, subiecte în relație cu subiectul căutat, volumul și pagina la care găsim detalii despre subiectul căutat.⁵³

3.4.5 Criterii de evaluare a enciclopediilor

1. **Scopul:** scopul pentru care a fost realizată o enciclopedie este de multe ori evident din titlu, dar cel mai adesea devine evident atunci când este folosită. Scopul enciclopediilor este dictat de două considerații: vârsta căreia se adresează și accentul care se pune pe subiecte;

2. **Autoritatea:** evidentă prin numele autorilor enciclopediei, cei care au semnat articolele (grade științifice și ocupație), sau al editorului;

⁵² *Ibidem*, pp. 228–246.

⁵³ <http://www.fs.gov.za/Departments/SAC/Library/encyclopedia.htm>, (accesat pe 3 martie 2008).

3. **Puncte de vedere și obiectivitate:** enciclopediile trebuie să ofere o imagine obiectivă a domeniului pe care îl tratează, fără elemente subiective din partea autorului;

4. **Stilul scrierii:** conținutul enciclopediei trebuie să fie pe înțelesul utilizatorilor cărora li se adresează;

5. **Actualitatea:** dacă au apărut modificări legate de domeniul tratat într-o enciclopedie, autorii trebuie să facă revizuiți; acest proces se poate realiza mai ușor în cazul enciclopediilor electronice, deoarece editorul poate adăuga sau șterge informații într-un timp scurt fără a fi nevoie să șteargă întreg articolul sau toată secțiunea;

6. **Aranjare și intrări:** subiectele sunt aranjate alfabetic și cuprind numeroase indicații cu privire la subiectele în relație;

7. **Index:** un index detaliat este absolut necesar;

8. **Formatul:** enciclopedia trebuie să cuprindă ilustrații (fotografii, diagrame, legende și hărți) care trebuie să fie adecvate publicului căruia se adresează; un alt element important este reprezentat de dimensiunea enciclopediilor;

9. **Costul:** un număr considerabil de enciclopedii sunt disponibile gratuit pe Internet, dar pentru o bibliotecă este important să dețină enciclopedii pe suport tradițional, cât și pe suport electronic. Prețurile pentru variantele tipărite sunt ridicate, dar editorii oferă reduceri pentru biblioteci. De obicei, bibliotecile cumpără cam 5–6% din enciclopediile tipărite și doar 1% din enciclopediile disponibile în format electronic.⁵⁴

⁵⁴ William A. Katz. *Op.cit.*, vol. 1, p. 218-228.

3.5 Dicționarele

3.5.1 Dicționarul – definiție și evoluție

Conform *Dicționarului Explicativ al Limbii Române*, dicționarul este o „lucrare lexicografică cuprinzând cuvintele unei limbi, așezate de obicei în ordine alfabetică. Cuvintele pot fi însoțite de definiții, de indicații asupra originii lor sau de traducerea în una sau mai multe limbi.”⁵⁵ *The Oxford English Dictionary* definește dicționarul ca fiind „o lucrare care studiază cuvintele unei limbi în ceea ce privește ortografia lor, pronunția, semnificația și utilizarea, sinonimele lor, derivatele și istoricul acestora, sau cel puțin câteva dintre acestea, cuvintele sunt așezate într-o anumită ordine în majoritatea limbilor alfabetice, iar în dicționarele mari informațiile date sunt ilustrate cu ajutorul conotațiilor pe care le au în limbă.”⁵⁶

Termenul „dicționar” are origine latină, „dictio” înseamnând „cuvânt”.⁵⁷

Unul dintre cele mai vechi dicționare cunoscute este cel găsit în biblioteca regelui asirian Assurbanipal din Ninive. În paginile acestui dicționar găsim cheia culturii mesopotamiene. Acesta a fost elaborat în secolul al VII-lea î. Hr., folosindu-se scrierea cuneiformă pe coloane.

⁵⁵ *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ed. A II-a. București: Univers Enciclopedic, 1998, p. 301.

⁵⁶ www.ciil-ebooks.net/html/lexico/link5.htm, (accesat pe 6 iulie 2007).

⁵⁷ <http://en.wikipedia.org/wiki/Dictionary>, (accesat pe 10 iulie 2007).

Lucrările ulterioare de acest tip datează din secolul al V-lea și includ dicționare sanscrite de botanică, medicină și astronomie. De asemenea, în acea perioadă au fost alcătuite și dicționare poliglote în sanscrită, tibetană, mongoleză și chineză.

Khalil ibn Ahmad din Oman a fost primul care a alcătuit un dicționar în care să includă tot vocabularul arab. Acesta a aranjat cuvintele după principiile fonetice și filologice. Acest dicționar datează din secolul al X-lea.

În schimb, nici grecii și nici romanii nu au alcătuit vreo lucrare care să conțină toate cuvintele limbilor lor sau o altă lucrare în care să se găsească cuvintele altei limbi. Cele mai vechi dicționare pot fi considerate la ei glosarele de cuvinte sau fraze mai puțin folosite și cunoscute. Primul lexicon grecesc a fost alcătuit în secolul I î. Hr. de către filosoful Apollonius. Lexiconul, care cuprinde o colecție de termeni, a fost folosit și de către Homer.

În ceea ce privește lexicografia latină, prima lucrare a fost întocmită în secolul I d. Hr. de Verrius Flaccus și se intitulează *De Verborum Significatu*. Cuvintele sunt aranjate alfabetic. Lucrarea lui Verrius Flaccus a servit drept sursă de informații referitoare la istorie și gramatică.

Cel mai vechi dicționar poliglot a fost alcătuit în 1502 de către călugărul italian Ambrogio Calepino. La început a fost alcătuit un lexicon latin-grec, dar acesta a fost apoi extins și a inclus italiana, franceza și spaniola. Ediția de la Basel din 1590 cuprindea 11 limbi.⁵⁸

Dicționare europene standard

Un important dicționar francez este *Dictionnaire de l'Académie Française* (fig. 12) editat pentru prima dată în 1694. Între 1931–1935 a fost publicat pentru a opta oară. Alte lucrări ce conțin cuvinte recente din vocabularul francez sunt :

⁵⁸ *Enciclopedia Microsoft Encarta*. [CD-ROM]

- *Dictionnaire de la langue française* – 7 volume, 1956–1958,

- O reeditare a lucrării alcătuite de către eruditul Maximilien Paul Emile Littré,

- *Grand Larousse de la langue française* – 7 volume, 1971–1978.

Un dicționar italian modern este *Grande dizionario della lingua italiana* apărut în anul 1961, iar pentru limba spaniolă este reprezentativă ediția a XIX-a a lucrării *Diccionario de la lengua española*, editată în 1970.

Pentru Germania cel mai important dicționar este *Deutsches Wörterbuch* care conține 16 volume ce au apărut în perioada 1854–1960. La alcătuirea lui au participat și Frații Grimm: Jacob și Wilhelm. Ediția revizuită a dicționarului a fost publicată începând cu anul 1965.

Pentru limba rusă două dicționare sunt reprezentative:

- pentru limba uzuală: *Slovar' russkogo iazyka* – 4 volume (1957–1961),

- pentru limba literară: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo iazyka* – 17 volume (1950–1965).

Alte dicționare alcătuite pe baza principiilor istorice sunt dicționarele bilingve.

Acestea sunt alcătuite pentru învățarea unei limbi și majoritatea se limitează la a da echivalentele cuvintelor, fără derivări și pronunții.⁵⁹

Dicționare englezești

Primul dicționar englez a fost alcătuit în Norfolk (Anglia), în anul 1440 de către călugărul dominican Galfridus Grammaticus, cunoscut și sub numele de Geoffrey Gramaticianul. Titlul dicționarului este *Promptorium Parvulorum Sive*

⁵⁹ *Ibidem.*

Clericorum. Această lucrare a fost tipărită în 1449 de Wynkyn de Worde și constă în 10 000 de cuvinte latine echivalente ale cuvintelor englezești. Dicționarul s-a situat în fruntea lucrărilor de felul său de-a lungul mai multor generații.

Un alt dicționar Latin-Englez a fost *Bibliotheca* alcătuit în 1538 de către Thomas Elyot.

În anul 1604 Robert Cawdry a alcătuit primul dicționar în engleză ce dădea definițiile cuvintelor din limba engleză. Acest dicționar se numește *A Table Alphabeticall of Hard Usuall Wordes*.

Cel care a folosit cuvântul „dicționar” pentru prima dată în titlul unei lucrări de acest tip a fost Henry Cockeram în anul 1623. Lucrarea se numea *The English Dictionarie*.

Un alt dicționar englezesc s-a numit *Glossographia* și cuprindea termeni din religie, drept, fizică, matematică și arte. A fost alcătuit de către Thomas Blount în 1656.

New English Dictionary, apărut în 1702, se îndepărta de tradiția dicționarului de a cuprinde cuvinte uzuale și literare. Autorul său, John Kersey a inclus atât cuvinte folosite în mod obișnuit în limba engleză cât și termeni care nu erau familiari limbii engleze.

Cuvintele limbii engleze au mai fost incluse și în *Universal Etymological English Dictionary* (1721) a lui Nathan Bailey. Lucrarea a fost reeditată în anul 1730 cu titlul *Dictionarium Britannicum: A More Compleat Universal Etymological Dictionary Than Any Extant*.

În anul 1755, lexicograful, eseistul și criticul literar Samuel Johnson a alcătuit un dicționar în două volume cu titlul *A Dictionary of the English Language*. Acest dicționar a constituit mai bine de un secol modelul lexicografiei englezești.

Editorul britanic David Buchanan a alcătuit un dicționar ce conținea ghiduri de pronunție. Mai târziu, în anul 1780 actorul Thomas Sheridan a compilat *General Dictionary of the English*

Language. Scopul lucrării era să stabilească un standard de pronunție a cuvintelor. Un alt actor, John Walker, a elaborat în 1791 o lucrare, *Critical Pronouncing Dictionary and Expositor of the English Language*, care cuprindea norme de pronunție. Acest dicționar a influențat mai mult publicul.

Un dicționar foarte cunoscut este *A New English Dictionary on Historical Principles (NED)*, cunoscut și sub denumirea *The Oxford English Dictionary (OED)*. Alcătuirea sa a început în anul 1857 sub auspiciile Societății Filologice Engleze. În 1879, scoțianul James Augustus Henry Murray a devenit redactor și astfel între anii 1884 și 1928 au fost publicate primele 10 volume. În anul 1933 au fost adăugate alte trei volume. Un al patrulea volum a fost realizat în perioada 1972–1986. Apoi, în anul 1989 dicționarul a fost reeditat, dar de această dată în 20 de volume. A urmat apoi o serie de reeditări și prescurtări ale acestui dicționar. În 1971 a fost publicat *The Compact Edition of the Oxford English Dictionary* (2 vol.); *The Shorter Oxford English Dictionary* (1933) a apărut în două volume care conțin câteva revizuiți ce privesc pronunția. Această lucrare a fost revizuită de două ori și reeditată în 1973.

Anul 1987 a fost anul în care *The Oxford English Dictionary* a apărut pe CD-ROM. O altă ediție a dicționarului pe CD-ROM a fost alcătuită în 1992.⁶⁰

Dicționare americane

Primul dicționar important a fost alcătuit în 1783 și s-a numit *The American Spelling Book*. Această lucrare era prima parte a publicației *Grammatical Institute of the English Language* (1783–1785) alcătuită de către lexicograful Noah Webster.

În perioada următoare acesta a realizat un dicționar numit *A Compendius Dictionary of the English Language* (1806). Noah

⁶⁰ *Ibidem*.

Webster s-a ocupat și de elaborarea lucrării cu titlul *An American Dictionary of the English Language* (începută în 1807, publicată în 1828). Acest dicționar cuprindea peste 12.000 de cuvinte și 40.000 de definiții în plus față de oricare alt dicționar de limba engleză. Din păcate, lucrarea nu a fost foarte populară.

În anul 1830 Joseph Emerson Worcester a alcătuit dicționarul *Comprehensive Pronouncing and Explanatory Dictionary of the English Language*. Acesta era un dicționar superior din punct de vedere tehnic celui alcătuit de către Noah Webster. În 1841 a apărut o ediție revizuită.

Chauncey A. Goodrich a publicat în 1847 primul dicționar Merriam-Webster, apoi în 1864 a apărut o ediție revizuită de către un filolog german și editată de către Noah Porter.

În ceea ce privește șirul de publicații Webster, în anul 1890 a apărut *Webster's International Dictionary*, iar în 1909 *Webster New International Dictionary*, reeditat în 1934.

Alte dicționare importante sunt cele publicate de Worcester: *A Universal and Critical Dictionary of the English Language* (1846) și *A Dictionary of the English Language* (1860). Acesta din urmă cuprinde sinonime și ilustrații.

Isaac Kauffman Funk este cel care a introdus un nou format pentru definiții, schimbând ordinea care se folosea până atunci, și anume definiția începea cu înțelesul curent al cuvântului, apoi prezenta sensul vechi și etimologia cuvântului. În zilele noastre, dicționarele includ ambele formate de definiții: unele dau întâi sensul vechi al cuvântului, iar altele sensul nou al cuvântului.

Isaac Kauffman Funk a publicat în 1894 dicționarul *A Standard Dictionary of the English Language* în care a folosit tipul inovator de definiție amintit mai sus. A urmat apoi o serie de dicționare inspirate din primul dicționar al lui Funk. Astfel, Funk & Wagnalls a publicat în 1913 *The New Standard Dictionary of the English Language* și ediția internațională a lui

Funk & Wagnalls Standard Dictionary of the English Language în 1958. Mai târziu au apărut dicționare create special pentru uzul elevilor: *Funk & Wagnalls Standard Collegiate Dictionary* și *Funk & Wagnalls Standard Desk Dictionary*.

În 1961 a fost publicat Webster's *Third New International Dictionary of the English Language*. Acesta cuprindea atât jargoane, cât și termeni tehnici. De asemenea, schemele de pronunție indicau și zonele în care se pronunțau cuvintele în modul expus în dicționar.⁶¹

3.5.2 Dicționare românești

Primele dicționare românești datează din secolul al XVI-lea. Acestea erau glosare bilingve slavo-românești.

În 1789 a fost tipărit un dicționar bilingv rus-român al lui Mihail Strilbițki. O altă lucrare importantă, rămasă din păcate în manuscris, este cea a lui Budai-Deleanu: *Lexiconul românesc-nemțesc* (1818).

Urmează apoi, între 1822–1823, apariția unui dicționar despre care se știe că a fost scris la orânduiala episcopului Ioan Bob: *Dicționarul românesc, latinesc și unguresc* (2 vol.).

Lexiconul de la Buda (1825) (fig. 13) este considerat începutul lexicografiei românești. Este un dicționar român-latin-maghiar-german.

Academia Română încearcă să alcătuiască un dicționar al limbii române. Apare *Dicționarul limbii române* (3 vol.) a lui A. T. Laurian și I. C. Masim între anii 1871–1877, dar acesta este caracterizat de un latinism exagerat.

Hasdeu alcătuieste *Etymologiarum Magnum Romaniae* (1886–1893) care cuprindea litera A și în parte B.

⁶¹ *Ibidem*.

Între 1906 și 1944 Al. Philippide și apoi S. Pușcariu publică *Dicționarul limbii române*, literele A–C, F–L. Dicționarul are caracter normativ, explicativ, etimologic și istoric.

Alte dicționare importante sunt:

- *Dictionnaire d'etymologie daco-romane* al lui A. Cihac (2 vol.: vol. I – 1870, vol. II – 1879),
- *Nouveau dictionnaire roumain-français* al lui Frédéric Damé (1893–1895),
- *Dicționar universal al limbii române* al lui Lazăr Șăineanu (1896),
- *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch* al lui H. Tiktin (3 vol., 1895–1924),
- *Etymologisches Wörterbuch* al lui Ș. Pușcariu (1905),
- *Dicționar etimologic* al lui I. A. Candrea și O. Densusianu (1907–1914),
- *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* al lui I. A. Candrea (1931),
- *Dicționarul limbii române literare contemporane* (4 vol., 1955–1957),
- *Dicționarul limbii române moderne* (1958).⁶²

3.5.3 Criterii de clasificare a dicționarilor

1. **Densitatea intrărilor:** lista cuvintelor este generală sau specială, cuprinde dialecte sociale sau regionale, argouri și jargoane sau arhaisme;

2. **Numărul de limbi acoperite:** monolingve, bilingve, poliglote;

⁶² *Dicționar enciclopedic român*. București: Editura Politică, 1964. vol. 2. pp. 101 și 102.

3. *Natura intrărilor*: lexicale și enciclopedice;
4. *Axa timpului*: abordare dinamică sau statică;
5. *Aranjarea intrărilor*: alfabetic sau semantic;
6. *Scopul*: normativ sau referențial;
7. *Publicul țintă*: pentru toți cititorii sau pentru specialiști.⁶³

3.5.4 Tipuri de dicționare

1. *Generale, explicative* – cuprind între 150.000 – 250.000 de intrări; scopul lor este de a informa, sunt destinate tuturor categoriilor de utilizatori; oferă informații de interes general;

2. *Istorice* – prezintă istoria unui cuvânt de la introducerea lui în limbă până în momentul redactării lucrării; prezentarea cuvântului este amănunțită; sensurile cuvintelor sunt prezentate de-a lungul evoluției lor;

3. *Specializate* – se referă la o perioadă delimitată de timp, studiază evoluția cuvintelor în acea perioadă;

4. *Etimologice* – se aseamănă cu dicționarele istorice, dar tendința lor este de a fi mai complete; pun accent pe modul în care au apărut, s-au compus cuvintele și dau importanță conotațiilor cuvintelor în alte limbi;

5. *Pe domenii* – se concentrează pe definirea cuvintelor dintr-o anumită arie tematică, se adresează publicului specializat în domeniile respective;

6. *Biografice* – redau viața și activitatea unei personalități dintr-un anumit domeniu.⁶⁴

⁶³ www.ciil-ebooks.net/html/lexico/link5.htm, (accesat pe 6 iulie 2007).

⁶⁴ Olimpia Curta. *Metode tradiționale și moderne de regăsire a informației în bibliotecă*. Cluj-Napoca: Presa universitară clujeană, 2004, p. 29.

Dicționare celebre

□ Compania Merriam-Webster (G. & C. Merriam Company) din Statele Unite ale Americii publică lucrări de referințe, mai ales dicționare ce au ca model dicționarul lui Noah Webster's: *An American Dictionary of the English Language* (1828). Cele mai cunoscute dicționare ale companiei sunt:

1. *Webster's Third New International Dictionary*,
2. *Merriam – Webster's Collegiate Dictionary* (fig. 14) – ediția a XI-a, disponibilă și pe CD-ROM.

Această companie a publicat și dicționare de sinonime, geografie, biografie, nume proprii, termeni medicali, termeni sportivi, argouri, spaniol-englez și multe altele.

□ Un alt dicționar american important, publicat pentru prima dată în 1966 este *The Random House Dictionary of the English Language*. Edițiile următoare au fost redenumite *Random House Webster's Unabridged Dictionary*.

Compania Random House a intrat pe piața surselor de referințe după al doilea război mondial și de atunci a publicat o serie de lucrări importante cum ar fi de exemplu: *American College Dictionary*.

□ Editura Boston a publicat *The American Heritage Dictionary of the English Language (AHD)*. Prima ediție a dicționarului a apărut în 1969. Au urmat apoi alte ediții în anii 1980, 1992 și 2000.

□ *Webster's New World Dictionary* este o lucrare editată în prezent de John Wiley & Sons. Dicționarul a fost publicat pentru prima dată în 1951. Au urmat apoi alte ediții: în 1970, 1989 și 1998.

□ Dicționarul englez care se bucură de un mare succes este *The Oxford English Dictionary (OED)* publicat de către Oxford University Press (OUP). Ultima ediție cuprinde aproximativ 300.500 de intrări principale, 157.000 de combinații și derivate, 169.000 de expresii, acestea totalizând 616.500 de

forme de cuvinte. Conține și peste 2 milioane de ilustrații conotative. Acest dicționar are și o versiune electronică, disponibilă pe CD-ROM și poate fi folosită doar de cei care utilizează Microsoft Windows.

□ Un alt dicționar publicat de Oxford University Press este *Concise Oxford English Dictionary*, dicționar cunoscut ca fiind cel mai mic dicționar dintre cele din seria Oxford. Până în anul 2002 acest dicționar s-a numit *The Concise Oxford Dictionary (COD)*. Pentru alcătuirea sa a fost utilizat *Oxford English Dictionary (OED)*. A XI-a ediție a *COD* este disponibilă și în variantă electronică.

□ *The New Oxford Dictionary of English (NODE)* este un dicționar într-un singur volum editat pentru prima dată în 1998. Chiar dacă s-ar părea că acest dicționar este inspirat de *OED* nu este așa, deoarece lucrarea reprezintă o compilație în totalitate nouă. Ultima ediție a acestui dicționar este considerată cea mai vastă prezentare într-un volum a unui dicționar realizată până în prezent de Oxford. Această ediție conține 355.000 de cuvinte, expresii și definiții.

□ Seria dicționarelor editate de Oxford continuă cu *New Oxford American Dictionary (NOAD)*. Este un dicționar într-un singur volum ce conține 250.000 de intrări și definiții (ediția a II-a). Pentru alcătuirea *NOAD* a fost folosit modelul *NODE*. A II-a ediție a *NOAD* a fost publicată în 2005 împreună cu varianta disponibilă și pe CD-ROM.

□ Alt dicționar important este *Canadian Oxford Dictionary* (1998) care este un punct de referință pentru engleza canadiană. Dicționarul cuprinde 300 000 de intrări, incluzând cele 2.200 canadianisme; pe lângă acestea, în dicționar mai întâlnim informații cu privire la pronunția cuvintelor. O a II-a ediție a acestui dicționar a apărut în 2004. Dicționarul a avut un mare succes, fiind un bestseller în Canada pentru o perioadă de mai bine de un an, lucru neobișnuit pentru o lucrare de referințe.

□ Importante pentru engleza canadiană sunt și următoarele dicționare:

- *ITP Nelson Canadian Dictionary*,
- *Gage Canadian Dictionary*.

□ *A Dictionary of the English Language* alcătuit de către Samuel Johnson și publicat în anul 1755 reprezintă unul dintre cele mai importante dicționare din istoria limbii engleze.

□ The Century Company a publicat între anii 1889-1891 prima ediție a dicționarului *The Century Dictionary and Cyclopedia*. Acesta a fost unul dintre cele mai mari și mai căutate dicționare enciclopedice ale limbii engleze. Dicționarul a fost tipărit în versiuni de 6, 8 sau 10 volume. La baza acestui dicționar a stat dicționarul lui Noah Webster: *Noah Webster's American Dictionary* (1841).

□ O lucrare celebră care conține definițiile și interpretările multor expresii celebre, aluzii și figuri mitice/istorice este dicționarul *Brewer's Dictionary of Phrase and Fable*. A fost publicat pentru prima oară în 1870 de către E. Cobham Brewer. În anul 1896, la puțin după moartea autorului a apărut o ediție revizuită a dicționarului. În prezent s-a ajuns la a XVII-a ediție publicată în 2005 de către John Ayto.

□ Publicat pentru prima dată în 1981, *Macquarie Dictionary* este o lucrare ce face referire la engleza australiană și la engleza vorbită în Noua Zeelandă. Proiectul acestui dicționar a fost început de către Universitatea Macquarie. Au urmat apoi alte trei ediții: 1991, 1997, 2005.

□ Un dicționar folosit pentru rezolvarea cuvintelor încrucișate este *Chamber's Twentieth Century Dictionary* publicat pentru prima dată în 1901. Acest dicționar s-a remarcat prin faptul că în cuprinsul său se găseau mai multe dialecte, arhaisme etc. decât se găseau în celelalte dicționare. Titlul actual al dicționarului este *Chambers Dictionary* și a ajuns în 2006 la a X-a ediție publicată de Chambers Harrap.

□ Universitatea din Birmingham și Collins au demarat în anul 1980 un proiect în urma căruia a luat naștere *Collins Birmingham University International Language Database (COBUILD)*. Prima ediție a apărut în 1987, urmând apoi alte ediții în 1995, 2001, 2003 și 2006.

□ Un dicționar de drept care se referă la legile din Statele Unite ale Americii este *Black's Law Dictionary*. Acest dicționar este un suport important pentru un student la drept și chiar și pentru un avocat. Prima sa ediție a fost publicată în 1891. În prezent s-a ajuns la a VIII-a ediție care a introdus un sistem unic pentru actualizarea cazurilor la care dicționarul face referire.⁶⁵

3.5.5 Cum se folosesc dicționarele

- trebuie să fim atenți la primele pagini în care se explică abrevierile;
- ultimele pagini pot conține tabele sau hărți;
- paginile auxiliare pot conține informații importante;
- anexele pot oferi intrări geografice/biografice;
- cuprinsul ajută la găsirea informațiilor incluse în paginile auxiliare.⁶⁶

3.5.6 Criterii de evaluare a dicționarelor

1. **Credibilitatea:** informația prezentată trebuie să fie adevărată;

2. **Calitatea artistică:** modul în care este prezentat materialul;

⁶⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Dictionary>, (accesat pe 10 iulie 2007).

⁶⁶ <http://emp.byui.edu/bairM/IS111/diction.htm>, (accesat pe 6 iulie 2007).

3. *Valoarea*: valoarea crește cu cât informațiile privesc un sector mai mare de interes;

4. *Factorul de interes*: publicul căruia i se adresează;

5. *Efectele asupra utilizatorilor*: își îndeplinesc sau nu misiunea pentru care au fost realizate;

6. *Stilul literar*: nu trebuie să existe ambiguități;

7. *Comprehensiunea*: să poată fi înțeles textul de către cititori; se pot folosi termeni științifici, dar ei trebuie explicați;

8. *Reputația autorului sau a editorului*: cu cât autorul sau editorul este mai cunoscut, cu atât lucrarea este mai valoroasă;

9. *Originalitatea*: noutatea pe care lucrarea o aduce;

10. *Durabilitatea*: cât de durabilă este lucrarea, atât fizic cât și informațional;

11. *Universalitatea*: căror categorii de public se adresează; cu cât se adresează mai multor categorii, cu atât valoarea sa crește;

12. *Autenticitatea*: informațiile să fie reale, să poată fi verificate;

13. *Scopul*: ce urmărește lucrarea de referințe;

14. *Validitatea*: prezentarea mai multor puncte de vedere;

15. *Formatul*: mărimea lucrării de referințe, importantă pentru economia spațiului.⁶⁷

⁶⁷Bill Katz; Robin Kinder. *The Publishing and Review of Reference Sources*. New York, London: The Haworth Press, 1987, p. 58-61.

3.6 Sursele factice

O altă categorie de surse de referințe pe care le folosesc bibliotecile sunt sursele factuale sau factice. Printre acestea se numără: almanahurile, anuarele și manualele.

3.6.1 Almanahul – definiție și evoluție

În *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* almanahul este definit astfel: „publicație serială destinată unei categorii specifice de cititori”.⁶⁸ Virgil Olteanu definește almanahul ca fiind o „publicație calendaristică cu conținut variat, care de regulă se adresează unei anumite categorii de cititori. Spre deosebire de calendar, almanahul oferă date astronomice restrânse, iar cuprinsul său este specific pe un anumit domeniu”.⁶⁹ Dicționarul Webster oferă următoarea definiție pentru almanah: „1. o lucrare ce conține informații astronomice și meteorologice pentru un anumit an și deseori include și un amestec de alte informații; 2. o publicație anuală ce conține informații statistice, tabele și informații generale”.⁷⁰

⁶⁸ Mircea Regneală. *Op. cit.*, p. 34.

⁶⁹ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 25.

⁷⁰ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0 [CD-ROM].

În limba română cuvântul „almanah” provine din franceză – „almanach”, termen care își are originea în limba latină – „almanachus”.⁷¹

Almanahurile antice erau sculptate în bețe de lemn (numite de către preoții egipteni „degetele Soarelui”) sau în piatră, iar almanahurile medievale, începând cu secolul al XII-lea erau înregistrate pe pergament. Cel mai vechi almanah tipărit este cel al astronomului și matematicianului german Johannes Müller. Lucrarea a fost tipărită în 1476 la Veneția (Italia) și se intitula *Kalendarium Novum*. Almanahul era tipărit în două culori: roșu și negru, roșu fiind simbol pentru zilele de sărbătoare.

Almanahurile din secolele al XV-lea – al XVI-lea cuprindeau în special informații astrologice și predicții, unele predicții fiind de-a dreptul înfiorătoare ca de exemplu, moartea regilor.

Încă de la început almanahurile cuprindeau multe informații astrologice, primul almanah astrologic standard fiind alcătuit la Oxford. În Anglia, compania Stationers a publicat primele almanahuri care făceau predicții pentru anul următor. Un exemplu de astfel de almanah este cel al lui Francis Moore intitulat *Vox Stellarum* și terminat în iulie 1700.

Pentru America primul almanah a fost alcătuit de către William Pierce și a apărut în Massachusetts; titlul acestuia era *An Almanack for ... 1639 ... for New England*. De-a lungul secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea producția de almanahuri a început să crească în America. În anul 1687 a fost alcătuit primul almanah care cuprindea un buletin meteorologic, autorul acestuia fiind John Tulley. Secolul al XVIII-lea este caracterizat prin faptul că almanahurile au început să conțină anecdote, proverbe, poezii, povestiri, ghicitori. Aceste almanahuri erau distribuite în magazinele de cărți sau de către vânzători ambulanți, ajungând să fie foarte căutate și citite.

⁷¹ *Dicționar explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998, p. 29.

Cel mai faimos almanah american este cel alcătuit de Benjamin Franklin. Titlul acestui almanah era *Poor Richard's Almanack* (fig. 15). Lucrarea a fost alcătuită între 1732-1757 și a avut un succes deosebit: doar în anul 1766 au fost vândute 141 257 de exemplare.

Totuși, liderul almanahurilor a fost Robert Bailey Thomas care a alcătuit în 1792 lucrarea *The Farmer's Almanac* (*Almanahul fermierului*) (fig. 16). Începând cu anul 1848, lucrarea a început să fie publicată în fiecare an cu titlul *The Old Farmer's Almanac* (fig. 17). Almanahul și-a păstrat formatul oferind informații despre agricultură și vreme, cât și anecdote, povești moraliste. Această lucrare se distinge prin faptul că este cea mai veche publicație periodică care a apărut în mod continuu în SUA.

Secolul al XIX-lea se caracterizează prin faptul că au apărut noi tipuri de almanahuri pe diferite teme, cum ar fi: politică, sănătate, recreere. În prezent, scopul almanahului este acela de a răspunde la toate întrebările pe care un cititor le-ar putea avea. Acest obiectiv este bine ilustrat în *Information Please Almanac* care apare fără întrerupere începând cu anul 1947. Câteva exemple similare cu această lucrare sunt: *Corpus Almanac of Canada* (1965–), *Whitaker's Almanac* (1869–), *The World Almanac and Book of Facts* (1868–) și *Reader's Digest Almanac* (1965–).⁷²

3.6.2 Anuarul – definiție și evoluție

Anuarul este definit în *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* ca fiind o „publicație serială care apare, de regulă, anual. Editat de un organism sau o instituție a cărei componență determină profilul și sfera sa de cuprindere, almanahul

⁷² *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

poate include date, adrese ale persoanelor și organismelor, rapoarte și dări de seamă etc. În cazul în care este editat de o instituție științifică poate conține și lucrări de specialitate.”⁷³ Dictionarul Webster definește anuarul astfel: „o publicație ce apare anual ca raport sau rezumat al statisticilor și întâmplărilor.”⁷⁴ În *Dicționarul enciclopedic român* găsim următoarea definiție pentru anuar: „publicație periodică anuală, cuprinzând informații despre activitatea unei instituții, întreprinderi, organizații de masă etc. pe timp de un an sau lucrări științifice ale unei instituții.”⁷⁵

Cuvântul „anuar” provine din limba franceză – „annuaire”.⁷⁶

Există două tipuri de anuar. Primul tip, după cum și titlul sugerează, face referire la anul ce a trecut și este o lucrare generală. Acest tip este cel mai cunoscut și este folosit în biblioteci pentru a se verifica nume, date, statistici, evenimente și alte lucruri importante ce au avut loc în anul anterior. Al doilea tip de anuar este acela care face referire la un anumit domeniu al cunoașterii.

Anuarele sunt folosite pentru a se afla informații precum: Care este populația actuală a Austriei? Câți bani se cheltuiesc pe educație în Irlanda? Cine este președintele Franței? Ce anume importă și exportă S.U.A.? În același timp, anuarele oferă informații sociale, economice și politice despre o anumită țară, fiind de cele mai multe ori un supliment pentru enciclopedii.

În prezent, anuarele se găsesc atât în format tradițional, cât și în format electronic, rămânând ca bibliotecarul sau specialistul să decidă pe care îl va folosi în funcție de cererea utilizatorului.⁷⁷

⁷³ Mircea Regneală. *Op. cit.*, vol.1, p. 41.

⁷⁴ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0 [CD-ROM].

⁷⁵ *Dicționar enciclopedic român*. București: Editura Politică, 1964, vol. 1, p. 150.

⁷⁶ *Dicționar explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998, p. 49.

⁷⁷ William A. Katz. *Op. cit.*, pp. 291–292.

3.6.3 Manualul – definiție și evoluție

Conform dicționarului Webster, manualul este „o lucrare de referință concisă care acoperă un anumit subiect”.⁷⁸ *Dicționarul explicativ al limbii române* definește manualul ca fiind o „carte ce cuprinde noțiunile de bază ale unei științe, ale unei arte sau ale unei îndeletniciri practice.”⁷⁹ O altă definiție a manualului este: „document cu caracter didactic cuprinzând noțiunile fundamentale dintr-un anumit domeniu teoretic sau practic.”⁸⁰

Cuvântul „manual” provine din limba franceză – „manuel”.⁸¹

Scopul manualelor este acela de a oferi răspunsuri legate de un anumit domeniu. Un exemplu de manual este *MLA Handbook for Writers of Research Papers* (fig. 18) și oferă informații pentru alcătuirea notelor bibliografice în stilul acceptat de MLA (Medical Library Association/Asociația Bibliotecilor Medicale). Alte manuale celebre care pot fi amintite sunt: *Perry's Chemical Engineers Handbook*, *Marks Standard Handbook for Mechanical Engineers* și *CRC Handbook of Chemistry and Physics*.⁸²

3.6.4 Tipuri de surse factice

1. *almanahuri*:

- a. tipărite: *Whitaker's Almanac*, *The Old Farmer's Almanac*, *The New York Times Almanac*;

⁷⁸ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0 [CD-ROM].

⁷⁹ *Dicționar explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998, p. 598.

⁸⁰ Mircea Regneală. *Op. cit.*, vol. 2, p. 11.

⁸¹ *Dicționar explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998, p. 598.

⁸² <http://en.wikipedia.org/wiki/Handbook>, (accesat pe 23 aprilie 2008).

- b. online: *World Almanac and Book of Facts, Information Please Almanac*;
- 2. **anuale:**
 - a. tipărite: *Europa World Yearbook* (fig. 19), *Stateman's Year-Book*;
 - b. pe CD-ROM: *World Country Analysis*;
- 3. **manuale:**
 - a. tipărite: *The Merck Manual*.⁸³

3.6.5 Cum se folosesc sursele factice

Sursele factice pot fi folosite atunci când bibliotecarul primește o întrebare care necesită un răspuns scurt, așa numitele cereri de referințe rapide. La ora actuală, sursele factice apar din ce în ce mai mult și în format electronic și de aceea specialistul trebuie să analizeze cererea utilizatorului pentru a decide ce format să utilizeze pentru a regăsi informațiile căutate.

În cazul în care utilizatorul dorește informații cât mai recente, este de preferat ca bibliotecarul să folosească surse factice disponibile în format electronic. Când utilizatorul dorește un răspuns scurt, cărțile îi sunt mai la îndemână bibliotecarului.⁸⁴

3.6.6 Criterii de evaluare a surselor factice

1. **Exactitatea:** este cel mai important criteriu de evaluare a surselor factice. Specialistul poate verifica exactitatea surselor citind recenzii despre acestea sau comparând datele incluse cu

⁸³ William A. Katz. *Op. cit.*, vol. 1, pp. 288–298.

⁸⁴ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Op. cit.*, pp. 373–374.

date din alte surse. În lucrările de calitate erorile sunt semnalate și corectate cu ajutorul eratelor sau în edițiile următoare;

2. **Indexul:** trebuie să ajute specialistul, să fie exact și trebuie să completeze aranjamentul lucrării. Există anuare ce cuprind indexuri care fac referire la mai mult decât conținutul volumului respectiv; acest tip de index este foarte util în cazul în care data unui eveniment, de exemplu, nu este cunoscută cu certitudine;

3. **Documentarea:** există multe surse factice care sunt alcătuite din informații din diferite lucrări și de aceea este important ca în surse să fie indicate documentele din care a fost preluată informația. Lucrările de referințe care nu menționează sursele pe care se bazează nu pot fi de încredere;

4. **Înțelegerea:** de obicei sursele factice fac referire la un domeniu sau mai multe, iar înțelegerea domeniului de către utilizatori trebuie să fie conformă scopului lucrării; informațiile conținute trebuie să fie, de asemenea, pe înțelesul utilizatorilor;

5. **Unicitatea:** sursele de referințe de acest tip trebuie să ofere informații unice sau puncte de vedere unice cu privire la informația dată;

6. **Formatul:** în prezent aceste surse se găsesc și în format electronic, fapt ce face ca accesarea acestora să fie mai rapidă;

7. **Actualitatea:** informația conținută trebuie să fie actuală; sursele factice în variantă electronică sunt mai ușor de reactualizat.⁸⁵

⁸⁵ *Ibidem*, pp. 359–360.

3.7 Sursele biografice

3.7.1 Biografia – definiție și evoluție

Biografia este definită în *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* astfel: „document privind viața și activitatea unei persoane”.⁸⁶ În Merriam-Webster Dictionary & Thesaurus găsim următoarea definiție pentru biografie: „o scriere istorică despre viața unei persoane”.⁸⁷ Virgil Olteanu definește biografia ca fiind o „lucrare care conține prezentarea vieții unei personalități.”⁸⁸

Cuvântul „biografie” provine din greacă „bios” – viață și „graphe” – scriere.⁸⁹

Biografia este una dintre cele mai vechi forme de literatură. În prezent, pentru a alcătui o biografie completă este necesară consultarea multor surse, o strategie și o vedere de ansamblu asupra subiectului. Autorul trebuie să țină cont de faptul că trebuie să atingă anumite puncte: data nașterii și a morții subiectului, educația, ambiții, conflicte, loc de muncă, realizări, relații cu alte persoane. Biografia trebuie să aibă libertatea oricărei lucrări creative, dar în același timp trebuie să exprime adevărul despre subiect.

⁸⁶ Mircea Regneală. *Op. cit.*, p. 77.

⁸⁷ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0. [CD-ROM]

⁸⁸ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 53.

⁸⁹ *Everyman's Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1976, vol. 2, p. 226.

Biografia este la fel de veche ca și istoria înregistrată. Guvernatorii și magnații din Egiptul Antic, Asia și Babilonia își inscripționau faptele în piatră sau argilă. *Vechiul Testament* conține viața multor patriarhi și profeți, iar *Noul Testament* îi prezintă pe cei patru evangheliști.⁹⁰

Termenul „biografie” a fost utilizat pentru prima dată în secolul al VI-lea de către scriitorul grec Damascius. În Anglia, cuvântul „biografie” a fost folosit pentru prima dată abia în secolul al XVII-lea de către Fuller în lucrarea sa intitulată *Worthies* (1662), iar în anul 1683 Dryden a definit biografia ca fiind „istoria vieții anumitor persoane.”⁹¹

Biografiile se întâlnesc în literatura tuturor națiunilor, dar grecii și romanii au pus mai mare accent pe acest tip de scriere: evenimentele erau prezentate în ordine cronologică, iar autorul își prezenta eroul ca fiind un exemplu bun sau rău. Una dintre cele mai vechi biografii grecești este cea scrisă de Xenophon cu privire la Socrates. De departe, cea mai interesantă lucrare de acest gen este *Vieți paralele* a lui Plutarch în care acesta prezintă viața a 46 de eroi greci și romani. Eroii sunt aranjați alternativ și prezentați în paralel unul cu altul. Plutarch a știut cum să privească părțile interesante ale persoanelor respective, capacitatea lui de selecție este uimitoare, ceea ce îl face să fie inegalabil în perioada în care a trăit; doar cei mai buni biografi moderni au reușit să îl egaleze. Alte lucrări grecești importante sunt: *Viața lui Apollonius din Tyna* a lui Philostratus, *Viețile filosofilor* (sec. al III-lea) a lui Diogenes Laertius, *Viața lui Platon* a lui Olympiodorus din Alexandria.

În ceea ce privește literatura romană, o lucrare de un mare interes este *De Viris Illustribus* a lui Cornelius Nepos cu

⁹⁰ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

⁹¹ *Everyman's Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1976, vol. 2, p. 226.

toate că în unele locuri autorul nu oferă datele în ordine cronologică. O altă biografie care este mai mult istorică este *Viața lui Alexandru cel Mare* scrisă de Q. Curtius Rufus. *De vita et moribus Julii Agricolae* a lui Tacitus este o lucrare ce contribuie la cunoștințele noastre despre acele vremuri. *Viețile celor 12 împărați* (120 î. Hr.), de la Caesar la Domitian, a lui Suetoniu este o altă biografie în care autorul arată indiferență față de exactitatea cronologică.⁹²

La începutul Evului Mediu s-a înregistrat un declin la nivel cultural. Până în acest moment biografiile din Europa făceau referire la călugări, preoți și sihaștri. Spre sfârșitul Evului Mediu, biografii nu se mai arată interesați să alcătuiască biografiile oamenilor bisericii și se îndreaptă spre alcătuirea biografiilor regilor, cavalerilor și tiranilor. Cea mai importantă biografie din această perioadă este *Le Morte d'Arthur* (fig. 20) a lui Sir Thomas Malory. Această biografie a stat la baza poveștii *King Arthur and his knights of the Round Table* (*Regele Arthur și cavalerii mesei rotunde*).

În timpul Renașterii subiectul biografiilor s-a îndreptat către artiști și poeți. *Viețile artiștilor* (1550) a lui Giorgio Vasari a devenit foarte repede un best seller pentru acea perioadă.

Biografiile scrise în limba engleză au apărut în timpul regelui Henry al VIII-lea. Două dintre cele mai importante biografii din această perioadă sunt: *Acts and Monuments* (1563), cunoscută și sub denumirea *The Book of Martyrs* a lui John Foxe și *History of the Worthies of England* (1662) a lui Thomas Fuller.⁹³

⁹² *Ibidem*, vol. 2, p. 226.

⁹³ *Wikipedia. The Free Encyclopedia*, www.wikipedia.org, (accesat pe 28 mar. 2008).

Începutul epocii de aur a biografiei este considerat anul 1791 când a apărut prima biografie modernă: *Viața lui Samuel Johnson* scrisă de James Boswell.

Reprezentative pentru secolul al XIX-lea sunt următoarele biografii: *Viața lui Sir Walter Scott* (7 vol., 1837–1838) scrisă de John Gibson Lockhart; cele două biografii ale lui Thomas Carlyle (1882, 1884) scrise de James Anthony Froude; *Viața lui Charlotte Bronte* (1857) a lui Elizabeth Gaskell; *Adolphe* a lui Benjamin Constant și *La Vie de Henri Brulard* scrisă de Stendhal. Chiar dacă începuseră să își facă apariția telefoanele, scrisorile personale și jurnalele au prezentat mereu un deosebit interes fiind considerate materiale importante în alcătuirea unei biografii.

În secolul XX, S. Freud și mulți oameni de știință au adus un plus explorării personalității. În această perioadă domeniul biografiei s-a schimbat mult, înregistrându-se un declin al biografiilor formale. Standardele pentru scrierea biografiilor s-au modificat. Autorii se ghidau după ce a spus Carlyle în 1827: „O viață bine scrisă este aproape la fel de rară ca o viață bine trăită”⁹⁴. Această idee a fost foarte bine ilustrată în anul 1918 de către Lytton Strachey în lucrarea *Eminent Victorians* și apoi în 1921 în lucrarea *Queen Victoria*. Strachey descria biografia ca fiind „cea mai delicată și umană ramură dintre toate ramurile artei scrise”.⁹⁵ De-a lungul timpului, biografia și-a păstrat cititorii, indiferent de curentele literare care au apărut și care au dispărut, iar acum aceasta ocupă un loc semnificativ în cadrul literaturii.⁹⁶

Apariția noii tehnologii a făcut ca, la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI să apară biografiile multimedia. Acest tip de biografii devin din ce în ce mai cunoscute în comparație cu biografiile tradiționale. Biografiile în format

⁹⁴ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ *Ibidem*.

electronic oferă imagini și filme, oferind perso-nalității o nouă dimensiune care nu poate fi redată de o biografie în format tradițional. Popularitatea biografiilor multimedia a culminat cu apariția posturilor de televiziune precum A & E, The Biography Channel, The History Channel, History International. Pe baza documentarelor referitoare la viața unor persoane importante, la Hollywood s-au produs multe filme care au avut un deosebit succes.

Cele mai recente tipuri de biografii sunt cele online și cele disponibile pe CD-ROM. Diferența dintre biografiile tradiționale și cele sub formă de film, pe de o parte și cele disponibile online și pe CD-ROM, pe de altă parte constă în faptul că cele din urmă nu oferă o istorie cronologică a personalității, dar includ videoclipuri, fotografii și articole. Lev Manovich consideră că biografiile online și cele pe CD-ROM se aseamănă foarte mult cu bazele de date, permițând utilizatorilor să navigheze în conținutul materialului în mai multe feluri.⁹⁷

În zilele noastre, bibliotecile achiziționează din ce în ce mai puține surse biografice tipărite. În locul acestora, bibliotecile preferă să utilizeze surse biografice online pentru că se pot folosi mult mai ușor decât cele tipărite. Un alt avantaj al surselor online este acela că pot fi revizuite ușor și într-un timp foarte scurt.⁹⁸

3.7.2 Tipuri de surse biografice

1. *Cataloage biografice curente* – acest tip de surse biografice cuprinde lucrări de tipul *Who's Who*. De exemplu, *Who's Who in America*(fig. 21), a fost publicat de două ori pe an

⁹⁷ Wikipedia. *The Free Encyclopedia*, www.wikipedia.org, (accesat pe 28 martie 2008).

⁹⁸ William A. Katz. *Op. cit.*, p. 344.

între 1899 și 1994, apoi, începând cu 1994 anual. Standardele de admitere în lucrare au rămas relativ aceleași pe întreaga perioadă de publicare. Publicația *Who's Who in America* acoperă și Canada și Mexic-ul. Acest tip de sursă biografică este alcătuită pe baza chestionarelor care sunt trimise personalităților, iar în cazul în care acestea nu răspund, colectivul redacțional va colecta date din alte surse și va semnală acest lucru printr-un asterisc ce indică faptul că informația este prelucrată de cei care au lucrat la alcătuirea sursei. Datele prezentate în această publicație sunt aranjate în 20 de câmpuri: 1) nume și prenume, 2) ocupație, 3) data nașterii, 4) părinți, 5) stare civilă, 6) copii, 7) educație, 8) diplome obținute, 9) carieră, 10) carieră în relație, 11) lucrări publicate, 12) activități civice și politice, 13) stagiul militar, 14) premii și burse, 15) calitatea de membru în asociații, 16) afiliație politică, 17) religie, 18) pasiuni, 19) adresa de acasă, 20) adresa de la serviciu. Această sursă biografică poate fi consultată și online. Un alt tip de catalog biografic curent este *Who's Who of American Women* ce apare din anul 1958 aproape la fiecare doi ani și care cuprinde aproximativ 34.000 de personalități feminine. Publicația selectează persoanele care vor fi incluse după modelul publicației *Who's Who in America*. Alte publicații ce sunt destinate să completeze *Who's Who in America* sunt: *Who's Who Among African Americans*, *Who's Who Among Hispanic Americans*, *Who's Who Among Asian Americans*, *Canadian Who's Who*. Acest tip de sursă este aranjată alfabetic, nu există index, iar în unele secțiuni se găsesc liste de abrevieri și o listă cu cei care au decedat de când a fost publicată ultima ediție. Două surse biografice importante sunt: *The International Who's Who* și *Who's Who in the World*, prima fiind disponibilă și pe CD-ROM. Există cataloage biografice ce fac referire la un anumit domeniu ca de exemplu: *American Men and Women of Science*, *Who's Who in Science and Engineering*, *Directory of*

American Scholars, Who's Who in American Art și *Who's Who in American Politics*.

2. **Dicționare biografice curente** – cuprind prezentări ale personalităților. Informațiile sunt obținute fie de la persoanele respective, fie din ziare și reviste. Evenimentele sunt prezentate în ordine cronologică și sunt incluse și date despre viața personală. Fiecare descriere a unei persoane este însoțită de o fotografie. *Current Biography* este o publicație în care utilizatorii pot găsi informații despre viața unei persoane fără a fi nevoiți să citească o biografie întreagă. Pentru această publicație se alcătuiește în fiecare an un anuar, iar indexurile cumulative sunt publicate o dată la 10 ani sau după o perioadă mai lungă. O altă publicație de acest tip este *Newsmakers* (intitulată inițial *Contemporary Newsmakers*). Ambele publicații acoperă toate domeniile. Câteva alte exemple de dicționare biografice curente sunt: *Biography Today*, *Contemporary Black Biography*, *Contemporary Authors*, *Dictionary of Literary Biography*, *Contemporary Designers*, *Contemporary Composers* și *Contemporary Theatre, Film & Television*.

3. **Dicționare biografice universale retrospective** – una dintre cele mai importante surse de acest tip este *Encyclopaedia of World Biography*; lucrarea cuprinde și figuri istorice asiatice și africane fiind destinată liceenilor și studenților; prima ediție a apărut în 1973, iar a doua ediție în 1998, cea din urmă conținând articolele din prima, dar reactualizate plus alte 500 de noi biografii. Ediția a II-a conține 16 volume de text, volumul 17 este reprezentat de index, iar volumul 18 este un volum suplimentar. Fiecare descriere conține imagini și face trimitere și la materiale adiționale. Pentru ediția a II-a există și o versiune disponibilă pe CD-ROM. O altă lucrare este *Dictionary of Scientific Biography* și acoperă domeniile: psihologie, biologie și matematică. Materialele se bazează în special pe contribuția pe care au adus-o personalitățile din aceste științe. Două

publicații de același gen sunt: *The Biographical Dictionary of Scientists* și *Concise Dictionary of Scientific Biography*. *Merriam-Webster's Biographical Dictionary* conține scurte biografii pentru figurile istorice din toată lumea. Biografiile conțin numele și pronunția acestuia, data nașterii și a morții, evenimentele esențiale din cariera persoanelor respective. În unele cazuri sunt oferite și pseudonimele personalităților. La începutul volumului se găsește lista de abrevieri și simboluri privind pronunția. Un alt exemplu de dicționar de acest tip este *Cambridge Biographical Encyclopaedia*, succesorul dicționarului *Chambers Biographical Dictionary*. Datele cuprinse în acest dicționar sunt preluate din baza de date Chambers and Cambridge in-house. Dicționarul cuprinde figuri din sport și muzică și se concentrează pe secolul XX, pe femei și minorități. *New Century Cyclopedia of Names*, un alt dicționar biografic a fost publicat în 1954 și cuprinde mai multe informații decât celelalte surse biografice, deoarece face referire și la locuri, evenimente, lucrări literare, figuri fictive sau mitice, cât și la cei mai importanți oameni din trecut. Lucrarea cuprinde peste 100 000 de nume proprii. Dicționarul oferă informații și cu privire la modul de pronunțare al numelor proprii.

4. Dicționare biografice naționale retrospective

În Statele Unite ale Americii, până în 1999, cea mai importantă biografie de acest tip a fost *Dictionary of American Biography* publicată de Scribner sub auspiciile Consiliului American. În anul 1999, The American Council of Learned Societies în cooperare cu Oxford University Press a publicat *American National Biography*, iar în 2000 aceasta a devenit disponibilă și online. Lucrarea cuprinde 24 de volume și 17 500 de biografii. O altă lucrare importantă pentru S.U.A. este *National Cyclopedia of American Biography*. Este alcătuită din 76 de volume și conține aproximativ 70 000 de intrări. *Dictionary of American Negro Biography* oferă biografii pentru africanii care

au trăit în America și care au avut o importanță deosebită. O biografie care se referă la femeile din America este *Notable American Women*; lucrarea cuprinde 4 volume: primele 3 volume au fost publicate în 1971 cu subtitlul *1607–1950*, iar volumul al patrulea a fost publicat în 1980 cu subtitlul *The Modern Period*; ultimul volum se referă la personalitățile feminine decedate între 1951 și 1975. O altă sursă biografică retrospectivă importantă pentru America este *Who Was Who in America*; în anul 2000 publicația ajunsese deja la volumul 11; un supliment este volumul *Historical Volume, 1607–1896* care conține informații referitoare la persoanele decedate înainte de apariția lucrării *Who Was Who in America*. La fiecare 4 sau 5 ani acestei lucrări i se mai adaugă câte un volum. Cea mai completă sursă cu informații despre personalitățile din S.U.A. este *American Biographical Archive* care a apărut în două serii, dar prețul este de 100 000 de dolari și puține biblioteci și-o pot permite. O lucrare similară este *Black Biographical Dictionaries, 1790–1950* care face referire la africanii care au locuit în America.

Pentru Canada, cea mai importantă sursă este *Dictionary of Canadian Biography*. Lucrarea are 14 volume și se referă la personalități care au trăit între 1000 și 1920. Aranjarea biografiilor este în ordine cronologică. Fiecare biografie face trimitere și la alte surse ce pot fi consultate. Indexul cuprinde toate numele ce se regăsesc în lucrare.

În Marea Britanie o lucrare reprezentativă este *Dictionary of National Biography* și a fost publicată pentru prima dată între 1885 și 1901; un supliment al acestei lucrări este *Concise Dictionary of National Biography* și servește ca index. În anul 1996 lucrarea *Dictionary of National Biography* cuprindea biografii pentru 37 986 de persoane. În medie, fiecare biografie se întinde pe o pagină, existând și excepții: biografia reginei Victoria se întinde pe 100 de pagini. Ultimul volum al acestei biografii a apărut în 1993 și se intitulează *Missing Persons*;

lucrarea este aranjată alfabetic și cuprinde 1 086 de biografii ale personalităților omise în celelalte volume, dar care sunt considerate importante pentru istoria Marii Britanii; acest volum nu este indexat în *Concise Dictionary of National Biography*. Ca și în S.U.A., în Marea Britanie există lucrarea *British Biographical Archive* ce cuprinde peste 300 de titluri de lucrări biografice englezești publicate între 1601 și 1926. Informațiile sunt cuprinse în cele 7 volume ale primei serii. Seria a doua cuprinde informații cu privire la lucrările publicate la sfârșitul secolului al XIX-lea și în secolul XX.

5. *Surse indirecte* – sursele biografice indirecte sunt acele surse care citează lucrări în care pot fi găsite informații despre anumite personalități. Un exemplu de sursă indirectă este *Biography and Genealogy Master Index* apărută în 1980 în 8 volume și actualizată anual. Toate aceste volume se pot găsi în baza de date Dialog sub denumirea *Biography Master Index* (această bază de date este actualizată anual). O publicație alcătuită de Gale Group este *Almanac of Famous People* care nu cuprinde atât de multe informații ca sursa menționată mai înainte, dar este mai ieftină. Această lucrare este actualizată o dată la câțiva ani și este disponibilă și online. *Almanac of Famous People* este în același timp o sursă biografică directă, dar și una indirectă. *Biography Index* este o altă sursă indirectă de o deosebită importanță. Aceasta oferă trimeri la articole biografice din ziare, cărți ce fac referire la viața unei persoane sau a mai multor persoane, eseuri, necroloage sau recenzii. Intrările sunt aranjate alfabetic în funcție de numele de familie al personalității la care se face referire. Lucrarea este disponibilă atât pe CD-ROM, cât și online. Diferența majoră dintre varianta pe CD-ROM și cea online este gradul de actualitate. Versiunea online este actualizată în fiecare lună, în timp ce pentru versiunea pe CD-ROM organizația trimite actualizările trimestrial. Din anul 2000 *Biography Index* a fost combinat cu *Biographies Plus Illustrated*.

6. *Necroloage* – articolele din ziare care fac referire la decesul unei persoane pot fi surse valoroase de informații. Aceste articole conțin informații ce nu pot fi găsite în sursele biografice de tip standard. Pentru figurile importante din America și pentru alte câteva persoane din alte țări poate fi consultat *New York Times Obituaries Index*; au fost publicate două volume: primul volum acoperă perioada 1858–1968, iar al doilea perioada 1969–1978. Acest index face referire la articolele care au apărut în *New York Times* și care au raportat decesul unor persoane importante. Volumul al doilea al indexului cuprinde necroloagele a 50 de figuri importante pentru americani. Fiecare intrare cuprinde numele persoanei decedate și o referință la anul, data, secțiunea, pagina și coloana în care se găsește necrologul în *New York Times*. Serviciul biografic al ziarului *New York Times* a retipărit articolele care au apărut în fiecare lună la secțiunea „Decese” și a creat suplimentul *New York Times Obituaries Index*. Articolele sunt aranjate alfabetic în cadrul fiecărei luni. Această lucrare este disponibilă și online în baza de date NEXIS.⁹⁹

3.7.3 Cum se folosesc sursele biografice

Atunci când bibliotecarul sau specialistul în informare trebuie să răspundă la o întrebare, acesta își creează o strategie de căutare. Această strategie depinde de documentele la care specialistul are acces.

În S.U.A., dacă biblioteca nu are acces la documente online, atunci specialistul va utiliza documente în format tradițional. În cazul în care, din motive economice, biblioteca nu deține documente precum *BGMI (Biography and Genealogy Master Index)* sau *Contemporary Authors*, specialistul va folosi documente similare cu acestea. Chiar dacă specialiștii au acces la

⁹⁹ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Op. cit.*, pp. 387–401.

același tip de colecție, strategia lor de căutare va fi diferită: unii vor căuta răspunsul la întrebare într-o sursă directă, în timp ce alții vor consulta *BGMI* sau *Almanac of Famous People* pentru a vedea dacă există informații despre persoana respectivă și unde pot fi acestea găsite. Fiecare specialist își dezvoltă propriile sale strategii de căutare pentru diferitele tipuri de întrebări. Întotdeauna există mai multe căi ce duc la răspunsul căutat.

În cazul în care specialistul trebuie să ofere utilizatorului o dată, precum data nașterii, data morții, anul terminării studiilor, gradele obținute, numărul de copii, cărți publicate, înălțime, starea civilă sau adresa curentă, acesta poate găsi informația și prin consultarea întrebărilor de referințe deja rezolvate.

Utilizatorul îi poate cere specialistului informații cu privire la viața și cariera unei anumite personalități. În acest caz specialistul va utiliza mai multe surse de referințe pentru a-i oferi utilizatorului o privire de ansamblu asupra subiectului. Cele mai întâlnite întrebări sunt cele legate de autorii moderni sau de politicieni. Pentru a găsi informații despre un autor, specialistul poate consulta publicații precum: *Contemporary Authors*, *Something About the Author*, *Current Biography*, iar informații cu privire la politicieni se găsesc cel mai adesea în articolele din ziare și de aceea specialistul trebuie să consulte întâi un index biografic pentru a localiza articolele în ziare. Dacă specialistul nu știe din propria experiență nimic despre personalitatea în legătură cu care i s-au cerut informații, acesta poate consulta pentru început *Almanac of Famous People* sau *BGMI*. Poate fi folosit și *Biography Master Index* care oferă o listă de nume ordonate alfabetic, în această listă putând fi identificat numele căutat. Trebuie să se țină întotdeauna cont de faptul că numele unei persoane poate apărea în mai multe forme.

În cazul în care specialistului i-au fost solicitate informații despre o personalitate istorică, primul lucru pe care acesta trebuie să îl facă este să afle naționalitatea persoanei. Această informație îl poate conduce pe bibliotecar către *American National Biography*

sau *DNB* sau către alte surse similare pentru alte țări. Dacă nu se cunoaște naționalitatea persoanei, aceasta poate fi găsită în *Almanac of Famous People*, *Merriam-Webster's Biographical Dictionary* sau în *New Century Cyclopedia of Names*. O publicație care cuprinde informații internaționale atât curente cât și retrospective este *Encyclopaedia of World Biography*.

Pentru întrebările care necesită o activitate de cercetare mai lungă, trebuie utilizate mai multe surse. Se pot folosi surse indirecte precum *Biography Index* sau surse directe precum *Encyclopaedia of World Biography* și *Dictionary of Scientific Biography*. Informații importante cu privire la viața unei persoane pot fi găsite și în reviste precum *Current Biography* și *Newsmakers*. Informații referitoare la viața unor personalități pot fi găsite și pe Internet, folositoare fiind *Biographical Dictionary* și *Biography.com*. O sursă biografică ce face referire la figuri istorice este *World Biographical Index*. Aceasta conține peste 2,5 milioane de intrări biografice scurte ce privesc personalități din multe părți ale lumii. Există și o sursă intitulată *Lives, the Biography Resource* care oferă informații cu privire la toate tipurile de biografii disponibile pe Internet.¹⁰⁰

3.7.4 Criterii de evaluare a surselor biografice

1. **Selecția:** pentru a fi inclusă într-o sursă biografică, personalitatea trebuie să îndeplinească anumite criterii; aceste criterii diferă de la o lucrare la alta. Câteva exemple de criterii sunt: 1) persoana trebuie să fie în viață sau decedată; 2) persoana trebuie să fie cetățeanul unei anumite țări, al unei regiuni sau al unui oraș; 3) persoana trebuie să lucreze într-un anumit domeniu sau să execute un anumit tip de muncă. Editorii celor mai renumite surse biografice stabilesc criterii standard de includere

¹⁰⁰ *Ibidem*, pp. 401–403.

a personalităților. Un criteriu valabil în cazul *Who's Who in America* este acela că orice persoană care a avut o poziție oficială va fi inclusă în lucrare. *International Who's Who* va oferi cu siguranță detalii cu privire la familiile regale. O altă sursă biografică, *Dictionary of American Biography*, este mai restrictivă: persoana trebuie să fie decedată pentru a fi inclusă în lucrare. În trecut, persoanele incluse în sursele biografice trebuiau să fie acceptate din punct de vedere moral, să fie un exemplu bun pentru societate, dar în prezent numai câteva surse biografice mai țin cont de acest criteriu, celelalte conținând informații și despre personaje negative, precum criminalii;

2. **Audiența:** majoritatea biografiilor sunt alcătuite pentru adulți, doar câteva fiind destinate tinerilor;

3. **Lungimea intrărilor:** aceasta este dată de obicei de scopul lucrării, dar editorul poate decide cât spațiu va alocă fiecărei personalități;

4. **Autoritatea:** depinde de cât de bine este cunoscut editorul și câtă importanță oferă acesta personalităților prezentate;

5. **Sursele de informare:** este important să știm cine a furnizat informațiile: editorul, subiectul, o autoritate în domeniu sau ce altă persoană;

6. **Frecvența:** unele biografii sunt actualizate regulat după un program prestabilit, altele sunt reactualizate o dată pe lună, o dată pe an sau o dată la 3–4 ani;

7. **Alte criterii:** prezența fotografiilor, a bibliografiilor, a trimiterilor către alte personalități ce au avut legătură cu persoana prezentată, aranjarea logică a lucrării, aranjarea în ordine alfabetică sau cronologică; în format digital regăsirea informațiilor trebuie să fie mai ușoară și trebuie să se ajungă la aceeași personalitate prin mai multe căi.¹⁰¹

¹⁰¹ William A. Katz. *Op. cit.*, vol. 1, pp. 346–350.

3.8 Sursele geografice

Serviciile de referințe folosesc următoarele surse geografice: atlase, hărți, ghiduri turistice și dicționare geografice.

3.8.1 Atlasul – definiție și evoluție

În lucrarea *Din istoria și arta cărții*, atlasul este definit ca fiind o „colecție de hărți geografice, astronomice, istorice, lingvistice etc. sau de planșe anatomice, zoologice, botanice, geologice etc. reunite în unul sau mai multe volume”.¹⁰² O altă definiție a atlasului este: „1. colecție organizată de hărți, 2. ansamblu de planșe, planuri și grafice.”¹⁰³ În Dicționarul Webster găsim următoarea definiție: „o colecție de hărți ce cuprinde deseori ilustrații, tabele informative sau text”.¹⁰⁴

Primele atlase nu conțineau în titlu cuvântul atlas, acesta fiind introdus în anul 1595 de către Gerardus Mercator.

Prima lucrare ce poate fi considerată un atlas este cea alcătuită în anul 150 î.Hr. de către geograful Claudius Ptolemy din Alexandria. Lucrarea a fost publicată în 1477 la Bologna și cuprindea 27 de hărți.

¹⁰² Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 35.

¹⁰³ Mircea Regneală. *Op. cit.*, p. 52.

¹⁰⁴ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0. [CD-ROM]

În jurul anului 1544 au fost alcătuite mai multe hărți de către diferite persoane care lucrau individual și alcătuiau hărțile în funcție de nevoile pe care le aveau. Majoritatea hărților ilustrau Roma și Veneția. Dimensiunile hărților variau foarte mult. Chiar dacă în acea perioadă nu se folosea termenul de atlas, acum lucrările apărute în acea perioadă sunt numite atlase „IATO” (Italian, Assembled to Order) sau atlase „Lafreri”, Lafreri fiind numele unui editor din acea perioadă.

Primul atlas considerat modern a apărut în 1570 cu denumirea *Theatrum Orbis Terrarum* (fig. 22, 23). Autorul său este Abraham Ortelius. Lucrarea cuprindea 53 de hărți ce ilustrau țările lumii. Dimensiunile hărților sunt uniforme, lucrarea având un mare succes.

Apoi, în 1595 Gerardus Mercator a introdus termenul de atlas odată cu lucrarea sa apărută la Duisburg și intitulată *Atlas, Sive Cosmographicae Meditationes De Fabrica Mundi* (Atlas, sau descrierea universului).

Atlasele moderne se confruntă cu faptul că abrevierile diferă de la o limbă la alta și din această cauză numele locului este scris în limba țării în care este situat. De exemplu, pentru insulele de lângă Rusia vom găsi abrevierea „O” de la „ostrov” și nu „I” de la „insulă”. Pentru câteva limbi se folosește transliterarea, astfel ca atlasul să poată fi comercializat în întreaga lume.

Câteva exemple de atlase importante sunt:

- pentru secolul al XVII-lea și înainte de acesta: *Piri Reis Map* (Imperiul Otoman, 1570–1612); *Theatrum Orbis Terrarum* (Ortelius, Olanda, 1570–1612); *Atlas Novus* (Blaeu, Olanda, 1635–1658); *Dell’Arcano de Mare* (Anglia/Italia, 1645–1661); *Atlas Maior* (Blaeu, Olanda, 1662–1667); *Cartes générales de toutes les parties du monde* (Franța, 1658–1676);

- pentru secolul al XVIII-lea: *Britannia Depicta* (Londra, 1720); *Atlas Nouveau* (Amsterdam, 1742); *Cary’s New and Correct English Atlas* (Londra, 1787);

• pentru secolul al XIX-lea: *Stielers Handatlas* (Germania, 1817–1944); *Andreës Allgemeines Handatlas* (Germania, 1881–1939, în Marea Britanie cu titlul *Times Atlas of the World*, 1895); *Rand McNally Atlas* (S.U.A., 1881–prezent);

• pentru secolul XX: *Atlanté Internationale del Touring Club Italiano* (Italia, 1927–1978); *Atlas Mira* (Rusia, 1973–prezent); *Gran Atlas Aguilar* (Spania, 1969/1970); *Pergamon World Atlas* (1962/1968); *National Geographic Atlas of the World* (S.U.A., 1963–prezent); Atlasul istoric al Chinei (China).¹⁰⁵

3.8.2 Harta – definiție și evoluție

În *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* harta este definită ca fiind: „reprezentarea convențională, în general plană, la scară redusă, a fenomenelor concrete sau abstracte, care pot fi localizate în spațiu și timp. Există mai multe tipuri de hărți: marine, murale, pliante, în relief, rutiere, de stat-major etc.”¹⁰⁶ Dicționarul Webster oferă următoarea definiție: „o reprezentare de obicei pe o suprafață plană a întregului sau doar a unei părți a unei suprafețe”.¹⁰⁷ Harta este definită în *Everyman's Encyclopaedia* ca „reprezentare în plan, la o scară redusă, a unei părți sau a întregii suprafețe a pământului”.¹⁰⁸

Cuvântul „hartă” provine în limba română din neogreacă – „hartis”.¹⁰⁹

Cea mai veche hartă datează din anul 1300 î.Hr. și a fost găsită pe un papirus egiptean. Harta ilustra drumul către o mină

¹⁰⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Atlas>, (accesat pe 11 aprilie 2008).

¹⁰⁶ Mircea Regneală. *Op.cit.*, vol. 1, p. 280.

¹⁰⁷ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0. •

¹⁰⁸ *Everyman's Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1976, vol. 8, p. 217.

¹⁰⁹ *Dicționar explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998, p. 445.

de aur. Egiptenii antici sunt cunoscuți pentru faptul că au fost matematicieni îndemânatici și erau capabili să alcătuiască hărți. Cu ajutorul unor astfel de hărți, Eratosthenes (276–194 î.Hr.) a măsurat distanța de la Syne la Alexandria și apoi a estimat suprafața Pământului. Rezultatul său se apropie de realitate, dar se consideră că a ajuns la acest rezultat în mod accidental. Abia în 1671 Picard a ajuns la un rezultat asemănător cu cel al lui Eratosthenes. Prima hartă a lumii a fost alcătuită în 1290, titlul său fiind *Mappa Mundi* (fig. 24).¹¹⁰

3.8.3 Ghidul turistic – definiție și evoluție

Ghidul turistic este definit ca fiind „o carte pentru turiști sau călători ce oferă informații despre o locație geografică, destinații turistice sau itinerariu.”¹¹¹ Dicționarul Webster oferă următoarea definiție pentru ghidul turistic: „o carte ce conține informații pentru călători”.¹¹²

Cuvântul „ghid” provine din limba franceză „guide”.¹¹³

În ghidurile turistice se pot găsi informații cum ar fi: numere de telefon, adrese, prețuri, restaurante, locuri ce pot fi vizitate și activități specifice pentru zona respectivă. În aceste ghiduri sunt incluse și hărți ce arată drumul către locațiile cele mai importante.

Primul ghid turistic a apărut în anul 1835 în Germania și a fost alcătuit de către Karl Baedeker. Apoi, în 1836, a apărut primul ghid turistic pentru Anglia; autorul său este John

¹¹⁰ *Everyman's Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1976, vol. 8, p. 218.

¹¹¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Guidebook>, (accesat pe 23 aprilie 2008).

¹¹² Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0. [CD-ROM]

¹¹³ *Dicționar explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998, pp. 421–422.

Murray III. Aceste două ghiduri turistice prezentau informația într-un mod impersonal, obiectiv și au fost folosite de turiști, fiind foarte populare atât în secolul al XIX-lea, cât și în secolul XX.

Cu timpul, numărul ghidurilor turistice a început să crească. Eugene Fodor, un ungar stabilit în S.U.A. a alcătuit ghiduri turistice ce introduceau cititorii de limbă engleză în lumea europeană. Un alt autor de ghid turistic este soldatul american Arthur Frommer ce și-a folosit experiența dobândită în timpul șederii în Europa pentru a alcătui ghidul turistic *Europe on \$5 a Day*; lucrarea a fost alcătuită în 1957. Apoi, în următorul deceniu au apărut alte ghiduri cum ar fi: *Lonely Planet* (fig. 25), *Insight Guides*, *Rough Guides*.

Apariția noilor tehnologii a făcut ca editorii să publice ghiduri turistice în format electronic. Acestea pot fi descărcate sau pot fi citite online pe Internet. Câteva exemple de ghiduri sunt: *Lonely Planet*, *Frommers*, *Rough Guides*, *In Your Pocket City Guides*, *Schmap*. Există și ghiduri turistice online care permit turiștilor să își împărtășească propriile experiențe cu privire la locurile vizitate. Astfel de ghiduri sunt: *Tripadvisor*, *Travellerspoint*, *Wikitravel*, *World66*. Ultimele două sunt alcătuite în întregime din experiențele turiștilor și accesul la ele este gratuit.¹¹⁴

3.8.4 Dicționarele geografice – definiție și evoluție

Dicționarul geografic este definit ca fiind „o carte în care subiectul este tratat în special în legătură cu distribuția geografică și specializarea regională”.¹¹⁵ Conform Wikipedia,

¹¹⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Guidebook>, (accesat pe 23 aprilie 2008).

¹¹⁵ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0. [CD-ROM]

dicționarul geografic este o „sursă de referințe ce conține informații despre locuri și nume de locuri, utilizată de obicei împreună cu un atlas”.¹¹⁶

Unul dintre primele dicționare geografice este cel alcătuit în 1759 de către Bryce și se intitulează *Grand Gazetteer*. Alte titluri de dicționare geografice timpurii sunt: *Geographical Statistical Lexikon* (1898) a lui Ritter, *Le Nouveau Dictionnaire de géographie universelle* a lui Vivien de St. Martin și *Universal Gazetteer* (1908) a lui Crutwell.

Editori celebri pentru alcătuirea dicționarelor geografice sunt: Cassel & Mackenzie (1893), Lewis, Wilson & Brabner pentru Marea Britanie; F. H. Groome pentru Scoția; Lewis & Leggatt pentru Irlanda; Neumann pentru Germania; Hunter pentru India; Altavilla pentru Italia; Semenov pentru Rusia; Rosenberg pentru Suedia; Weber pentru Elveția.¹¹⁷

Dicționarele geografice pot fi clasificate în funcție de tip, de informația prezentată și de scop. Astfel, există dicționare care se referă la întreaga lume enumerând țările în ordine alfabetică; uneori acestea amintesc și câteva orașe și sate. Dicționarele geografice scurte oferă numele unui loc și poziția sa (latitudine și longitudine). Al treilea tip de dicționare geografice sunt cele descriptive care oferă mai multe informații despre locuri, cuprinzând informații despre industrie, administrație, geografie, perspective istorice. Acestea includ hărți și fotografii. Un alt tip de dicționar geografic este cel tematic care enumeră locurile în funcție de temă: porturi, puncte nucleare, clădiri istorice etc.

Dicționarele geografice sunt disponibile și în format electronic. Câteva exemple ar fi: *NGA GEOnet Names Server*,

¹¹⁶ <http://en.wikipedia.org/wiki/Gazetteer>, (accesat pe 23 aprilie 2008).

¹¹⁷ *Everyman's Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1976, vol. 5, p. 559.

*The World Gazetteer, Falling Rain Global Gazetteer, GeoNames.org, Earth Search, The Fuzzy Gazetteer.*¹¹⁸

3.8.5 Tipuri de surse geografice

1. *Atlase și hărți*

- a. tipărite: *Times Atlas of the World, The New York Times Atlas of the World*;
- b. pe CD-ROM: *Encarta Interactive World Atlas, Hammond World Atlas*;
- c. online: *National Geographic Map Machine, World Atlas Online*;

2. *Ghiduri turistice*

- a. tipărite: *Guides Michelin, Birnbaum*;
- b. online: *Fodor's World View*;

3. *Dicționare geografice*

- a. tipărite: *The Columbia Gazetteer of the World*;
- b. online: *U.S. Gazetteer*.¹¹⁹

3.8.6 Cum se folosesc sursele geografice

Sursele geografice trebuie folosite atunci când întrebarea utilizatorului se referă la o locație. Bibliotecarul de referințe trebuie să fie familiarizat cu conceptele hărților: scară, proiecție, simboluri și să știe cum sunt aceste concepte reprezentate în general, dar și în hărțile vechi.

De obicei, utilizatorii cer hărți generale, neștiind că în colecția bibliotecii se găsesc hărți specifice care tratează exact

¹¹⁸ <http://en.wikipedia.org/wiki/Gazetteer>, (accesat pe 23 aprilie 2008).

¹¹⁹ William A. Katz. *Op. cit.*, pp. 429–443.

locația de care ei sunt interesați și de aceea este foarte important ca specialistul să înțeleagă de ce are nevoie utilizatorul și să îi ofere sursele adecvate.

Specialiștii trebuie să știe să folosească și sursele geografice disponibile online, deoarece aici pot găsi multe informații de care utilizatorii au nevoie.¹²⁰

3.8.7 Criterii de evaluare a surselor geografice

1. *Scară și proiecție*: aceste două concepte sunt foarte greu de înțeles de către unele persoane și în același timp sunt greu de explicat. Scara este proporția dintre distanțele de pe hartă și cele reale, de pe Pământ. Hărțile sunt clasificate în funcție de scara la care au fost alcătuite: hărți de scară largă – de obicei 1:100.000 sau mai mare, hărți de scară medie – între 1:100.000 și 1: 1.000.000, hărți de scară mică – 1:1.000.000 sau mai mică. Un atlas bun sau o hartă bună va preciza întotdeauna scara la care a fost construită, chiar dacă este în format electronic, iar specialistul în informare trebuie să aleagă acea hartă sau acel atlas de care utilizatorul sau biblioteca are nevoie. Atlasele de calitate conțin hărți care sunt alcătuite la aceeași scară sau la scară apropiată, în timp ce un atlas de calitate inferioară va cuprinde hărți alcătuite la o scară diferită unele de altele, fapt ce va induce utilizatorii în eroare. În ceea ce privește proiecția, problema este aceea că se pot ivi greșeli atunci când globul este reprezentat plat pe o hârtie. Proiecțiile mai bune sunt cele realizate la o scară mai mare. Utilizatorii și specialiștii trebuie să fie atenți la aceste distorsiuni și diferențe dintre realitate și reprezentarea pe hârtie;

¹²⁰ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Op. cit.*, pp. 475–476.

2. **Culori și simboluri:** culorile sunt folosite în feluri diferite și cu scopuri diferite. În cele mai simple hărți culorile sunt folosite pentru a delimita granițele politice. Culorile sunt folosite pentru a indica înălțimile munților, adâncimea oceanelor etc. Simbolurile conținute de hărți ajută utilizatorii să înțeleagă informația. Numărul de simboluri conținute într-o hartă depinde de scara la care aceasta a fost realizată. O hartă bine alcătuită va arăta diferența dintre drum rutier și cale ferată, râu și canal astfel încât utilizatorul să știe cu exactitate ce se găsește acolo. Fiecare hartă sau atlas trebuie să conțină un index al simbolurilor;

3. **Autoritatea:** de obicei cele mai bune hărți sunt cele alcătuite de agențiile naționale. Aceste hărți sunt actuale și disponibile la un preț rezonabil. Hărțile comerciale sunt mai greu de evaluat dacă bibliotecarul nu cunoaște firma care le produce;

4. **Indexul:** prezența indexului este foarte importantă într-un atlas. Indexul trebuie să ofere informații referitoare la poziția locațiilor pe hartă. Cu cât indexul face referire la mai multe locații, cu atât este mai bun, mai folosit;

5. **Actualitatea:** deoarece lumea se schimbă atât de repede, este important ca bibliotecile să furnizeze informații actuale. Un atlas alcătuit acum cinci ani este foarte posibil să poată fi folosit doar în scop istoric, pentru că multe lucruri se schimbă în fiecare an: numele locurilor, se contruiesc noi drumuri, granițele se modifică etc.

6. **Selecția:** bibliotecarul va alege sursele geografice în funcție de cererile utilizatorilor;

7. **Formatul:** în prezent, sursele geografice pot fi găsite atât în format tradițional, cât și în format electronic, rămânând la aprecierea specialistului sau utilizatorului pe care dintre acestea dorește să le folosească.¹²¹

¹²¹ *Ibidem*, pp. 462–467.

3.9 Documentele guvernamentale

3.9.1 Documentul guvernamental – definiție

Documentul guvernamental este definit ca fiind „orice publicație creată sau emisă de o autoritate, de un oficiu al unui guvern organizat legal sau al unei organizații internaționale. Uneori sunt denumite documente publice.”¹²² Sandra Williams definește documentele guvernamentale astfel: „resurse care au fost publicate de un departament guvernamental, oficiu, agenție, comitet ș.a.m.d. la orice nivel al guvernului. Acestea includ resurse din orice oraș, țară, sector și din toate ramurile guvernului – legislativ, executiv și judiciar.”¹²³ O altă definiție precizează că documentele guvernamentale sunt „materiale publicate de agențiile guvernamentale federale, statale sau locale. De obicei sunt ținute într-o zonă separată a bibliotecii.”¹²⁴

În cazul în care avem nevoie de o informație sigură, documentele guvernamentale sunt cele mai indicate, deoarece acestea sunt documente primare și de autoritate. De obicei, aceste documente nu conțin erori și un alt avantaj al lor este acela că nu prezintă aproape niciodată restricții în privința drepturilor de autor.¹²⁵

¹²² <http://www.lib.vt.edu/help/instruct/glossary.html>, (accesat pe 28 aprilie 2008).

¹²³ Sandra Q. Williams. Government Documents Go to School. În: *Teacher Librarian*, iun. 2005, nr. 5, p. 8.

¹²⁴ <http://lib.colostate.edu/howto/gloss.html>, (accesat pe 28 aprilie 2008).

¹²⁵ Sandra Q. Williams. *Op. cit.*, p. 8.

3.9.2 Tipuri de documente guvernamentale

1. **ghiduri:** *Introduction to United States Government Information Sources; Locating United States Government Information: A Guide to Sources; Guide to Official Publications of Foreign Countries; How to Access the Federal Government on the Internet* (fig. 26);

2. **cataloage și bibliografii:** *Catalog of United States Government Publications; Digital National Security Archive; U.S. Government Directories, 1982–1995;*

3. **indexuri:** *U.S. Government Periodicals Index;*

4. **surse factice:** *United States Government Manual; Federal Agency Internet Sites; Federal Web Locator; Federal Yellow Book.*¹²⁶

3.9.3 Cum se folosesc documentele guvernamentale

În cazul în care specialistul consideră că informația căutată poate fi regăsită în documentele guvernamentale, acesta va consulta ghiduri sau indexuri care îl vor conduce la documentul ce conține informația dorită.

Documentele guvernamentale trebuie catalogate și indexate asemenea oricărui alt tip de document. Ele nu trebuie văzute ca fiind speciale sau diferite, dată fiind originea lor.¹²⁷

¹²⁶ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Op. cit.*, pp. 542–553.

¹²⁷ *Ibidem*, pp. 574–576.

3.9.4 Criterii de evaluare a documentelor guvernamentale

Pentru aceste documente nu există criterii clare de evaluare, deoarece ele nu au competitori; sunt unice și nimeni nu le poate compara cu un alt tip de documente; la ora actuală evaluarea acestor surse se referă mai mult la felul în care informația este furnizată publicului, nu la informația conținută. Astfel, se evaluează în special suportul pe care se găsește informația: tradițional sau electronic.¹²⁸

¹²⁸ William A. Katz. *Op. cit.*, p. 451.

Concluzii

Structurile infodocumentare asistă, informează și ghidează utilizatorii în procesul de căutare și regăsire a informației. Printre serviciile oferite de aceste structuri se numără și serviciile de referințe. Acestea reprezintă una dintre cele mai dinamice zone din activitatea desfășurată de biblioteci. Ca urmare a evoluției tehnologice, aceste servicii au dobândit noi forme: servicii de referințe digitale precum referințe prin e-mail, referințe prin chat etc.

Datoria bibliotecarului este să ajute utilizatorii în procesul de informare. Utilizatorul va apela la serviciile de referințe atunci când are nevoie de unul sau mai multe răspunsuri la întrebările care apar în viața zilnică și în activitatea profesională. Utilizând surse de informare de calitate, specialistul în informare va oferi utilizatorilor răspunsuri corecte într-un timp cât mai scurt.

Înainte de a căuta răspunsul la întrebare, specialistul trebuie să afle cu precizie care este nevoia de informare a utilizatorului. Interviuul este cel care îl ajută pe bibliotecar să afle de ce anume are nevoie utilizatorul. În funcție de nevoia de informare a utilizatorului, specialistul va decide la ce surse de informare va apela: bibliografii, indexuri, cataloage, enciclopedii, dicționare, surse factice, surse biografice, surse geografice, documente guvernamentale. Apoi, trebuie să consulte surse atât în format tradițional, cât și în format electronic astfel încât răspunsul pe care îl va furniza

utilizatorului să fie corect și la zi. Pentru a fi eficienți, bibliotecarii trebuie să își dezvolte anumite strategii de căutare, să aibă anumite aptitudini și competențe, să știe să aleagă sursa de informare cea mai potrivită pentru cererea de informare.

De asemenea, atunci când va achiziționa și utiliza surse de informare, specialistul trebuie să țină cont de criteriile de evaluare a acestora: scopul, autoritatea, exactitatea, obiectivitatea, actualitatea, acoperirea, modul de tratare a subiectului, relația cu alte lucrări, formatul, prețul etc. Caracteristicile documentelor achiziționate trebuie să fie conforme scopului bibliotecii, în funcție de profilul acesteia, dar, ca regulă generală, în orice bibliotecă sau centru de informare trebuie să existe o colecție de lucrări de referințe care să-i ajute pe bibliotecari în activitatea lor.

Folosind documentele pe care le are la dispoziție, specialistul va putea oferi răspunsuri utilizatorilor, adică acesta își îndeplinește misiunea: informarea utilizatorilor.

Fie că sunt în format tradițional sau în format electronic, sursele folosite trebuie să ofere informații corecte. La ora actuală se observă creșterea numărului de lucrări de referințe în format electronic, dar în același timp este evident că nici bibliotecarii, nici utilizatorii nu sunt încă pregătiți în totalitate pentru a renunța la documentele tradiționale. În același timp, studiile realizate pentru a afla care format este mai utilizat arată că există întrebări la care răspunsul se găsește prin consultarea de documente în format tradițional și întrebări la care se poate răspunde prin utilizarea de surse în format electronic. Un bun specialist își va dezvolta și îmbunătăți strategiile de căutare pentru a putea utiliza ambele formate în mod eficient.

Indiferent de suportul pe care se găsesc documentele, specialistul trebuie să știe cum să le exploateze la maximum și în același timp acesta trebuie să fie capabil să îi învețe, îndrume și asiste pe utilizatori în procesul de căutare și regăsire a informațiilor.

Bibliografie

1. Monografii

- BOPP, Richard E.; SMITH, Linda C. *Reference and Information Services. An Introduction*. Ed. a III-a. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited, Inc., 2001, 618 p.
- CURTA, Olimpia. *Metode tradiționale și moderne de regăsire a informației în bibliotecă*. Cluj-Napoca: Presa universitară clujeană, 2004, 148 p.
- DICȚIONAR enciclopedic român. București: Editura Politică, 1964. 4 vol.
- DEX. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998. 1192 p.
- EVERYMAN'S *Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd, 1976. 12 vol.
- KATZ, Bill; KINDER, Robin. *The Publishing and Review of Reference Sources*. New York, London: The Haworth Press, 1987, 336 p.
- KATZ, William A. *Introduction to reference work: Basic information services*. Ed. a VIII-a. New York: McGraw-Hill, 2002, vol. 1, 398 p.
- LANKES, David R.; COLLINS, John W. III; KASOWITZ, Abby S. *Digital Reference Service in the New Millennium*. London: Neal-Schuman Publishers, Inc., 2000, 246 p.
- OLTEANU, Virgil. *Din istoria și arta cărții: Lexicon*. București: Editura Enciclopedică, 1992, 335 p.
- PORUMBEANU, Octavia-Luciana. *Teoria și practica informației*. București: Editura Universității din București, 2003, 175 p.

- REGNEALĂ, Mircea. *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării*. București: FABR, 2001. 2 vol. .
- SU, Di. *Evolution in Reference and Information Services: The impact of the Internet*. California: The Haworth Information Press, 2001, 230 p.

2. Articole din publicații periodice

- COSHOW, Pat. Electronic vs. Print: Computer vs. Book. În: *Nebraska Library Association*, iarna 2007, nr. 4.
- EPPS, Amy S. Van. The evolution of electronic reference sources. În: *Library Hi Tech*, 2005, nr. 2, pp. 287–298.
- ISAACSON, David. Serve Their Needs, Not Their Wants. În: *Library Journal*, dec. 2006, nr. 20, p. 82.
- KURUPPU, Pali U. Evaluation of Reference Services-A Review. În: *The Journal of Academic Librarianship*, mai 2007, nr. 3, pp. 368–381.
- OJALA, Marydee. The Future of Directory Information. În: *Online*, sept./oct. 2005, nr. 5, pp. 38–39.
- OSCARSSON, Annsofie. The art of delivering the correct answer. În: *63rd IFLA General Conference*. Copenhagen, 1997, Booklet 6.
- RITCHIE, Ann; GENONI, Paul. Print v. electronic reference sources: implications of an Australian study. În: *The Electronic Library*, 2007, nr. 4, pp. 440–452.
- SINGH, S. P. Evaluation of Electronic Reference Sources. În: *DESIDOC Bulletin of Information Technology*, martie 2003, nr. 2, pp. 43–47.
- WILLIAMS, Sandra Q. Government Documents Go to School. În: *Teacher Librarian*, iun. 2005, nr. 5, pp. 8–13.

3. Resurse web

- Encyclopædia Britannica Online*, <http://search.eb.com>
- GAUDET, Franceen; SAVARD, Nicholas. Référence Virtuelle Canada (RVC): un service canadien dans un environnement

multiculturel. În: *68th IFLA Council and General Conference Papers*. Glasgow, 2002, <http://www.ifla.org>

McSWINEY, Carolyn. Cultural implications of a global context: the need for the reference librarian to ask again "Who is my Client?" În: *68th IFLA Council and General Conference Papers*. Glasgow, 2002, <http://www.ifla.org>

emp.byui.edu/bairM/IS111/diction.htm

lib.colostate.edu/howto/gloss.html

valenciacc.edu/lrcwest/lis2004/glossary.htm

www3.uakron.edu/library/instruction/glossary.htm

www.fs.gov.za/Departments/SAC/Library/encyclopedia.htm

www.ciil-ebooks.net/html/lexico/link5.htm

www.lib.vt.edu/help/instruct/glossary.html

www.peralta.cc.ca.us/laney/laney-opacs/lis85dreamweaver/lesson3.html

www.sasked.gov.sk.ca/curr_inst/iru/bibs/elemsci/how.html

www.wikipedia.org

4. Documente în format electronic [CD-ROM]

ELLIS, Lisa; FRANCOEUR, Stephen. Applying Information Competency to Digital Reference. În: *67th Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]

Enciclopedia Microsoft Encarta, 2001. [CD-ROM]

FULLERTON, Vera. E-mail Reference: Refocus and Revise. Experiences from Gelman Library. În: *67th IFLA Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]

Merriam-Webster Dictionary & Thesaurus [CD-ROM]

NESTER KRESH, Diane. Library quality reference meets the World Wide Web. În: *67th IFLA Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]

Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0 [CD-ROM]

Anexe

Universalis, siue Catalogus omni-

in quibuslibet de rebus humanis, in quibus lingua, Latine, Graece, & He-
 braice, componitur, & non extrinsecus, necesse est recordari in hunc usq[ue]
 scriptoribus, forum Scilicet forum, publiciorum & in Publicioribus tracta-
 tionibus. Opusculorum, & in Publicioribus non tam publicis priuatisq[ue]
 studijs, necessarium, sed studio (si omnibus cuiuscunq[ue] artis aut
 scientiae, si libet, sed non formanda, utilitatem : auctore
 Tito, et ceteris. Titius doctore medico.

Prof. Dr. rer. oec. Hans-Joachim Lauth

H. D. ELY.

Stephanus Balazsin Zutebani.

133

MANUEL DU LIBRAIRE

ET DE L'AMATEUR DE LIVRES

CONTENANT

1er UN NOUVEAU DICTIONNAIRE BIBLIOGRAPHIQUE

Dans lequel sont décrites les livres rares, précieux, singuliers, et aussi les ouvrages les plus estimés en tout genre, qui ont paru tant dans les langues anciennes que dans les principales langues modernes, depuis l'origine de l'imprimerie jusqu'à nos jours; avec l'histoire des différentes éditions qui en ont été faites; des renseignements nécessaires pour reconnaître les contrefaçons, et collationner les anciens livres. On y a joint une concordance des prix auxquels une partie de ces objets ont été portés dans les ventes publiques faites en France, en Angleterre et ailleurs, depuis près d'un siècle, ainsi que l'appréciation approximative des livres anciens qui se rencontrent fréquemment dans le commerce;

2e UNE TABLE EN FORME DE CATALOGUE RAISONNÉ

On y a classé, selon l'ordre des matières, tous les ouvrages portés dans le dictionnaire, et un grand nombre d'autres ouvrages utiles, mais d'un prix ordinaire, qui n'ont pu être placés au rang des livres ou rares ou précieux;

PAR JACQUES-CHARLES BRUNET

Chef de la légation d'Espagne

CINQUIÈME ÉDITION ORIGINALE, ENTièrement RÉVUE ET AUGMENTÉE D'UN TIERS
PAR L'AUTEUR

TOME PREMIER

PARIS

LIBRAIRIE DE FIRMIN DIDOT FRÈRES, FILS ET Cie

IMPRIMEURS DE L'INSTITUT, RUE JACOB, 56

1860

Fig. 2. Jacques Charles Brunet. *Manuel du libraire et de l'amateur de livres*. Paris, 1860 (content.cdlib.org)

Fig. 3. Ioan Bianu, Nerva Hodoș, Dan Simonescu.
Bibliografia românească veche. București, 1903–1944 (www.cimec.ro)

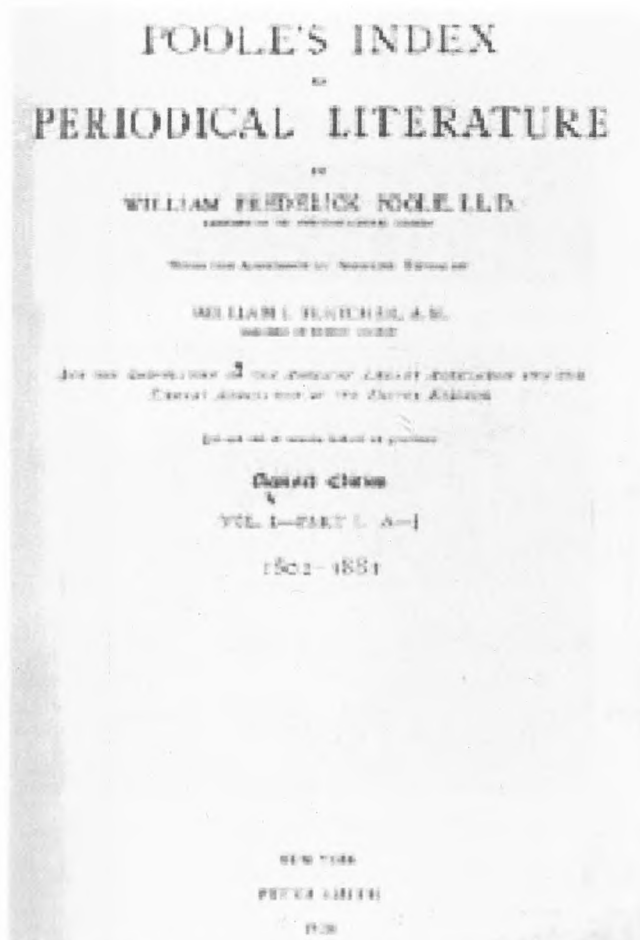

Fig. 4. W. F. Poole. *Index to Periodical Literature*. New York, 1853
(www.library.ubc.ca)

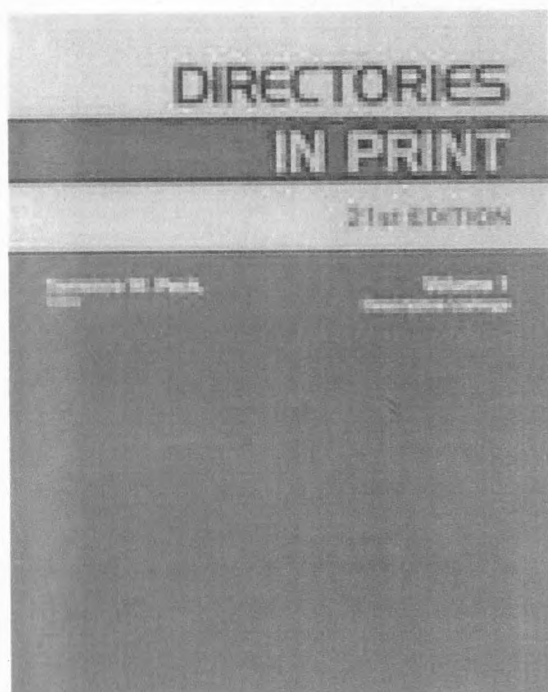

Fig. 5. Directories in Print (www.buy.com)

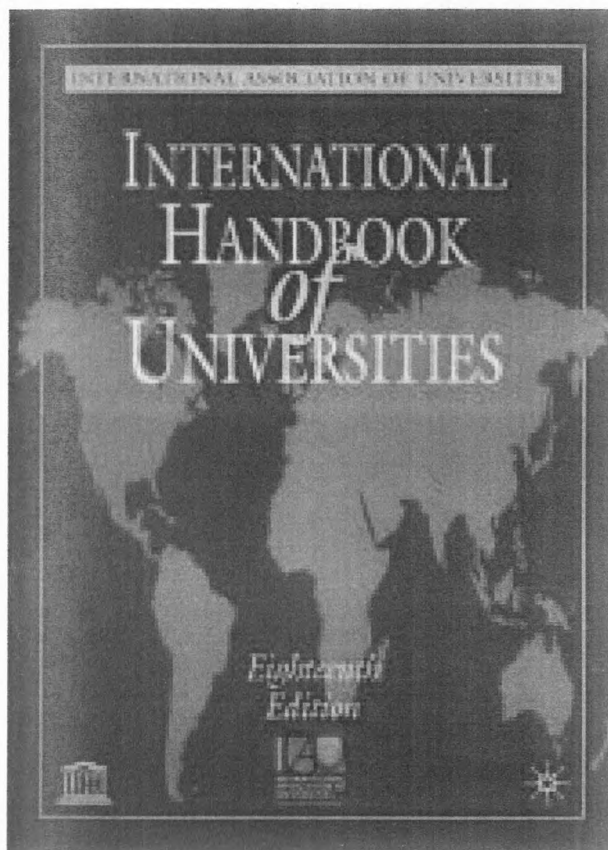

Fig. 6. International Handbook of Universities
(www.amazon.com)

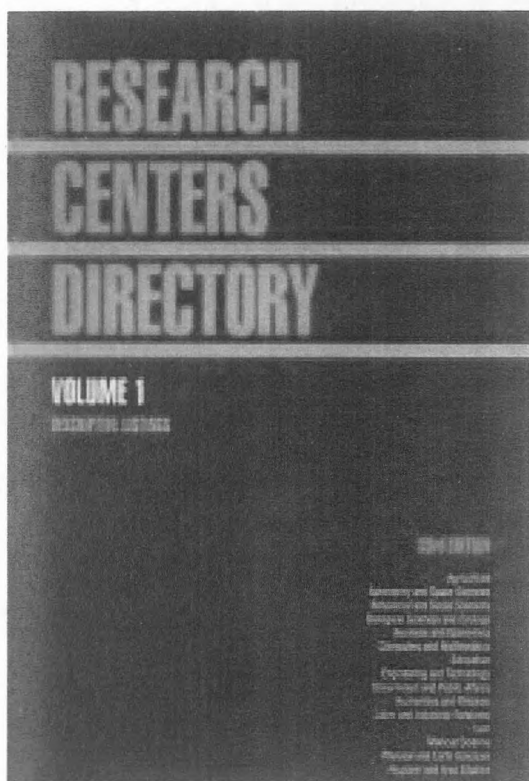

Fig. 7. *Research Centers Directory* (www.amazon.com)

2003 Edition

Congressional
Quarterly's

**Worldwide
Government Directory**
with International Organizations

Fig. 8. World Wide Government Directory (www.cqpress.com)

DE Animalibus.

VNDVS ET IN EO TERRAE GENTES
maria insula: insignes urbes ad hunc modum se
habent. Animantium in eodē natura nullius ppe
partis contēplatione minor est. Siquidē cū oīa
exequi hūanus nequeat animus, Principiū iure
tribuetur homini: cuius causa uidet cuncta alia
genuisse natura. magna & sua mercede contra
tanta sua munera: ut non sit satis exsistere: parens
melior homini an tristior nouerca fuerit. Ante
oīa unū animātium cūctorū aliena alienis uelut
opibus. Ceteris uarie regumenta tribuit: testas:
cortices: coria: spinas: uillos: setas: pilos: plumas:
pennas: squamas: uellera. Truncos etiā arboreſq; cortice iterdū gemino a frigonibus
& calore tutata est. Homine rātū nudū & i nuda humo natali die abiicit ad uagitus
stari & plorari. nullūq; tot aliū aliud ad lachrymas: & has protinus uitae p̄cipio.
At hercule risus praecox illi & celestimus ante quadragesimum diem nulli datur. Ab

Fig. 9. Pliniu. *Historia naturalis*. Secolul I î.Hr. (www.lib.umich.edu)

a leur pres & legardent si fierement q
 nul nen puet auoir sans mort. mais li
 paisant enuouert en celui lieu en lulle
 a paistre uimens qui ont poulains q
 sont cargetz de loins costies & quant
 les fourmis apierrouent les costies el
 les mettent en loz car elles quident bñ
 que con soit leus desauuetez & quant
 con uient au soit que li uimens est bñ
 pelie & bien caigne & elles oient les pou
 lains que leur maritre ont la simeier
 heunir & braue d'autre part la nuice
 les uimens se fierent en leurve ferat
 & batant & sen passant od tout loz lu
 est enf es costies. *Del grant...*

Lena est
 une bies
 te la v
 ne soit est ma
 let & autre fu
 melle & habi
 tent es chime
 res at homi
 & manguent les cors de boz & li of del es
 keune est si roys que son col ne puet elle
 plouer se elle ne se tourne toute celle pr
 que elle vient & en fleur les maisons
 & les estables & contrefait la uoiz as
 bounef & cusi deoit souuerer loz hou
 mes & les acat & les deure & dient li
 plusiair que en ses iols aune piete di
 tel ierit que se nul leust deus la
 langrie il peust deuinier toutes les
 choses qui sont auent & pour ebon
 que se nulle biete atouce l'oume de ma
 ne se puet mouuoir dou lieu. si dient
 li andyien que celle biete est temple
 nie decautement & durt magique &
 sacel que en egypte gub celle biete a
 uer les iumele dou l'ou & engent une

biete qui a anon idote li autrefi fleur
 lauois des hommes & en la touce na pas
 gencaus ne tens deuises que autres bies
 es ont. fort que tous est vñ tens touf
 entrens & les redot cune une louste.

Les
 habite
 en pcal
 lie & en man
 res autres tie
 res & la force
 est en la touce
 & auis & es
 raint na il point de force & son col ne puet
 pas plouer arriere & si dient li paisant
 que il viuent auant le sois de proie. aug
 ne soit de proie. auant le sois de proie. aug
 quant li taut de leur luxur vient
 plusieur marie en suient la leune en
 toute & en la fin regarde elle entre tous
 & eslit le plus lair & le plus auant li gr
 se od li. ja soit cou que en toute lance
 ne se tougnent se xj. iours non & nen
 gentent pas sus se en may non. mais
 quant li tonnoire vient. pour l'aga
 de tides haiaus ne pient il pas proie es
 contres qui sont aduisees ala quele
 & sacel que la so il soit homme premier
 il despose toute la fierte & ne puet courre
 & en la fin de la leuree a une l'oume da
 mour que li leus oste as es tens quant
 il quite que on le toue prendre & qñ
 il uise de sauois il maime tout toure son
 pier deuant la touce. pour mouster q
 cou soit la uoiz de plusieurs leus. une
 autre maniere de leus sont que on apie
 le cerniers vñ bñmes qui sont pime
 let de noires taces autrefi une louce
 qñ de les autres choses sont il adiable

Fig. 10. Brunetto Latini. *Li Livres dou tresor*. 1260-1267
 (www.spanish-books.net)

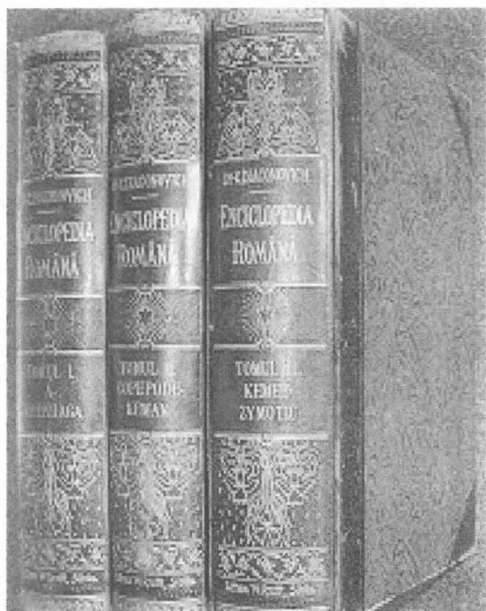

Fig. 11. Enciclopedia română (ro.wikipedia.org)

LE
DICTIONNAIRE
DE
L'ACADÉMIE
FRANÇOISE.
DEDIÉ AU ROY.
TOME PREMIER.
A—L

A PARIS.

Chez la Veuve de JEAN BAPTISTE COIGNARD, Imprimeur ordinaire du Roy,
& de l'Académie Française, rue S. Jacques, à la Bible d'Or:

ET

Chez JEAN BAPTISTE COIGNARD, Imprimeur & Libraire ordinaire
du Roy, & de l'Académie Française, rue S. Jacques, près S. Severin, au Livre d'Or,

M. DC. LXXXIV.

AVEC PRIVILEGE DE SA MAJESTE.

Fig. 12. Dictionnaire de l'Académie – Française. 1694 (hera.inalf.fr)

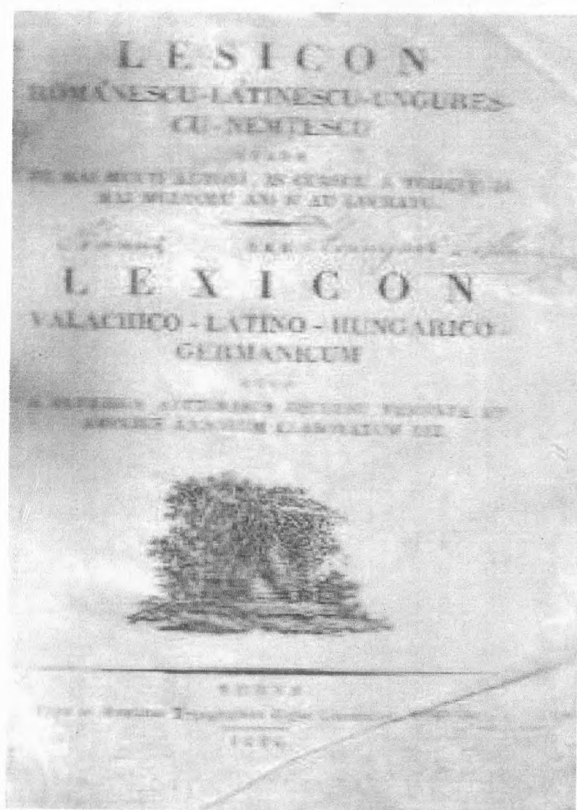

Fig. 13. *Lexiconul de la Buda*. 1825 (ro.wikipedia.org)

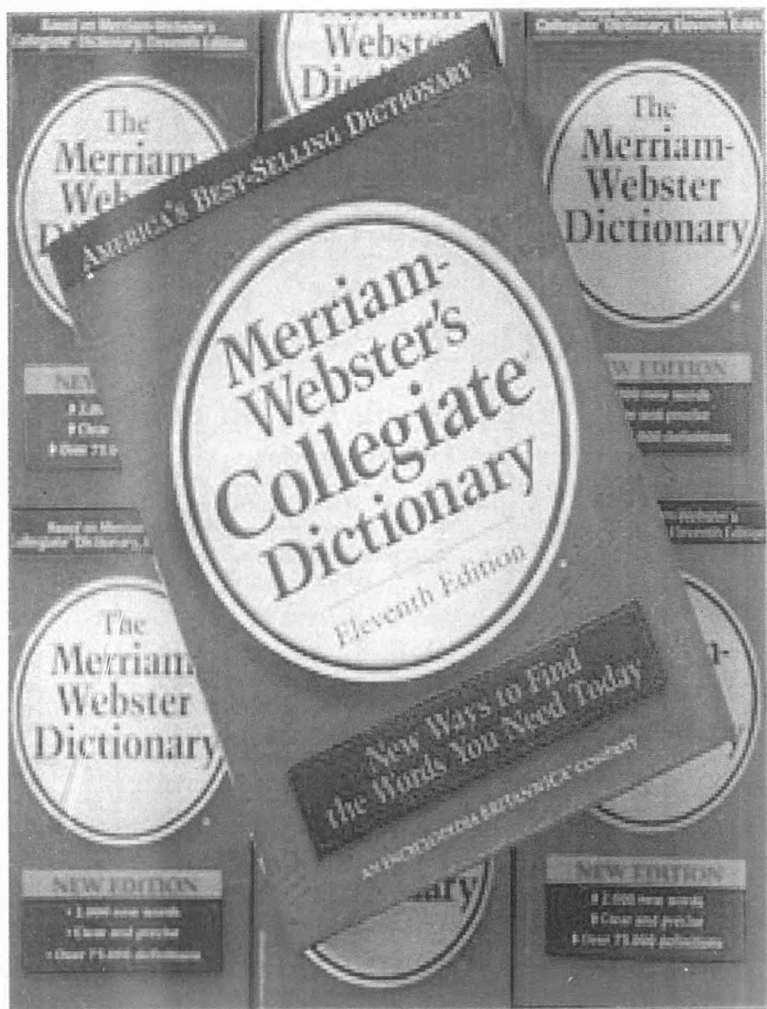

Fig. 14. Merriam – webster's collegiate dictionary (www.impactlab.com)

Poor Richard, 1733.

A N

Almanack

For the Year of Christ

1 7 3 3,

Being the First after LEAP YEAR:

<i>And makes since the Creation</i>	Years
By the Account of the Eastern Greeks	7241
By the Latin Church, when $\odot$ ent. γ	6932
By the Computation of <i>W.W.</i>	5742
By the Roman Chronology	5682
By the Jewish Rabbits	5494

Wherein is contained

The Lunations, Eclipses, Judgment of the Weather, Spring Tides, Planets Motions & mutual Aspects, Sun and Moon's Rising and Setting, Length of Days, Time of High Water, Fairs, Courts, and observable Days.

Fitted to the Latitude of Forty Degrees, and a Meridian of Five Hours West from *London*, but may without sensible Error, serve all the adjacent Places, even from *Newfoundland* to *South-Carolina*.

By *RICHARD SAUNDERS*, Philom.

PHILADELPHIA:

Printed and sold by *B. FRANKLIN*, at the New Printing-Office near the Market.

Fig. 15. Poor Richard's Almanack (www.hmns.org)

BIBLIOTECA CENTRAL
UNIVERSITARA

Lucian St.

CLUJ-NAPOCA

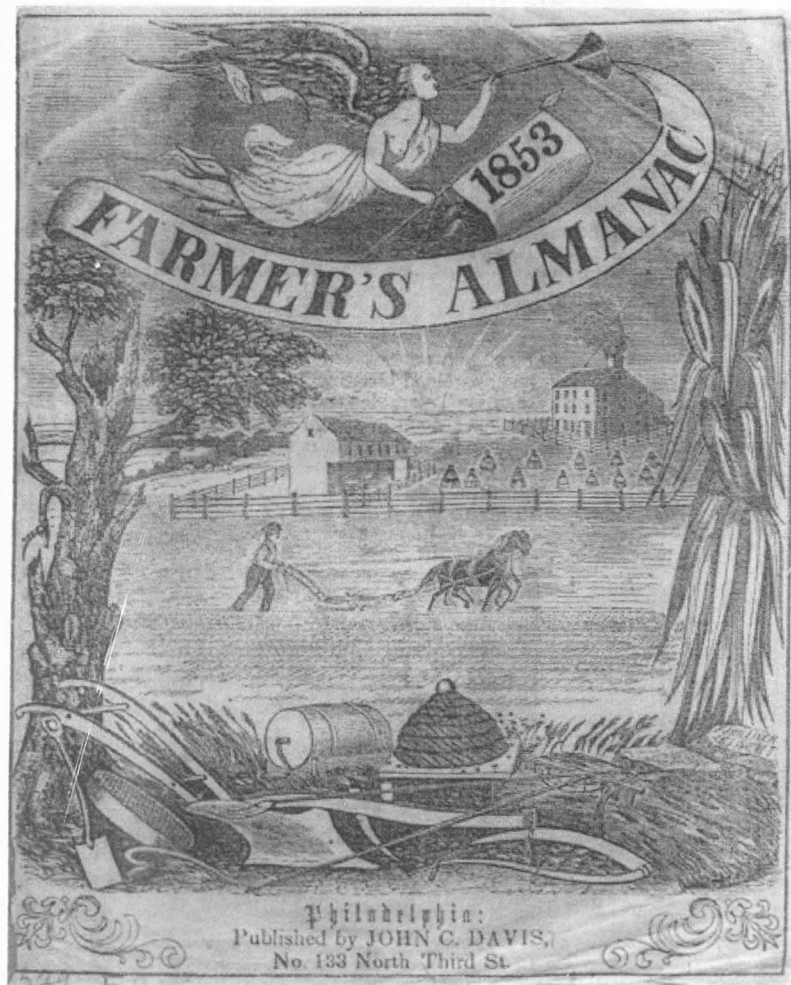

Fig. 16. *The Farmer's Almanac* (www.explorepahistory.com)

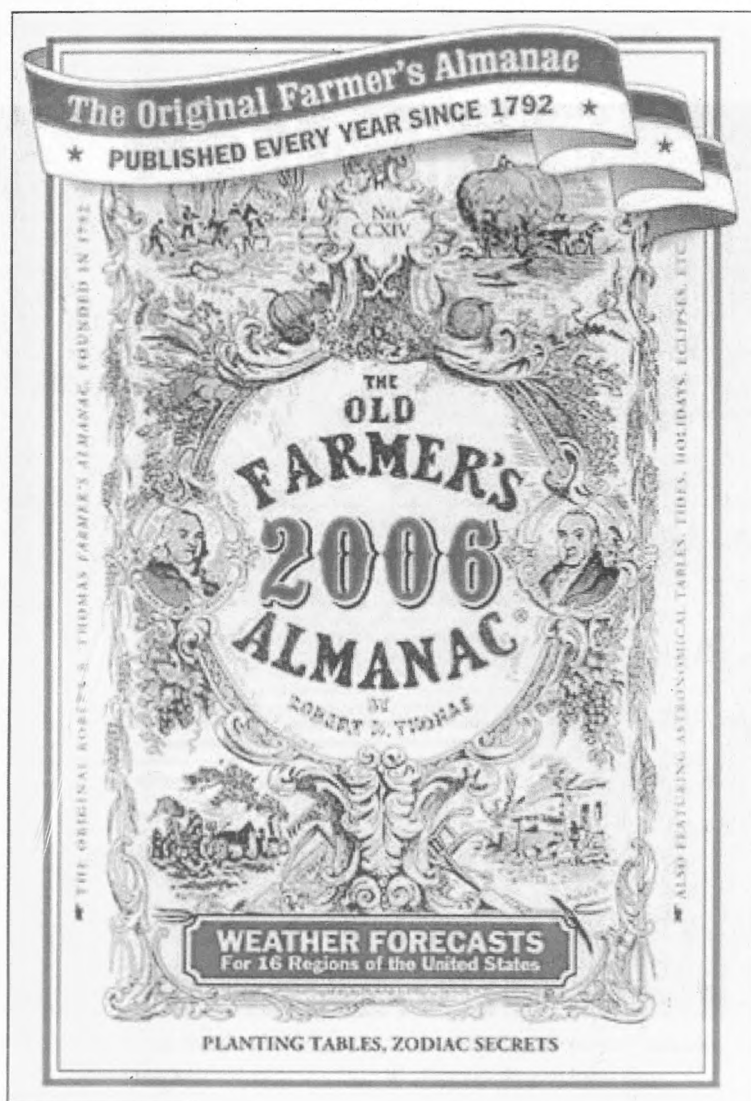

Fig. 17. *The Old Farmer's Almanac* (www.miracleminds.org)

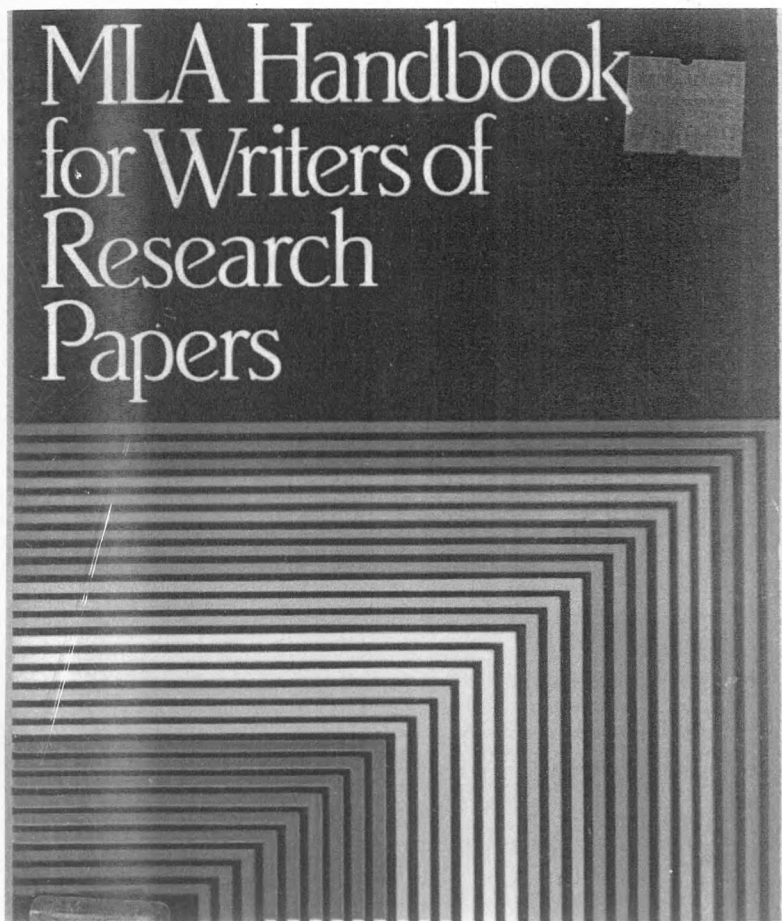

Fig. 18. *MLA Handbook for Writers of Research Papers* (www.amazon.com)

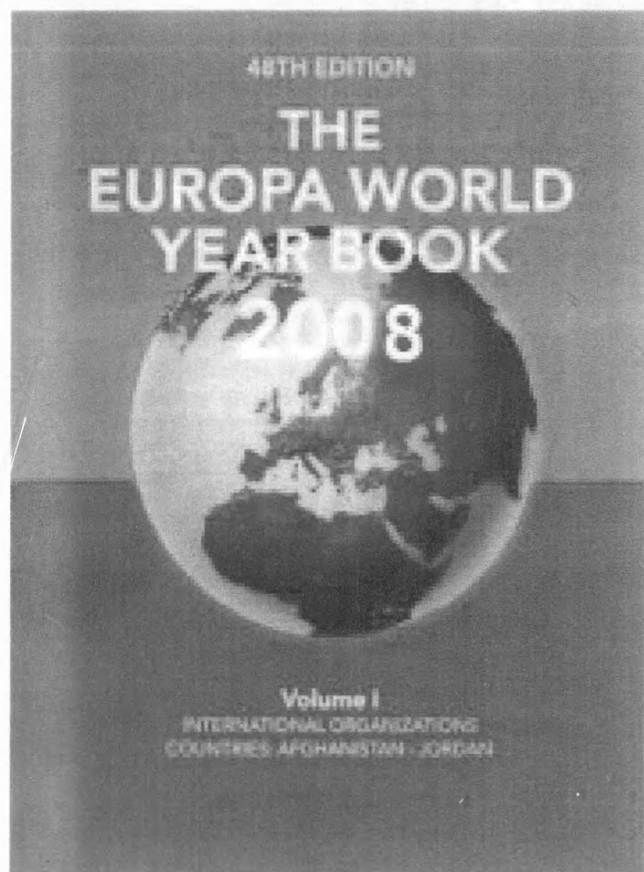

Fig. 19. *Europa World Yearbook*. (www.ippbooks.com)

Fig. 20. Sir Thomas Malory. *Le Morte d'Arthur* (www.eng.fju.edu.tw)

**who's
who
2007**

**because everybody
is somebody**

Fig. 21. Who's Who (www.annarborshelter.org)

Fig. 22. Coperta atlasului *Theatrum Orbis Terrarum*. 1570 (aic.stanford.edu)

Fig. 23. Hartă din atlasul *Theatrum Orbis Terrarum*. 1570 (www.ushistoricalarchive.com)

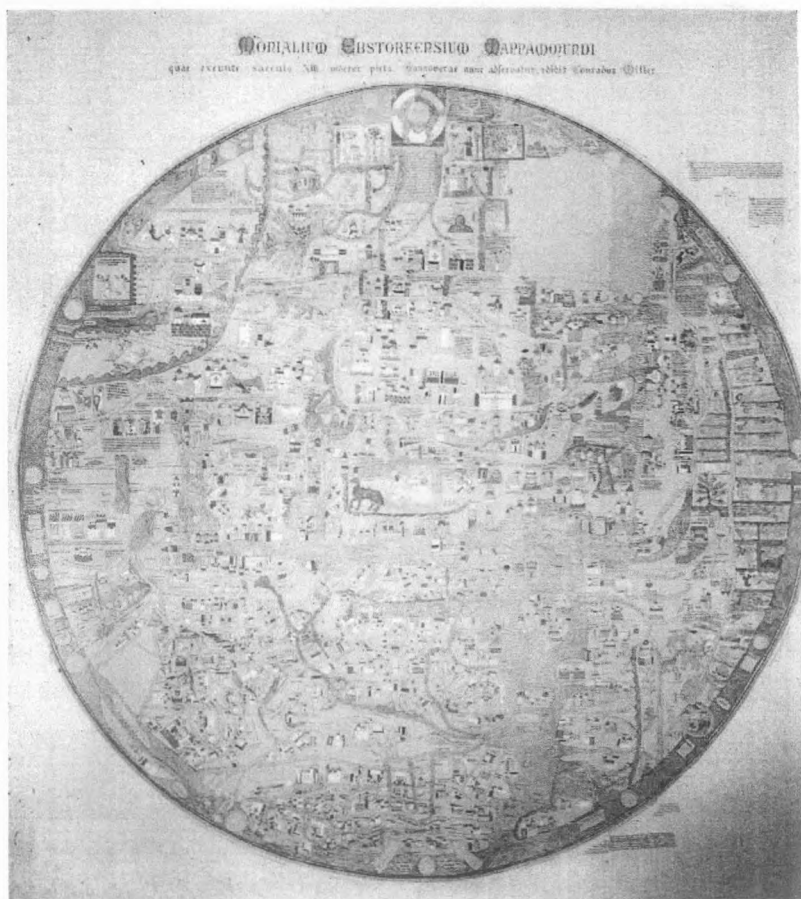

Fig. 24. *Mappa Mundi*. 1290 (www.royalforestofdean.info)

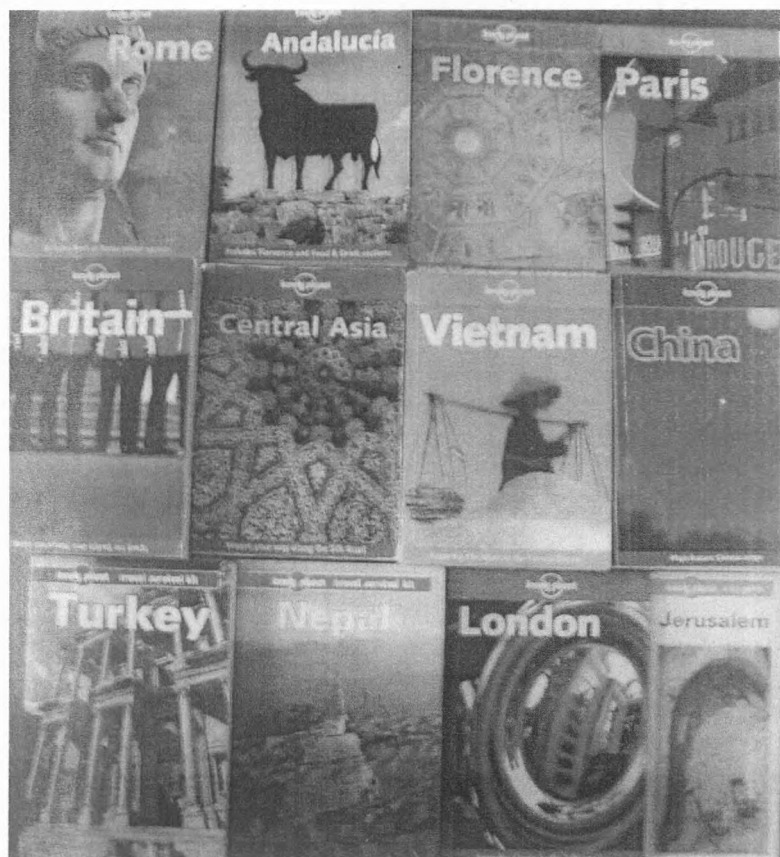

Fig. 25. Lonely Planet (clubwah.wordpress.com)

BRUCE MAXWELL

HOW TO ACCESS THE FEDERAL GOVERNMENT ON THE INTERNET

Washington Online

*Fig. 26. How to Access the Federal Government on the Internet
(www.cqpress.com)*

Tiparul s-a executat sub c-da nr. 2119/2008, la
Tipografia Editurii Universității din București

Pentru a răspunde cererilor de informare ale utilizatorilor, bibliotecarii de referințe trebuie să știe unde să caute informații, cum să le selecteze și evalueze. Colecția lucrărilor de referințe rămâne esențială într-o bibliotecă, indiferent de schimbările recente apărute ca urmare a dezvoltării serviciilor de informare digitale și a disponibilității unui volum tot mai mare de informație electronică online.

Lucrarea *Surse de informare pentru serviciile de referințe* analizează tipurile de documente care alcătuiesc colecția clasică de referințe – bibliografiile, indexurile, cataloagele, enciclopediile, dicționarele, sursele factice, sursele biografice, sursele geografice și documentele guvernamentale, cu exemple și definiții, aspecte privind evoluția lor în timp, dar și modul în care pot fi evaluate și utilizate.

9 789737 137577 3

LeN

14.5

730941

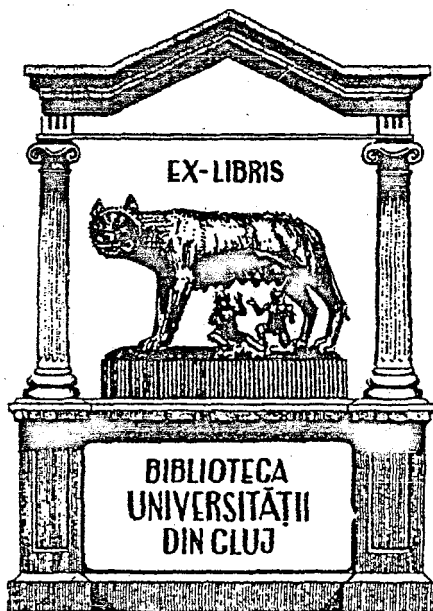
Octavia-Luciana Porumbeanu
Oana Topor-Dosoftei

SURSE
DE INFORMARE
PENTRU
SERVICIILE
DE REFERINȚE

editura universității din bucurești®

730941

330.124
528/2

OCTAVIA-LUCIANA PORUMBEANU
OANA TOPOR-DOSOFTEI

SURSE DE INFORMARE
PENTRU
SERVICIILE DE REFERINȚE

BCU Cluj-Napoca

BIBCN 2010 06577

editura universității din bucureștiⁿ

2008

Referenți științifici: Prof. univ. dr. **MIRCEA REGNEALĂ**
Conf. univ. dr. **IONEL ENACHE**

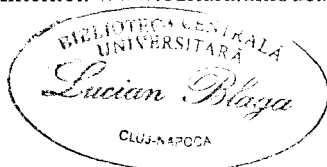
730941

© editura universității din bucurești

Șos. Panduri, 90–92, București – 050663; Telefon/Fax: 410.23.84

E-mail: editura@unibuc.ro

Internet: www.editura.unibuc.ro

Tehnoredactare computerizată: *Victoria Iacob*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PORUMBEANU, OCTAVIA-LUCIANA

Surse de informare pentru serviciile de referințe /

Octavia-Luciana Porumbeanu, Oana Topor-Dosoftei

– București: Editura Universității din București, 2008

Bibliogr.

ISBN 978-973-737-577-3

I. Topor-Dosoftei, Oana

004:02(498)

Cuprins

Introducere	9
Capitolul I. Serviciile de referințe	11
1.1 Aspecte generale. Evoluții recente.....	11
1.1.1 Aspecte generale privind serviciile de referințe.....	11
1.1.2 Cercetări privind serviciile de referințe.....	15
1.1.3 Servicii de referințe digitale.....	18
1.1.4 Proiecte în colaborare la nivelul serviciilor de referințe	24
1.1.5 Standarde în domeniul serviciilor de referințe.....	28
Capitolul II. Criterii de evaluare a surselor de informare	31
Capitolul III. Surse de informare	35
3.1 Bibliografiile.....	37
3.1.1 Bibliografia – definiție și evoluție	37
3.1.2 Bibliografii românești	40
3.1.3 Tipuri de bibliografii.....	40
3.1.4 Cum se folosesc bibliografiile	42
3.1.5 Criterii de evaluare a bibliografiilor.....	43
3.2 Indexurile	45
3.2.1 Indexul – definiție și evoluție	45
3.2.2 Tipuri de indexuri	47
3.2.3 Cum se folosesc indexurile	49
3.2.4 Criterii de evaluare a indexurilor	50
3.3 Cataloagele.....	43
3.3.1 Catalogul – definiție.....	53
3.3.2 Tipuri de cataloage.....	54
3.3.3 Cum se folosesc cataloagele	56
3.3.4 Criterii de evaluare a cataloagelor	56
3.4 Enciclopediile	59

3.4.1 Enciclopedia – definiție și evoluție	59
3.4.2 Enciclopedii românești.....	70
3.4.3 Tipuri de enciclopedii	70
3.4.4 Cum se folosesc enciclopediile.....	72
3.4.5 Criterii de evaluare a enciclopediilor	72
3.5 Dictionarele.....	75
3.5.1 Dictionarul – definiție și evoluție.....	75
3.5.2 Dictionare românești.....	81
3.5.3 Criterii de clasificare a dictionarelor.....	82
3.5.4 Tipuri de dictionare.....	83
3.5.5 Cum se folosesc dictionarele	87
3.5.6 Criterii de evaluare a dictionarelor.....	87
3.6 Sursele factice	89
3.6.1 Almanahul – definiție și evoluție	89
3.6.2 Anuarul – definiție și evoluție.....	91
3.6.3 Manualul – definiție și evoluție	93
3.6.4 Tipuri de surse factice.....	93
3.6.5 Cum se folosesc sursele factice.....	94
3.6.6 Criterii de evaluare a surselor factice.....	94
3.7 Sursele biografice.....	97
3.7.1 Biografia – definiție și evoluție.....	97
3.7.2 Tipuri de surse biografice	101
3.7.3 Cum se folosesc sursele biografice	107
3.7.4 Criterii de evaluare a surselor biografice	109
3.8 Sursele geografice	111
3.8.1 Atlasul – definiție și evoluție	111
3.8.2 Harta – definiție și evoluție.....	113
3.8.3 Ghidul turistic – definiție și evoluție.....	114
3.8.4 Dictionarele geografice – definiție și evoluție	115
3.8.5 Tipuri de surse geografice.....	117
3.8.6 Cum se folosesc sursele geografice	117
3.8.7 Criterii de evaluare a surselor geografice.....	118
3.9 Documentele guvernamentale.....	121
3.9.1 Documentul guvernamental – definiție.....	121
3.9.2 Tipuri de documente guvernamentale.....	122
3.9.3 Cum se folosesc documentele guvernamentale.....	122
3.9.4 Criterii de evaluare a documentelor guvernamentale	123
Concluzii	125
Bibliografie	127

1. Monografii	127
2. Articole din publicații periodice.....	128
3. Resurse web	128
4. Documente în format electronic [CD-ROM]	129
Anexe	131
Fig. 1	133
Fig. 2	135
Fig. 3	137
Fig. 4	139
Fig. 5	141
Fig. 6	143
Fig. 7	145
Fig. 8	147
Fig. 9	149
Fig. 10	151
Fig. 11	153
Fig. 12	155
Fig. 13	157
Fig. 14	159
Fig. 15	161
Fig. 16	163
Fig. 17	165
Fig. 18	167
Fig. 19	169
Fig. 20	171
Fig. 21	173
Fig. 22	175
Fig. 23	177
Fig. 24	179
Fig. 25	181
Fig. 26	183

Introducere

În prezent este extrem de important să știm unde să căutăm informații, cum să le selectăm și să le folosim. În procesul de căutare și regăsire a informațiilor, utilizatorii pot oricând solicita asistență din partea serviciilor de referințe și a bibliotecarilor care își desfășoară activitatea în această sferă foarte dinamică a domeniului infodocumentar. Ultimele decenii au însemnat o continuă transformare pentru aceste servicii de informare, ajungându-se în momentul actual la referințe prin e-mail, prin chat sau chiar la servicii de referințe furnizate în medii/lumi virtuale precum Second Life. Chiar și în aceste condiții, colecția de referințe pe care se bazează bibliotecarii în activitatea lor a rămas esențială.

Lucrarea *Surse de informare pentru serviciile de referințe* prezintă pe larg sursele de informare pe care specialiștii din cadrul serviciilor de referințe le pot consulta pentru a oferi răspunsuri la cererile de informare ale utilizatorilor. Sunt analizate, în special, sursele în format tradițional, dar există numeroase trimiteri și la surse în format electronic.

Primul capitol prezintă pe scurt aspecte din evoluția serviciilor de referințe oferite de biblioteci. Sunt evidențiate schimbări prin care au trecut aceste servicii, în special în ultimele trei decenii, proiecte demarate de mari structuri documentare, care au la bază parteneriate gândite tocmai pentru

a satisface cât mai rapid și eficient cererile de informare pe care utilizatorii le adresează, și, de asemenea, este abordată tema serviciilor de referințe digitale și competențele pe care trebuie să le aibă un bibliotecar de referințe pentru a oferi în prezent servicii de calitate utilizatorilor.

Al doilea capitol este dedicat criteriilor cu ajutorul cărora sursele de informare pot fi evaluate. Specialistul trebuie să țină cont de acestea atunci când ia decizia achiziționării unei astfel de surse pentru serviciul de referințe.

Cel mai întins capitol al lucrării, al treilea, se ocupă de sursele propriu-zise de informare utilizate în cadrul unui serviciu de referințe tradițional. Astfel sunt analizate pe rând bibliografiile, indexurile, cataloagele, enciclopediile, dicționarele, sursele factice, sursele biografice, sursele geografice și documentele guvernamentale, cu exemple și definiții pentru fiecare tip de sursă, dar și cu informații despre evoluția acestora în timp, despre modul în care pot fi utilizate și cum pot fi evaluate.

Abordând sursele de informare din perspectiva utilizării în cadrul serviciilor de referințe, lucrarea este destinată în special celor care își desfășoară activitatea în această zonă, dar și altor profesioniști din biblioteconomie și știința informării, putând însă fi utilă și specialiștilor din alte domenii care au preocupări legate de practicile căutării și regăsirii unor informații fiabile, pertinente și direct exploatabile.

Capitolul I

Serviciile de referințe

1.1 Aspecte generale. Evoluții recente

1.1.1 Aspecte generale privind serviciile de referințe

Bibliotecile se confruntă în prezent cu o serie de provocări. Ele trebuie să-și reformuleze misiunea și obiectivele și să-și reexamineze serviciile și produsele, adaptându-le cerințelor actuale ale utilizatorilor. Lista resurselor de informare pe care aceste structuri le achiziționează, le prelucrează și le difuzează trebuie revizuită, utilizatorii, comportamentul și nevoile lor de informare trebuie toate reanalizate, iar educația profesioniștilor din domeniul biblioteconomiei și informării trebuie în mod continuu regândită și reorganizată.

La baza tuturor acestor revizuiți pe care bibliotecile trebuie să le întreprindă stau elemente precum explozia informațională, dezvoltarea fără precedent a tehnologiilor informării și comunicării, nevoile de informare tot mai specializate și mai complexe ale utilizatorilor etc. Volumul tot mai mare de informații disponibil acum a determinat cereri și așteptări noi din partea utilizatorilor. Dezvoltarea tehnologică a încurajat crearea unor servicii de bibliotecă moderne, ca și modificarea celor tradiționale. De câțiva ani, se vorbește de necesitatea unei revitalizări a domeniului în ansamblul său.

Unul dintre sectoarele de bibliotecă care a trebuit să se adapteze în mod continuu schimbărilor determinate de progresul tehnologiilor informării și comunicării a fost sectorul serviciilor de referințe. Pentru a răspunde cât mai bine nevoilor

și cererilor de informare ale utilizatorilor, serviciile de referințe tradiționale au trebuit să treacă prin transformări radicale. Din ce în ce mai des, aceste servicii necesită revizuiți, mai ales în contextul actual, când tot mai mulți utilizatori se găsesc la distanță și vor să primească informații acolo unde se află, sunt tot mai diverși în privința abilităților de regăsire a informațiilor și a nevoilor de informare, au așteptări tot mai mari legate de serviciile de referințe și doresc acces la informație 24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână.

Serviciile de referințe au apărut spre finalul secolului al XIX-lea și pentru mai bine de 100 de ani au rămas neschimbate. Evoluția tehnologică și explozia informațională au impus însă modificări la nivelul acestor servicii în vederea unei activități mai eficiente și oferirii unor răspunsuri mai rapide la cererile utilizatorilor. Structurile infodocumentare trebuie să găsească mereu soluțiile cele mai potrivite pentru a satisface nevoile utilizatorilor. Datorită faptului că serviciile de referințe răspund în mod direct cererilor de informare ale utilizatorilor, acestea trebuie să fie unul dintre cele mai eficiente servicii oferite de biblioteci.¹

Samuel Green este cel care a adus în discuție pentru prima dată necesitatea organizării serviciilor de referințe. Ideile sale au fost exprimate în lucrarea *Personal Relations Between Librarians and Readers* din anul 1876. Mai târziu, lucrarea a fost publicată în *American Library Journal* (titlul actual *Library Journal*). Până la acea dată, datoria bibliotecarilor era să achiziționeze și să aranjeze cărțile din colecția bibliotecii, iar utilizatorii găseau informațiile de care aveau nevoie, în mod independent. Lucrarea lui Green a fost considerată surprinzător de modernă și ciudată în același timp; autorul tratează în detaliu pentru acea vreme informația,

¹ Pali U. Kuruppu. Evaluation of Reference Services-A Review. În: *The Journal of Academic Librarianship*, mai 2007, nr. 3, p. 368.

asistența și instruirea. Green subliniază faptul că nu toți utilizatorii au capacitatea să găsească informațiile necesare pe cont propriu și în același timp nu dispun de timpul necesar unei căutări amănunțite. În ceea ce privește tinerii, sfatul autorului este următorul: aceștia trebuie învățați cum să folosească enciclopediile și indexurile; o altă datorie a bibliotecarilor, propusă de Green, este aceea de a convinge tinerii să ceară ajutor în regăsirea informațiilor, atunci când au nevoie de acesta.²

La început, serviciile de referințe s-au numit „asistență pentru cititori”, iar în anul 1883 bibliotecile publice au început să ofere cursuri ce pregăteau „asistenți pentru referințe”.³

Secolul XX s-a caracterizat prin schimbări mari la nivelul serviciilor de referințe: din ce în ce mai multe biblioteci au început să răspundă la cereri adresate prin telefon sau prin poștă.

La ora actuală, specialiștii folosesc atât documente în format tradițional, cât și în format electronic pentru a oferi răspunsuri utilizatorilor. Rămâne la aprecierea bibliotecarului ce sursă trebuie să folosească pentru ca răspunsul să vină cât mai rapid și să fie cât mai corect.

Pat Coshow observa că: „(...) ambele formate, electronic și tipărit, sunt aici pentru a rămâne. Cele două se completează, nu se dublează unul pe altul. Este responsabilitatea noastră, a bibliotecarilor, să ghidăm utilizatorii către cele mai bune surse.”⁴

S-a putut constata în ultimul timp o utilizare tot mai intensă a motoarelor de căutare, apariția în număr din ce în ce mai mare a tehnologiilor chat (Apple VideoPhoneKit,

² Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Reference and Information Services. An Introduction*. Ed. a III-a. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited, Inc., 2001, p. 4.

³ *Ibidem*, p. 4.

⁴ Pat Coshow. Electronic vs. Print: Computer vs. Book. În: *Nebraska Library Association*, iarna 2007, nr. 4.

CU-SeeMee, LivePerson, E-gain, Moo), declinul serviciilor de referințe tradiționale, dezvoltarea serviciilor de referințe digitale în colaborare etc. De asemenea, trebuie menționate activitățile de proiectare a unor interfețe optime între oameni și calculatoare pentru serviciile de referințe, activități care au sporit preocupările în vederea utilizării unui limbaj unic de către furnizorul de referințe și de către utilizator în diferitele etape ale negocierii cererii și răspunsului, ca și încercările de delimitare între sarcinile legate de activitatea de referințe care vor fi îndeplinite de personal instruit și cu experiență și sarcinile care vor fi îndeplinite de calculator.⁵

În calea accesului global la informație stau încă numeroase obstacole și, tocmai în această situație și din acest motiv, bibliotecarii pot și trebuie să joace un rol semnificativ în facilitarea accesului la cunoaștere și la informație.

Bibliotecile pot face față în diverse modalități transformărilor determinate de progresul tehnologiei. Trebuie remarcat aici interesul manifestat de instituțiile bibliotecare pentru colaborare, pentru partajarea resurselor și pentru crearea de servicii mai bune pentru utilizatori. În condițiile în care World Wide Web-ul a contribuit în mod esențial la schimbarea modului în care informația este colecționată, prelucrată și diseminată și tot mai mulți utilizatori apelează mai întâi la Web înainte de a se adresa unei biblioteci pentru obținerea de informații – considerând că nu au nevoie de sprijinul unui expert pentru accesarea, interpretarea și evaluarea resurselor disponibile online, specialiștii din biblioteci trebuie să se adapteze ritmului rapid al schimbării și să-l utilizeze în avantajul lor prin crearea de programe și

⁵ Zorana Ercegovac. Collaborative E-Reference: A Research Agenda. În: *67th IFLA Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]

servicii noi care să răspundă mai bine cererilor de informare ale utilizatorilor.

1.1.2 Cercetări privind serviciile de referințe

Calitatea răspunsurilor pe care serviciile de referințe le furnizează utilizatorilor a constituit întotdeauna un aspect deosebit de important în evaluarea acestor servicii. În acest sens, au fost realizate o serie de studii care au constatat că, în țări precum Norvegia, Danemarca, Suedia, 27% din întrebările adresate serviciilor de referințe din bibliotecile publice primesc răspunsuri corecte. Pentru țările anglo-saxone s-a constatat un procent de răspunsuri corecte de 50%.

În Suedia, de exemplu, două studii diferite privind performanța în serviciile de referințe din bibliotecile publice, pe lângă constatarea unui număr mic de răspunsuri corecte furnizate utilizatorilor, au atras atenția asupra colecțiilor foarte mari de materiale de referințe care sunt nerelevante, asupra atitudinilor necorespunzătoare din partea bibliotecarilor de referințe și asupra lipsei educației continue la nivelul personalului din aceste servicii de informare. Întrebările folosite în cadrul studiilor au fost considerate de bibliotecari prea complicate, aceștia nefiind însă interesați să colaboreze cu alți colegi. Alte constatări ale studiilor s-au referit la lipsa unei practici pentru eliminarea literaturii nerelevante, ca și la lipsa unui plan de achiziții.

Pentru îmbunătățirea calității în serviciile de referințe, specialiștii au indicat ca fiind necesare spre a fi puse în practică elemente precum: schimbarea la nivelul structurii organizaționale, educația continuă și instruirea bibliotecarilor de referințe, îmbunătățirea comunicării la diferite niveluri, încurajarea cooperării cu alți bibliotecari și cu alte biblioteci. Dezbaterile pe care aceste studii le-au generat în lumea bibliotecară au fost foarte

constructive și au dus la inițierea unor proiecte destinate îmbunătățirii activității în serviciile de referințe.⁶

În prezent, se înregistrează o schimbare a profilului categoriilor de utilizatori ai bibliotecilor, în sensul unei diversități tot mai mari a utilizatorilor, a mediilor culturale din care aceștia provin.

Tema serviciilor de referințe într-un mediu din ce în ce mai divers din punct de vedere cultural este abordată de Carolyn McSwiney care observă că bibliotecarul de referințe este mai dornic să dezvolte abilități legate de resursele de informare pe care le accesează decât să-și revizuiască rolul pe care îl are în relație cu schimbările sociologice de la nivelul comunității utilizatorilor. Implicațiile culturale ale contextului global duc la nevoia ca bibliotecarul de referințe să se întrebe din nou „Cine este utilizatorul meu?” și aceasta pentru ca serviciul oferit să fie mai eficient și mai orientat spre utilizator.⁷

Comunicarea are o dinamică duală, atât bibliotecarul, cât și utilizatorul având rolul lor în succesul sau eșecul înregistrat pe parcursul derulării tranzacției de referințe. Diferențele dintre modelele de comunicare ale grupurilor de utilizatori, dar și ale bibliotecarilor sunt tot mai evidente în acest context de diversitate culturală. Tranzacțiile de referințe, indiferent că au loc într-un context local multicultural sau ca parte a unei tranzacții internaționale, sunt influențate de elemente de comunicare interculturală.

McSwiney arată că „pentru a răspunde diferitelor cereri de informare ale utilizatorilor de bibliotecă într-un

⁶ Annsofie Oscarsson. The art of delivering the correct answer. În: *63th IFLA General Conference*. Copenhagen, 1997, Booklet 6, pp. 10–11.

⁷ Carolyn McSwiney. Cultural implications of a global context: the need for the reference librarian to ask again “Who is my client?”. În: *68th IFLA Council and General Conference Papers*. Glasgow, 2002, <http://www.ifla.org>

climat de schimbare globală și diversitate culturală, este nevoie de noi abilități și de o sensibilitate mai mare din partea bibliotecarului de referințe și este nevoie, de asemenea, ca managerul de bibliotecă să conceapă noi strategii pentru dezvoltarea acestor abilități în rândul personalului de bibliotecă”.⁸

În legătură cu pregătirea specialiștilor se vorbește de necesitatea formării în cadrul școlilor de biblioteconomie și știința informării a unor bibliotecari de referințe de tip nou a căror principală caracteristică să fie o mare deschidere spre lume. La tot mai frecvent menționata mondializare a formării viitorilor bibliotecari de referințe contribuie elemente precum:

- Utilizarea listelor de discuție.
- Rapiditatea comunicării, grație poștei electronice.
- Accesul online la cataloagele marilor biblioteci, cu posibilitatea de a consulta anumite documente primare în varianta full-text.
- Utilizarea FAQ (frequently answered questions – întrebări la care s-a răspuns frecvent sau frequently asked questions – întrebări adresate frecvent).
- Accesul online la publicații electronice.
- Accesul online la dosare documentare.
- Utilizarea motoarelor și a metamotoarelor pentru cercetări pe Internet.⁹

Serviciile de referințe în mod clar necesită numeroase abilități din partea bibliotecarului. Acesta trebuie să fie bine

⁸ *Ibidem.*

⁹ Mody Sow. La formation des bibliothécaires de référence à l'École des Bibliothécaires, Archivistes et Documentalistes de l'Université Cheikh Anta Diop de Dakar. În: *68th IFLA Council and General Conference Papers*. Glasgow, 2002, <http://www.ifla.org>

pregătit, motivat și răbdător pentru a afla care sunt cu adevărat nevoile de informare ale utilizatorilor. Problema cu care se confruntă de obicei specialiștii este aceea că utilizatorii nu dispun de timp și doresc răspunsul la întrebare cât mai repede și acesta să fie corect. De aceea, bibliotecarul trebuie să le explice utilizatorilor că pentru a găsi un răspuns corect este nevoie de timp în care să fie consultate mai multe surse.¹⁰

Katz spunea că referințele nu sunt „doar răspunsul la întrebări”, iar în timp s-a dovedit că rolul specialiștilor în servicii de referințe este mult mai complex: interpretarea nevoilor utilizatorilor și ghidarea lor în găsirea informațiilor dorite, instruirea utilizatorilor pentru a folosi anumite surse, difuzarea informațiilor.¹¹

Este evident că apariția Internetului a avut un impact major asupra serviciilor de referințe care, odată cu evoluția tehnologiilor, se dezvoltă din ce în ce mai mult, căpătând alte forme, dar, cu toate că serviciile de referințe se schimbă rapid, esența lor rămâne aceeași: sprijinirea utilizatorilor în căutarea informațiilor.

1.1.3 Servicii de referințe digitale

Serviciile de referințe au cunoscut în ultimii 10-15 ani o transformare rapidă, ele explorând în mod continuu noi modalități de a-și servi utilizatorii. Alături de serviciile de referințe tradiționale și-au făcut apariția și au început să funcționeze serviciile de referințe digitale.

¹⁰ David Isaacson. *Serve Their Needs, Not Their Wants*. În: *Library Journal*, dec. 2006, nr. 20, p. 82.

¹¹ Di Su. *Evolution in Reference and Information Services: The impact of the Internet*. California: The Haworth Information Press, 2001, p. 39.

Astfel, pe la jumătatea anilor 1980, au apărut referințele prin e-mail. Bibliotecile ofereau o adresă de e-mail la care utilizatorii își trimiteau întrebările. Acum, multe biblioteci cer utilizatorilor să completeze un formular Web în care să ofere informații suplimentare despre cererea lor. Unele servicii de referințe prin e-mail utilizează un program special pentru administrarea fluxului de mesaje între utilizator și bibliotecarul care răspunde. La mijlocul anilor 1990, a apărut la nivelul serviciilor de referințe utilizarea mediilor interactive prin care utilizatorii puteau schimba informații. Tot atunci a crescut interesul pentru utilizarea în domeniul referințelor a conferințelor video, dar succesul acestora a fost limitat. Au urmat tehnologiile chat pentru serviciile de referințe, în momentul actual tot mai multe biblioteci fiind interesate de acestea. Primele servicii chat permiteau doar un schimb instantaneu de mesaje scurte între utilizator și bibliotecar, dar acum, grație dezvoltării unor programe foarte sofisticate, interacțiunea între utilizator și bibliotecarul de referințe s-a extins. S-a dezvoltat, de asemenea, navigarea în colaborare sau navigarea escortată. Aceste programe permit bibliotecarului „să împingă” pagini web spre utilizator și oferă sumare complete ale tranzacțiilor. Cele mai populare forme de referințe digitale sunt în prezent serviciile prin e-mail și serviciile chat.¹²

Multe biblioteci își revizuiesc acum serviciile de referințe lansate în anii 1990. Un exemplu în acest sens este serviciul de referințe prin e-mail lansat în 1996 de Biblioteca Gelman de la Universitatea George Washington. Numărul întrebărilor primite prin e-mail fiind redus, în anul 2000 a fost inițiată o evaluare a

¹² Lisa Ellis; Stephen Francoeur. Applying Information Competency to Digital Reference. În: *67th IFLA Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]; Diane Nester Kresh. Library quality reference meets the World Wide Web. În: *67th IFLA Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]

acestui serviciu. Motivele pentru care serviciul a eșuat în atragerea interesului utilizatorilor nu au putut fi detectate toate, dar, pe o perioadă de șase luni, au fost colectate o serie de date precum: subiectul întrebării, numărul de mesaje trimise înainte ca cererea să fie rezolvată, timpul aproximativ consumat de bibliotecar pentru a răspunde la întrebare, tipul de întrebări adresate în funcție de categoriile frecvent întâlnite în cadrul serviciilor de referințe (referințe direcționale, referințe rapide etc.)

În trecut, serviciile de referințe prin e-mail puteau fi identificate destul de greu pe site-urile web ale bibliotecilor și multe se limitau să răspundă la întrebări factuale și întrebări privind serviciile bibliotecii. În cazul Bibliotecii Gelman, pornind de la faptul că utilizatorii nu știau de existența serviciului de referințe prin e-mail sau că cei care știau de existența acestuia erau descurajați de restricțiile privind tipul de întrebări care puteau fi trimise, s-a decis revizuirea serviciului, care a constatat în câteva operațiuni printre care s-au numărat următoarele:

- Legătura „Ask Us” („Întrebați-ne”) de pe pagina Web a bibliotecii a fost schimbată în „Ask a Librarian” („Întrebați un bibliotecar”), în speranța că utilizatorii o vor asocia cu serviciul de referințe prin e-mail. Prin această modificare s-a dorit, deci, ca serviciul să devină mai vizibil pe pagina Web a bibliotecii.
- Legătura „Ask a Librarian” conduce acum direct la formularul de referințe prin e-mail.
- Restricțiile privind tipul de întrebări care pot fi adresate au fost înlăturate.

În primele trei luni după revizuirea serviciului, numărul întrebărilor trimise prin e-mail aproape s-a dublat, iar odată cu eliminarea restricțiilor privind tipul de întrebări, distincția care se făcea anterior între utilizatorii interni care beneficiau de un

tratament preferențial din partea bibliotecarilor și utilizatorii externi a devenit mai puțin importantă.¹³

Revizuirea serviciilor de referințe actuale, precum referințele prin e-mail, este un pas important în direcția schimbărilor majore prin care acest tip de servicii trebuie să treacă în viitor pentru a răspunde mai bine cererilor de informare ale utilizatorilor.

Apariția serviciilor de referințe digitale a transformat bibliotecarul într-un adevărat broker de informații. Acum, bibliotecarii de referințe își pot exercita activitățile în mod independent față de colegii lor care se ocupă de colecțiile fizice ale bibliotecilor.¹⁴

Serviciile de referințe digitale se confruntă cu faptul că nu au de-a face doar cu o „întrebare” la care trebuie să ofere un „răspuns”. Activitatea este mult mai complexă: bibliotecarii specializați trebuie să asiste utilizatorii care întâlnesc anumite obstacole în drumul către informație, utilizatori care nu au aptitudini și cunoștințe pentru regăsirea informațiilor. În același timp, multe cereri de informare nu pot fi exprimate doar printr-o întrebare la care să se ofere răspuns, ci este nevoie de o serie de întrebări și răspunsuri pentru a rezolva cererea. Bibliotecarul de referințe trebuie să țină cont și de faptul că *de ce* întreabă utilizatorul este aproape la fel de important cu *ce* întreabă acesta. Diferența dintre serviciile de referințe tradiționale și cele electronice este aceea că specialistul poate obține informații despre cererea utilizatorilor prin interviu, în cazul serviciilor

¹³ Vera Fullerton. E-mail Reference: Refocus and Revise. Experiences from Gelman Library. În: *67th IFLA Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]

¹⁴ R. David Lankes, John W. Collins III, Abby S. Kasowitz. *Digital Reference Service in the New Millennium*. London: Neal-Schuman Publishers, Inc., 2000, p. 4.

tradiționale, iar în cazul celor digitale trebuie folosite alte metode pentru ca specialistul să adune toate informațiile de care are nevoie pentru a furniza răspunsul dorit de utilizator.¹⁵

Deoarece sunt multe persoane care întâlnesc dificultăți atunci când au de-a face cu noile tehnologii, specialiștii în informare au datoria de a-i învăța, asista și ghida pe utilizatori. Bibliotecarul trebuie să folosească un limbaj adecvat pentru ca utilizatorul să îl înțeleagă ușor și să se concentreze pe modul de utilizare a documentelor electronice. Un sfat oferit specialiștilor este următorul: folosiți comparația între formatul tradițional și formatul electronic pentru a ajuta utilizatorul să priceapă mai ușor cum pot fi folosite aceste documente într-un mod mai rapid și mai eficient.¹⁶

Natura surselor de informare s-a schimbat în timp și va continua să se modifice odată cu evoluția tehnologiilor. În același timp și oamenii se schimbă, economia se dezvoltă, societatea se modifică etc. Acest fenomen nu este complet nou, deoarece documentele s-au tot schimbat de-a lungul vremii, dar acum se poate observa o accelerare a acestui proces.¹⁷

Nu cu foarte mult timp în urmă, pentru a răspunde cererilor de informare ale utilizatorilor, specialiștii în informare foloseau doar surse în format tradițional. Acestea erau selectate cu foarte mare strictețe, conform unor anumite criterii de evaluare, dar la ora actuală bibliotecarii de referințe folosesc din ce în ce mai mult și surse în format electronic. Volumul imens de informații este o adevărată provocare pentru specialiștii care trebuie să identifice sursele care conțin informații de bună calitate. În același timp, datoria

¹⁵ *Ibidem*, p. 2.

¹⁶ Di Su. *Op. cit.*, pp. 44–45.

¹⁷ R. David Lankes, John W. Collins III, Abby S. Kasowitz. *Op. cit.*, p. 15.

specialistului este aceea de a educa utilizatorii pentru ca aceștia să evalueze critic informațiile găsite pe web.¹⁸

În ultima perioadă se observă că sursele în format electronic devin din ce în ce mai ușor de folosit, iar utilizatorii le folosesc din ce în ce mai mult, considerând că astfel economisesc timp. Este bine de știut că majoritatea documentelor care sunt acum în format electronic sunt rezultatul transformării documentelor din format tradițional în format electronic. În viitor, documentele electronice vor continua să se modifice, să se îmbunătățească până la stadiul în care vor apărea direct în format electronic, fără a mai fi necesară transformarea din document tradițional în document electronic. Formatul documentelor este în schimbare, dar va mai dura o perioadă destul de lungă până când utilizatorii se vor simți pregătiți să abandoneze complet documentele în format tradițional în favoarea celor în format electronic.¹⁹

În anul 1998, doi cercetători, Zumalt și Pasicznyuk, au făcut un studiu pentru a observa ce procent din întrebările utilizatorilor primește răspuns doar prin folosirea Internetului. Studiul a fost făcut într-o bibliotecă publică din S.U.A. S-au ales 209 de întrebări de referințe, iar pentru 61,7% dintre acestea s-au găsit răspunsurile pe Internet. Apoi, cei doi cercetători au ales 30 de întrebări din cele 209 și au comparat răspunsul găsit pe Internet cu cel găsit în cărți; rezultatul a fost că doar pentru 15 întrebări a fost găsit același răspuns atât pe Internet, cât și în cărți, o întrebare avea răspuns diferit în cărți față de sursele electronice, la două întrebări s-a găsit răspunsul doar pe Internet, iar la șase doar în cărți. La cinci întrebări nu a fost găsit răspuns nici în documentele în format electronic, nici în documentele în

¹⁸ *Ibidem*, p. 28.

¹⁹ Amy S. Van Epps. The evolution of electronic reference sources. În: *Library Hi Tech*, 2005, nr. 2, pp. 287-295.

format tradițional. Concluzia a fost că un specialist bine pregătit va ști unde să caute răspunsul și nu va înlătura posibilitatea utilizării documentelor pe suport hârtie.²⁰

Internetul și noile tehnologii vor determina bibliotecarul de referințe să-și dezvolte noi abilități și să învețe permanent lucruri noi. În același timp, specialiștii se vor vedea puși în situația de a trebui să răspundă mult mai repede cererilor de informare. Trebuie avut în vedere și faptul că utilizatorii sunt diferiți: unii vor dori asistența directă a unui bibliotecar, în timp ce alții vor prefera să găsească sprijin online sau poate chiar să folosească singuri documentele disponibile fără a solicita ajutor.²¹

1.1.4 Proiecte în colaborare la nivelul serviciilor de referințe

În ultimii ani, au fost lansate în diverse țări o serie de proiecte inovatoare în domeniul serviciilor de referințe digitale, cu scopul de a face informația disponibilă mai rapid și mai eficient, dar și cu scopul de a răspunde unor cereri de informare mai specializate. Un astfel de proiect este The Collaborative Digital Reference Service – CDSR (Serviciul de Referințe Digitale în Colaborare), cunoscut și sub denumirea Question Point.

CDSR a fost lansat la începutul anului 2000 de către Biblioteca Congresului pentru a oferi cercetătorilor un serviciu de referințe oricând, oriunde, printr-o rețea digitală internațională de biblioteci și instituții înrudite. „Cu peste 100 de membri (biblioteci de toate tipurile – specializate, universitare,

²⁰ Ann Ritchie, Paul Genoni. Print v. electronic reference sources: implications of an Australian study. În: *The Electronic Library*, 2007, nr. 4, p. 442.

²¹ R. David Lankes, John W. Collins III, Abby S. Kasowitz. *Op. cit.*, pp. 33–35.

publice și naționale), acest serviciu combină puterea colecțiilor locale și cunoștințele personalului cu diversitatea și disponibilitatea bibliotecilor și bibliotecarilor din întreaga lume, 24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână, permițând bibliotecilor să se ajute reciproc pentru a-și servi toți utilizatorii, indiferent unde se află aceștia.”²² Prezentând modul în care funcționează serviciul, Diane Kresh arată că acesta include două componente: prezentarea întrebării și a răspunsului și arhivarea răspunsului pentru o utilizare viitoare.

După ce utilizatorul final adresează o cerere de informare unei instituții membre a CDSR, aceasta este trimisă Programului de Administrare a Cererilor pentru procesare și alocare. Programul caută în baza de date cu profilurile instituțiilor membre ale CDSR biblioteca cea mai potrivită pentru a răspunde cererii. Alocarea se face în milisecunde pe baza unor date precum orele de funcționare ale bibliotecilor, întinderea colecțiilor, tipul utilizatorilor serviți. Cererea este trimisă instituției alese, iar după ce se răspunde, cererea este retrimisă bibliotecii care a primit-o inițial. Profilul unei biblioteci conține informații precum: orele de funcționare, punctele forte ale colecțiilor și ale personalului, limbile acoperite, localizarea geografică a utilizatorilor serviți. Răspunsurile furnizate utilizatorilor finali sunt păstrate într-o bază de date care poate fi accesată separat. Când apare o cerere de informații, se verifică întâi în această bază de date dacă există deja răspunsul, iar dacă acesta nu este încă formulat, întrebarea este direcționată prin Programul de Administrare a Cererilor și este alocată unei biblioteci. Profilurile bibliotecilor sunt actualizate în mod regulat, deoarece diverse schimbări de personal sau anumite circumstanțe speciale ar putea afecta direcționarea cererilor de către Programul de Administrare.

O anchetă informală a confirmat faptul că instituțiile membre consideră că beneficiază în urma participării la CDSR,

²² Diane Nester Kresh. *Op. cit.*

atât în privința bibliotecarilor care au astfel șansa de a regândi modul de furnizare a serviciilor de referințe, cât și a utilizatorilor care obțin informații de înaltă calitate.

La începutul anului 2001, OCLC și Biblioteca Congresului, ultima în numele bibliotecilor membre, au semnat un acord de cooperare în vederea derulării unei alte faze de dezvoltare a CDRS, cu o serie de inovații.²³

Un alt exemplu de serviciu automatizat de referințe la distanță care utilizează aportul tehnologic al WWW și care reunește o vastă rețea de biblioteci, de data aceasta canadiene, este Référence Virtuelle Canada – RVC.

Inițiat de Biblioteca Națională a Canadei la începutul anului 2001, RVC a început să funcționeze în 2002 și s-a bazat mult pe activitatea de pionierat desfășurată de Biblioteca Congresului și de echipa de la CDRS.

F. Gaudet și N. Savard arată că participarea la serviciul RVC este deschisă tuturor instituțiilor canadiene care oferă un serviciu de referințe, iar subiectele acoperite în prezent de membri ating toate temele societății canadiene: științe umane, științe sociale, literatură, științe exacte și aplicate, sănătate, agricultură, informații guvernamentale, drept etc. Considerând că forța serviciului constă în colaborarea dintre instituțiile participante la sistem, echipa de conducere a RVC este în mod constant în căutare de noi membri.²⁴

RVC este constituit din trei elemente: un calculator care găzduiește cererile de referințe; profilul membrilor în care instituțiile participante își înscriu caracteristici precum subiectele acoperite de colecții, profunzimea acestei acoperiri,

²³ *Ibidem.*

²⁴ Franceen Gaudet; Nicholas Savard. Référence Virtuelle Canada (RVC): un service canadien dans un environnement multiculturel. În: *68th IFLA Council and General Conference Papers*. Glasgow, 2002, <http://www.ifla.org>

orele de funcționare, capacitățile lingvistice etc. și cererile de referințe care sunt codificate pentru a fi trimise automat la instituția membră cea mai în măsură să răspundă cererii. În viitor, va fi creată și o bază de date cu întrebări la care s-a răspuns și cu răspunsuri oferite anterior de RVC.

Acest serviciu care dorește să furnizeze informații tuturor canadienilor ține cont de mai multe aspecte precum: dualitatea lingvistică, diversitatea culturală, cadrul juridic federal, provincial și teritorial. Astfel, interfața serviciului RVC este disponibilă atât în franceză, cât și în engleză. Se dorește, de asemenea, ca serviciul să răspundă și la întrebări redactate în alte limbi, deoarece instituțiile participante înscriu în profilul de membru caracteristicile lor lingvistice, adică limbile vorbite de angajați și limbile colecțiilor. Atunci când este tratată o cerere de referințe sunt luate în considerare drepturile de autor, instituțiile implicate făcând tot posibilul pentru a proteja proprietatea intelectuală. Serviciul RVC nu cere elemente de identificare personală, asigurând protecția identității persoanei care adresează o cerere.

Având asociate numeroase biblioteci precum Toronto Public Library, Vancouver Public Library, Bibliothèque de Montréal care servesc utilizatori ce provin din diverse comunități culturale, RVC își propune să ofere servicii pertinente care să țină cont de particularitățile și de așteptările utilizatorilor. Serviciul încearcă să atingă totalitatea populațiilor Canadei.

Considerat și ca una dintre soluțiile găsite de biblioteci la scăderea constantă a bugetului, serviciul RVC permite stabilirea de legături între colecțiile de documente ale instituțiilor membre, favorizează partajarea resurselor și facilitează difuzarea unei cunoașteri specific canadiene.

Serviciul RVC este perceput ca o nouă modalitate de a intra și de a rămâne în contact cu numeroși colegi din alte

instituții; de asemenea, permite participarea bibliotecilor la o rețea pan-canadiană și oferă posibilitatea unor colaborări internaționale.²⁵

Un alt exemplu recent care trebuie amintit este Proiectul OPAL de la Open University din Regatul Unit. Acest proiect a pornit de la ideea dezvoltării unui serviciu de referințe online pentru studenți, complet automatizat, cu funcționare 24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână. OPAL încearcă să utilizeze o arhitectură pe baza agenților pentru a crea un „bibliotecar artificial” generic, capabil să răspundă la întrebări complexe despre resursele de bibliotecă.²⁶

1.1.5 Standarde în domeniul serviciilor de referințe

În ultima vreme, specialiștii atrag atenția asupra importanței pe care o are aplicarea standardelor de competență informațională în serviciile de referințe digitale din bibliotecile universitare.

În cadrul ALA (American Library Association/Asociația Bibliotecarilor Americani), diverse comitete au stabilit de-a lungul anilor standarde referitoare la asistența de referințe. Dar în legătură cu furnizarea referințelor digitale nu există recomandări din partea organizațiilor bibliotecare.

O modalitate prin care bibliotecarii de referințe, al căror rol este într-o continuă schimbare, ar putea să facă față noului peisaj informațional este dezvoltarea de recomandări și standarde pentru serviciile de referințe digitale. S-ar putea astfel defini ceea ce fac aceste servicii, cum vor funcționa, care cereri ale utilizatorilor vor fi satisfăcute. Recomandările pentru referințele digitale ar ajuta și

²⁵ *Ibidem.*

²⁶ Diane Nester Kresh. *Op. cit.*

la obținerea unei asistențe de referințe de calitate, sprijinind și instruirea și evaluarea personalului. Ar fi utile și în cazul bibliotecilor care formează consorții, deoarece s-ar putea oferi asistență de referințe tuturor utilizatorilor.

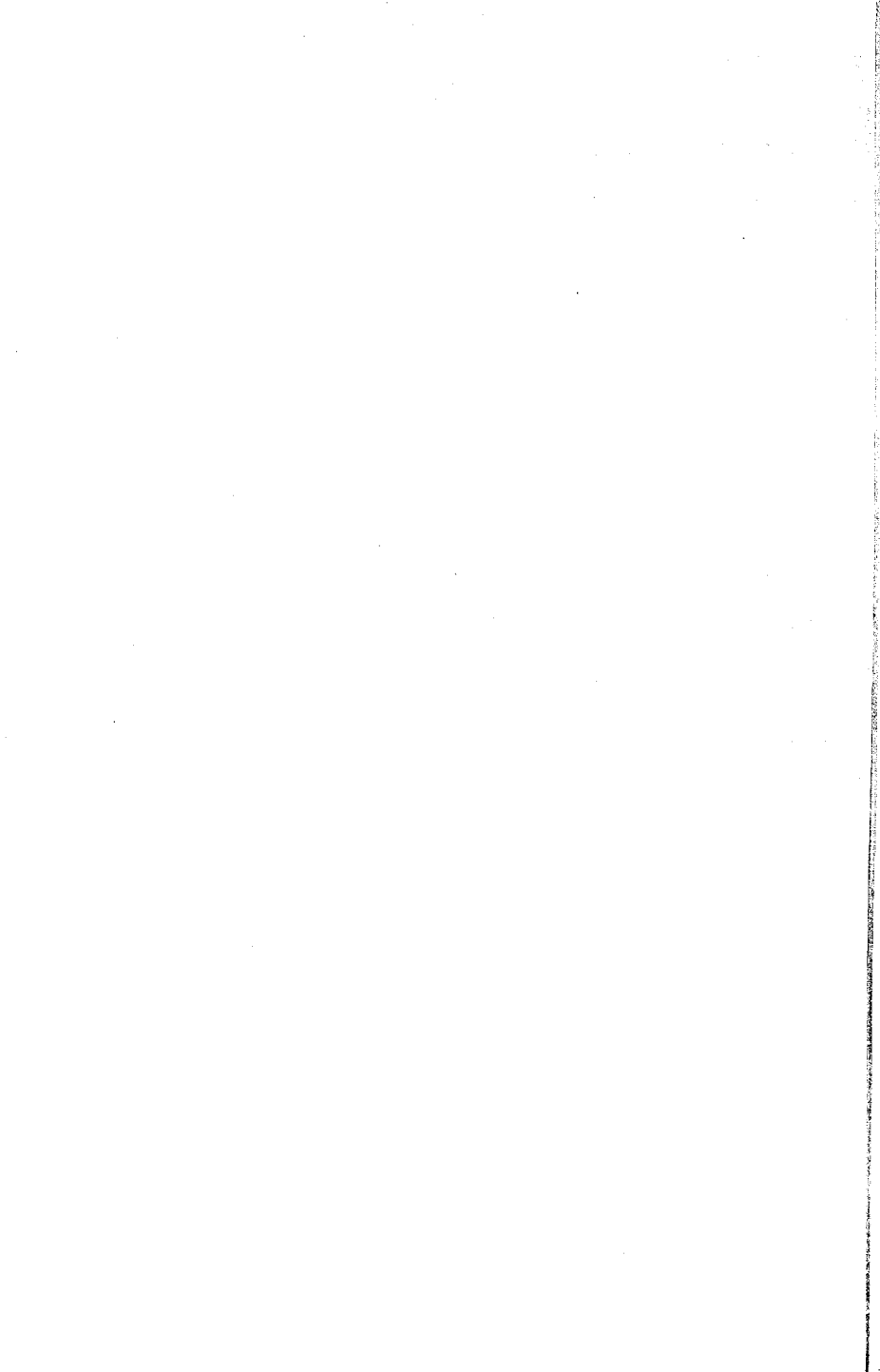
În anul 2000, au fost formulate Standardele ACRL (The Association of College and Research Libraries – Asociația Bibliotecilor Universitare și de Cercetare) de Competență privind Cultura Informației (5 standarde și 22 de indicatori de performanță). Standardele de competență informațională au început să influențeze în multe biblioteci modul în care personalul oferă asistență de referințe și, astfel, s-a ajuns la concluzia că aceste standarde care reprojctau instruirea în bibliotecă ar putea, de asemenea, să ajute la reconturarea serviciilor de referințe.²⁷

În perioada actuală, când schimbările se succed cu o viteză foarte mare, important este ca bibliotecile și bibliotecarii să continue să ofere produse și servicii de calitate, rapide și eficiente.

La nivelul bibliotecilor sunt necesare instrumente și strategii multiple, standarde, dar și adaptarea celor mai bune practici. Experții consideră că acesta este un moment bun pentru o reinventare a profesiei, pentru o adaptare a abilităților bibliotecarilor la noile tipuri de cereri de informare venite din partea utilizatorilor.

Faptul că bibliotecile nu se tem de schimbări, ci încearcă să se adapteze cât mai bine noului context informațional, transformându-și modul de funcționare, nu poate să fie decât în avantajul lor și al utilizatorilor pe care îi servesc.

²⁷ Lisa Ellis; Stephen Francoeur. *Op. cit.*

Capitolul II

Criterii de evaluare a surselor de informare

Bibliotecarul trebuie să evalueze atât sursele de informare tradiționale, cât și sursele electronice pe care urmează să le achiziționeze și să le utilizeze atunci când va căuta răspunsuri la întrebările utilizatorilor. Există o serie de criterii de evaluare de care specialistul trebuie să țină cont în cadrul acestui proces. Acestea sunt:

a) **scopul**: în primul rând specialistul trebuie să afle scopul pentru care a fost alcătuită lucrarea: pentru a informa, pentru a vinde sau pentru a recrea;

b) **autoritatea**: se referă la autorul publicației, dacă este cunoscut sau nu, care este ocupația acestuia, poziția lui în societate, titlul, educația, experiența în domeniu etc. Alte întrebări la care specialistul trebuie să răspundă când evaluează o sursă sunt: Este autorul autorizat să scrie cu privire la domeniul respectiv? Care sunt sursele din care autorul s-a inspirat? A citat sursele în bibliografie? A utilizat surse curente și le-a ales bine, astfel încât să îndeplinească scopul lucrării? Autoritatea se referă și la editor: dacă acesta este cunoscut și dacă are experiență în publicarea lucrărilor de referințe;

c) **exactitatea**: este un criteriu foarte important, deoarece informația cuprinsă în sursă trebuie să fie veridică, specialistul trebuie să știe dacă informația este unică, dacă a fost preluată din alte surse; lucrarea trebuie să conțină trimiteri la alte publicații care pot ajuta bibliotecarul să verifice informațiile; în lucrare

trebuie să fie menționat cine este responsabil pentru acuratețea informațiilor;

d) **obiectivitatea**: informațiile trebuie furnizate în mod obiectiv; trebuie să fie prezentate mai multe puncte de vedere în mod imparțial; specialistul trebuie să se întrebe dacă informația oferită este un fapt, o opinie sau propagandă și să verifice dacă informația este aceeași cu cea din sursa originală sau a fost revizuită;

e) **actualitatea**: informațiile conținute trebuie să fie curente, dacă acesta este scopul lucrării;

f) **acoperirea**: domeniul la care sursa face referire, perioada de timp abordată trebuie să fie conforme scopului pentru care a fost alcătuită lucrarea;¹

g) **modul de tratare a subiectelor**: este important ca lucrarea să fie obiectivă, să nu conțină greșeli și să fie specificat cărei categorii de utilizatori i se adresează (adulți, copii, specialiști, nespecialiști, elevi); limbajul acesteia trebuie să fie adecvat categoriei de utilizatori pentru care a fost alcătuită; pentru a se informa cât mai bine asupra acestor aspecte, se pot consulta recenzii despre documentul în cauză;

h) **relația cu alte lucrări**: specialistul trebuie să verifice dacă în colecția bibliotecii există alte documente cu titlu similar sau care tratează același subiect sau care au același scop etc.; bibliotecarul trebuie să evite duplicarea publicațiilor;

i) **formatul**: acest criteriu face referire la caracteristicile fizice ale sursei; în cazul în care documentul conține ilustrații, specialistul trebuie să observe calitatea lor în relație cu textul;

¹ S. P. Singh. Evaluation of Electronic Reference Sources. În: *DESIDOC Bulletin of Information Technology*, martie 2003, nr. 2, pp. 44-45.

j) **prețul**: specialistul trebuie să determine relația dintre prețul documentului și anticiparea frecvenței cu care documentul va fi folosit și pentru cât timp;²

k) **alte criterii**: prezența graficelor, hărților, tabelelor sau a altor caracteristici similare care pot fi folositoare utilizatorilor; un alt avantaj este prezența notelor de subsol care oferă informații despre autor și lucrare.³

² Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Reference and Information Services. An Introduction*. Ed. a III-a. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited, Inc., 2001, pp. 313–315.

³ S. P. Singh. *Op. cit.*, p. 46.

Capitolul III

Surse de informare

În general, la nivelul structurilor infodocumentare, sunt utilizate în cadrul serviciilor de referințe următoarele surse de informare:

A. surse de orientare, acces și control

1. bibliografii,
2. indexuri,
3. cataloage,
4. reviste de referate.

B. surse sinoptice

1. enciclopedii,
2. dicționare,
3. surse factice,
4. surse biografice,
5. surse geografice,
6. documente guvernamentale.

3.1 Bibliografiile

3.1.1 Bibliografia – definiție și evoluție

Termenul „bibliografie” este definit în *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* astfel: „1. domeniu care are ca obiect de studiu principiile și tehnicile de identificare și de descriere a documentelor, precum și de clasificare a descrierilor obținute; 2. document secundar sub forma unei liste de date prezentate într-o anumită ordine conținând elementele descrierii bibliografice a documentelor indispensabile identificării lor”.¹

Wikipedia ne oferă următoarea definiție pentru bibliografie: „Bibliografia, ca produs al practicii bibliografice, este o listă sistematică de cărți sau alte lucrări, ca de exemplu articole din periodice”.²

Virgil Olteanu definește bibliografia ca fiind: „1. Ramură a bibliologiei care are ca obiect evidența, descrierea, clasificarea și aprecierea documentelor tipărite și mss., în vederea unei mai bune valorificări a conținutului lor de informații de către beneficiar. 2. Repertoriu cronologic, alfabetic sau pe materii al scrierilor referitoare la o anumită problemă sau disciplină, la operele unui autor sau ale unei grupări literare etc. 3. Lista lucrărilor de care s-a folosit un autor pentru a elabora o lucrare: se găsește fie

¹ Mircea Regneală. *Dicționar explicativ de biblioteconomie știința informării*. București: FABR, 2001, vol. 1, p. 65.

² Wikipedia. *The Free Encyclopedia*, <http://www.wikipedia.org>, (accesat pe 19 martie 2008)

concentrată la sfârșitul cărții, fie după fiecare capitol, pentru materialul din capitolul respectiv, fie repartizată în cuprins, în note inframarginale sau chiar în text între paranteze. 4. Titlu dat uneori acelei rubrici dintr-un periodic care cuprinde o listă sumară de lucrări recent apărute sau recenzii ale acestora”.³

Cuvântul „bibliografie” provine din limba greacă — „bibliographia” care însemna „scrierea cărților”, inițial fiind vorba de activitatea de copiere a cărților, ca apoi de la jumătatea secolului al XVIII-lea să fie vorba de o listă cu titluri de cărți sau alte forme de scriere care făceau referire la un anumit subiect. În bibliografii sunt incluse informații ca: autor, titlu, editor, data și locul publicării, mărimea cărții. De obicei, bibliografiile sunt adnotate, cuprind intrări care indică subiectele dezbătute. Bibliografiile sunt foarte utile atât celor care desfășoară o activitate profesională ce implică lucrul cu cărțile: colecționari, bibliotecari, dealeri, cât și cititorilor interesați.⁴

Istoria bibliografiilor poate fi trasată încă de la tăblițele de lut din Ninive care făceau referire la Asia sau de la listele cărților existente în Biblioteca din Alexandria, care deținea copii pentru majoritatea scrierilor din lumea antică. O încercare de bibliografie este *Bibliotheca Universalis* (fig. 1) alcătuită de elvețianul Conrad von Gesner; această lucrare avea 4 volume și a fost tipărită între 1545–1549. Autorul a înregistrat toate cărțile despre care a găsit informații; cărțile erau scrise în ebraică, greacă și latină. O altă bibliografie de mare valoare este cea a francezului Jacques Charles Brunet: *Manuel du libraire et de l'amateur de livres* (3 vol., 1810 ; ediția a V-a, 9 vol., 1860–1890) (fig. 2).

Un exemplu de bibliografie universală este *General Catalogue of Printed Books* (108 vol., 1881–1905; revizuită și reeditată în 263 de volume, 1959–1966). Această bibliografie

³ Virgil Olteanu. *Din istoria și arta cărții: Lexicon*. București: Editura Enciclopedică, 1992, p. 44.

⁴ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

este alcătuită de British Library și face referire la cărțile cuprinse în colecțiile sale. Alte bibliografii universale importante sunt cele alcătuite de Biblioteca Națională a Franței și de Biblioteca Congresului.⁵

Multe bibliografii importante fac referire doar la lucrări tipărite într-o anumită țară. Exemple de astfel de bibliografii sunt cele de tipul *Short-Title Catalogue ... 1475–1640* (1926) sau varianta mai nouă *Short-Title Catalogue of Books Printed in England, Scotland, Ireland, Wales and British America ..., 1641–1700* (3 vol., 1945–1951). O completare americană a acestor lucrări este *Bibliotheca Americana: A Dictionary of Books Relating to America, from its Discovery to the Present Time* (29 vol., 1868–1892; 1928–1936).

Bibliografiile comerciale sunt cele care oferă informații la zi cu privire la cărțile tipărite într-o anumită țară dar și la cărțile care urmează a fi tipărite. Acest tip de bibliografii apare la intervale regulate de timp. Câteva exemple de bibliografii comerciale pentru S.U.A. sunt: *Publishers Weekly* care a apărut pentru prima dată în 1872; *Cumulative Book Index*; *Publishers' Trade List Annual*, *Books in Print* și *Subject Guide to Books in Print*. În ceea ce privește Franța, o bibliografie importantă este *Biblio* apărută pentru prima dată în 1935 și care din 1972 apare sub denumirea *Bibliographie de la France-Biblio*. Pentru Germania, reprezentativă este *Deutsche Nationalbibliographie* publicată la Leipzig încă din 1931. Bibliografii comerciale reprezentative pentru Anglia sunt: *British Books in Print* (din 1874) și *British National Bibliography* (1950).

Bibliografiile moderne sunt alcătuite pentru a face cunoscute utilizatorilor toate cărțile tipărite cu referire la toate domeniile. Un alt exemplu de bibliografie, un document terțiar – o bibliografie de bibliografii, este *A World Bibliography of*

⁵ *Ibidem*.

Bibliographies (1939–1940; ed. a IV-a, 15 vol. 1965–1966) alcătuită de către Theodore Beterman. Această bibliografie are și un supliment *Bibliography Index* (din 1938).

3.1.2 Bibliografii românești

Prima bibliografie românească este *Disertația despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări* (Sibiu, 1838). Alte bibliografii importante pentru țara noastră sunt:

– Dimitrie Iarcu, *Bibliografia chronologicală română*, Ed. 2, București, 1873;

– Nerva Hodoș, Al. Sadi Ionescu, *Publicațiunile periodice românești* (1820–1906), T1, București, 1913;

– Ioan Bianu, Nerva Hodoș, Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche*, T1-4, București, 1903–1944 (fig. 3);

– Al.-Sadi Ionescu, *Bibliografia călătorilor străini în ținuturile românești*, București, 1916;

– Gheorghe Adamescu, *Contribuție la bibliografia românească* (Fasc. 1–3), București, 1921–1928;

– Ioachim Crăciun, *Bibliografia la români. O încercare de bibliografie a bibliografiilor românești*, București, 1928;

– D. Velciu, *Bibliografia lui Ion Neculce*, București, 1961;

– *Contribuții bibliografice privind Unirea Transilvaniei cu România*, 1969.⁶

3.1.3 Tipuri de bibliografii

Bibliografiile pot fi grupate în diferite categorii în funcție de o serie de criterii. Prezentăm în continuare, pe scurt, câteva tipuri de bibliografii:

⁶ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, pp. 44–46.

1. **Bibliografii naționale** – includ publicațiile dintr-o anumită țară, dar și publicații care fac referire la țara respectivă sau care sunt scrise în limba țării indiferent de locul publicării. Deoarece se dorește ca aceste lucrări să fie foarte cuprinzătoare, ele pot conține și publicații scrise de către cetățenii țării, indiferent unde au publicat aceștia documentele respective. De obicei, aceste bibliografii sunt publicate sub auspiciile bibliotecii naționale sau ale unei agenții guvernamentale însărcinată cu întocmirea bibliografiei naționale. Bibliografiile sunt întocmite pe baza lucrărilor primite pe baza legii depozitului legal. În cele mai multe țări depozitul legal este în strânsă legătură cu dreptul de autor, dar în unele țări acestea sunt separate, de exemplu: Canada. Există și țări în care nu există o lege a depozitului legal: S.U.A.

Ex.: *British National Bibliography, Bibliographie Nationale Française, Canadiana, Bibliografia națională română*

2. **Bibliografii curente** și 3. **bibliografii retrospective** – fac referire la perioada în care au fost tipărite publicațiile care se pot regăsi în cadrul lor; bibliografiile curente enumeră publicațiile tipărite în ultima perioadă, de curând, iar bibliografiile retrospective fac referire la publicațiile tipărite cu mult timp în urmă. Odată cu trecerea timpului bibliografiile curente se transformă în bibliografii retrospective.

4. **Bibliografii comerciale** – sunt alcătuite de către edituri și oferă informații cu privire la publicațiile apărute recent. În acest tip de bibliografii se găsesc publicații comerciale destinate publicului larg. În cuprinsul lor nu se găsesc publicații de genul documente guvernamentale, enciclopedii, disertații. Acest tip de bibliografie poate fi obținut direct de la editură sau de la dealeri specializați. Totuși, publicațiile conținute în acest tip de bibliografie pot fi regăsite și în conținutul bibliografiilor naționale.

Ex.: R. R. Bowker's *Books in Print (BIP)*; *American Book Publishing Record*

5. **Bibliografii de bibliografii** – conțin informații cu privire la bibliografiile care s-au publicat. De obicei sunt generale și oferă un punct bun de plecare pentru regăsirea unor publicații referitoare la un anumit subiect.

Ex.: *International Bibliography of Bibliographies 1959–1988*.

6. **Bibliografii specializate** – cuprind informații cu privire la documentele publicate pe o anumită temă. Sunt specialiști care consideră că bibliografiile naționale ce includ publicații care fac referire la țara respectivă sunt bibliografii specializate, nu bibliografii naționale în adevăratul sens al cuvântului.⁷

3.1.4 Cum se folosesc bibliografiile

Modul de utilizare al bibliografiilor ține de organizarea acestora, care pot fi în cinci secțiuni:

1. Titluri și descrieri

- titlurile sunt aranjate în ordine alfabetică
- descrierea cuprinde informații bibliografice, adnotări și informații referitoare la domeniile cu care respectiva carte este în relație

2. Secțiuni și index

- în cadrul fiecărei secțiuni titlurile sunt aranjate alfabetic

⁷ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Reference and Information Services. An Introduction*. Ed. a III-a. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited, Inc., 2001, p. 482, 490–501.

3. Index media

– titlurile sunt ordonate alfabetic în funcție de suportul pe care sunt disponibile

4. Materiale gratuite sau ieftine

5. Editura/producătorul

– în această secțiune găsim numele întreg al editurii/producătorului și adresa acestuia.⁸

3.1.5 Criterii de evaluare a bibliografiilor

1. **Scopul:** este important ca bibliografia să nu repete informațiile din altă lucrare; domeniul la care face referire trebuie să fie evident din titlu și detaliat în prefață;

2. **Domeniul:** bibliografia trebuie să fie cât mai cuprinzătoare;

3. **Metodologia:** trebuie să fie evident faptul că cel care a alcătuit bibliografia a consultat toate documentele pe care le-a enumerat;

4. **Organizarea:** bibliografia trebuie să poată fi folosită cu ușurință, trebuie să conțină și index; autorul trebuie să explice cum se va folosi lucrarea și să ofere definiții, o listă de abrevieri; în ceea ce privește bibliografiile online, trebuie să se ofere puncte de legătură acolo unde este necesar;

5. **Adnotări și rezumate:** dacă se întâlnesc note, acestea trebuie să fie clare, succinte și informative;

6. **Forma bibliografică:** oferă informații care ajută utilizatorii să identifice și să localizeze lucrarea;

⁸ http://www.sasked.gov.sk.ca/curr_inst/iru/bibs/elemsci/how.html, (accesat pe 11 aprilie 2008).

7. **Actualitatea:** lucrarea trebuie să fie curentă dacă scopul său este de a fi o bibliografie curentă. În ceea ce privește acest criteriu, un avantaj mare îl au bibliografiile online care pot fi actualizate mult mai repede și mai ușor;

8. **Exactitatea:** este de la sine înțeles că bibliografiile trebuie să fie exacte; de preferat este să poată fi făcute modificări și după publicare, în cazul în care acest lucru este necesar.⁹

⁹ William A. Katz. *Introduction to reference work: Basic information services*. Ed. a VIII-a. New York: McGraw-Hill, 2002, vol. 1, pp. 80-81.

3.2 Indexurile

3.2.1 Indexul – definiție și evoluție

În lucrarea *Din istoria și arta cărții*, Virgil Olteanu definește indexul ca fiind o „enumerare de subiecte, autori, etc. tipărită sau înregistrată pe un purtător de informații, organizată după un anumit criteriu (alfabetic, sistematic, pe subiecte etc.), care semnalează informațiile conținute într-un document sau într-o grupă de documente”.¹⁰ Indexul este definit în *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* ca „ansamblu de intrări care permit utilizatorului să localizeze informația într-un document sau în anumite documente în cadrul unei colecții”.¹¹

Indexul poate fi definit și ca „o listă de cuvinte și indicatori asociați care arată unde pot fi găsite cuvintele în document. În indexul tradițional ce se găsește la sfârșitul cărții, cuvintele (sau expresiile) sunt concepute selectate de către o persoană, iar indicatorii sunt numerele paginilor. În cataloagele bibliotecilor cuvintele sunt autor, titlu, subiect etc., iar indicatorii sunt cotele. Motoarele de căutare, ca de exemplu Google, sunt și ele indexuri. Cuvintele sunt termenii găsiți în HTML (sau alte documente) și indicatorii sunt URL-urile.”¹²

¹⁰ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 198.

¹¹ Mircea Regneală. *Op. cit.*, p. 298.

¹² <http://en.wikipedia.org/wiki/Index>, (accesat pe 11 aprilie 2008).

Cuvântul „index” provine din latină de la verbul „indicare” care înseamnă „a indica”.¹³

Scopul pentru care au fost create indexurile este acela de a ajuta cititorul să găsească informații mai repede și mai ușor. Un index complet nu este doar o listă de cuvinte incluse în document, ci o hartă a conținutului, cuprinzând termeni în relație și alte date ce îi pot fi de folos utilizatorului. De obicei, indexurile se găsesc la sfârșitul cărții și completează cuprinsul acesteia.¹⁴

Termenul „index” a fost folosit încă din secolul al XVI-lea de către Cicero și alți scriitori clasici. Sensul cu care era folosit termenul este același cu cel utilizat în zilele noastre. Un index al unei cărți publicate în secolul al XVI-lea este acela al cărții *Anglica Historia* (1556) scrisă de Polydore Virgil. Indexurile din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea încercau să ademenească cititorul într-un mod ciudat spre a pătrunde mai adânc în conținutul lucrării, nefiind o analiză serioasă a subiectului dezbătut. Un astfel de exemplu de index este cel al lucrării *Spectator, Tatler and Guardian* apărută în 1757. În secolul al XIX-lea, când numărul periodicelor a crescut, indexurile au devenit indispensabile cititorilor. Un exemplu timpuriu de index apărut în secolul al XIX-lea este cel alcătuit de W. F. Poole și intitulat *Index to Periodical Literature* (fig. 4). Acest index a fost publicat la New York, în anul 1853, și enumera titlurile articolelor apărute. Mai târziu, s-a simțit nevoia unui index pe subiecte și astfel a apărut *Index to the Times* elaborat de Palmer, dar un index pe subiecte în adevăratul sens al cuvântului este cel alcătuit de H. W. Wilson și intitulat *Reader's guide to periodical literature*. Wilson a creat o companie ce îi poartă numele și care publică indexuri pe mai multe domenii cum ar fi: biologie, agricultură, științe aplicate, tehnologie, educație. Indexurile publicate de

¹³ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0 [CD-ROM].

¹⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Index>, (accesat pe 11 aprilie 2008).

compania Wilson sunt aranjate în ordine alfabetică în funcție de autor, titlu și subiect. În Marea Britanie sunt publicate indexuri ce urmează modelul lui Wilson, cel mai timpuriu exemplu fiind *Subject index to periodicals* (1915) care și-a păstrat numele până în 1962 când a fost divizat în *British Humanities Index* și *British Technology Index*. Acestea două sunt publicate de Library Association, la fel ca și *British Education Index*.¹⁵

Există două metode de realizare a indexurilor: una tradițională și alta modernă. În ceea ce privește metoda tradițională, indexatorul citește textul și evidențiază termenii care vor fi incluși în index. Apoi, acesta crează intrări pentru fiecare termen și sugerează cuvinte în relație cu acesta. Urmează aranjarea în ordine alfabetică a termenilor. Scopul indexului este să ajute cititorul, specialistul în informare sau cercetătorul să găsească informația, indexatorul fiind un intermediar între text și utilizatorul final. Elaborarea indexurilor cu ajutorul metodei moderne se bazează pe anumite programe speciale cum ar fi: Cindex, Macrex și SkyIndex. Metoda modernă este mai rapidă, dar nu înlocuiește aptitudinile unui bun indexator.¹⁶

3.2.2 Tipuri de indexuri

1. **Index alfabetic** – termenii sunt aranjați în ordine alfabetică;

2. **Index analitic** – conținutul lucrării este divizat în vedete de subiecte, iar aceste vedete sunt aranjate alfabetic;

3. **Index bibliografic** – alcătuit dintr-o listă de lucrări care fac referire la un anumit subiect; uneori această listă este completată de o descriere bibliografică;

¹⁵ *Everyman's Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1976, vol. 6, pp. 627–628.

¹⁶ <http://en.wikipedia.org/wiki/Index>, (accesat pe 11 aprilie 2008).

4. *Index cumulativ* – cuprinde materialele incluse în mai multe indexuri care tratează aceeași problemă; scopul său este de a uni datele din aceste indexuri și de a le aduce într-o formă omogenă;

5. *Index de autori* – vedetele sunt reprezentate de autorii menționați în una sau mai multe lucrări, de regulă autorii sunt aranjați în ordine alfabetică;

6. *Index de cuvinte-cheie din titlu* – cunoscut și sub denumirea de index KWIC;

7. *Index de cuvinte-cheie în afara titlului* – cunoscut și sub denumirea de index KWOC;

8. *Index de cuvinte-cheie și de autori* – cunoscut și sub denumirea de index WADEX;

9. *Index de cuvinte-cheie și de titluri* – numit și index KWAC;

10. *Index de nume* – conține nume proprii sau denumiri geografice și indică pagina la care pot fi găsite în lucrare;

11. *Index de subiecte* – conține termenii ce caracterizează conținutul lucrării, aceștia fiind ordonați alfabetic;

12. *Index de titluri* – alcătuit din titlurile menționate într-o publicație;

13. *Index de titluri prin permutare* – numit și index KWIC;

14. *Index general* – face referire la întregul document;

15. *Index geografic* – alcătuit din denumiri geografice care sunt ordonate alfabetic;

16. *Index încrucișat* – este cunoscut și cu numele de index dicționar;

17. *Index sistematic (de materii)* – este aranjat în funcție de materii și stabilește relațiile dintre subiecte;

18. *Index SLIC* – se realizează prin formarea tuturor combinațiilor posibile de termeni din cei întâlniți în document;

se selectează și se ordonează alfabetic doar combinațiile care nu sunt lungi;

19. *Index topografic* – acest tip de index indică locul în care publicația se găsește la raft;

20. *Index toponimic* – cuprinde nume de locuri care se găsesc în lucrarea respectivă;

21. *Index glosar* – în acest tip de index termenii indexați sunt însoțiți de definiții sau descrieri și de numărul paginii la care pot fi regăsiți în lucrare.¹⁷

3.2.3 Cum se folosesc indexurile

Când utilizatorul dorește să consulte un index, bibliotecarul trebuie să îi prezinte și alte indexuri alcătuite pentru subiectul de care utilizatorul este interesat. Majoritatea utilizatorilor știu un titlu de index și îl cer pe acela de fiecare dată, dar dacă în colecția bibliotecii există și alte surse, acestea trebuie exploatare.

În cazul în care utilizatorul caută un articol despre care știe doar că a apărut într-o anumită perioadă, specialistul poate consulta un index cumulativ pentru o publicație serială specifică sau unul care face referire la periodice. Specialistul poate consulta și baze de date precum: *Periodical Titles in OCLC FirstSearch* (<http://www2.oclc.org/oclc/fs/fstitle/index.asp>) sau *Jointly Administered Knowledge Environment* (<http://jake.med.yale.edu>). Deoarece indexurile fac referire, de obicei, selectiv la titlurile din periodice, specialistul trebuie să consulte mai multe indexuri pentru a găsi articolul căutat.

¹⁷ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, pp. 198–199.

Atunci când utilizatorul folosește pentru prima dată un index, bibliotecarul trebuie să îi explice cum se folosește, care este scopul și cum sunt aranjate intrările și să îi arate modul de căutare; este indicat ca utilizatorul și specialistul să fie față în față atunci când cel din urmă îi prezintă utilizatorului modul în care se folosesc indexurile. Specialistul trebuie să explice și scopul cuvintelor în relație, cum se poate regăsi apoi publicația în colecția bibliotecii cu ajutorul informațiilor din index sau unde se poate găsi o listă de abrevieri care să îl ajute să înțeleagă abrevierile din index.

O sarcină a specialistului este și aceea de a instrui utilizatorii pentru a putea exploata la maximum și resursele electronice, știut fiind că resursele electronice oferite de diverși vendori au interfețe diferite.

Dacă bibliotecarul trebuie să regăsească în index informații despre un subiect care nu îi este familiar, acesta trebuie să consulte întâi un dicționar sau o enciclopedie pentru a ști exact ce are de căutat.

Specialiștii dețin un rol foarte important în procesul de regăsire a informațiilor. Utilizatorii trebuie asistați pentru a folosi baza de date cea mai potrivită, iar bibliotecarii trebuie să construiască strategii de căutare adecvate.¹⁸

3.2.4 Criterii de evaluare a indexurilor

1. *Numărul de periodice indexate*: este important să știm câte dintre periodicele indexate sunt disponibile în variantă completă (full-text). Indexurile electronice cuprind cam între 1200 și 2000 de titluri dintre care jumătate sau două treimi sunt

¹⁸ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Op. cit.*, pp. 528–529.

disponibile online în variantă full-text. Indexurile tipărite cuprind în jur de 180–600 de titluri. Din păcate, micile biblioteci nu își pot permite decât să cumpere indexuri tipărite. Aceste biblioteci se pot considera norocoase dacă dețin mai mult de un index în variantă electronică. Având acces numai la indexuri tradiționale sau doar la foarte puține în format electronic, orizonturile utilizatorului sunt limitate;

2. Numărul de publicații indexate prezente în bibliotecă: dacă un anumit număr de publicații sunt menționate în index, este important de știut câte dintre acestea se pot regăsi în bibliotecă sau câte se pot obține de la serviciul de indexare la un preț acceptabil sau dacă biblioteca poate împrumuta publicațiile de la o altă structură documentară;

3. Cât la sută dintr-o publicație este indexată: în unele cazuri se indexează numai o parte din publicație, în timp ce în altele se indexează întreaga publicație;

4. Tipurile de documente indexate: care tipuri de documente sunt incluse și care sunt excluse din index;

5. Perioada de acoperire: de obicei, indexurile în format electronic cuprind publicații începând cu anii '80, doar puține fac referire și la anii '70 și foarte puține cuprind publicații și din anii '60. Indexurile în variantă electronică se bazează în special pe publicațiile recente: apărute în urmă cu 1–4 ani; în schimb, în indexurile tipărite putem găsi informații despre publicații care au apărut cu 10, 20 de ani în urmă și uneori poate cu 100 de ani în urmă;

6. Actualizarea: specialistul trebuie să știe cât de des este actualizată baza de date: zilnic, săptămânal, trimestrial etc.;

7. Domeniile acoperite: la ce domenii face indexul referire și ce domenii înrudite sunt în atenția celor care au creat indexul;

8. *Durata*: perioada de timp dintre data publicării indexului și data publicării documentelor indexate; aceasta poate fi de câteva zile, câteva săptămâni, câteva luni etc.;

9. *Vechimea articolelor indexate*: cât de departe în timp a mers indexatorul în alcătuirea indexului;

10. *Prețul*: depinde de numărul publicațiilor indexate, de numărul de texte disponibile, de bugetul bibliotecii etc.¹⁹

¹⁹ William A. Katz. *Op. cit.*, pp. 141–142.

3.3 Cataloagele

3.3.1 Catalogul – definiție

Catalogul poate fi definit ca: „o listă organizată sistematic care conține nume de persoane, organizații sau asociații și care oferă adrese, afilieri, numere de telefon și informații similare.”²⁰ O altă definiție a catalogului este următoarea: „o listă de nume, adrese, numere de telefon/fax și afilieri privind un grup specific de oameni, companii, organizații, publicații etc. Cataloagele pot include și informații adiționale. În majoritatea bibliotecilor, cataloagele curente sunt păstrate în cadrul colecției de referințe.”²¹

La ora actuală, multe companii care publicau cataloage în format tradițional au hotărât să le publice doar online. Acțiunea lor este motivată prin faptul că bazele de date pot fi actualizate în fiecare zi, ceea ce face ca informația cuprinsă să fie curentă în timp ce variantele tipărite cuprindeau, chiar și la publicare, informații care erau deja depășite.”²²

²⁰ <http://www3.uakron.edu/library/instruction/glossary.htm>, (accesat pe 10 mai 2008).

²¹ <http://valenciacc.edu/lrcwest/lis2004/glossary.htm>, (accesat pe 10 mai 2008).

²² Marydee Ojala. The Future of Directory Information. În: *Online*. sept./oct. 2005, nr. 5, pp. 38–39.

3.3.2 Tipuri de cataloage

1. *Cataloage de cataloage* – descriu diferite tipuri de cataloage; sunt foarte folositoare în cazul în care specialistul are nevoie de un anumit tip de catalog, dar nu îi știe exact titlul sau dorește să știe dacă există cataloage care fac referire la un anumit domeniu;

Ex.: *Directories in Print* (fig. 5)

2. *Cataloage privind biblioteci* – fac referire la biblioteci;

Ex.: *American Library Directory, Directory of Special Libraries and Information Centers*

3. *Cataloage comerciale* – oferă adresele și numerele de telefon ale editurilor, atât la nivel național, cât și internațional;

Ex.: *Literary Market Place, Publishers Directory, American Book Trade Directory*

4. *Cataloage privind învățământul/cercetarea* – cuprind adresele și numerele de telefon ale instituțiilor de învățământ și ale centrelor de cercetare, uneori conțin și informații cu referire la istoricul instituției;

a. *Cataloage privind instituții de învățământ:*

Ex.: *The World of Learning, International Handbook of Universities* (fig. 6), *National Faculty Directory, The HEP Higher Education Directory, American School Directory*;

b. *Cataloage privind centre de cercetare:*

Ex.: *Research Centers Directory* (fig. 7), *International Research Centers Directory*;

5. *Cataloage de sponsorizări și donații* – conțin informații despre organizații care au sponsorizat anumite activități, incluzând și suma oferită;

Ex.: *The Foundation Directory, Directory of Research Grants*

6. **Cataloage privind domeniul afacerilor** – conțin informații cu privire la adresa anumitor companii, persoane de contact sau detalii referitoare la produsele pe care le comercializează;

Ex.: *Standard&Poor's Register of Corporations, Directors and Executives, Million Dollar Directory, Directory of Corporate Affiliations*

7. **Cataloage de asociații** – oferă informații referitoare la diferite asociații: adresă, număr de telefon, publicații ale asociației, datele conferințelor anuale;

Ex.: *Encyclopaedia of Associations: National Organizations of the U.S., Association Canada: The Directory of Associations in Canada*

8. **Cataloage guvernamentale** – aceste cataloage sunt publicate de către autoritățile centrale, regionale și furnizează informații economice, juridice, financiare etc. cu referire la țara sau regiunea descrisă;

Ex.: *World Wide Government Directory* (fig. 8)

9. **Cataloage/cărți de telefon** – sunt surse ce oferă informații locale cu privire la numele, adresa și numărul de telefon ale unei persoane sau ale unei organizații; în aceste cataloage pot fi incluse hărți, calendare, istoricul orașului, coduri poștale, obiective turistice;

Ex.: *Phonefiche, Business Phone Book USA, National E-Mail and Fax Directory*

10. **Cataloage specializate** – acest tip de cataloage oferă informații pentru un anumit segment de populație.

Ex.: *Asian Americans Information Directory, Women's Information Directory*.²³

3.3.3 Cum se folosesc cataloagele

Pentru început, bibliotecarul trebuie să identifice cu precizie nevoia de informare a utilizatorului. Apoi, trebuie să țină cont de faptul că poate găsi informații și în afara pereților fizici ai bibliotecii și să hotărască dacă se va limita la colecția bibliotecii sau nu.

Majoritatea cataloagelor sunt aranjate în ordine alfabetică, oferind, de asemenea, și indexuri ce vor ajuta specialistul să ajungă mai repede la informația dorită.

Modul de folosire a cataloagelor diferă și datorită formatului: tradițional sau electronic. De obicei, cataloagele în format tradițional conțin în prefață informații legate de conținut, scop și utilizarea sursei. În ceea ce privește cataloagele electronice, folosirea lor cât mai eficientă depinde cel mai mult de abilitățile bibliotecarului și de cunoștințele sale în ceea ce privește acest tip de cataloage.²⁴

3.3.4 Criterii de evaluare a cataloagelor

1. *Scopul*: de obicei este relevat în titlu și în prefață; lucrarea poate face referire la o anumită organizație, arie geografică etc.;

²³ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Op. cit.*, pp. 334–349.

²⁴ *Ibidem*, p. 350.

2. **Actualitatea:** informația conținută în catalog trebuie să fie curentă;

3. **Precizia:** informația trebuie să fie cât mai precisă, specialistul putând verifica exactitatea informațiilor prin compararea lor cu informațiile conținute în alte surse;

4. **Formatul:** este necesar de știut cum sunt aranjate informațiile; de asemenea, este foarte important ca aceste surse să conțină și indexuri, ca de ex.: de nume, de arie geografică, de subiect.²⁵

²⁵ *Ibidem*, pp. 331–332.

3.4 Enciclopediile

3.4.1 Enciclopedia – definiție și evoluție

Enciclopedia reprezintă, conform *Dicționarului Webster*, „o lucrare sau un set de lucrări care conține articole pe diferite domenii, de obicei în ordine alfabetică, acoperind toate ramurile cunoașterii sau doar aspecte ale unui subiect.”²⁶ În *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării*, găsim următoarea definiție pentru enciclopedie: „document care sintetizează și actualizează cunoștințele din unul sau mai multe domenii, prezentate pe articole, în ordine alfabetică sau sistematică”.²⁷

Virgil Olteanu definește enciclopedia ca fiind o „lucrare de referință cu caracter lexicografic care prezintă ansamblul de cunoștințe din unul sau mai multe domenii. Spre deosebire de dicționar, enciclopedia nu explică legătura dintre semnificant și conținutul acestuia, ci cunoștințele umane grupate de obicei alfabetic în articole prin intermediul semnificanților care figurează ca elemente lexicale. Materia într-o enciclopedie poate fi organizată și după conținut, nu numai alfabetic”.²⁸

Cuvântul „enciclopedie” provine din latina medievală „encyclopaedia” – curs de educație generală, și din greacă

²⁶ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0 [CD-ROM].

²⁷ Mircea Regneală. *Op. cit.*, p. 224.

²⁸ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 134.

„enkylios” (cultură) + „paideia” (educație, învățare de la paid-, pais – copil).²⁹

De mai bine de 2000 de ani, enciclopediile au o strânsă legătură cu educația, rolul lor fiind să sprijine procesul de informare și învățare. Când Rabelais a folosit pentru prima dată termenul în limba franceză, în cartea *Pantagruel*, capitolul 20, l-a folosit tot pentru a se referi la procesul educațional.

Scriitorul german Paul Scalich a fost primul care a folosit termenul „enciclopedie” în titlul unei cărți: *Encyclopaedia; seu, orbis disciplinarum, tam sacrarum quam prophanum epistemon...*, alcătuită în 1559 la Basel. Multe dintre enciclopediile publicate înainte de această perioadă aveau titluri fanteziste (de ex. *Hortus deliciarum*) sau au fost numite, pur și simplu, dicționare. Termenul de enciclopedie nu a fost acceptat în întregime până când Denis Diderot nu a elaborat celebra sa enciclopedie. Un termen alternativ pentru enciclopedie era ciclopedia, termen care a devenit foarte popular în timp. Se poate remarca faptul că enciclopedii moderne pot fi numite dicționar, dar nici un dicționar nu poate fi numit enciclopedie.

De-a lungul evoluției sale, termenul enciclopedie și-a schimbat sensul considerabil. În zilele noastre, utilizatorii consideră că enciclopedia trebuie să conțină mai multe volume și să facă referire la toate domeniile cunoașterii. Pe lângă aceasta, enciclopedia ar trebui să aibă hărți, index detaliat, bibliografie, ilustrații, listă de abrevieri și expresii străine etc. Ei se așteaptă ca în enciclopedii să găsească și biografiile celor care au influențat evoluția omenirii. Există enciclopedii de mai multe dimensiuni: de la cele într-un singur volum de 200 de pagini până la acele ediții de enciclopedii-gigant care conțin 100 de volume sau chiar mai multe. Domeniile la care enciclopediile fac referire depind de tipul acestor lucrări, dar și

²⁹ Merriam-Webster Dictionary & Thesaurus [CD-ROM].

de țara în care acestea sunt publicate sau de perioada acoperită de lucrare. Multe enciclopedii nu au inclus ilustrații sau bibliografii și, pentru o perioadă destul de lungă, biografiile nu au apărut în cuprinsul enciclopediilor. Indexurile au fost incluse destul de târziu în conținutul enciclopediilor, iar primele dintre ele nici nu puteau fi folosite.

Este evident faptul că enciclopediile joacă un rol important în procesul de învățare. În trecut, multe familii nu aveau nicio enciclopedie, dar cu timpul enciclopediile au început să apară în bibliotecile personale. Până în prezent au fost alcătuite mai mult de 2000 de enciclopedii în toate colțurile lumii, dar nu există nicio bibliotecă deținătoare a întregii colecții, deoarece costul ar fi prea mare și spațiul de depozitare necesar ar fi imens.³⁰

Vechii învățați egipteni întocmeau liste lungi cu enumerări de elemente ale cerului, pământului și apelor, ale categoriilor sociale, ale orașelor etc., adevărate onomastice care prefigurează enciclopediile de mai târziu³¹: enciclopediile moderne care încearcă să acopere toate domeniile de cunoaștere, în general în mai multe volume sau recent pe suport electronic. Majoritatea enciclopediilor sunt realizate pentru adulți, dar există și enciclopedii special elaborate pentru copii.

Primele enciclopedii erau alcătuite de un singur autor și reprezentau cunoștințele sale acumulate de-a lungul timpului. Acestea erau prezentate sub forma unei cărți obișnuite spre deosebire de enciclopediile moderne care servesc ca lucrări de referință și sunt elaborate de o echipă de autori.

Cu toate că Aristotel este numit „tatăl enciclopediilor”, prima enciclopedie a fost alcătuită în secolul IV î. Hr. de către filosoful grec Speusippus, un elev al lui Platon, dar din păcate nu a mai rămas nimic din aceasta.

³⁰ *Encyclopædia Britannica*, 2008, <http://search.eb.com/eb/article-9106030>, (accesat pe 1 feb. 2008).

³¹ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 134.

Primul din lumea romanilor care a alcătuit o enciclopedie a fost Marcus Terentius Varro. El a alcătuit în secolul I enciclopedia numită *Rerum Humanarum et Divinarum Antiquitates*. Aceasta cuprindea elemente de gramatică, dialectologie, retorică, geometrie, aritmetică, astrologie, muzică, medicină și arhitectură, dar lucrarea nu a rezistat timpului.³²

Cea mai veche enciclopedie completă este *Historia Naturalis* (fig. 9) a lui Pliniu cel Bătrân (secolul I î. Hr.)³³. Acesta a compilat extrase din 500 de autori pentru a prezenta cunoștințele epocii sale asupra naturii.³⁴ Enciclopedia cuprinde 37 de cărți, adică 2493 de capitole ce includ descrieri matematice și fizice ale lumii; antropologie și psihologie umană; botanică incluzând agricultură, silvicultură și horticultură; zoologie; mineralogie, împreună cu folosirea metalelor și a pietrelor prețioase în artă. Lucrarea a fost populară timp de 1 500 de ani.

În jurul secolului al V-lea, Martianus Minneus Felix Capella, care se pare că a practicat dreptul în Cartagina, a alcătuit o enciclopedie foarte apreciată și folosită în Evul Mediu timpuriu, dar această lucrare nu are decât puțin sau chiar deloc legătură cu concepția modernă legată de enciclopedie. Lucrarea este o alegorie în proză și în versuri care descrie căsătoria dintre Mercur și Philologia; forme variate de învățare sunt personificate și introduse ca domnișoare de onoare; cel mai notabil aspect al lucrării este faptul că planetele Mercur și Venus se învârt în jurul Soarelui, nu al Pământului.

O altă enciclopedie celebră timp de mai multe secole este cea alcătuită în anul 623 de către Isidor din Seville, un preot spaniol. Lucrarea se intitulează *Etymologiarum, seu Originum Libri XX* și cuprinde informații despre medicină, animale,

³² *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

³³ *Ibidem*.

³⁴ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 134.

pământ, figurile Vechiului Testament, gramatică, război, jocuri, nave și clădiri; cea de-a zecea carte este aranjată alfabetic și are un conținut etimologic. În secolul al IX-lea, cărțile de la 7 la 20 ale enciclopediei lui Isidor au fost rearanjate în 22 de cărți, adică 325 de capitole, și au fost editate astfel de Rabanus Maurus. Metoda lui de aranjare, începând cu Dumnezeu și îngerii a fost folosită mult timp în realizarea enciclopediilor. Rabanus a prezentat lucrarea sa lui Louis al II-lea Germanul, regele Germaniei, în anul 847, iar în anul 1473 a fost tipărită pentru prima dată cu titlul *De Universo*.³⁵

Una dintre primele și cele mai importante enciclopedii este aceea a francezului Vincent Beauvais, intitulată *Speculum Majus* și terminată în 1244. Autorul susținea că lucrarea sa trebuie citită cu atenție și sfaturile trebuie urmate ca atare. „Speculum” înseamnă „oglină”, iar autorul a prezentat lumea cum era și cum ar fi trebuit să devină.³⁶ Această lucrare, care cuprinde învățăturile din acele timpuri, este alcătuită din trei părți și conține 80 de capitole și reprezintă scrierile a 450 de școli: grecești, evreiești și romane. În 1481 a fost tradusă și tipărită în engleză de către William Caxton cu titlul *Oglină lumii*. Mai mult decât orice altă lucrare timpurie, *Speculum Majus* a trezit interesul; după apariția enciclopediei lui Vincent Beauvais au apărut mai multe enciclopedii, dar doar câteva au avut o contribuție la creșterea cunoașterii.³⁷

În alcătuirea enciclopediilor, autorii se bazau pe vechiul concept grecesc derivat de la Platon: și anume că pentru a gândi mai bine trebuie să le știi pe toate, dar și pe principiile romanilor care considerau că pentru o viață competentă, plină de cunoștințe

³⁵ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

³⁶ *Encyclopædia Britannica*, 2008, <http://search.eb.com/eb/article-9106030>, (accesat pe 1 feb. 2008).

³⁷ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

trebuie să înveți cât mai mult posibil. În zilele noastre, enciclopedia este considerată ca un punct esențial de pornire pentru cine vrea să afle mai mult despre un anumit subiect.

Enciclopediile sunt organizate alfabetic de mai puțin de 1000 de ani. Înainte de a se folosi acest mod de aranjare, intrările erau ordonate în funcție de domeniul la care făceau referire. Totuși, și în zilele noastre mai întâlnim enciclopedii care sunt organizate în funcție de domeniu.³⁸ Multe dintre lucrările alcătuite în trecut nu erau sistematizate, uneori erau chiar haotice. Problema ordonării și sistematizării domeniilor cunoașterii a rămas însă o provocare până în epoca modernă.³⁹

Brunetto Latini, prietenul lui Dante a scris *Li Livres dou tresor* (1260–1267) (fig. 10) în timpul exilului său în Franța; această lucrare este scrisă în franceză. A fost prima îndepărtare de limba latină și era un enorm compendiu ce trata istoria politică a Republicii Italia din secolul al XIII-lea.

Însă, prima enciclopedie care s-a păstrat integral este cea a germanului Paul Scarlich, publicată în 1559, dar în esență această lucrare nu are un conținut prea bogat.

Filosoful englez Francis Bacon a vrut să alcătuiască o enciclopedie a tuturor cunoștințelor care să se intituleze *Instauratio Magna*, dar nu a reușit. Este prima încercare de enciclopedie bazată pe metode adecvate și schematizări.

La sfârșitul secolului al XVII-lea a început să se renunțe la limba latină și apare tipul modern de enciclopedie. Principalele enciclopedii în limba franceză sunt *Grand Dictionnaire Historique* (1674) a lui Louis Moreri și *Dictionnaire des Arts et des Sciences* (1694) a lui Thomas Corneille.⁴⁰

³⁸ *Encyclopædia Britannica*, 2008, <http://search.eb.com/eb/article-9106030>, (accesat pe 1 feb. 2008).

³⁹ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

⁴⁰ *Ibidem*.

Trivium (gramatică, logică, retorică) și quadrivium (geometrie, aritmetică, astronomie, muzică) erau foarte importante în alcătuirea unei enciclopedii. Aceste șapte arte se găsesc și în clasificarea lui Coleridge care considera că gramatica și logica oferă regulile vorbirii și gândirii, în timp ce matematica demonstrează adevăruri care se pot aplica în viața/existența exterioară.

În anul 1962, sociologul austriac Otto Neurath a sugerat că, pentru o armonie a științelor, enciclopedia trebuie să fie construită ca o ceapă, iar fiecare strat să îmbrace „inima”, dar cei implicați în elaborarea enciclopediilor au fost de păreri diferite: unii au ales varianta ordonării alfabeticе, iar alții a ordonării în funcție de subiect.

Dintre toate lucrările de referințe (who's who-uri, dicționare, atlase, buletine oficiale ș.a.m.d.) enciclopedia este singura care poate fi considerată de sine stătătoare, deoarece încearcă să atingă toate ramurile cunoașterii și oferă un rezumat plin de înțeles pentru fiecare termen inclus. O altă calitate a enciclopediilor este aceea că ele includ imagini, hărți, diagrame, legende și tabele statistice care ajută la înțelegerea textului. Unele enciclopedii moderne includ atlase ale lumii sau dicționare geografice și dicționare lingvistice.⁴¹

Enciclopedia a devenit o lucrare de referințe în sensul cel mai strict al cuvântului: o lucrare care poate fi consultată atunci când avem nevoie de informații și care este organizată alfabetic. Multe enciclopedii sunt asemănătoare dicționarelor și sunt destinate atât specialiștilor, dar și nespecialiștilor. O altă caracteristică importantă a enciclopediilor este aceea că la alcătuirea lor participă numeroși specialiști din diferite

⁴¹ Encyclopædia Britannica, 2008, <http://search.eb.com/eb/article-9106030>, (accesat pe 1 feb. 2008).

domenii. Obiectivul acestora este să adune cunoștințele timpului și să le prezinte într-un mod în care publicul să le înțeleagă și în același timp specialiștii să le poată accepta.⁴² Totuși, un dezavantaj al enciclopediilor este acela că articolele nu sunt de obicei semnate sau sunt scrise doar inițialele autorului.⁴³

Autorii enciclopediilor moderne încearcă să ofere cât mai multe informații folosind cât mai puține cuvinte. În conținutul enciclopediilor moderne găsim și bibliografii, indexuri etc. care ajută la regăsirea informației într-un timp cât mai scurt. De mai bine de 200 de ani, enciclopediile sunt reactualizate cu ajutorul suplimentelor și anuarelor.⁴⁴

Efectele iluminismului

Tipul modern de enciclopedie a fost un rezultat al mișcării culturale. Se dorea ca aceste lucrări să fie universal accesibile. Unele au continuat să folosească aranjarea logică a materialelor după subiect, iar câteva dintre enciclopediile germane din secolele al XVIII-lea – al XIX-lea erau produsul școlilor bazate pe ideile filosofilor germani G. W. Hegel, Immanuel Kant și Christian Wolff. Acestea includ *Cartea studiilor științifice*, 1772, a lui Johann Joachim Eschenburg, *Încercare de enciclopedie sistematică a științei* (1796–1798) a lui Wilhelm Traugott Krug, *Enciclopedia științelor filosofice*, 1817, a lui Hegel și enciclopedia lui Ephraim Chambers, *Dicționar universal de artă și știință* pe care s-a bazat marea enciclopedie alcătuită între 1751–1776 de către d'Alembert și Diderot în 35 de volume.⁴⁵

⁴² *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

⁴³ Encyclopædia Britannica, 2008, <http://search.eb.com/eb/article-9106030>, (accesat pe 1 feb. 2008).

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

Enciclopedii de tip dicționar

Prima enciclopedie de tipul dicționarului este aceea a preotului Louis Moreri, apărută în 1674. Aceasta se intitulează *Marele dicționar de istorie* și cuprinde date despre istorie, mitologie, genealogie și biografie. A fost revizuită de mai multe ori și a fost tradusă în engleză, germană, spaniolă și italiană. Printre cei care au corectat și revizuit opera originală a lui Moreri a fost criticul și filosoful francez Pierre Bayle care a alcătuit *Dicționar istoric și critic* în două volume (1694–1697). Această enciclopedie a câștigat un loc permanent în istoria literaturii și a lexicografiei datorită simplității și clarității stilului.

John Harris a alcătuit la începutul secolului al XVIII-lea un *Dicționar Englez al Artelor și Științelor* care explică nu numai termenii, ci și artele în sine.

În Germania, un excelent *Lexicon Universal* în 4 volume a fost alcătuit de Johann Jacob Hoffman în perioada 1677–1683. Notabile sunt și lexicoanele editate de Johann Hubner în 1704 și 1712. La acestea au lucrat mai mulți specialiști.⁴⁶

Enciclopedia lui Diderot

La baza acestei faimoase enciclopedii a stat o traducere franceză a lucrării *Cyclopaedia* a lui Chambers. Denis Diderot a fost însărcinat cu traducerea operei lui Chambers și a transformat această operă într-o valoroasă lucrare. Un distins grup de învățați i s-a alăturat lui Diderot pentru a revizui această operă. Din acest grup făcea parte matematicianul și filosoful Jean le Rond d'Alembert care s-a ocupat de editarea articolelor legate de matematică și de scrierea faimoasei prefețe. Deoarece ideile enciclopediei contraveneau creștinismului, editorul a fost condamnat la persecuție. Totuși, lucrarea a rămas de o deosebită valoare și a apărut în multe ediții.

⁴⁶ *Ibidem.*

Enciclopedii moderne

De-a lungul timpului, enciclopediile au crescut în importanță și au ajuns să însumeze toate cunoștințele umane. Un astfel de exemplu este *Enciclopedia Britannica* publicată prima dată la Edinburgh în anii 1768–1711. La alcătuirea sa au participat trei scoțieni: editorul William Smellie, care a scris principalele articole, tipograful Colin Macfarquhar și gravorul Andrew Bell. Această lucrare conține articole și definiții aranjate în ordine alfabetică. În Germania, cea mai importantă enciclopedie a fost *Dicționar de conversație* a lui Friedrich Arnold Brockhaus.⁴⁷

Enciclopedii din estul lumii

De-a lungul timpului, în China au fost realizate multe enciclopedii. Prima enciclopedie cunoscută, dar care nu a rezistat timpului, a fost *Oglinda Imperiului*. Cea dintâi enciclopedie în mai multe volume a fost *Marea enciclopedie a Chinei*. Publicarea acesteia a început în 1980 cu un volum de astronomie. Lucrarea în ansamblul său cuprinde informații despre filosofie, științe umaniste, științe sociale și naturale, tehnică.

În Japonia, *Marea enciclopedie a Japoniei* cuprinde 10 volume și este o antologie de texte științifice.

În spațiul arab, enciclopediile erau alcătuite pentru a ajuta oficialii în rezolvarea problemelor administrative. Cea mai veche enciclopedie, intitulată *Cele mai bune tradiții*, a apărut în secolul al IX-lea, era aranjată în ordine alfabetică și era o colecție de poezii și proză.

Enciclopedii americane

Enciclopediile apărute în S.U.A. în secolul al XIX-lea și în secolul XX acoperă multe domenii ale cunoașterii și au apărut în diverse formate. Există enciclopedii

⁴⁷ *Ibidem*.

elaborate pentru publicul adult, dar și altele realizate special pentru copii. Lucrări celebre sunt: *Encyclopedia Americana*, *Columbia Encyclopedia*, *Encyclopedia* lui Collier și *Encyclopedia International*.

A 14-a ediție a *Enciclopediei Britannica*, complet revizuită și publicată în 1974 în spațiul american, este intitulată *New Encyclopaedia Britannica* și este cunoscută sub numele de *Britannica 3*. Aceasta avea 24 de volume. În prezent, are mai mult de 30 de volume

Enciclopedii pentru copii

Enciclopedii notabile din rândul celor destinate copiilor sunt *Encyclopedia lumii* tipărită în 22 de volume în 1917 și *Encyclopedia ilustrată a lui Compton* în 15 volume publicată în 1922 și care mai târziu a devenit *Encyclopedia lui Compton*. O altă enciclopedie importantă este *Encyclopedia Oxford pentru copii* apărută în 1981. Aceasta a fost tradusă și în braille, pentru nevăzători.

Enciclopedii în format electronic

În anii 1980 enciclopediile au început să apară și în format electronic, și apoi chiar online. Un astfel de exemplu este *Encyclopedia academica americana* a lui Grolier. Avantajul acestui tip de enciclopedie este acela că poate fi accesată de utilizatori din toate colțurile lumii.

O altă enciclopedie în format electronic este *Encarta*, realizată de Microsoft Corporation și accesibilă pentru prima dată în 1993. O ediție separată a *Encartei*, adaptată și revizuită, a apărut în 1995.⁴⁸

⁴⁸ *Ibidem*.

3.4.2 Enciclopedii românești

Primul proiect de enciclopedie românească poate fi considerat *Leksiconul de conversație* elaborat de Gh. Asachi, concretizat doar printr-o primă fasciculă, tipărită la Iași, în 1842. I. H. Rădulescu a publicat în *Curierul Românesc* (nr. 3 din 1842) câteva articole dintr-un *Dicționar de cunoștințe universale*. În 1847, Alexandru Gavra a tipărit la Buda primul volum (A–B) din *Lexicon de conversație storicesc religionariu*, una dintre cele dintâi încercări de dicționar enciclopedic de la noi.

Prima enciclopedie românească, *Enciclopedia românească*, a fost realizată de un colectiv condus de Corneliu Diaconovich, sub auspiciile Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA). Din seria enciclopediilor și dicționarelor enciclopedice românești mai pot fi amintite: *Enciclopedia română* (fig. 11), *Dicționar enciclopedic ilustrat*, *Cugetarea*, *Mic dicționar enciclopedic* ș.a.⁴⁹

3.4.3 Tipuri de enciclopedii

• În funcție de domeniile la care fac referire, enciclopediile pot fi de două tipuri:

1. *Enciclopedii generale* – cuprind articole referitoare la toate domeniile cunoașterii;

Ex: *World Book*; *Encyclopaedia Britannica*

⁴⁹ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 134.

2. **Enciclopedii specializate** – se referă la un singur subiect sau disciplină.⁵⁰ Există enciclopedii specializate pentru toate domeniile cunoașterii;

- Ex: – artă: *The Dictionary of Art*,
– folclor: *An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*,
– istorie: *Chronicles of World History; Civilization of the Ancient Mediterranean: Greece and Rome; Dictionary of Middle Ages*,
– biblioteconomie: *Encyclopedia of Library and Information Science*,
– literatură: *Benet's Readers' Encyclopedia*,
– muzică: *The New Grove Dictionary of American Music*,
– filosofie: *The Encyclopedia of Applied Ethics*,
– psihologie: *Encyclopaedia of Psychology*,
– religie: *The Encyclopaedia of Religion; The Encyclopedia of Christianity*.⁵¹

• În funcție de categoriile de vârstă cărora li se adresează enciclopediile pot fi:

1. **Enciclopedii pentru adulți:**

Ex.: Tipărite: *Britannica, The Americana*,
Pe CD-ROM: *Americana*,
Online: *Britannica Online, Encyclopedia Americana Online*.

2. **Enciclopedii pentru liceeni:**

Ex: Tipărite: *Academic American; Funk & Wagnalls; Collier's*,

⁵⁰ <http://www.peralta.cc.ca.us/laney/laney-opacs/lis85dreamweaver/lesson3.html>, (accesat pe 3 martie 2008).

⁵¹ William A. Katz. *Op. cit.*, pp. 262–271.

Pe CD-ROM: *Collier's Encyclopedia, Encarta*,
Online: *Grolier Multimedia Encyclopedia Online*;
Encarta Online Deluxe; *Funk & Wagnalls Encyclopedia*.

3. Enciclopedii pentru copii:

Ex.: Tipărite: *World Book*; *Compton's*,

Pe CD-ROM: *World Book*; *Compton's*.⁵²

3.4.4 Cum se folosesc enciclopediile

– de obicei fiecare volum al enciclopediei acoperă una sau mai multe litere ale alfabetului,

– consultarea indexului oferă informații cu privire la ilustrații, subiecte în relație cu subiectul căutat, volumul și pagina la care găsim detalii despre subiectul căutat.⁵³

3.4.5 Criterii de evaluare a enciclopediilor

1. **Scopul:** scopul pentru care a fost realizată o enciclopedie este de multe ori evident din titlu, dar cel mai adesea devine evident atunci când este folosită. Scopul enciclopediilor este dictat de două considerații: vârsta căreia se adresează și accentul care se pune pe subiecte;

2. **Autoritatea:** evidentă prin numele autorilor enciclopediei, cei care au semnat articolele (grade științifice și ocupație), sau al editorului;

⁵² *Ibidem*, pp. 228–246.

⁵³ <http://www.fs.gov.za/Departments/SAC/Library/encyclopedia.htm>, (accesat pe 3 martie 2008).

3. **Puncte de vedere și obiectivitate:** enciclopediile trebuie să ofere o imagine obiectivă a domeniului pe care îl tratează, fără elemente subiective din partea autorului;

4. **Stilul scrierii:** conținutul enciclopediei trebuie să fie pe înțelesul utilizatorilor cărora li se adresează;

5. **Actualitatea:** dacă au apărut modificări legate de domeniul tratat într-o enciclopedie, autorii trebuie să facă revizuiți; acest proces se poate realiza mai ușor în cazul enciclopediilor electronice, deoarece editorul poate adăuga sau șterge informații într-un timp scurt fără a fi nevoie să șteargă întreg articolul sau toată secțiunea;

6. **Aranjare și intrări:** subiectele sunt aranjate alfabetic și cuprind numeroase indicații cu privire la subiectele în relație;

7. **Index:** un index detaliat este absolut necesar;

8. **Formatul:** enciclopedia trebuie să cuprindă ilustrații (fotografii, diagrame, legende și hărți) care trebuie să fie adecvate publicului căruia se adresează; un alt element important este reprezentat de dimensiunea enciclopediilor;

9. **Costul:** un număr considerabil de enciclopedii sunt disponibile gratuit pe Internet, dar pentru o bibliotecă este important să dețină enciclopedii pe suport tradițional, cât și pe suport electronic. Prețurile pentru variantele tipărite sunt ridicate, dar editorii oferă reduceri pentru biblioteci. De obicei, bibliotecile cumpără cam 5–6% din enciclopediile tipărite și doar 1% din enciclopediile disponibile în format electronic.⁵⁴

⁵⁴ William A. Katz. *Op.cit.*, vol. 1, p. 218-228.

3.5 Dicționarele

3.5.1 Dicționarul – definiție și evoluție

Conform *Dicționarului Explicativ al Limbii Române*, dicționarul este o „lucrare lexicografică cuprinzând cuvintele unei limbi, așezate de obicei în ordine alfabetică. Cuvintele pot fi însoțite de definiții, de indicații asupra originii lor sau de traducerea în una sau mai multe limbi.”⁵⁵ *The Oxford English Dictionary* definește dicționarul ca fiind „o lucrare care studiază cuvintele unei limbi în ceea ce privește ortografia lor, pronunția, semnificația și utilizarea, sinonimele lor, derivatele și istoricul acestora, sau cel puțin câteva dintre acestea, cuvintele sunt așezate într-o anumită ordine în majoritatea limbilor alfabetice, iar în dicționarele mari informațiile date sunt ilustrate cu ajutorul conotațiilor pe care le au în limbă.”⁵⁶

Termenul „dicționar” are origine latină, „dictio” înseamnând „cuvânt”.⁵⁷

Unul dintre cele mai vechi dicționare cunoscute este cel găsit în biblioteca regelui asirian Assurbanipal din Ninive. În paginile acestui dicționar găsim cheia culturii mesopotamiene. Acesta a fost elaborat în secolul al VII-lea î. Hr., folosindu-se scrierea cuneiformă pe coloane.

⁵⁵ *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ed. A II-a. București: Univers Enciclopedic, 1998, p. 301.

⁵⁶ www.ciil-ebooks.net/html/lexico/link5.htm, (accesat pe 6 iulie 2007).

⁵⁷ <http://en.wikipedia.org/wiki/Dictionary>, (accesat pe 10 iulie 2007).

Lucrările ulterioare de acest tip datează din secolul al V-lea și includ dicționare sanscrite de botanică, medicină și astronomie. De asemenea, în acea perioadă au fost alcătuite și dicționare poliglote în sanscrită, tibetană, mongoleză și chineză.

Khalil ibn Ahmad din Oman a fost primul care a alcătuit un dicționar în care să includă tot vocabularul arab. Acesta a aranjat cuvintele după principiile fonetice și filologice. Acest dicționar datează din secolul al X-lea.

În schimb, nici grecii și nici romanii nu au alcătuit vreo lucrare care să conțină toate cuvintele limbilor lor sau o altă lucrare în care să se găsească cuvintele altei limbi. Cele mai vechi dicționare pot fi considerate la ei glosarele de cuvinte sau fraze mai puțin folosite și cunoscute. Primul lexicon grecesc a fost alcătuit în secolul I î. Hr. de către filosoful Apollonius. Lexiconul, care cuprinde o colecție de termeni, a fost folosit și de către Homer.

În ceea ce privește lexicografia latină, prima lucrare a fost întocmită în secolul I d. Hr. de Verrius Flaccus și se intitulează *De Verborum Significatu*. Cuvintele sunt aranjate alfabetic. Lucrarea lui Verrius Flaccus a servit drept sursă de informații referitoare la istorie și gramatică.

Cel mai vechi dicționar poliglot a fost alcătuit în 1502 de către călugărul italian Ambrogio Calepino. La început a fost alcătuit un lexicon latin-grec, dar acesta a fost apoi extins și a inclus italiana, franceza și spaniola. Ediția de la Basel din 1590 cuprindea 11 limbi.⁵⁸

Dicționare europene standard

Un important dicționar francez este *Dictionnaire de l'Académie Française* (fig. 12) editat pentru prima dată în 1694. Între 1931–1935 a fost publicat pentru a opta oară. Alte lucrări ce conțin cuvinte recente din vocabularul francez sunt :

⁵⁸ *Enciclopedia Microsoft Encarta*. [CD-ROM]

- *Dictionnaire de la langue française* – 7 volume, 1956–1958,

- O reeditare a lucrării alcătuite de către eruditul Maximilien Paul Emile Littré,

- *Grand Larousse de la langue française* – 7 volume, 1971–1978.

Un dicționar italian modern este *Grande dizionario della lingua italiana* apărut în anul 1961, iar pentru limba spaniolă este reprezentativă ediția a XIX-a a lucrării *Diccionario de la lengua española*, editată în 1970.

Pentru Germania cel mai important dicționar este *Deutsches Wörterbuch* care conține 16 volume ce au apărut în perioada 1854–1960. La alcătuirea lui au participat și Frații Grimm: Jacob și Wilhelm. Ediția revizuită a dicționarului a fost publicată începând cu anul 1965.

Pentru limba rusă două dicționare sunt reprezentative:

- pentru limba uzuală: *Slovar' russkogo iazyka* – 4 volume (1957–1961),

- pentru limba literară: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo iazyka* – 17 volume (1950–1965).

Alte dicționare alcătuite pe baza principiilor istorice sunt dicționarele bilingve.

Acestea sunt alcătuite pentru învățarea unei limbi și majoritatea se limitează la a da echivalentele cuvintelor, fără derivări și pronunții.⁵⁹

Dicționare englezești

Primul dicționar englez a fost alcătuit în Norfolk (Anglia), în anul 1440 de către călugărul dominican Galfridus Grammaticus, cunoscut și sub numele de Geoffrey Gramaticianul. Titlul dicționarului este *Promptorium Parvulorum Sive*

⁵⁹ *Ibidem.*

Clericorum. Această lucrare a fost tipărită în 1449 de Wynkyn de Worde și constă în 10 000 de cuvinte latine echivalente ale cuvintelor englezești. Dicționarul s-a situat în fruntea lucrărilor de felul său de-a lungul mai multor generații.

Un alt dicționar Latin-Englez a fost *Bibliotheca* alcătuit în 1538 de către Thomas Elyot.

În anul 1604 Robert Cawdry a alcătuit primul dicționar în engleză ce dădea definițiile cuvintelor din limba engleză. Acest dicționar se numește *A Table Alphabeticall of Hard Usuall Wordes*.

Cel care a folosit cuvântul „dicționar” pentru prima dată în titlul unei lucrări de acest tip a fost Henry Cockeram în anul 1623. Lucrarea se numea *The English Dictionarie*.

Un alt dicționar englezesc s-a numit *Glossographia* și cuprindea termeni din religie, drept, fizică, matematică și arte. A fost alcătuit de către Thomas Blount în 1656.

New English Dictionary, apărut în 1702, se îndepărta de tradiția dicționarului de a cuprinde cuvinte uzuale și literare. Autorul său, John Kersey a inclus atât cuvinte folosite în mod obișnuit în limba engleză cât și termeni care nu erau familiari limbii engleze.

Cuvintele limbii engleze au mai fost incluse și în *Universal Etymological English Dictionary* (1721) a lui Nathan Bailey. Lucrarea a fost reeditată în anul 1730 cu titlul *Dictionarium Britannicum: A More Compleat Universal Etymological Dictionary Than Any Extant*.

În anul 1755, lexicograful, eseistul și criticul literar Samuel Johnson a alcătuit un dicționar în două volume cu titlul *A Dictionary of the English Language*. Acest dicționar a constituit mai bine de un secol modelul lexicografiei englezești.

Editorul britanic David Buchanan a alcătuit un dicționar ce conținea ghiduri de pronunție. Mai târziu, în anul 1780 actorul Thomas Sheridan a compilat *General Dictionary of the English*

Language. Scopul lucrării era să stabilească un standard de pronunție a cuvintelor. Un alt actor, John Walker, a elaborat în 1791 o lucrare, *Critical Pronouncing Dictionary and Expositor of the English Language*, care cuprindea norme de pronunție. Acest dicționar a influențat mai mult publicul.

Un dicționar foarte cunoscut este *A New English Dictionary on Historical Principles (NED)*, cunoscut și sub denumirea *The Oxford English Dictionary (OED)*. Alcătuirea sa a început în anul 1857 sub auspiciile Societății Filologice Engleze. În 1879, scoțianul James Augustus Henry Murray a devenit redactor și astfel între anii 1884 și 1928 au fost publicate primele 10 volume. În anul 1933 au fost adăugate alte trei volume. Un al patrulea volum a fost realizat în perioada 1972–1986. Apoi, în anul 1989 dicționarul a fost reeditat, dar de această dată în 20 de volume. A urmat apoi o serie de reeditări și prescurtări ale acestui dicționar. În 1971 a fost publicat *The Compact Edition of the Oxford English Dictionary* (2 vol.); *The Shorter Oxford English Dictionary* (1933) a apărut în două volume care conțin câteva revizuiți ce privesc pronunția. Această lucrare a fost revizuită de două ori și reeditată în 1973.

Anul 1987 a fost anul în care *The Oxford English Dictionary* a apărut pe CD-ROM. O altă ediție a dicționarului pe CD-ROM a fost alcătuită în 1992.⁶⁰

Dicționare americane

Primul dicționar important a fost alcătuit în 1783 și s-a numit *The American Spelling Book*. Această lucrare era prima parte a publicației *Grammatical Institute of the English Language* (1783–1785) alcătuită de către lexicograful Noah Webster.

În perioada următoare acesta a realizat un dicționar numit *A Compendius Dictionary of the English Language* (1806). Noah

⁶⁰ *Ibidem*.

Webster s-a ocupat și de elaborarea lucrării cu titlul *An American Dictionary of the English Language* (începută în 1807, publicată în 1828). Acest dicționar cuprindea peste 12.000 de cuvinte și 40.000 de definiții în plus față de oricare alt dicționar de limba engleză. Din păcate, lucrarea nu a fost foarte populară.

În anul 1830 Joseph Emerson Worcester a alcătuit dicționarul *Comprehensive Pronouncing and Explanatory Dictionary of the English Language*. Acesta era un dicționar superior din punct de vedere tehnic celui alcătuit de către Noah Webster. În 1841 a apărut o ediție revizuită.

Chauncey A. Goodrich a publicat în 1847 primul dicționar Merriam-Webster, apoi în 1864 a apărut o ediție revizuită de către un filolog german și editată de către Noah Porter.

În ceea ce privește șirul de publicații Webster, în anul 1890 a apărut *Webster's International Dictionary*, iar în 1909 *Webster New International Dictionary*, reeditat în 1934.

Alte dicționare importante sunt cele publicate de Worcester: *A Universal and Critical Dictionary of the English Language* (1846) și *A Dictionary of the English Language* (1860). Acesta din urmă cuprinde sinonime și ilustrații.

Isaac Kauffman Funk este cel care a introdus un nou format pentru definiții, schimbând ordinea care se folosea până atunci, și anume definiția începea cu înțelesul curent al cuvântului, apoi prezenta sensul vechi și etimologia cuvântului. În zilele noastre, dicționarele includ ambele formate de definiții: unele dau întâi sensul vechi al cuvântului, iar altele sensul nou al cuvântului.

Isaac Kauffman Funk a publicat în 1894 dicționarul *A Standard Dictionary of the English Language* în care a folosit tipul inovator de definiție amintit mai sus. A urmat apoi o serie de dicționare inspirate din primul dicționar al lui Funk. Astfel, Funk & Wagnalls a publicat în 1913 *The New Standard Dictionary of the English Language* și ediția internațională a lui

Funk & Wagnalls Standard Dictionary of the English Language în 1958. Mai târziu au apărut dicționare create special pentru uzul elevilor: *Funk & Wagnalls Standard Collegiate Dictionary* și *Funk & Wagnalls Standard Desk Dictionary*.

În 1961 a fost publicat Webster's *Third New International Dictionary of the English Language*. Acesta cuprindea atât jargoane, cât și termeni tehnici. De asemenea, schemele de pronunție indicau și zonele în care se pronunțau cuvintele în modul expus în dicționar.⁶¹

3.5.2 Dicționare românești

Primele dicționare românești datează din secolul al XVI-lea. Acestea erau glosare bilingve slavo-românești.

În 1789 a fost tipărit un dicționar bilingv rus-român al lui Mihail Strilbițki. O altă lucrare importantă, rămasă din păcate în manuscris, este cea a lui Budai-Deleanu: *Lexiconul românesc-nemțesc* (1818).

Urmează apoi, între 1822–1823, apariția unui dicționar despre care se știe că a fost scris la orânduiala episcopului Ioan Bob: *Dicționarul românesc, latinesc și unguresc* (2 vol.).

Lexiconul de la Buda (1825) (fig. 13) este considerat începutul lexicografiei românești. Este un dicționar român-latin-maghiar-german.

Academia Română încearcă să alcătuiască un dicționar al limbii române. Apare *Dicționarul limbii române* (3 vol.) a lui A. T. Laurian și I. C. Masim între anii 1871–1877, dar acesta este caracterizat de un latinism exagerat.

Hasdeu alcătuieste *Etymologiarum Magnum Romaniae* (1886–1893) care cuprindea litera A și în parte B.

⁶¹ *Ibidem*.

Între 1906 și 1944 Al. Philippide și apoi S. Pușcariu publică *Dicționarul limbii române*, literele A–C, F–L. Dicționarul are caracter normativ, explicativ, etimologic și istoric.

Alte dicționare importante sunt:

- *Dictionnaire d'etymologie daco-romane* al lui A. Cihac (2 vol.: vol. I – 1870, vol. II – 1879),
- *Nouveau dictionnaire roumain-français* al lui Frédéric Damé (1893–1895),
- *Dicționar universal al limbii române* al lui Lazăr Șăineanu (1896),
- *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch* al lui H. Tiktin (3 vol., 1895–1924),
- *Etymologisches Wörterbuch* al lui Ș. Pușcariu (1905),
- *Dicționar etimologic* al lui I. A. Candrea și O. Densusianu (1907–1914),
- *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* al lui I. A. Candrea (1931),
- *Dicționarul limbii române literare contemporane* (4 vol., 1955–1957),
- *Dicționarul limbii române moderne* (1958).⁶²

3.5.3 Criterii de clasificare a dicționarilor

1. **Densitatea intrărilor:** lista cuvintelor este generală sau specială, cuprinde dialecte sociale sau regionale, argouri și jargoane sau arhaisme;

2. **Numărul de limbi acoperite:** monolingve, bilingve, poliglote;

⁶² *Dicționar enciclopedic român*. București: Editura Politică, 1964. vol. 2. pp. 101 și 102.

3. *Natura intrărilor*: lexicale și enciclopedice;
4. *Axa timpului*: abordare dinamică sau statică;
5. *Aranjarea intrărilor*: alfabetic sau semantic;
6. *Scopul*: normativ sau referențial;
7. *Publicul țintă*: pentru toți cititorii sau pentru specialiști.⁶³

3.5.4 Tipuri de dicționare

1. *Generale, explicative* – cuprind între 150.000 – 250.000 de intrări; scopul lor este de a informa, sunt destinate tuturor categoriilor de utilizatori; oferă informații de interes general;

2. *Istorice* – prezintă istoria unui cuvânt de la introducerea lui în limbă până în momentul redactării lucrării; prezentarea cuvântului este amănunțită; sensurile cuvintelor sunt prezentate de-a lungul evoluției lor;

3. *Specializate* – se referă la o perioadă delimitată de timp, studiază evoluția cuvintelor în acea perioadă;

4. *Etimologice* – se aseamănă cu dicționarele istorice, dar tendința lor este de a fi mai complete; pun accent pe modul în care au apărut, s-au compus cuvintele și dau importanță conotațiilor cuvintelor în alte limbi;

5. *Pe domenii* – se concentrează pe definirea cuvintelor dintr-o anumită arie tematică, se adresează publicului specializat în domeniile respective;

6. *Biografice* – redau viața și activitatea unei personalități dintr-un anumit domeniu.⁶⁴

⁶³ www.ciil-ebooks.net/html/lexico/link5.htm, (accesat pe 6 iulie 2007).

⁶⁴ Olimpia Curta. *Metode tradiționale și moderne de regăsire a informației în bibliotecă*. Cluj-Napoca: Presa universitară clujeană, 2004, p. 29.

Dicționare celebre

□ Compania Merriam-Webster (G. & C. Merriam Company) din Statele Unite ale Americii publică lucrări de referințe, mai ales dicționare ce au ca model dicționarul lui Noah Webster's: *An American Dictionary of the English Language* (1828). Cele mai cunoscute dicționare ale companiei sunt:

1. *Webster's Third New International Dictionary*,
2. *Merriam – Webster's Collegiate Dictionary* (fig. 14) – ediția a XI-a, disponibilă și pe CD-ROM.

Această companie a publicat și dicționare de sinonime, geografie, biografie, nume proprii, termeni medicali, termeni sportivi, argouri, spaniol-englez și multe altele.

□ Un alt dicționar american important, publicat pentru prima dată în 1966 este *The Random House Dictionary of the English Language*. Edițiile următoare au fost redenumite *Random House Webster's Unabridged Dictionary*.

Compania Random House a intrat pe piața surselor de referințe după al doilea război mondial și de atunci a publicat o serie de lucrări importante cum ar fi de exemplu: *American College Dictionary*.

□ Editura Boston a publicat *The American Heritage Dictionary of the English Language (AHD)*. Prima ediție a dicționarului a apărut în 1969. Au urmat apoi alte ediții în anii 1980, 1992 și 2000.

□ *Webster's New World Dictionary* este o lucrare editată în prezent de John Wiley & Sons. Dicționarul a fost publicat pentru prima dată în 1951. Au urmat apoi alte ediții: în 1970, 1989 și 1998.

□ Dicționarul englez care se bucură de un mare succes este *The Oxford English Dictionary (OED)* publicat de către Oxford University Press (OUP). Ultima ediție cuprinde aproximativ 300.500 de intrări principale, 157.000 de combinații și derivate, 169.000 de expresii, acestea totalizând 616.500 de

forme de cuvinte. Conține și peste 2 milioane de ilustrații conotative. Acest dicționar are și o versiune electronică, disponibilă pe CD-ROM și poate fi folosită doar de cei care utilizează Microsoft Windows.

□ Un alt dicționar publicat de Oxford University Press este *Concise Oxford English Dictionary*, dicționar cunoscut ca fiind cel mai mic dicționar dintre cele din seria Oxford. Până în anul 2002 acest dicționar s-a numit *The Concise Oxford Dictionary (COD)*. Pentru alcătuirea sa a fost utilizat *Oxford English Dictionary (OED)*. A XI-a ediție a *COD* este disponibilă și în variantă electronică.

□ *The New Oxford Dictionary of English (NODE)* este un dicționar într-un singur volum editat pentru prima dată în 1998. Chiar dacă s-ar părea că acest dicționar este inspirat de *OED* nu este așa, deoarece lucrarea reprezintă o compilație în totalitate nouă. Ultima ediție a acestui dicționar este considerată cea mai vastă prezentare într-un volum a unui dicționar realizată până în prezent de Oxford. Această ediție conține 355.000 de cuvinte, expresii și definiții.

□ Seria dicționarelor editate de Oxford continuă cu *New Oxford American Dictionary (NOAD)*. Este un dicționar într-un singur volum ce conține 250.000 de intrări și definiții (ediția a II-a). Pentru alcătuirea *NOAD* a fost folosit modelul *NODE*. A II-a ediție a *NOAD* a fost publicată în 2005 împreună cu varianta disponibilă și pe CD-ROM.

□ Alt dicționar important este *Canadian Oxford Dictionary* (1998) care este un punct de referință pentru engleza canadiană. Dicționarul cuprinde 300 000 de intrări, incluzând cele 2.200 canadianisme; pe lângă acestea, în dicționar mai întâlnim informații cu privire la pronunția cuvintelor. O a II-a ediție a acestui dicționar a apărut în 2004. Dicționarul a avut un mare succes, fiind un bestseller în Canada pentru o perioadă de mai bine de un an, lucru neobișnuit pentru o lucrare de referințe.

□ Importante pentru engleza canadiană sunt și următoarele dicționare:

- *ITP Nelson Canadian Dictionary*,
- *Gage Canadian Dictionary*.

□ *A Dictionary of the English Language* alcătuit de către Samuel Johnson și publicat în anul 1755 reprezintă unul dintre cele mai importante dicționare din istoria limbii engleze.

□ The Century Company a publicat între anii 1889-1891 prima ediție a dicționarului *The Century Dictionary and Cyclopedia*. Acesta a fost unul dintre cele mai mari și mai căutate dicționare enciclopedice ale limbii engleze. Dicționarul a fost tipărit în versiuni de 6, 8 sau 10 volume. La baza acestui dicționar a stat dicționarul lui Noah Webster: *Noah Webster's American Dictionary* (1841).

□ O lucrare celebră care conține definițiile și interpretările multor expresii celebre, aluzii și figuri mitice/istorice este dicționarul *Brewer's Dictionary of Phrase and Fable*. A fost publicat pentru prima oară în 1870 de către E. Cobham Brewer. În anul 1896, la puțin după moartea autorului a apărut o ediție revizuită a dicționarului. În prezent s-a ajuns la a XVII-a ediție publicată în 2005 de către John Ayto.

□ Publicat pentru prima dată în 1981, *Macquarie Dictionary* este o lucrare ce face referire la engleza australiană și la engleza vorbită în Noua Zeelandă. Proiectul acestui dicționar a fost început de către Universitatea Macquarie. Au urmat apoi alte trei ediții: 1991, 1997, 2005.

□ Un dicționar folosit pentru rezolvarea cuvintelor încrucișate este *Chamber's Twentieth Century Dictionary* publicat pentru prima dată în 1901. Acest dicționar s-a remarcat prin faptul că în cuprinsul său se găseau mai multe dialecte, arhaisme etc. decât se găseau în celelalte dicționare. Titlul actual al dicționarului este *Chambers Dictionary* și a ajuns în 2006 la a X-a ediție publicată de Chambers Harrap.

□ Universitatea din Birmingham și Collins au demarat în anul 1980 un proiect în urma căruia a luat naștere *Collins Birmingham University International Language Database (COBUILD)*. Prima ediție a apărut în 1987, urmând apoi alte ediții în 1995, 2001, 2003 și 2006.

□ Un dicționar de drept care se referă la legile din Statele Unite ale Americii este *Black's Law Dictionary*. Acest dicționar este un suport important pentru un student la drept și chiar și pentru un avocat. Prima sa ediție a fost publicată în 1891. În prezent s-a ajuns la a VIII-a ediție care a introdus un sistem unic pentru actualizarea cazurilor la care dicționarul face referire.⁶⁵

3.5.5 Cum se folosesc dicționarele

- trebuie să fim atenți la primele pagini în care se explică abrevierile;
- ultimele pagini pot conține tabele sau hărți;
- paginile auxiliare pot conține informații importante;
- anexele pot oferi intrări geografice/biografice;
- cuprinsul ajută la găsirea informațiilor incluse în paginile auxiliare.⁶⁶

3.5.6 Criterii de evaluare a dicționarelor

1. **Credibilitatea:** informația prezentată trebuie să fie adevărată;
2. **Calitatea artistică:** modul în care este prezentat materialul;

⁶⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Dictionary>, (accesat pe 10 iulie 2007).

⁶⁶ <http://emp.byui.edu/bairM/IS111/diction.htm>, (accesat pe 6 iulie 2007).

3. *Valoarea*: valoarea crește cu cât informațiile privesc un sector mai mare de interes;

4. *Factorul de interes*: publicul căruia i se adresează;

5. *Efectele asupra utilizatorilor*: își îndeplinesc sau nu misiunea pentru care au fost realizate;

6. *Stilul literar*: nu trebuie să existe ambiguități;

7. *Comprehensiunea*: să poată fi înțeles textul de către cititori; se pot folosi termeni științifici, dar ei trebuie explicați;

8. *Reputația autorului sau a editorului*: cu cât autorul sau editorul este mai cunoscut, cu atât lucrarea este mai valoroasă;

9. *Originalitatea*: noutatea pe care lucrarea o aduce;

10. *Durabilitatea*: cât de durabilă este lucrarea, atât fizic cât și informațional;

11. *Universalitatea*: căror categorii de public se adresează; cu cât se adresează mai multor categorii, cu atât valoarea sa crește;

12. *Autenticitatea*: informațiile să fie reale, să poată fi verificate;

13. *Scopul*: ce urmărește lucrarea de referințe;

14. *Validitatea*: prezentarea mai multor puncte de vedere;

15. *Formatul*: mărimea lucrării de referințe, importantă pentru economia spațiului.⁶⁷

⁶⁷Bill Katz; Robin Kinder. *The Publishing and Review of Reference Sources*. New York, London: The Haworth Press, 1987, p. 58-61.

3.6 Sursele factice

O altă categorie de surse de referințe pe care le folosesc bibliotecile sunt sursele factuale sau factice. Printre acestea se numără: almanahurile, anuarele și manualele.

3.6.1 Almanahul – definiție și evoluție

În *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* almanahul este definit astfel: „publicație serială destinată unei categorii specifice de cititori”.⁶⁸ Virgil Olteanu definește almanahul ca fiind o „publicație calendaristică cu conținut variat, care de regulă se adresează unei anumite categorii de cititori. Spre deosebire de calendar, almanahul oferă date astronomice restrânse, iar cuprinsul său este specific pe un anumit domeniu”.⁶⁹ Dicționarul Webster oferă următoarea definiție pentru almanah: „1. o lucrare ce conține informații astronomice și meteorologice pentru un anumit an și deseori include și un amestec de alte informații; 2. o publicație anuală ce conține informații statistice, tabele și informații generale”.⁷⁰

⁶⁸ Mircea Regneală. *Op. cit.*, p. 34.

⁶⁹ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 25.

⁷⁰ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0 [CD-ROM].

În limba română cuvântul „almanah” provine din franceză – „almanach”, termen care își are originea în limba latină – „almanachus”.⁷¹

Almanahurile antice erau sculptate în bețe de lemn (numite de către preoții egipteni „degetele Soarelui”) sau în piatră, iar almanahurile medievale, începând cu secolul al XII-lea erau înregistrate pe pergament. Cel mai vechi almanah tipărit este cel al astronomului și matematicianului german Johannes Müller. Lucrarea a fost tipărită în 1476 la Veneția (Italia) și se intitula *Kalendarium Novum*. Almanahul era tipărit în două culori: roșu și negru, roșu fiind simbol pentru zilele de sărbătoare.

Almanahurile din secolele al XV-lea – al XVI-lea cuprindeau în special informații astrologice și predicții, unele predicții fiind de-a dreptul înfiorătoare ca de exemplu, moartea regilor.

Încă de la început almanahurile cuprindeau multe informații astrologice, primul almanah astrologic standard fiind alcătuit la Oxford. În Anglia, compania Stationers a publicat primele almanahuri care făceau predicții pentru anul următor. Un exemplu de astfel de almanah este cel al lui Francis Moore intitulat *Vox Stellarum* și terminat în iulie 1700.

Pentru America primul almanah a fost alcătuit de către William Pierce și a apărut în Massachusetts; titlul acestuia era *An Almanack for ... 1639 ... for New England*. De-a lungul secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea producția de almanahuri a început să crească în America. În anul 1687 a fost alcătuit primul almanah care cuprindea un buletin meteorologic, autorul acestuia fiind John Tulley. Secolul al XVIII-lea este caracterizat prin faptul că almanahurile au început să conțină anecdote, proverbe, poezii, povestiri, ghicitori. Aceste almanahuri erau distribuite în magazinele de cărți sau de către vânzători ambulanți, ajungând să fie foarte căutate și citite.

⁷¹ *Dicționar explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998, p. 29.

Cel mai faimos almanah american este cel alcătuit de Benjamin Franklin. Titlul acestui almanah era *Poor Richard's Almanack* (fig. 15). Lucrarea a fost alcătuită între 1732-1757 și a avut un succes deosebit: doar în anul 1766 au fost vândute 141 257 de exemplare.

Totuși, liderul almanahurilor a fost Robert Bailey Thomas care a alcătuit în 1792 lucrarea *The Farmer's Almanac* (*Almanahul fermierului*) (fig. 16). Începând cu anul 1848, lucrarea a început să fie publicată în fiecare an cu titlul *The Old Farmer's Almanac* (fig. 17). Almanahul și-a păstrat formatul oferind informații despre agricultură și vreme, cât și anecdote, povești moraliste. Această lucrare se distinge prin faptul că este cea mai veche publicație periodică care a apărut în mod continuu în SUA.

Secolul al XIX-lea se caracterizează prin faptul că au apărut noi tipuri de almanahuri pe diferite teme, cum ar fi: politică, sănătate, recreere. În prezent, scopul almanahului este acela de a răspunde la toate întrebările pe care un cititor le-ar putea avea. Acest obiectiv este bine ilustrat în *Information Please Almanac* care apare fără întrerupere începând cu anul 1947. Câteva exemple similare cu această lucrare sunt: *Corpus Almanac of Canada* (1965–), *Whitaker's Almanac* (1869–), *The World Almanac and Book of Facts* (1868–) și *Reader's Digest Almanac* (1965–).⁷²

3.6.2 Anuarul – definiție și evoluție

Anuarul este definit în *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* ca fiind o „publicație serială care apare, de regulă, anual. Editat de un organism sau o instituție a cărei componență determină profilul și sfera sa de cuprindere, almanahul

⁷² *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

poate include date, adrese ale persoanelor și organismelor, rapoarte și dări de seamă etc. În cazul în care este editat de o instituție științifică poate conține și lucrări de specialitate.”⁷³ Dictionarul Webster definește anuarul astfel: „o publicație ce apare anual ca raport sau rezumat al statisticilor și întâmplărilor.”⁷⁴ În *Dicționarul enciclopedic român* găsim următoarea definiție pentru anuar: „publicație periodică anuală, cuprinzând informații despre activitatea unei instituții, întreprinderi, organizații de masă etc. pe timp de un an sau lucrări științifice ale unei instituții.”⁷⁵

Cuvântul „anuar” provine din limba franceză – „annuaire”.⁷⁶

Există două tipuri de anuar. Primul tip, după cum și titlul sugerează, face referire la anul ce a trecut și este o lucrare generală. Acest tip este cel mai cunoscut și este folosit în biblioteci pentru a se verifica nume, date, statistici, evenimente și alte lucruri importante ce au avut loc în anul anterior. Al doilea tip de anuar este acela care face referire la un anumit domeniu al cunoașterii.

Anuarele sunt folosite pentru a se afla informații precum: Care este populația actuală a Austriei? Câți bani se cheltuiesc pe educație în Irlanda? Cine este președintele Franței? Ce anume importă și exportă S.U.A.? În același timp, anuarele oferă informații sociale, economice și politice despre o anumită țară, fiind de cele mai multe ori un supliment pentru enciclopedii.

În prezent, anuarele se găsesc atât în format tradițional, cât și în format electronic, rămânând ca bibliotecarul sau specialistul să decidă pe care îl va folosi în funcție de cererea utilizatorului.⁷⁷

⁷³ Mircea Regneală. *Op. cit.*, vol.1, p. 41.

⁷⁴ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0 [CD-ROM].

⁷⁵ *Dicționar enciclopedic român*. București: Editura Politică, 1964, vol. 1, p. 150.

⁷⁶ *Dicționar explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998, p. 49.

⁷⁷ William A. Katz. *Op. cit.*, pp. 291–292.

3.6.3 Manualul – definiție și evoluție

Conform dicționarului Webster, manualul este „o lucrare de referință concisă care acoperă un anumit subiect”.⁷⁸ *Dicționarul explicativ al limbii române* definește manualul ca fiind o „carte ce cuprinde noțiunile de bază ale unei științe, ale unei arte sau ale unei îndeletniciri practice.”⁷⁹ O altă definiție a manualului este: „document cu caracter didactic cuprinzând noțiunile fundamentale dintr-un anumit domeniu teoretic sau practic.”⁸⁰

Cuvântul „manual” provine din limba franceză – „manuel”.⁸¹

Scopul manualelor este acela de a oferi răspunsuri legate de un anumit domeniu. Un exemplu de manual este *MLA Handbook for Writers of Research Papers* (fig. 18) și oferă informații pentru alcătuirea notelor bibliografice în stilul acceptat de MLA (Medical Library Association/Asociația Bibliotecilor Medicale). Alte manuale celebre care pot fi amintite sunt: *Perry's Chemical Engineers Handbook*, *Marks Standard Handbook for Mechanical Engineers* și *CRC Handbook of Chemistry and Physics*.⁸²

3.6.4 Tipuri de surse factice

1. *almanahuri*:

- a. tipărite: *Whitaker's Almanac*, *The Old Farmer's Almanac*, *The New York Times Almanac*;

⁷⁸ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0 [CD-ROM].

⁷⁹ *Dicționar explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998, p. 598.

⁸⁰ Mircea Regneală. *Op. cit.*, vol. 2, p. 11.

⁸¹ *Dicționar explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998, p. 598.

⁸² <http://en.wikipedia.org/wiki/Handbook>, (accesat pe 23 aprilie 2008).

- b. online: *World Almanac and Book of Facts, Information Please Almanac*;
- 2. **anuale:**
 - a. tipărite: *Europa World Yearbook* (fig. 19), *Stateman's Year-Book*;
 - b. pe CD-ROM: *World Country Analysis*;
- 3. **manuale:**
 - a. tipărite: *The Merck Manual*.⁸³

3.6.5 Cum se folosesc sursele factice

Sursele factice pot fi folosite atunci când bibliotecarul primește o întrebare care necesită un răspuns scurt, așa numitele cereri de referințe rapide. La ora actuală, sursele factice apar din ce în ce mai mult și în format electronic și de aceea specialistul trebuie să analizeze cererea utilizatorului pentru a decide ce format să utilizeze pentru a regăsi informațiile căutate.

În cazul în care utilizatorul dorește informații cât mai recente, este de preferat ca bibliotecarul să folosească surse factice disponibile în format electronic. Când utilizatorul dorește un răspuns scurt, cărțile îi sunt mai la îndemână bibliotecarului.⁸⁴

3.6.6 Criterii de evaluare a surselor factice

1. **Exactitatea:** este cel mai important criteriu de evaluare a surselor factice. Specialistul poate verifica exactitatea surselor citind recenzii despre acestea sau comparând datele incluse cu

⁸³ William A. Katz. *Op. cit.*, vol. 1, pp. 288–298.

⁸⁴ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Op. cit.*, pp. 373–374.

date din alte surse. În lucrările de calitate erorile sunt semnalate și corectate cu ajutorul eratelor sau în edițiile următoare;

2. **Indexul:** trebuie să ajute specialistul, să fie exact și trebuie să completeze aranjamentul lucrării. Există anuare ce cuprind indexuri care fac referire la mai mult decât conținutul volumului respectiv; acest tip de index este foarte util în cazul în care data unui eveniment, de exemplu, nu este cunoscută cu certitudine;

3. **Documentarea:** există multe surse factice care sunt alcătuite din informații din diferite lucrări și de aceea este important ca în surse să fie indicate documentele din care a fost preluată informația. Lucrările de referințe care nu menționează sursele pe care se bazează nu pot fi de încredere;

4. **Înțelegerea:** de obicei sursele factice fac referire la un domeniu sau mai multe, iar înțelegerea domeniului de către utilizatori trebuie să fie conformă scopului lucrării; informațiile conținute trebuie să fie, de asemenea, pe înțelesul utilizatorilor;

5. **Unicitatea:** sursele de referințe de acest tip trebuie să ofere informații unice sau puncte de vedere unice cu privire la informația dată;

6. **Formatul:** în prezent aceste surse se găsesc și în format electronic, fapt ce face ca accesarea acestora să fie mai rapidă;

7. **Actualitatea:** informația conținută trebuie să fie actuală; sursele factice în variantă electronică sunt mai ușor de reactualizat.⁸⁵

⁸⁵ *Ibidem*, pp. 359–360.

3.7 Sursele biografice

3.7.1 Biografia – definiție și evoluție

Biografia este definită în *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* astfel: „document privind viața și activitatea unei persoane”.⁸⁶ În Merriam-Webster Dictionary & Thesaurus găsim următoarea definiție pentru biografie: „o scriere istorică despre viața unei persoane”.⁸⁷ Virgil Olteanu definește biografia ca fiind o „lucrare care conține prezentarea vieții unei personalități.”⁸⁸

Cuvântul „biografie” provine din greacă „bios” – viață și „graphe” – scriere.⁸⁹

Biografia este una dintre cele mai vechi forme de literatură. În prezent, pentru a alcătui o biografie completă este necesară consultarea multor surse, o strategie și o vedere de ansamblu asupra subiectului. Autorul trebuie să țină cont de faptul că trebuie să atingă anumite puncte: data nașterii și a morții subiectului, educația, ambiții, conflicte, loc de muncă, realizări, relații cu alte persoane. Biografia trebuie să aibă libertatea oricărei lucrări creative, dar în același timp trebuie să exprime adevărul despre subiect.

⁸⁶ Mircea Regneală. *Op. cit.*, p. 77.

⁸⁷ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0. [CD-ROM]

⁸⁸ Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 53.

⁸⁹ *Everyman's Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1976, vol. 2, p. 226.

Biografia este la fel de veche ca și istoria înregistrată. Guvernatorii și magnații din Egiptul Antic, Asia și Babilonia își inscripționau faptele în piatră sau argilă. *Vechiul Testament* conține viața multor patriarhi și profeți, iar *Noul Testament* îi prezintă pe cei patru evangheliști.⁹⁰

Termenul „biografie” a fost utilizat pentru prima dată în secolul al VI-lea de către scriitorul grec Damascius. În Anglia, cuvântul „biografie” a fost folosit pentru prima dată abia în secolul al XVII-lea de către Fuller în lucrarea sa intitulată *Worthies* (1662), iar în anul 1683 Dryden a definit biografia ca fiind „istoria vieții anumitor persoane.”⁹¹

Biografiile se întâlnesc în literatura tuturor națiunilor, dar grecii și romanii au pus mai mare accent pe acest tip de scriere: evenimentele erau prezentate în ordine cronologică, iar autorul își prezenta eroul ca fiind un exemplu bun sau rău. Una dintre cele mai vechi biografii grecești este cea scrisă de Xenophon cu privire la Socrates. De departe, cea mai interesantă lucrare de acest gen este *Vieți paralele* a lui Plutarch în care acesta prezintă viața a 46 de eroi greci și romani. Eroii sunt aranjați alternativ și prezentați în paralel unul cu altul. Plutarch a știut cum să privească părțile interesante ale persoanelor respective, capacitatea lui de selecție este uimitoare, ceea ce îl face să fie inegalabil în perioada în care a trăit; doar cei mai buni biografi moderni au reușit să îl egaleze. Alte lucrări grecești importante sunt: *Viața lui Apollonius din Tyna* a lui Philostratus, *Viețile filosofilor* (sec. al III-lea) a lui Diogenes Laertius, *Viața lui Platon* a lui Olympiodorus din Alexandria.

În ceea ce privește literatura romană, o lucrare de un mare interes este *De Viris Illustribus* a lui Cornelius Nepos cu

⁹⁰ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

⁹¹ *Everyman's Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1976, vol. 2, p. 226.

toate că în unele locuri autorul nu oferă datele în ordine cronologică. O altă biografie care este mai mult istorică este *Viața lui Alexandru cel Mare* scrisă de Q. Curtius Rufus. *De vita et moribus Julii Agricolae* a lui Tacitus este o lucrare ce contribuie la cunoștințele noastre despre acele vremuri. *Viețile celor 12 împărați* (120 î. Hr.), de la Caesar la Domitian, a lui Suetoniu este o altă biografie în care autorul arată indiferență față de exactitatea cronologică.⁹²

La începutul Evului Mediu s-a înregistrat un declin la nivel cultural. Până în acest moment biografiile din Europa făceau referire la călugări, preoți și sihaștri. Spre sfârșitul Evului Mediu, biografii nu se mai arată interesați să alcătuiască biografiile oamenilor bisericii și se îndreaptă spre alcătuirea biografiilor regilor, cavalerilor și tiranilor. Cea mai importantă biografie din această perioadă este *Le Morte d'Arthur* (fig. 20) a lui Sir Thomas Malory. Această biografie a stat la baza poveștii *King Arthur and his knights of the Round Table* (*Regele Arthur și cavalerii mesei rotunde*).

În timpul Renașterii subiectul biografiilor s-a îndreptat către artiști și poeți. *Viețile artiștilor* (1550) a lui Giorgio Vasari a devenit foarte repede un best seller pentru acea perioadă.

Biografiile scrise în limba engleză au apărut în timpul regelui Henry al VIII-lea. Două dintre cele mai importante biografii din această perioadă sunt: *Acts and Monuments* (1563), cunoscută și sub denumirea *The Book of Martyrs* a lui John Foxe și *History of the Worthies of England* (1662) a lui Thomas Fuller.⁹³

⁹² *Ibidem*, vol. 2, p. 226.

⁹³ *Wikipedia. The Free Encyclopedia*, www.wikipedia.org, (accesat pe 28 mar. 2008).

Începutul epocii de aur a biografiei este considerat anul 1791 când a apărut prima biografie modernă: *Viața lui Samuel Johnson* scrisă de James Boswell.

Reprezentative pentru secolul al XIX-lea sunt următoarele biografii: *Viața lui Sir Walter Scott* (7 vol., 1837–1838) scrisă de John Gibson Lockhart; cele două biografii ale lui Thomas Carlyle (1882, 1884) scrise de James Anthony Froude; *Viața lui Charlotte Bronte* (1857) a lui Elizabeth Gaskell; *Adolphe* a lui Benjamin Constant și *La Vie de Henri Brulard* scrisă de Stendhal. Chiar dacă începuseră să își facă apariția telefoanele, scrisorile personale și jurnalele au prezentat mereu un deosebit interes fiind considerate materiale importante în alcătuirea unei biografii.

În secolul XX, S. Freud și mulți oameni de știință au adus un plus explorării personalității. În această perioadă domeniul biografiei s-a schimbat mult, înregistrându-se un declin al biografiilor formale. Standardele pentru scrierea biografiilor s-au modificat. Autorii se ghidau după ce a spus Carlyle în 1827: „O viață bine scrisă este aproape la fel de rară ca o viață bine trăită”⁹⁴. Această idee a fost foarte bine ilustrată în anul 1918 de către Lytton Strachey în lucrarea *Eminent Victorians* și apoi în 1921 în lucrarea *Queen Victoria*. Strachey descria biografia ca fiind „cea mai delicată și umană ramură dintre toate ramurile artei scrise”.⁹⁵ De-a lungul timpului, biografia și-a păstrat cititorii, indiferent de curentele literare care au apărut și care au dispărut, iar acum aceasta ocupă un loc semnificativ în cadrul literaturii.⁹⁶

Apariția noii tehnologii a făcut ca, la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI să apară biografiile multimedia. Acest tip de biografii devin din ce în ce mai cunoscute în comparație cu biografiile tradiționale. Biografiile în format

⁹⁴ *Enciclopedia Microsoft Encarta*, 2001. [CD-ROM]

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ *Ibidem*.

electronic oferă imagini și filme, oferind perso-nalității o nouă dimensiune care nu poate fi redată de o biografie în format tradițional. Popularitatea biografiilor multimedia a culminat cu apariția posturilor de televiziune precum A & E, The Biography Channel, The History Channel, History International. Pe baza documentarelor referitoare la viața unor persoane importante, la Hollywood s-au produs multe filme care au avut un deosebit succes.

Cele mai recente tipuri de biografii sunt cele online și cele disponibile pe CD-ROM. Diferența dintre biografiile tradiționale și cele sub formă de film, pe de o parte și cele disponibile online și pe CD-ROM, pe de altă parte constă în faptul că cele din urmă nu oferă o istorie cronologică a personalității, dar includ videoclipuri, fotografii și articole. Lev Manovich consideră că biografiile online și cele pe CD-ROM se aseamănă foarte mult cu bazele de date, permițând utilizatorilor să navigheze în conținutul materialului în mai multe feluri.⁹⁷

În zilele noastre, bibliotecile achiziționează din ce în ce mai puține surse biografice tipărite. În locul acestora, bibliotecile preferă să utilizeze surse biografice online pentru că se pot folosi mult mai ușor decât cele tipărite. Un alt avantaj al surselor online este acela că pot fi revizuite ușor și într-un timp foarte scurt.⁹⁸

3.7.2 Tipuri de surse biografice

1. *Cataloage biografice curente* – acest tip de surse biografice cuprinde lucrări de tipul *Who's Who*. De exemplu, *Who's Who in America*(fig. 21), a fost publicat de două ori pe an

⁹⁷ Wikipedia. *The Free Encyclopedia*, www.wikipedia.org, (accesat pe 28 martie 2008).

⁹⁸ William A. Katz. *Op. cit.*, p. 344.

între 1899 și 1994, apoi, începând cu 1994 anual. Standardele de admitere în lucrare au rămas relativ aceleași pe întreaga perioadă de publicare. Publicația *Who's Who in America* acoperă și Canada și Mexic-ul. Acest tip de sursă biografică este alcătuită pe baza chestionarelor care sunt trimise personalităților, iar în cazul în care acestea nu răspund, colectivul redacțional va colecta date din alte surse și va semnală acest lucru printr-un asterisc ce indică faptul că informația este prelucrată de cei care au lucrat la alcătuirea sursei. Datele prezentate în această publicație sunt aranjate în 20 de câmpuri: 1) nume și prenume, 2) ocupație, 3) data nașterii, 4) părinți, 5) stare civilă, 6) copii, 7) educație, 8) diplome obținute, 9) carieră, 10) carieră în relație, 11) lucrări publicate, 12) activități civice și politice, 13) stagiul militar, 14) premii și burse, 15) calitatea de membru în asociații, 16) afiliație politică, 17) religie, 18) pasiuni, 19) adresa de acasă, 20) adresa de la serviciu. Această sursă biografică poate fi consultată și online. Un alt tip de catalog biografic curent este *Who's Who of American Women* ce apare din anul 1958 aproape la fiecare doi ani și care cuprinde aproximativ 34.000 de personalități feminine. Publicația selectează persoanele care vor fi incluse după modelul publicației *Who's Who in America*. Alte publicații ce sunt destinate să completeze *Who's Who in America* sunt: *Who's Who Among African Americans*, *Who's Who Among Hispanic Americans*, *Who's Who Among Asian Americans*, *Canadian Who's Who*. Acest tip de sursă este aranjată alfabetic, nu există index, iar în unele secțiuni se găsesc liste de abrevieri și o listă cu cei care au decedat de când a fost publicată ultima ediție. Două surse biografice importante sunt: *The International Who's Who* și *Who's Who in the World*, prima fiind disponibilă și pe CD-ROM. Există cataloage biografice ce fac referire la un anumit domeniu ca de exemplu: *American Men and Women of Science*, *Who's Who in Science and Engineering*, *Directory of*

American Scholars, Who's Who in American Art și *Who's Who in American Politics*.

2. **Dicționare biografice curente** – cuprind prezentări ale personalităților. Informațiile sunt obținute fie de la persoanele respective, fie din ziare și reviste. Evenimentele sunt prezentate în ordine cronologică și sunt incluse și date despre viața personală. Fiecare descriere a unei persoane este însoțită de o fotografie. *Current Biography* este o publicație în care utilizatorii pot găsi informații despre viața unei persoane fără a fi nevoiți să citească o biografie întreagă. Pentru această publicație se alcătuieste în fiecare an un anuar, iar indexurile cumulative sunt publicate o dată la 10 ani sau după o perioadă mai lungă. O altă publicație de acest tip este *Newsmakers* (intitulată inițial *Contemporary Newsmakers*). Ambele publicații acoperă toate domeniile. Câteva alte exemple de dicționare biografice curente sunt: *Biography Today*, *Contemporary Black Biography*, *Contemporary Authors*, *Dictionary of Literary Biography*, *Contemporary Designers*, *Contemporary Composers* și *Contemporary Theatre, Film & Television*.

3. **Dicționare biografice universale retrospective** – una dintre cele mai importante surse de acest tip este *Encyclopaedia of World Biography*; lucrarea cuprinde și figuri istorice asiatice și africane fiind destinată liceenilor și studenților; prima ediție a apărut în 1973, iar a doua ediție în 1998, cea din urmă conținând articolele din prima, dar reactualizate plus alte 500 de noi biografii. Ediția a II-a conține 16 volume de text, volumul 17 este reprezentat de index, iar volumul 18 este un volum suplimentar. Fiecare descriere conține imagini și face trimitere și la materiale adiționale. Pentru ediția a II-a există și o versiune disponibilă pe CD-ROM. O altă lucrare este *Dictionary of Scientific Biography* și acoperă domeniile: psihologie, biologie și matematică. Materialele se bazează în special pe contribuția pe care au adus-o personalitățile din aceste științe. Două

publicații de același gen sunt: *The Biographical Dictionary of Scientists* și *Concise Dictionary of Scientific Biography*. *Merriam-Webster's Biographical Dictionary* conține scurte biografii pentru figurile istorice din toată lumea. Biografiile conțin numele și pronunția acestuia, data nașterii și a morții, evenimentele esențiale din cariera persoanelor respective. În unele cazuri sunt oferite și pseudonimele personalităților. La începutul volumului se găsește lista de abrevieri și simboluri privind pronunția. Un alt exemplu de dicționar de acest tip este *Cambridge Biographical Encyclopaedia*, succesorul dicționarului *Chambers Biographical Dictionary*. Datele cuprinse în acest dicționar sunt preluate din baza de date Chambers and Cambridge in-house. Dicționarul cuprinde figuri din sport și muzică și se concentrează pe secolul XX, pe femei și minorități. *New Century Cyclopedia of Names*, un alt dicționar biografic a fost publicat în 1954 și cuprinde mai multe informații decât celelalte surse biografice, deoarece face referire și la locuri, evenimente, lucrări literare, figuri fictive sau mitice, cât și la cei mai importanți oameni din trecut. Lucrarea cuprinde peste 100 000 de nume proprii. Dicționarul oferă informații și cu privire la modul de pronunțare al numelor proprii.

4. Dicționare biografice naționale retrospective

În Statele Unite ale Americii, până în 1999, cea mai importantă biografie de acest tip a fost *Dictionary of American Biography* publicată de Scribner sub auspiciile Consiliului American. În anul 1999, The American Council of Learned Societies în cooperare cu Oxford University Press a publicat *American National Biography*, iar în 2000 aceasta a devenit disponibilă și online. Lucrarea cuprinde 24 de volume și 17 500 de biografii. O altă lucrare importantă pentru S.U.A. este *National Cyclopedia of American Biography*. Este alcătuită din 76 de volume și conține aproximativ 70 000 de intrări. *Dictionary of American Negro Biography* oferă biografii pentru africanii care

au trăit în America și care au avut o importanță deosebită. O biografie care se referă la femeile din America este *Notable American Women*; lucrarea cuprinde 4 volume: primele 3 volume au fost publicate în 1971 cu subtitlul *1607–1950*, iar volumul al patrulea a fost publicat în 1980 cu subtitlul *The Modern Period*; ultimul volum se referă la personalitățile feminine decedate între 1951 și 1975. O altă sursă biografică retrospectivă importantă pentru America este *Who Was Who in America*; în anul 2000 publicația ajunsese deja la volumul 11; un supliment este volumul *Historical Volume, 1607–1896* care conține informații referitoare la persoanele decedate înainte de apariția lucrării *Who Was Who in America*. La fiecare 4 sau 5 ani acestei lucrări i se mai adaugă câte un volum. Cea mai completă sursă cu informații despre personalitățile din S.U.A. este *American Biographical Archive* care a apărut în două serii, dar prețul este de 100 000 de dolari și puține biblioteci și-o pot permite. O lucrare similară este *Black Biographical Dictionaries, 1790–1950* care face referire la africanii care au locuit în America.

Pentru Canada, cea mai importantă sursă este *Dictionary of Canadian Biography*. Lucrarea are 14 volume și se referă la personalități care au trăit între 1000 și 1920. Aranjarea biografiilor este în ordine cronologică. Fiecare biografie face trimitere și la alte surse ce pot fi consultate. Indexul cuprinde toate numele ce se regăsesc în lucrare.

În Marea Britanie o lucrare reprezentativă este *Dictionary of National Biography* și a fost publicată pentru prima dată între 1885 și 1901; un supliment al acestei lucrări este *Concise Dictionary of National Biography* și servește ca index. În anul 1996 lucrarea *Dictionary of National Biography* cuprindea biografii pentru 37 986 de persoane. În medie, fiecare biografie se întinde pe o pagină, existând și excepții: biografia reginei Victoria se întinde pe 100 de pagini. Ultimul volum al acestei biografii a apărut în 1993 și se intitulează *Missing Persons*;

lucrarea este aranjată alfabetic și cuprinde 1 086 de biografii ale personalităților omise în celelalte volume, dar care sunt considerate importante pentru istoria Marii Britanii; acest volum nu este indexat în *Concise Dictionary of National Biography*. Ca și în S.U.A., în Marea Britanie există lucrarea *British Biographical Archive* ce cuprinde peste 300 de titluri de lucrări biografice englezești publicate între 1601 și 1926. Informațiile sunt cuprinse în cele 7 volume ale primei serii. Seria a doua cuprinde informații cu privire la lucrările publicate la sfârșitul secolului al XIX-lea și în secolul XX.

5. *Surse indirecte* – sursele biografice indirecte sunt acele surse care citează lucrări în care pot fi găsite informații despre anumite personalități. Un exemplu de sursă indirectă este *Biography and Genealogy Master Index* apărută în 1980 în 8 volume și actualizată anual. Toate aceste volume se pot găsi în baza de date Dialog sub denumirea *Biography Master Index* (această bază de date este actualizată anual). O publicație alcătuită de Gale Group este *Almanac of Famous People* care nu cuprinde atât de multe informații ca sursa menționată mai înainte, dar este mai ieftină. Această lucrare este actualizată o dată la câțiva ani și este disponibilă și online. *Almanac of Famous People* este în același timp o sursă biografică directă, dar și una indirectă. *Biography Index* este o altă sursă indirectă de o deosebită importanță. Aceasta oferă trimeri la articole biografice din ziare, cărți ce fac referire la viața unei persoane sau a mai multor persoane, eseuri, necroloage sau recenzii. Intrările sunt aranjate alfabetic în funcție de numele de familie al personalității la care se face referire. Lucrarea este disponibilă atât pe CD-ROM, cât și online. Diferența majoră dintre varianta pe CD-ROM și cea online este gradul de actualitate. Versiunea online este actualizată în fiecare lună, în timp ce pentru versiunea pe CD-ROM organizația trimite actualizările trimestrial. Din anul 2000 *Biography Index* a fost combinat cu *Biographies Plus Illustrated*.

6. *Necroloage* – articolele din ziare care fac referire la decesul unei persoane pot fi surse valoroase de informații. Aceste articole conțin informații ce nu pot fi găsite în sursele biografice de tip standard. Pentru figurile importante din America și pentru alte câteva persoane din alte țări poate fi consultat *New York Times Obituaries Index*; au fost publicate două volume: primul volum acoperă perioada 1858–1968, iar al doilea perioada 1969–1978. Acest index face referire la articolele care au apărut în *New York Times* și care au raportat decesul unor persoane importante. Volumul al doilea al indexului cuprinde necroloagele a 50 de figuri importante pentru americani. Fiecare intrare cuprinde numele persoanei decedate și o referință la anul, data, secțiunea, pagina și coloana în care se găsește necrologul în *New York Times*. Serviciul biografic al ziarului *New York Times* a retipărit articolele care au apărut în fiecare lună la secțiunea „Decese” și a creat suplimentul *New York Times Obituaries Index*. Articolele sunt aranjate alfabetic în cadrul fiecărei luni. Această lucrare este disponibilă și online în baza de date NEXIS.⁹⁹

3.7.3 Cum se folosesc sursele biografice

Atunci când bibliotecarul sau specialistul în informare trebuie să răspundă la o întrebare, acesta își creează o strategie de căutare. Această strategie depinde de documentele la care specialistul are acces.

În S.U.A., dacă biblioteca nu are acces la documente online, atunci specialistul va utiliza documente în format tradițional. În cazul în care, din motive economice, biblioteca nu deține documente precum *BGMI (Biography and Genealogy Master Index)* sau *Contemporary Authors*, specialistul va folosi documente similare cu acestea. Chiar dacă specialiștii au acces la

⁹⁹ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Op. cit.*, pp. 387–401.

același tip de colecție, strategia lor de căutare va fi diferită: unii vor căuta răspunsul la întrebare într-o sursă directă, în timp ce alții vor consulta *BGMI* sau *Almanac of Famous People* pentru a vedea dacă există informații despre persoana respectivă și unde pot fi acestea găsite. Fiecare specialist își dezvoltă propriile sale strategii de căutare pentru diferitele tipuri de întrebări. Întotdeauna există mai multe căi ce duc la răspunsul căutat.

În cazul în care specialistul trebuie să ofere utilizatorului o dată, precum data nașterii, data morții, anul terminării studiilor, gradele obținute, numărul de copii, cărți publicate, înălțime, starea civilă sau adresa curentă, acesta poate găsi informația și prin consultarea întrebărilor de referințe deja rezolvate.

Utilizatorul îi poate cere specialistului informații cu privire la viața și cariera unei anumite personalități. În acest caz specialistul va utiliza mai multe surse de referințe pentru a-i oferi utilizatorului o privire de ansamblu asupra subiectului. Cele mai întâlnite întrebări sunt cele legate de autorii moderni sau de politicieni. Pentru a găsi informații despre un autor, specialistul poate consulta publicații precum: *Contemporary Authors*, *Something About the Author*, *Current Biography*, iar informații cu privire la politicieni se găsesc cel mai adesea în articolele din ziare și de aceea specialistul trebuie să consulte întâi un index biografic pentru a localiza articolele în ziare. Dacă specialistul nu știe din propria experiență nimic despre personalitatea în legătură cu care i s-au cerut informații, acesta poate consulta pentru început *Almanac of Famous People* sau *BGMI*. Poate fi folosit și *Biography Master Index* care oferă o listă de nume ordonate alfabetic, în această listă putând fi identificat numele căutat. Trebuie să se țină întotdeauna cont de faptul că numele unei persoane poate apărea în mai multe forme.

În cazul în care specialistului i-au fost solicitate informații despre o personalitate istorică, primul lucru pe care acesta trebuie să îl facă este să afle naționalitatea persoanei. Această informație îl poate conduce pe bibliotecar către *American National Biography*

sau *DNB* sau către alte surse similare pentru alte țări. Dacă nu se cunoaște naționalitatea persoanei, aceasta poate fi găsită în *Almanac of Famous People*, *Merriam-Webster's Biographical Dictionary* sau în *New Century Cyclopedia of Names*. O publicație care cuprinde informații internaționale atât curente cât și retrospective este *Encyclopaedia of World Biography*.

Pentru întrebările care necesită o activitate de cercetare mai lungă, trebuie utilizate mai multe surse. Se pot folosi surse indirecte precum *Biography Index* sau surse directe precum *Encyclopaedia of World Biography* și *Dictionary of Scientific Biography*. Informații importante cu privire la viața unei persoane pot fi găsite și în reviste precum *Current Biography* și *Newsmakers*. Informații referitoare la viața unor personalități pot fi găsite și pe Internet, folositoare fiind *Biographical Dictionary* și *Biography.com*. O sursă biografică ce face referire la figuri istorice este *World Biographical Index*. Aceasta conține peste 2,5 milioane de intrări biografice scurte ce privesc personalități din multe părți ale lumii. Există și o sursă intitulată *Lives, the Biography Resource* care oferă informații cu privire la toate tipurile de biografii disponibile pe Internet.¹⁰⁰

3.7.4 Criterii de evaluare a surselor biografice

1. **Selecția:** pentru a fi inclusă într-o sursă biografică, personalitatea trebuie să îndeplinească anumite criterii; aceste criterii diferă de la o lucrare la alta. Câteva exemple de criterii sunt: 1) persoana trebuie să fie în viață sau decedată; 2) persoana trebuie să fie cetățeanul unei anumite țări, al unei regiuni sau al unui oraș; 3) persoana trebuie să lucreze într-un anumit domeniu sau să execute un anumit tip de muncă. Editorii celor mai renumite surse biografice stabilesc criterii standard de includere

¹⁰⁰ *Ibidem*, pp. 401–403.

a personalităților. Un criteriu valabil în cazul *Who's Who in America* este acela că orice persoană care a avut o poziție oficială va fi inclusă în lucrare. *International Who's Who* va oferi cu siguranță detalii cu privire la familiile regale. O altă sursă biografică, *Dictionary of American Biography*, este mai restrictivă: persoana trebuie să fie decedată pentru a fi inclusă în lucrare. În trecut, persoanele incluse în sursele biografice trebuiau să fie acceptate din punct de vedere moral, să fie un exemplu bun pentru societate, dar în prezent numai câteva surse biografice mai țin cont de acest criteriu, celelalte conținând informații și despre personaje negative, precum criminalii;

2. **Audiența:** majoritatea biografiilor sunt alcătuite pentru adulți, doar câteva fiind destinate tinerilor;

3. **Lungimea intrărilor:** aceasta este dată de obicei de scopul lucrării, dar editorul poate decide cât spațiu va alocă fiecărei personalități;

4. **Autoritatea:** depinde de cât de bine este cunoscut editorul și câtă importanță oferă acesta personalităților prezentate;

5. **Sursele de informare:** este important să știm cine a furnizat informațiile: editorul, subiectul, o autoritate în domeniu sau ce altă persoană;

6. **Frecvența:** unele biografii sunt actualizate regulat după un program prestabilit, altele sunt reactualizate o dată pe lună, o dată pe an sau o dată la 3–4 ani;

7. **Alte criterii:** prezența fotografiilor, a bibliografiilor, a trimiterilor către alte personalități ce au avut legătură cu persoana prezentată, aranjarea logică a lucrării, aranjarea în ordine alfabetică sau cronologică; în format digital regăsirea informațiilor trebuie să fie mai ușoară și trebuie să se ajungă la aceeași personalitate prin mai multe căi.¹⁰¹

¹⁰¹ William A. Katz. *Op. cit.*, vol. 1, pp. 346–350.

3.8 Sursele geografice

Serviciile de referințe folosesc următoarele surse geografice: atlase, hărți, ghiduri turistice și dicționare geografice.

3.8.1 Atlasul – definiție și evoluție

În lucrarea *Din istoria și arta cărții*, atlasul este definit ca fiind o „colecție de hărți geografice, astronomice, istorice, lingvistice etc. sau de planșe anatomice, zoologice, botanice, geologice etc. reunite în unul sau mai multe volume”.¹⁰² O altă definiție a atlasului este: „1. colecție organizată de hărți, 2. ansamblu de planșe, planuri și grafice.”¹⁰³ În Dicționarul Webster găsim următoarea definiție: „o colecție de hărți ce cuprinde deseori ilustrații, tabele informative sau text”.¹⁰⁴

Primele atlase nu conțineau în titlu cuvântul atlas, acesta fiind introdus în anul 1595 de către Gerardus Mercator.

Prima lucrare ce poate fi considerată un atlas este cea alcătuită în anul 150 î.Hr. de către geograful Claudius Ptolemy din Alexandria. Lucrarea a fost publicată în 1477 la Bologna și cuprindea 27 de hărți.

¹⁰² Virgil Olteanu. *Op. cit.*, p. 35.

¹⁰³ Mircea Regneală. *Op. cit.*, p. 52.

¹⁰⁴ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0. [CD-ROM]

În jurul anului 1544 au fost alcătuite mai multe hărți de către diferite persoane care lucrau individual și alcătuiau hărțile în funcție de nevoile pe care le aveau. Majoritatea hărților ilustrau Roma și Veneția. Dimensiunile hărților variau foarte mult. Chiar dacă în acea perioadă nu se folosea termenul de atlas, acum lucrările apărute în acea perioadă sunt numite atlase „IATO” (Italian, Assembled to Order) sau atlase „Lafreri”, Lafreri fiind numele unui editor din acea perioadă.

Primul atlas considerat modern a apărut în 1570 cu denumirea *Theatrum Orbis Terrarum* (fig. 22, 23). Autorul său este Abraham Ortelius. Lucrarea cuprindea 53 de hărți ce ilustrau țările lumii. Dimensiunile hărților sunt uniforme, lucrarea având un mare succes.

Apoi, în 1595 Gerardus Mercator a introdus termenul de atlas odată cu lucrarea sa apărută la Duisburg și intitulată *Atlas, Sive Cosmographicae Meditationes De Fabrica Mundi* (Atlas, sau descrierea universului).

Atlasele moderne se confruntă cu faptul că abrevierile diferă de la o limbă la alta și din această cauză numele locului este scris în limba țării în care este situat. De exemplu, pentru insulele de lângă Rusia vom găsi abrevierea „O” de la „ostrov” și nu „I” de la „insulă”. Pentru câteva limbi se folosește transliterarea, astfel ca atlasul să poată fi comercializat în întreaga lume.

Câteva exemple de atlase importante sunt:

- pentru secolul al XVII-lea și înainte de acesta: *Piri Reis Map* (Imperiul Otoman, 1570–1612); *Theatrum Orbis Terrarum* (Ortelius, Olanda, 1570–1612); *Atlas Novus* (Blaeu, Olanda, 1635–1658); *Dell’Arcano de Mare* (Anglia/Italia, 1645–1661); *Atlas Maior* (Blaeu, Olanda, 1662–1667); *Cartes générales de toutes les parties du monde* (Franța, 1658–1676);

- pentru secolul al XVIII-lea: *Britannia Depicta* (Londra, 1720); *Atlas Nouveau* (Amsterdam, 1742); *Cary’s New and Correct English Atlas* (Londra, 1787);

• pentru secolul al XIX-lea: *Stielers Handatlas* (Germania, 1817–1944); *Andreès Allgemeines Handatlas* (Germania, 1881–1939, în Marea Britanie cu titlul *Times Atlas of the World*, 1895); *Rand McNally Atlas* (S.U.A., 1881–prezent);

• pentru secolul XX: *Atlanté Internationale del Touring Club Italiano* (Italia, 1927–1978); *Atlas Mira* (Rusia, 1973–prezent); *Gran Atlas Aguilar* (Spania, 1969/1970); *Pergamon World Atlas* (1962/1968); *National Geographic Atlas of the World* (S.U.A., 1963–prezent); Atlasul istoric al Chinei (China).¹⁰⁵

3.8.2 Harta – definiție și evoluție

În *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* harta este definită ca fiind: „reprezentarea convențională, în general plană, la scară redusă, a fenomenelor concrete sau abstracte, care pot fi localizate în spațiu și timp. Există mai multe tipuri de hărți: marine, murale, pliante, în relief, rutiere, de stat-major etc.”¹⁰⁶ Dicționarul Webster oferă următoarea definiție: „o reprezentare de obicei pe o suprafață plană a întregului sau doar a unei părți a unei suprafețe”.¹⁰⁷ Harta este definită în *Everyman's Encyclopaedia* ca „reprezentare în plan, la o scară redusă, a unei părți sau a întregii suprafețe a pământului”.¹⁰⁸

Cuvântul „hartă” provine în limba română din neogreacă – „hartis”.¹⁰⁹

Cea mai veche hartă datează din anul 1300 î.Hr. și a fost găsită pe un papirus egiptean. Harta ilustra drumul către o mină

¹⁰⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Atlas>, (accesat pe 11 aprilie 2008).

¹⁰⁶ Mircea Regneală. *Op.cit.*, vol. 1, p. 280.

¹⁰⁷ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0. •

¹⁰⁸ *Everyman's Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1976, vol. 8, p. 217.

¹⁰⁹ *Dicționar explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998, p. 445.

de aur. Egiptenii antici sunt cunoscuți pentru faptul că au fost matematicieni îndemânatici și erau capabili să alcătuiască hărți. Cu ajutorul unor astfel de hărți, Eratosthenes (276–194 î.Hr.) a măsurat distanța de la Syne la Alexandria și apoi a estimat suprafața Pământului. Rezultatul său se apropie de realitate, dar se consideră că a ajuns la acest rezultat în mod accidental. Abia în 1671 Picard a ajuns la un rezultat asemănător cu cel al lui Eratosthenes. Prima hartă a lumii a fost alcătuită în 1290, titlul său fiind *Mappa Mundi* (fig. 24).¹¹⁰

3.8.3 Ghidul turistic – definiție și evoluție

Ghidul turistic este definit ca fiind „o carte pentru turiști sau călători ce oferă informații despre o locație geografică, destinații turistice sau itinerariu.”¹¹¹ Dicționarul Webster oferă următoarea definiție pentru ghidul turistic: „o carte ce conține informații pentru călători”.¹¹²

Cuvântul „ghid” provine din limba franceză „guide”.¹¹³

În ghidurile turistice se pot găsi informații cum ar fi: numere de telefon, adrese, prețuri, restaurante, locuri ce pot fi vizitate și activități specifice pentru zona respectivă. În aceste ghiduri sunt incluse și hărți ce arată drumul către locațiile cele mai importante.

Primul ghid turistic a apărut în anul 1835 în Germania și a fost alcătuit de către Karl Baedeker. Apoi, în 1836, a apărut primul ghid turistic pentru Anglia; autorul său este John

¹¹⁰ *Everyman's Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1976, vol. 8, p. 218.

¹¹¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Guidebook>, (accesat pe 23 aprilie 2008).

¹¹² Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0. [CD-ROM]

¹¹³ *Dicționar explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998, pp. 421–422.

Murray III. Aceste două ghiduri turistice prezentau informația într-un mod impersonal, obiectiv și au fost folosite de turiști, fiind foarte populare atât în secolul al XIX-lea, cât și în secolul XX.

Cu timpul, numărul ghidurilor turistice a început să crească. Eugene Fodor, un ungar stabilit în S.U.A. a alcătuit ghiduri turistice ce introduceau cititorii de limbă engleză în lumea europeană. Un alt autor de ghid turistic este soldatul american Arthur Frommer ce și-a folosit experiența dobândită în timpul șederii în Europa pentru a alcătui ghidul turistic *Europe on \$5 a Day*; lucrarea a fost alcătuită în 1957. Apoi, în următorul deceniu au apărut alte ghiduri cum ar fi: *Lonely Planet* (fig. 25), *Insight Guides*, *Rough Guides*.

Apariția noilor tehnologii a făcut ca editorii să publice ghiduri turistice în format electronic. Acestea pot fi descărcate sau pot fi citite online pe Internet. Câteva exemple de ghiduri sunt: *Lonely Planet*, *Frommers*, *Rough Guides*, *In Your Pocket City Guides*, *Schmap*. Există și ghiduri turistice online care permit turiștilor să își împărtășească propriile experiențe cu privire la locurile vizitate. Astfel de ghiduri sunt: *Tripadvisor*, *Travellerspoint*, *Wikitravel*, *World66*. Ultimele două sunt alcătuite în întregime din experiențele turiștilor și accesul la ele este gratuit.¹¹⁴

3.8.4 Dicționarele geografice – definiție și evoluție

Dicționarul geografic este definit ca fiind „o carte în care subiectul este tratat în special în legătură cu distribuția geografică și specializarea regională”.¹¹⁵ Conform Wikipedia,

¹¹⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Guidebook>, (accesat pe 23 aprilie 2008).

¹¹⁵ Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0. [CD-ROM]

dicționarul geografic este o „sursă de referințe ce conține informații despre locuri și nume de locuri, utilizată de obicei împreună cu un atlas”.¹¹⁶

Unul dintre primele dicționare geografice este cel alcătuit în 1759 de către Bryce și se intitulează *Grand Gazetteer*. Alte titluri de dicționare geografice timpurii sunt: *Geographical Statistical Lexikon* (1898) a lui Ritter, *Le Nouveau Dictionnaire de géographie universelle* a lui Vivien de St. Martin și *Universal Gazetteer* (1908) a lui Crutwell.

Editori celebri pentru alcătuirea dicționarelor geografice sunt: Cassel & Mackenzie (1893), Lewis, Wilson & Brabner pentru Marea Britanie; F. H. Groome pentru Scoția; Lewis & Leggatt pentru Irlanda; Neumann pentru Germania; Hunter pentru India; Altavilla pentru Italia; Semenov pentru Rusia; Rosenberg pentru Suedia; Weber pentru Elveția.¹¹⁷

Dicționarele geografice pot fi clasificate în funcție de tip, de informația prezentată și de scop. Astfel, există dicționare care se referă la întreaga lume enumerând țările în ordine alfabetică; uneori acestea amintesc și câteva orașe și sate. Dicționarele geografice scurte oferă numele unui loc și poziția sa (latitudine și longitudine). Al treilea tip de dicționare geografice sunt cele descriptive care oferă mai multe informații despre locuri, cuprinzând informații despre industrie, administrație, geografie, perspective istorice. Acestea includ hărți și fotografii. Un alt tip de dicționar geografic este cel tematic care enumeră locurile în funcție de temă: porturi, puncte nucleare, clădiri istorice etc.

Dicționarele geografice sunt disponibile și în format electronic. Câteva exemple ar fi: *NGA GEOnet Names Server*,

¹¹⁶ <http://en.wikipedia.org/wiki/Gazetteer>, (accesat pe 23 aprilie 2008).

¹¹⁷ *Everyman's Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd., 1976, vol. 5, p. 559.

*The World Gazetteer, Falling Rain Global Gazetteer, GeoNames.org, Earth Search, The Fuzzy Gazetteer.*¹¹⁸

3.8.5 Tipuri de surse geografice

1. *Atlase și hărți*

- a. tipărite: *Times Atlas of the World, The New York Times Atlas of the World*;
- b. pe CD-ROM: *Encarta Interactive World Atlas, Hammond World Atlas*;
- c. online: *National Geographic Map Machine, World Atlas Online*;

2. *Ghiduri turistice*

- a. tipărite: *Guides Michelin, Birnbaum*;
- b. online: *Fodor's World View*;

3. *Dicționare geografice*

- a. tipărite: *The Columbia Gazetteer of the World*;
- b. online: *U.S. Gazetteer*.¹¹⁹

3.8.6 Cum se folosesc sursele geografice

Sursele geografice trebuie folosite atunci când întrebarea utilizatorului se referă la o locație. Bibliotecarul de referințe trebuie să fie familiarizat cu conceptele hărților: scară, proiecție, simboluri și să știe cum sunt aceste concepte reprezentate în general, dar și în hărțile vechi.

De obicei, utilizatorii cer hărți generale, neștiind că în colecția bibliotecii se găsesc hărți specifice care tratează exact

¹¹⁸ <http://en.wikipedia.org/wiki/Gazetteer>, (accesat pe 23 aprilie 2008).

¹¹⁹ William A. Katz. *Op. cit.*, pp. 429–443.

locația de care ei sunt interesați și de aceea este foarte important ca specialistul să înțeleagă de ce are nevoie utilizatorul și să îi ofere sursele adecvate.

Specialiștii trebuie să știe să folosească și sursele geografice disponibile online, deoarece aici pot găsi multe informații de care utilizatorii au nevoie.¹²⁰

3.8.7 Criterii de evaluare a surselor geografice

1. *Scară și proiecție*: aceste două concepte sunt foarte greu de înțeles de către unele persoane și în același timp sunt greu de explicat. Scara este proporția dintre distanțele de pe hartă și cele reale, de pe Pământ. Hărțile sunt clasificate în funcție de scara la care au fost alcătuite: hărți de scară largă – de obicei 1:100.000 sau mai mare, hărți de scară medie – între 1:100.000 și 1: 1.000.000, hărți de scară mică – 1:1.000.000 sau mai mică. Un atlas bun sau o hartă bună va preciza întotdeauna scara la care a fost construită, chiar dacă este în format electronic, iar specialistul în informare trebuie să aleagă acea hartă sau acel atlas de care utilizatorul sau biblioteca are nevoie. Atlasele de calitate conțin hărți care sunt alcătuite la aceeași scară sau la scară apropiată, în timp ce un atlas de calitate inferioară va cuprinde hărți alcătuite la o scară diferită unele de altele, fapt ce va induce utilizatorii în eroare. În ceea ce privește proiecția, problema este aceea că se pot ivi greșeli atunci când globul este reprezentat plat pe o hârtie. Proiecțiile mai bune sunt cele realizate la o scară mai mare. Utilizatorii și specialiștii trebuie să fie atenți la aceste distorsiuni și diferențe dintre realitate și reprezentarea pe hârtie;

¹²⁰ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Op. cit.*, pp. 475–476.

2. **Culori și simboluri:** culorile sunt folosite în feluri diferite și cu scopuri diferite. În cele mai simple hărți culorile sunt folosite pentru a delimita granițele politice. Culorile sunt folosite pentru a indica înălțimile munților, adâncimea oceanelor etc. Simbolurile conținute de hărți ajută utilizatorii să înțeleagă informația. Numărul de simboluri conținute într-o hartă depinde de scara la care aceasta a fost realizată. O hartă bine alcătuită va arăta diferența dintre drum rutier și cale ferată, râu și canal astfel încât utilizatorul să știe cu exactitate ce se găsește acolo. Fiecare hartă sau atlas trebuie să conțină un index al simbolurilor;

3. **Autoritatea:** de obicei cele mai bune hărți sunt cele alcătuite de agențiile naționale. Aceste hărți sunt actuale și disponibile la un preț rezonabil. Hărțile comerciale sunt mai greu de evaluat dacă bibliotecarul nu cunoaște firma care le produce;

4. **Indexul:** prezența indexului este foarte importantă într-un atlas. Indexul trebuie să ofere informații referitoare la poziția locațiilor pe hartă. Cu cât indexul face referire la mai multe locații, cu atât este mai bun, mai folosit;

5. **Actualitatea:** deoarece lumea se schimbă atât de repede, este important ca bibliotecile să furnizeze informații actuale. Un atlas alcătuit acum cinci ani este foarte posibil să poată fi folosit doar în scop istoric, pentru că multe lucruri se schimbă în fiecare an: numele locurilor, se contruiesc noi drumuri, granițele se modifică etc.

6. **Selecția:** bibliotecarul va alege sursele geografice în funcție de cererile utilizatorilor;

7. **Formatul:** în prezent, sursele geografice pot fi găsite atât în format tradițional, cât și în format electronic, rămânând la aprecierea specialistului sau utilizatorului pe care dintre acestea dorește să le folosească.¹²¹

¹²¹ *Ibidem*, pp. 462–467.

3.9 Documentele guvernamentale

3.9.1 Documentul guvernamental – definiție

Documentul guvernamental este definit ca fiind „orice publicație creată sau emisă de o autoritate, de un oficiu al unui guvern organizat legal sau al unei organizații internaționale. Uneori sunt denumite documente publice.”¹²² Sandra Williams definește documentele guvernamentale astfel: „resurse care au fost publicate de un departament guvernamental, oficiu, agenție, comitet ș.a.m.d. la orice nivel al guvernului. Acestea includ resurse din orice oraș, țară, sector și din toate ramurile guvernului – legislativ, executiv și judiciar.”¹²³ O altă definiție precizează că documentele guvernamentale sunt „materiale publicate de agențiile guvernamentale federale, statale sau locale. De obicei sunt ținute într-o zonă separată a bibliotecii.”¹²⁴

În cazul în care avem nevoie de o informație sigură, documentele guvernamentale sunt cele mai indicate, deoarece acestea sunt documente primare și de autoritate. De obicei, aceste documente nu conțin erori și un alt avantaj al lor este acela că nu prezintă aproape niciodată restricții în privința drepturilor de autor.¹²⁵

¹²² <http://www.lib.vt.edu/help/instruct/glossary.html>, (accesat pe 28 aprilie 2008).

¹²³ Sandra Q. Williams. Government Documents Go to School. În: *Teacher Librarian*, iun. 2005, nr. 5, p. 8.

¹²⁴ <http://lib.colostate.edu/howto/gloss.html>, (accesat pe 28 aprilie 2008).

¹²⁵ Sandra Q. Williams. *Op. cit.*, p. 8.

3.9.2 Tipuri de documente guvernamentale

1. **ghiduri:** *Introduction to United States Government Information Sources; Locating United States Government Information: A Guide to Sources; Guide to Official Publications of Foreign Countries; How to Access the Federal Government on the Internet* (fig. 26);

2. **cataloage și bibliografii:** *Catalog of United States Government Publications; Digital National Security Archive; U.S. Government Directories, 1982–1995;*

3. **indexuri:** *U.S. Government Periodicals Index;*

4. **surse factice:** *United States Government Manual; Federal Agency Internet Sites; Federal Web Locator; Federal Yellow Book.*¹²⁶

3.9.3 Cum se folosesc documentele guvernamentale

În cazul în care specialistul consideră că informația căutată poate fi regăsită în documentele guvernamentale, acesta va consulta ghiduri sau indexuri care îl vor conduce la documentul ce conține informația dorită.

Documentele guvernamentale trebuie catalogate și indexate asemenea oricărui alt tip de document. Ele nu trebuie văzute ca fiind speciale sau diferite, dată fiind originea lor.¹²⁷

¹²⁶ Richard E. Bopp; Linda C. Smith. *Op. cit.*, pp. 542–553.

¹²⁷ *Ibidem*, pp. 574–576.

3.9.4 Criterii de evaluare a documentelor guvernamentale

Pentru aceste documente nu există criterii clare de evaluare, deoarece ele nu au competitori; sunt unice și nimeni nu le poate compara cu un alt tip de documente; la ora actuală evaluarea acestor surse se referă mai mult la felul în care informația este furnizată publicului, nu la informația conținută. Astfel, se evaluează în special suportul pe care se găsește informația: tradițional sau electronic.¹²⁸

¹²⁸ William A. Katz. *Op. cit.*, p. 451.

Concluzii

Structurile infodocumentare asistă, informează și ghidează utilizatorii în procesul de căutare și regăsire a informației. Printre serviciile oferite de aceste structuri se numără și serviciile de referințe. Acestea reprezintă una dintre cele mai dinamice zone din activitatea desfășurată de biblioteci. Ca urmare a evoluției tehnologice, aceste servicii au dobândit noi forme: servicii de referințe digitale precum referințe prin e-mail, referințe prin chat etc.

Datoria bibliotecarului este să ajute utilizatorii în procesul de informare. Utilizatorul va apela la serviciile de referințe atunci când are nevoie de unul sau mai multe răspunsuri la întrebările care apar în viața zilnică și în activitatea profesională. Utilizând surse de informare de calitate, specialistul în informare va oferi utilizatorilor răspunsuri corecte într-un timp cât mai scurt.

Înainte de a căuta răspunsul la întrebare, specialistul trebuie să afle cu precizie care este nevoia de informare a utilizatorului. Interviuul este cel care îl ajută pe bibliotecar să afle de ce anume are nevoie utilizatorul. În funcție de nevoia de informare a utilizatorului, specialistul va decide la ce surse de informare va apela: bibliografii, indexuri, cataloage, enciclopedii, dicționare, surse factice, surse biografice, surse geografice, documente guvernamentale. Apoi, trebuie să consulte surse atât în format tradițional, cât și în format electronic astfel încât răspunsul pe care îl va furniza

utilizatorului să fie corect și la zi. Pentru a fi eficienți, bibliotecarii trebuie să își dezvolte anumite strategii de căutare, să aibă anumite aptitudini și competențe, să știe să aleagă sursa de informare cea mai potrivită pentru cererea de informare.

De asemenea, atunci când va achiziționa și utiliza surse de informare, specialistul trebuie să țină cont de criteriile de evaluare a acestora: scopul, autoritatea, exactitatea, obiectivitatea, actualitatea, acoperirea, modul de tratare a subiectului, relația cu alte lucrări, formatul, prețul etc. Caracteristicile documentelor achiziționate trebuie să fie conforme scopului bibliotecii, în funcție de profilul acesteia, dar, ca regulă generală, în orice bibliotecă sau centru de informare trebuie să existe o colecție de lucrări de referințe care să-i ajute pe bibliotecari în activitatea lor.

Folosind documentele pe care le are la dispoziție, specialistul va putea oferi răspunsuri utilizatorilor, adică acesta își îndeplinește misiunea: informarea utilizatorilor.

Fie că sunt în format tradițional sau în format electronic, sursele folosite trebuie să ofere informații corecte. La ora actuală se observă creșterea numărului de lucrări de referințe în format electronic, dar în același timp este evident că nici bibliotecarii, nici utilizatorii nu sunt încă pregătiți în totalitate pentru a renunța la documentele tradiționale. În același timp, studiile realizate pentru a afla care format este mai utilizat arată că există întrebări la care răspunsul se găsește prin consultarea de documente în format tradițional și întrebări la care se poate răspunde prin utilizarea de surse în format electronic. Un bun specialist își va dezvolta și îmbunătăți strategiile de căutare pentru a putea utiliza ambele formate în mod eficient.

Indiferent de suportul pe care se găsesc documentele, specialistul trebuie să știe cum să le exploateze la maximum și în același timp acesta trebuie să fie capabil să îi învețe, îndrume și asiste pe utilizatori în procesul de căutare și regăsire a informațiilor.

Bibliografie

1. Monografii

- BOPP, Richard E.; SMITH, Linda C. *Reference and Information Services. An Introduction*. Ed. a III-a. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited, Inc., 2001, 618 p.
- CURTA, Olimpia. *Metode tradiționale și moderne de regăsire a informației în bibliotecă*. Cluj-Napoca: Presa universitară clujeană, 2004, 148 p.
- DICȚIONAR enciclopedic român. București: Editura Politică, 1964. 4 vol.
- DEX. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București: Univers enciclopedic, 1998. 1192 p.
- EVERYMAN'S *Encyclopaedia*. London: J. M. Dent & Sons Ltd, 1976. 12 vol.
- KATZ, Bill; KINDER, Robin. *The Publishing and Review of Reference Sources*. New York, London: The Haworth Press, 1987, 336 p.
- KATZ, William A. *Introduction to reference work: Basic information services*. Ed. a VIII-a. New York: McGraw-Hill, 2002, vol. 1, 398 p.
- LANKES, David R.; COLLINS, John W. III; KASOWITZ, Abby S. *Digital Reference Service in the New Millennium*. London: Neal-Schuman Publishers, Inc., 2000, 246 p.
- OLTEANU, Virgil. *Din istoria și arta cărții: Lexicon*. București: Editura Enciclopedică, 1992, 335 p.
- PORUMBEANU, Octavia-Luciana. *Teoria și practica informației*. București: Editura Universității din București, 2003, 175 p.

- REGNEALĂ, Mircea. *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării*. București: FABR, 2001. 2 vol. .
- SU, Di. *Evolution in Reference and Information Services: The impact of the Internet*. California: The Haworth Information Press, 2001, 230 p.

2. Articole din publicații periodice

- COSHOW, Pat. Electronic vs. Print: Computer vs. Book. În: *Nebraska Library Association*, iarna 2007, nr. 4.
- EPPS, Amy S. Van. The evolution of electronic reference sources. În: *Library Hi Tech*, 2005, nr. 2, pp. 287–298.
- ISAACSON, David. Serve Their Needs, Not Their Wants. În: *Library Journal*, dec. 2006, nr. 20, p. 82.
- KURUPPU, Pali U. Evaluation of Reference Services-A Review. În: *The Journal of Academic Librarianship*, mai 2007, nr. 3, pp. 368–381.
- OJALA, Marydee. The Future of Directory Information. În: *Online*, sept./oct. 2005, nr. 5, pp. 38–39.
- OSCARSSON, Annsofie. The art of delivering the correct answer. În: *63rd IFLA General Conference*. Copenhagen, 1997, Booklet 6.
- RITCHIE, Ann; GENONI, Paul. Print v. electronic reference sources: implications of an Australian study. În: *The Electronic Library*, 2007, nr. 4, pp. 440–452.
- SINGH, S. P. Evaluation of Electronic Reference Sources. În: *DESIDOC Bulletin of Information Technology*, martie 2003, nr. 2, pp. 43–47.
- WILLIAMS, Sandra Q. Government Documents Go to School. În: *Teacher Librarian*, iun. 2005, nr. 5, pp. 8–13.

3. Resurse web

- Encyclopædia Britannica Online*, <http://search.eb.com>
- GAUDET, Franceen; SAVARD, Nicholas. Référence Virtuelle Canada (RVC): un service canadien dans un environnement

multiculturel. În: *68th IFLA Council and General Conference Papers*. Glasgow, 2002, <http://www.ifla.org>

McSWINEY, Carolyn. Cultural implications of a global context: the need for the reference librarian to ask again "Who is my Client?" În: *68th IFLA Council and General Conference Papers*. Glasgow, 2002, <http://www.ifla.org>

emp.byui.edu/bairM/IS111/diction.htm

lib.colostate.edu/howto/gloss.html

valenciacc.edu/lrcwest/lis2004/glossary.htm

www3.uakron.edu/library/instruction/glossary.htm

www.fs.gov.za/Departments/SAC/Library/encyclopedia.htm

www.ciil-ebooks.net/html/lexico/link5.htm

www.lib.vt.edu/help/instruct/glossary.html

www.peralta.cc.ca.us/laney/laney-opacs/lis85dreamweaver/lesson3.html

www.sasked.gov.sk.ca/curr_inst/iru/bibs/elemsci/how.html

www.wikipedia.org

4. Documente în format electronic [CD-ROM]

ELLIS, Lisa; FRANCOEUR, Stephen. Applying Information Competency to Digital Reference. În: *67th Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]

Enciclopedia Microsoft Encarta, 2001. [CD-ROM]

FULLERTON, Vera. E-mail Reference: Refocus and Revise. Experiences from Gelman Library. În: *67th IFLA Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]

Merriam-Webster Dictionary & Thesaurus [CD-ROM]

NESTER KRESH, Diane. Library quality reference meets the World Wide Web. În: *67th IFLA Council and General Conference Papers*. Boston, 2001. [CD-ROM]

Webster's Electronic Dictionary and Thesaurus v 1.0 [CD-ROM]

Anexe

BIBLIOTHECA

Vniuersalis, siue Catalogus omniū

in scriptis, & in opusculis, in tribus linguis, Latina, Graeca, & Hebraica, etiam in non extantibus, ueterum & recentiorum in hunc usque aemulum, totius & indolis, publicorum & in Bibliothecis latens. Opus, quod, & in Bibliotheca totius publicae, privatae in studiis necessarium, sed studiose consuevit, cuiusque artis aut scientiae ad studium melius formanda utilissimum: auctore ROBERTO GRESNERO Tigurino doctore medico.

TIGURI APUD CHRISTOPHORUM

Prof. GRESNERUS Robertus Tigurinus, Auct.

M. D. XLV.

Stephanus Balgus Tigurinus

Fig. 1. Conrad von Gesner. *Bibliotheca universalis*. Zurich, 1545
(classes.bnf.fr)

MANUEL DU LIBRAIRE

ET DE L'AMATEUR DE LIVRES

CONTENANT

1er UN NOUVEAU DICTIONNAIRE BIBLIOGRAPHIQUE

Dans lequel sont décrits les livres rares, précieux, singuliers, et aussi les ouvrages les plus estimés en tout genre, qui ont paru tant dans les langues anciennes que dans les principales langues modernes, depuis l'origine de l'imprimerie jusqu'à nos jours; avec l'histoire des différentes éditions qui en ont été faites; des renseignements nécessaires pour reconnaître les contrefaçons, et collationner les anciens livres. On y a joint une concordance des prix auxquels une partie de ces objets ont été portés dans les ventes publiques faites en France, en Angleterre et ailleurs, depuis près d'un siècle, ainsi que l'appréciation approximative des livres anciens qui se rencontrent fréquemment dans le commerce;

2e UNE TABLE EN FORME DE CATALOGUE RAISONNÉ

On y a classé, selon l'ordre des matières, tous les ouvrages portés dans le dictionnaire, et un grand nombre d'autres ouvrages utiles, mais d'un prix ordinaire, qui n'ont pu être placés au rang des livres ou rares ou précieux;

PAR JACQUES-CHARLES BRUNET

Chef de la légation d'Espagne

CINQUIÈME ÉDITION ORIGINALE, ENTièrement RÉVUE ET AUGMENTÉE D'UN TIERS
PAR L'AUTEUR

TOME PREMIER

PARIS

LIBRAIRIE DE FIRMIN DIDOT FRÈRES, FILS ET Cie

IMPRIMEURS DE L'INSTITUT, RUE JACOB, 56

1860

Fig. 2. Jacques Charles Brunet. *Manuel du libraire et de l'amateur de livres*. Paris, 1860 (content.cdlib.org)

Fig. 3. Ioan Bianu, Nerva Hodoș, Dan Simonescu.
Bibliografia românească veche. București, 1903–1944 (www.cimec.ro)

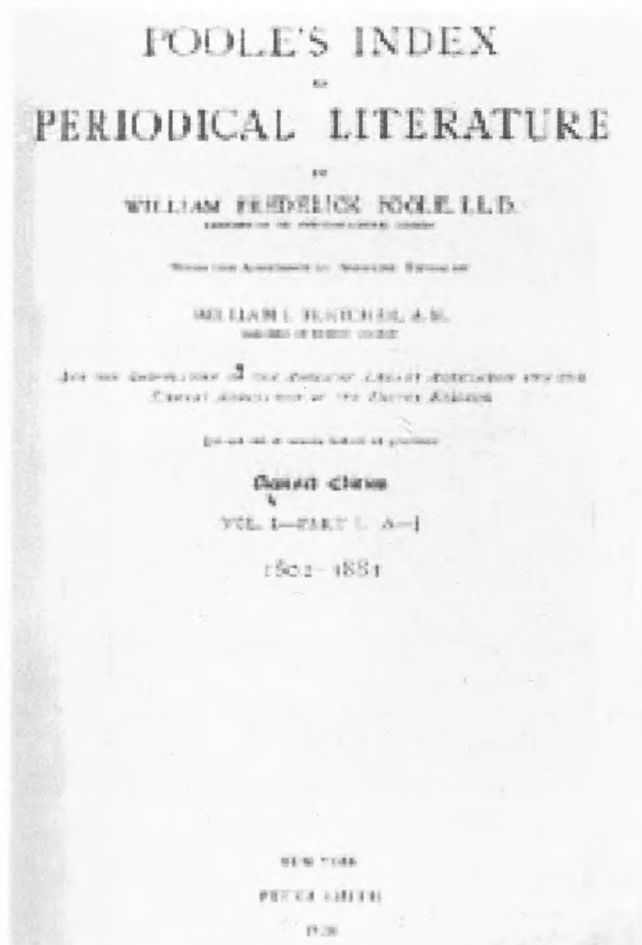

Fig. 4. W. F. Poole. *Index to Periodical Literature*. New York, 1853
(www.library.ubc.ca)

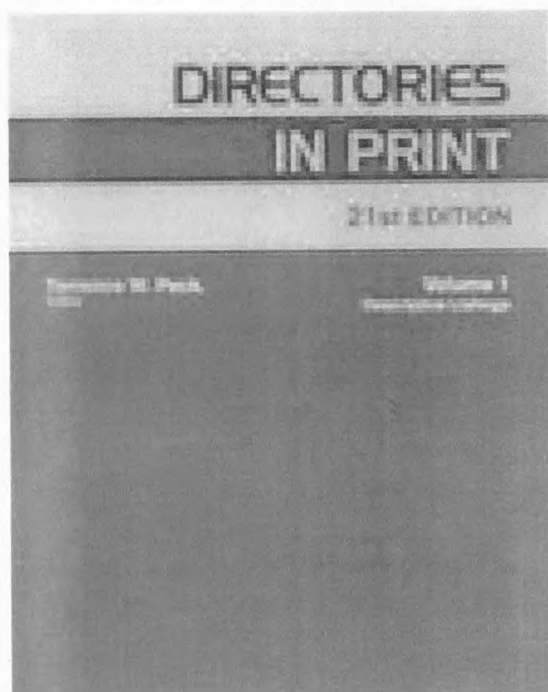

Fig. 5. Directories in Print (www.buy.com)

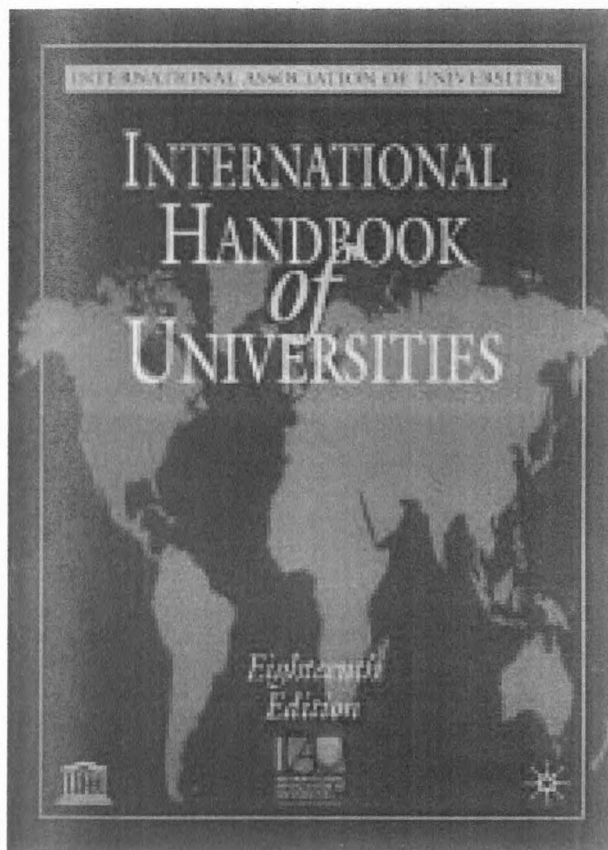

Fig. 6. International Handbook of Universities
(www.amazon.com)

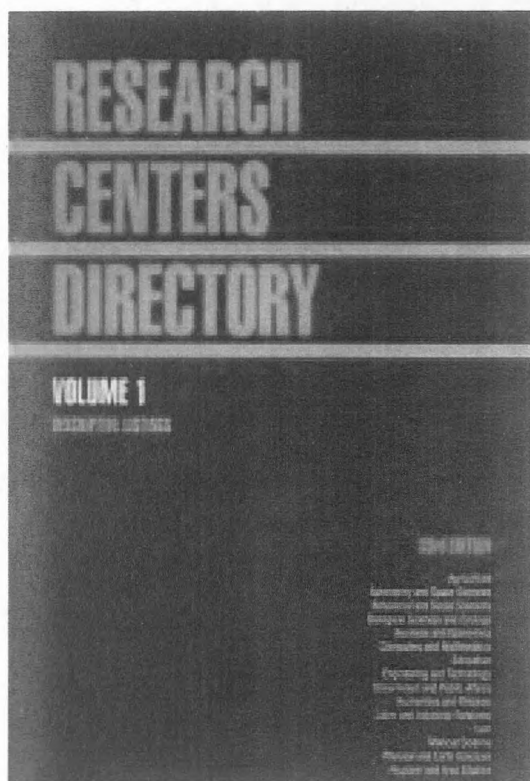

Fig. 7. *Research Centers Directory* (www.amazon.com)

Every Edition

Congressional
Quarterly's

**Worldwide
Government Directory**
and International Organizations

Fig. 8. World Wide Government Directory (www.cqpress.com)

DE Animalibus.

VNDVS ET IN EO TERRAE GENTES
maria insula: insignes urbes ad hunc modum se
habent. Animantiū in eodē natura nullius ppe
partis cōtēplatione minor est. Siquidē cū oīa
exequi hūanus nequeat animus, Principiū iure
tribuetur homini: cuius causa uidet cūcta alia
genuisse natura. magna & saxa mercede contra
tanta sua munera: ut non sit satis aestiare: parens
melior homini an tristior nouerca fuerit. Ante
oīa unū animatiū cūctorū aliena alienis uelut
opibus. Ceteris uarie regumenta tribuit: testas:
cortices: coria: spinas: uillos: setas: pilos: plumas:
pennas: squamas: uellera. Truncos etiā arboreſq; cortice iterdū gemino a frigonibus
& calore tutata est. Homine rariū nudū & i nuda humo natali die abiicit ad uagus
stati & plorariū, nullūq; tot aliū aliud ad lachrymas: & has protinus uitae p̄cipio.
At hercule risus praecox illi & celestimus ante quadragesimum diem nulli datur. Ab

Fig. 9. Pliniu. *Historia naturalis*. Secolul I î.Hr. (www.lib.umich.edu)

a leur pres & legardent si fierement q
 nul nen puet auoir sans mort. mais li
 paisant enuouert en celui lieu en lulle
 a paistre uimens qui ont poulains q
 sont cargetz de loins costies & quant
 les fourmis apierrouent les costies el
 les mettent en loz car elles quident bñ
 que con soit leus desauuetez & quant
 con uient au soit que li uimens est bñ
 peñe & bien caigne & elles oient les pou
 lains que leur maritre ont la simeñe
 heñur & braue d'autre part la riuore
 les uimens se fierent en leurve ferat
 & batant & sen passant od tout loz lu
 est enf es costies. del. *grat*

Lena est
 une bies
 te la v
 ue soit est ma
 let & autre fu
 melle & habi
 tent es chime
 res at homi
 & manguent les coez de boz & li of del es
 keune est si roys que son col ne puet elle
 plouer se elle ne se tourne toute celle pt
 que elle vicut & en fleur les maisons
 & les estables & contrefait la uoiz as
 bouñel & cusi deoit souuer loz hou
 mes & les acat & les deure & dient li
 plusiair que en ses iols aune piete di
 tel ierit que se nul leust deus la
 langre il peñt deuinnet toutes loz
 cheser qui sont aueñt & pour eñon
 que se nulle biete atouze l'oume de ma
 ne se puet mouuor dou lieu. si dient
 li andyien que celle biete est temple
 nie decañtemant & durt magique &
 sacel que en eñope gñt celle biete a
 uer lesuñe dou l'ouñ & engent une

biete qui a anon idote lu autrefi fleur
 lauois des houmes & en la touce na pas
 gencaus neñt deuñs que autres bies
 es ont. fort que tous est vñt deñt touz
 entereñs & les redot aune une louste.

Les
 habite
 en pcal
 lie & en man
 res autres tie
 res & la force
 est en la touce
 & auñs & es
 raint na il point de force & son col ne puet
 pas plouer arriere & si dient li paisant
 que il viuient auneñs fois de pñe. aug
 neñt deñt. auneñs fois teñt &
 quant li taut de leur luxur. vient
 plusieur marie en suient la leune en
 toute & en la fin regarde elle entre tous
 & est li plus lair & le plus añt li gñ
 se od li. ja soit cou que en toute lance
 ne se toingnent se. xj. iours non & nen
 gent pas sus se en may non. mais
 quant li tonnoir vient. pour l'aga
 deñs kaus ne pñt il pas proie es
 contres qui sont aduñnes ala queñse
 & sacel que la so il soit homme pñmet
 il despose toute sa fierte & ne pñt conte
 & en la fin de sa leure aune l'ainne da
 mour que li leus oste as es deñs quant
 il quite que on le toue prendre & qñ
 il uñt de sauois il mañe tout touz son
 pier deñt la touce. pour mouñter q
 cou soit la uoiz de plusieurs leñt. une
 autre maniere deñt sont que on aple
 le cerniers vñbiernes qui sont pñme
 let deñs taces autrefi une louce
 qñt des autres cheser sont il aduñable

Fig. 10. Brunetto Latini. *Li Livres dou tresor*. 1260-1267
 (www.spanish-books.net)

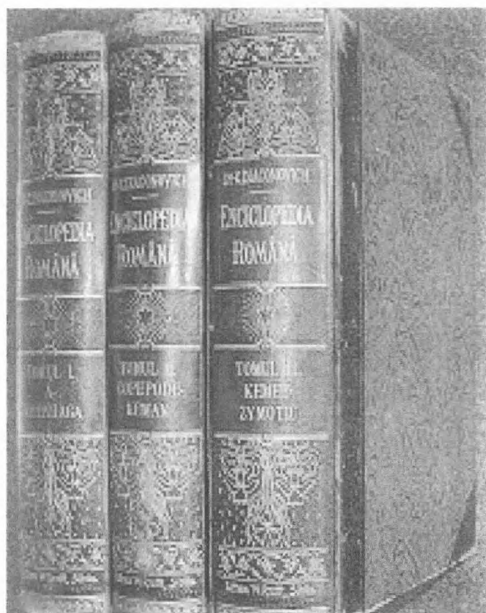

Fig. 11. Enciclopedia română (ro.wikipedia.org)

LE
DICTIONNAIRE
DE
L'ACADÉMIE
FRANÇOISE.
DEDIÉ AU ROY.
TOME PREMIER.
A—L

A PARIS.

Chez la Veuve de JEAN BAPTISTE COIGNARD, Imprimeur ordinaire du Roy,
& de l'Académie Française, rue S. Jacques, à la Bible d'Or:

ET

Chez JEAN BAPTISTE COIGNARD, Imprimeur & Libraire ordinaire
du Roy, & de l'Académie Française, rue S. Jacques, près S. Severin, au Livre d'Or,

M. DC. LXXXIV.

AVEC PRIVILEGE DE SA MAJESTE'.

Fig. 12. Dictionnaire de l'Académie – Française. 1694 (hera.inalf.fr)

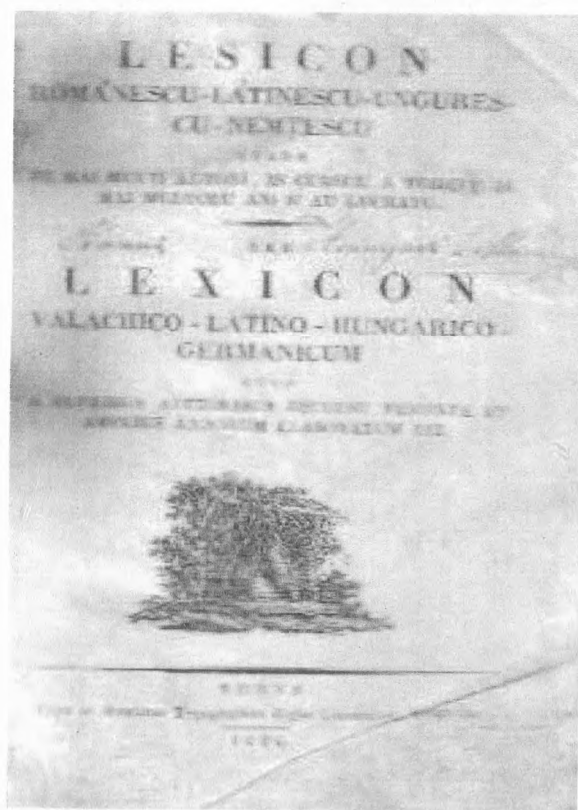

Fig. 13. *Lexiconul de la Buda*. 1825 (ro.wikipedia.org)

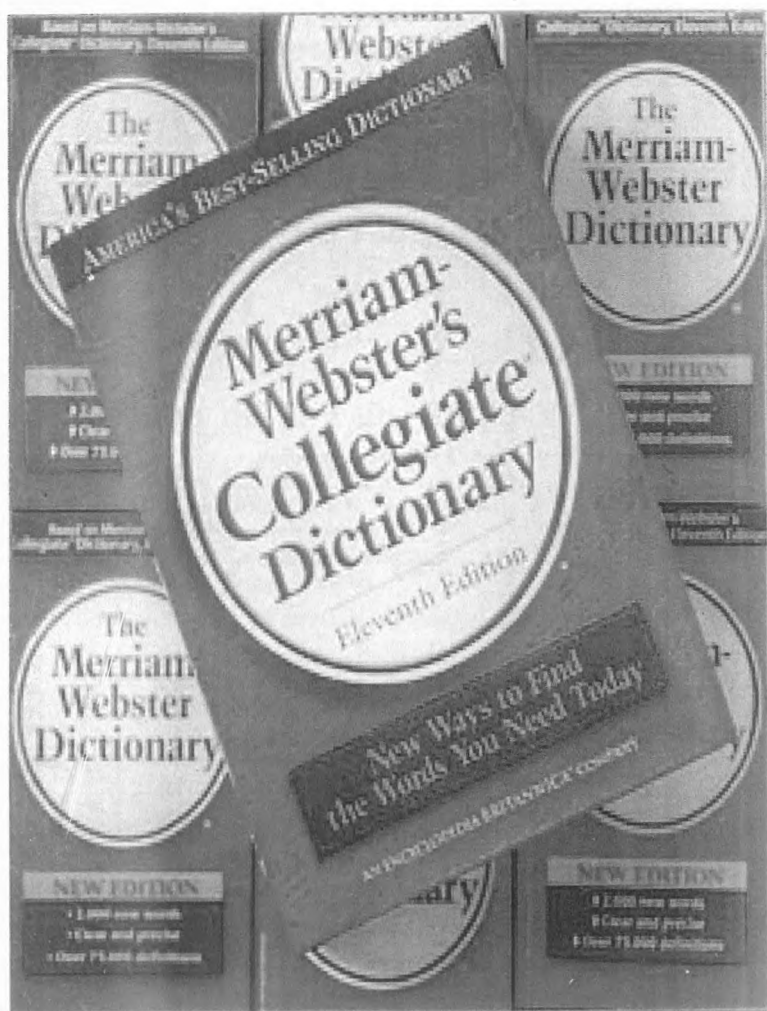

Fig. 14. Merriam – webster's collegiate dictionary (www.impactlab.com)

Poor Richard, 1733.

A N

Almanack

For the Year of Christ

1 7 3 3,

Being the First after LEAP YEAR:

<i>And makes since the Creation</i>	Years
By the Account of the Eastern Greeks	7241
By the Latin Church, when $\odot$ ent. γ	6932
By the Computation of <i>W.W.</i>	5742
By the Roman Chronology	5682
By the Jewish Rabbits	5494

Wherein is contained

The Lunations, Eclipses, Judgment of the Weather, Spring Tides, Planets Motions & mutual Aspects, Sun and Moon's Rising and Setting, Length of Days, Time of High Water, Fairs, Courts, and observable Days.

Fitted to the Latitude of Forty Degrees, and a Meridian of Five Hours West from *London*, but may without sensible Error, serve all the adjacent Places, even from *Newfoundland* to *South-Carolina*.

By *RICHARD SAUNDERS*, Philom.

PHILADELPHIA:

Printed and sold by *B. FRANKLIN*, at the New Printing-Office near the Market.

Fig. 15. Poor Richard's Almanack (www.hmns.org)

BIBLIOTECA CENTRAL
UNIVERSITARA

Lucian St.

CLUJ-NAPOCA

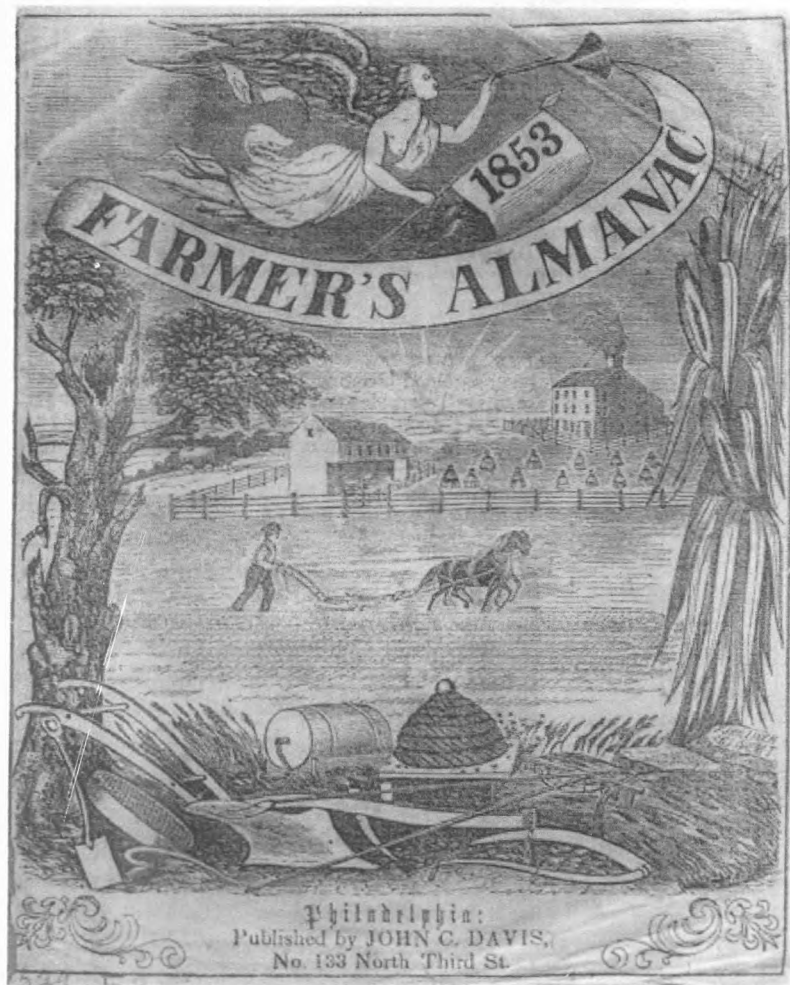

Fig. 16. *The Farmer's Almanac* (www.explorepahistory.com)

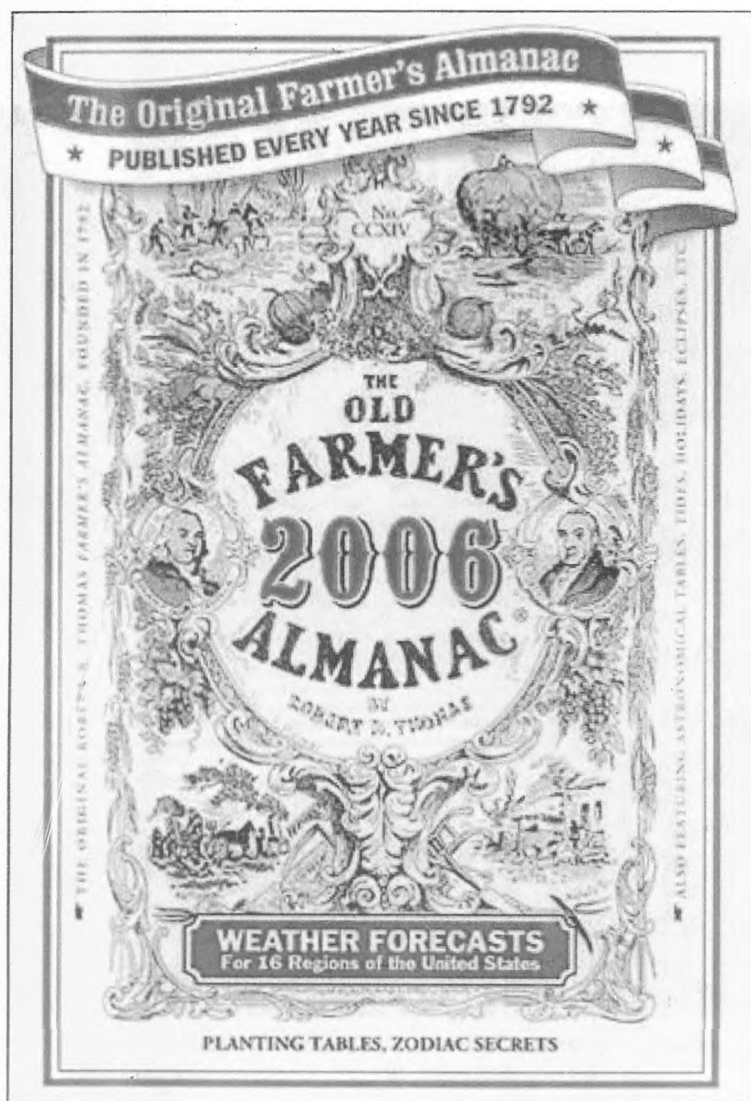

Fig. 17. *The Old Farmer's Almanac* (www.miracleminds.org)

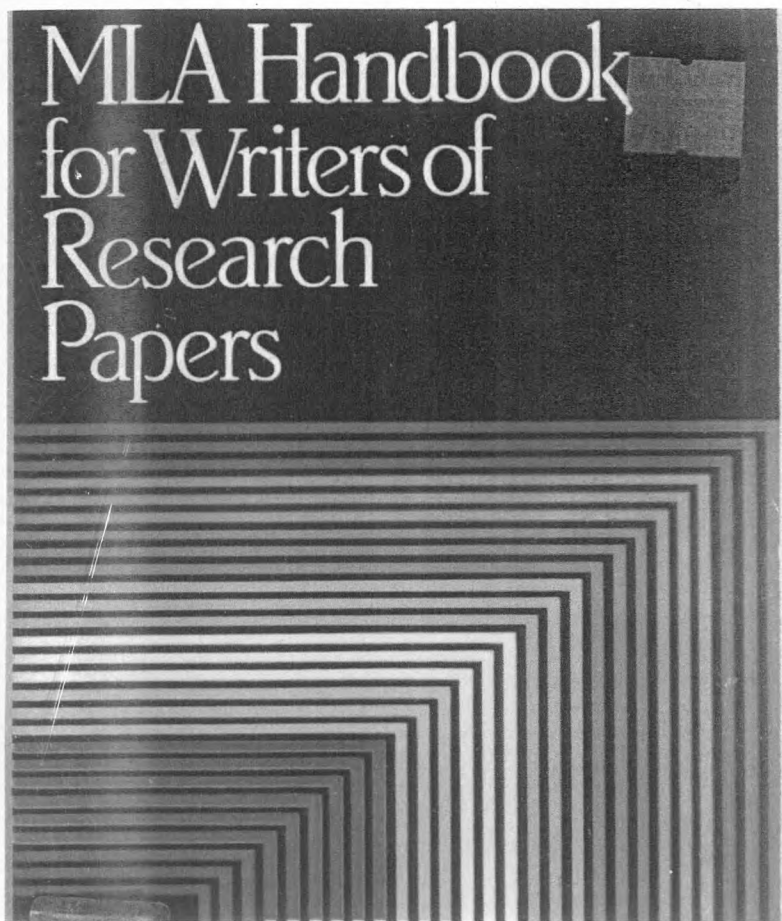

Fig. 18. *MLA Handbook for Writers of Research Papers* (www.amazon.com)

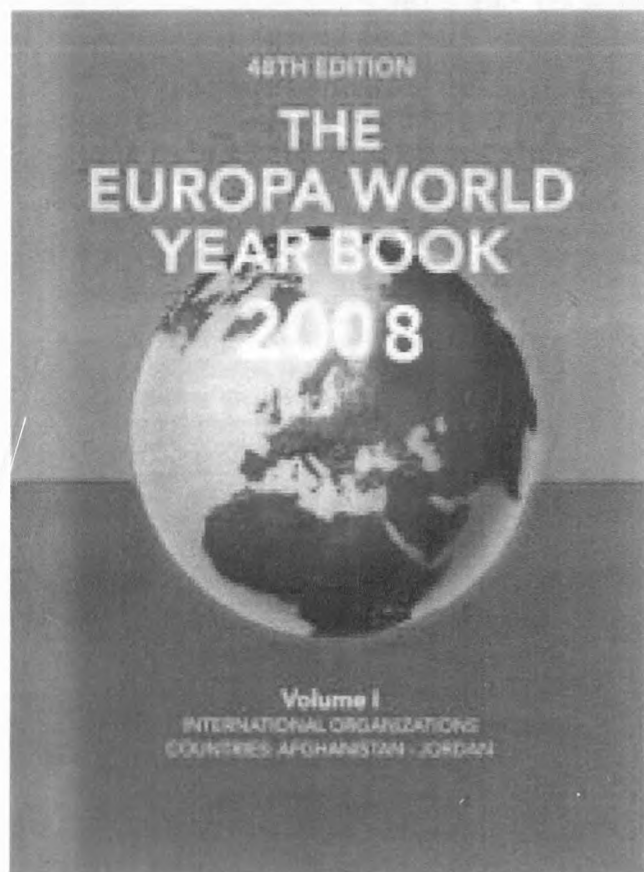

Fig. 19. *Europa World Yearbook*. (www.ippbooks.com)

Fig. 20. Sir Thomas Malory. *Le Morte d'Arthur* (www.eng.fju.edu.tw)

**who's
who
2007**
**because everybody
is somebody**

Fig. 21. Who's Who (www.annarborshelter.org)

Fig. 22. Coperta atlasului *Theatrum Orbis Terrarum*. 1570 (aic.stanford.edu)

Fig. 23. Hartă din atlasul *Theatrum Orbis Terrarum*. 1570 (www.ushistoricalarchive.com)

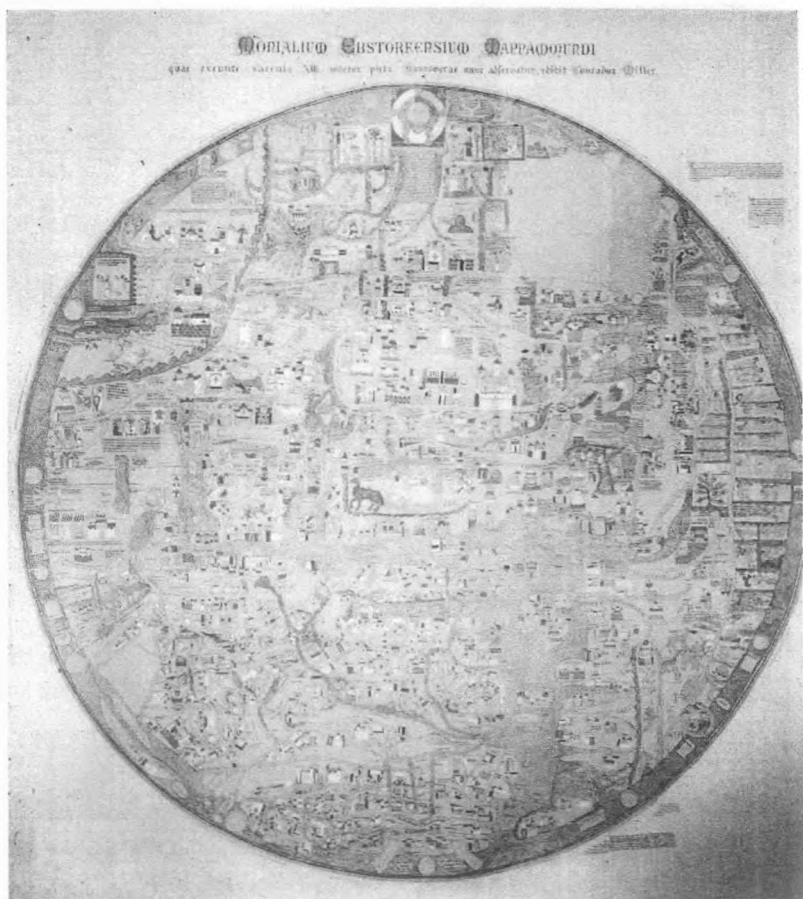

Fig. 24. *Mappa Mundi*. 1290 (www.royalforestofdean.info)

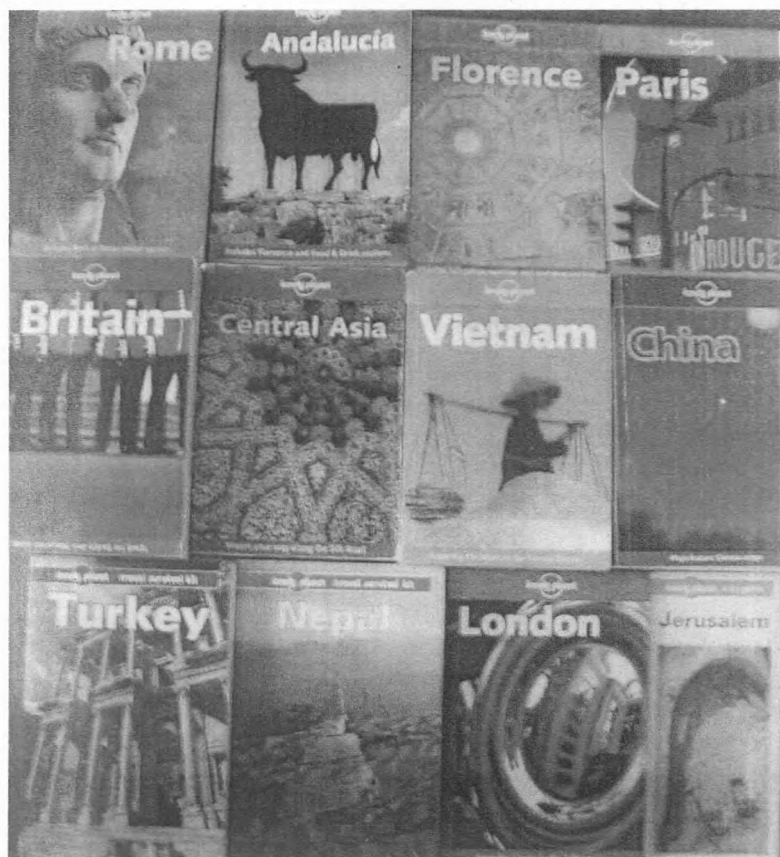

Fig. 25. Lonely Planet (clubwah.wordpress.com)

BRUCE MAXWELL

HOW TO ACCESS THE FEDERAL GOVERNMENT ON THE INTERNET

Washington Online

*Fig. 26. How to Access the Federal Government on the Internet
(www.cqpress.com)*

Tiparul s-a executat sub c-da nr. 2119/2008, la
Tipografia Editurii Universității din București

Pentru a răspunde cererilor de informare ale utilizatorilor, bibliotecarii de referințe trebuie să știe unde să caute informații, cum să le selecteze și evalueze. Colecția lucrărilor de referințe rămâne esențială într-o bibliotecă, indiferent de schimbările recente apărute ca urmare a dezvoltării serviciilor de informare digitale și a disponibilității unui volum tot mai mare de informație electronică online.

Lucrarea *Surse de informare pentru serviciile de referințe* analizează tipurile de documente care alcătuiesc colecția clasică de referințe – bibliografiile, indexurile, cataloagele, enciclopediile, dicționarele, sursele factice, sursele biografice, sursele geografice și documentele guvernamentale, cu exemple și definiții, aspecte privind evoluția lor în timp, dar și modul în care pot fi evaluate și utilizate.

9 789737 375773

LeN

14.5